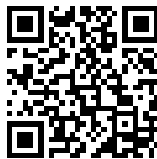

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsatt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsatt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

PRÄRIEBLOMMAN

1913

THE LIBRARY

CLASS 839.5

BOOK P883

ENVOYEN W. A. F. EKENGREN.

REDIGERAD
AF
A. SCHÖN

TRETTONDE ÅRGÅNGEN

Rock Island, Ill.
Augustana Book Concern.
1912

COPYRIGHT, 1912
BY
AUGUSTANA BOOK CONCERN

ROCK ISLAND, ILL.

AUGUSTANA BOOK CONCERNS TRYCKERI

PRINTED AND BOUND BY THE AUGUSTANA BOOK CONCERN

839.5
P883

INNEHÅLL

Titelplansch. Porträtt af envoyen W. A. F. Ekengren.	
Till svenska sångmön i Amerika. Dikt af C. G. NORMAN....	5
Skenskjuts. Verklighetsbild ur svensk-amerikanska folklif- vet af G. N. MALM.....	8
Svensk-amerikanska konstnärernas utställning i Chicago 1912 af BIRGER SANDZÉN.....	20
Sju sonetter af C. A. LÖNNQUIST.....	39
Gustavus Adolphus College. En återblick af CONRAD PETERSON	43
Tre dikter af JAKOB BONGGREN.....	68
När makterna styra. Berättelse af S. A. HESSLER.....	73
Ett minne af John Ericsson, af WM. HENSCHEN.....	87
Korset på Adelsön. Historisk dikt af AXEL FREDENHOLM....	92
Ett julminne, af EDWARD SCHUCH.....	99
Ett trettioårigt svensk-amerikanskt kulturarbete, af ERNST F. PIHLBLAD.....	104
Johan Harald Josua Lindahl, minnesdikt af ERNST SKAR- STEDT	120
Ur drottning Kristinas saga, af SIGNE ANKARFELT.....	122
Nemesis. Berättelse af NANNY ZEDELER.....	132
Prinsessan Snöhit, poem af ANDERS SAXON.....	150
Femtioårsminnet af Monitorstriden. Dess frände skildradt af A. SCHÖN.....	152
Två öfversättningar af N. A. CARLSON.....	183
Dödsrunor af A. SCHÖN.....	183
Josua Lindahl	185
Nels Nelson	193
Gustaf Sjöström	196
Erik Westerlund	198
G. F. Linquist	205
P. N. Degerberg	207
Hjalte Stålhammar	208
Ernst A. Sjöstedt	215
Theodor Hessell	217
C. M. Esbjörn	220
E. A. Zetterstrand	229

JULIO '14 5. de minnet af d. t.

Svensk-amerikanska konstnärers arbeten.

Vildmarksmotiv. Oljemålning af *Birger Sandzén*.
Annsjön i Jämtland. Oljemålning af *Olof Grafström*.
Five o'clock. Etsning af *B. J. O. Nordfeldt*.
August Strindberg. Byst modellerad af *C. J. Nilsson*.
Clark street. Etsning af *B. J. O. Nordfeldt*.
Facing Civilization. Statygrupp modellerad af *Charles Haag*.
John Ericsson. Porträtt i olja af *Arvid Nyholm*.
"Monitors" och "Merrimacs" strid. Oljemålning af *Henry Reuter-
terdahl*.

Svensk-amerikansk kyrkoarkitektur.

Sv. luth. Gethsemane-kyrkan i Worcester, Mass. Exteriör och
interiör.

Till svenska sångmön i Amerika.

Dikt af C. G. Norman.

*Du skaldemö uti den svenska skruden,
åt dig jag ägna vill min enkla sång.
Visst blef en gunstling du hos sångarguden,
då genom världen först han drog en gång.
Du emigranten följde öfver hafvet,
så huldt och troget som en moders bön,
och om hans hopp på färden blef begrafvet,
stod du vid bären som en ängel skön.*

*Hur rik naturen här sig för oss målar,
hur üngen doftar, blomman mot oss ler,
och stjärnor sända sina ljusa strålar
ifrån en himmel, hög och härlig, ner,
den svenska sångmön helst mot hemmet vänder,
som arkens dufva hon ej finner ro,
förr'n öfver villsamta haf hon åter lünder
till barndomshemmet, där de kära bo.*

*Du sjunger äfven här naturens under
och stora däd i saga som i sång,
men dvöljes helst uti de minnets lunder,*

där fordom du så lycklig var en gång.
Du går på vallfärd från de fjärran landen
till röda stugor uti hemmets dal,
som lysa fram bland björkarna på stranden,
som hvita spegla sig i böljan sval.

Från folket sprungit har det språk du talar, —
från hjärtat kommet, ej från tanken blott,
har det ej födts i höga lärdomssalar,
ej vunnit burskap uti kungaslott.
Men varmt du tolkar Nordens höga minnen
uti en ram af sky och skog och dal
och sammanbinder alla svenska sinnen
uti en tid, som är för glömska fal.

Så äkta fosterländskt din stämma klingar,
men dock för öfverord är sången fri.
Och känns det som en fläkt från längtans vingar,
så märks det också tro och hopp däri.
Du är ej drömmaren, som håglöst klagat,
och ej en biltog på en okänd strand,
och varmt du tror på stora, ljusa dagar,
på lycklig tid för gammalt fosterland.

Hur ofta såg jag ej, af fröjd betagen,
vår svenska sångmörs rena jungfrudrag,
så fnhyllt hvitt som sippan uti hagen,
där skär hon blommor först i vårens dar.
Det var ett välljud i de enkla toner,
som minde mig om trast och nüktergal,
en klang, som trängde långt till fjärran zoner
från tempelklockan i mitt hemlands dal.

Du älskar ej det pråliga och tomma,
ej stundens nyck ditt trygga jämnmod stör.
Till hemlandsskogen, där linneor blomma,
från yppig rosengård du vallfärd gör.
Med sinnligt ord du ej vill hågen smeka,
och ej åt glaset du förtrollning ger,
med dygd och tro man aldrig såg dig leka,
för snöda guld det ej du faller ner.

*Men folkets ande finns i dina sånger,
en harmoni från tvenne fosterland.
Jag hänryckt hörde dem väl hundra gånger,
i dagens id de satt min själ i brand.
För dig min sång skall ännu ljuda stilla,
då pilgrimsdagen skrider mot sin kväll,
liksom mot skymningen hörs trasten drilla
i dunkel skog bakom de svenska tjäll.*

Skenskjuts.

Verklighetsbild ur svensk-amerikanska folklifvet af *G. N. Malm.*

(Pit på indiankrecken berättar.)

ä ser ut ibland, som att dä, som ska bli, dä blir, antingen en vill eller inte. Ja sitter just å tänker på Netti å Gust.

Inga mänska skulle väl trott att dä skulle bli en sån karakar utå honom, å ingen hade väl heller en aning om att Pit Lungren skulle ta sken i vackra hand å ge mä sej, så di skulle få hvarann te sist, för dä så då stört omöjligt ut ett tag. Men dä lite, som gör't, sa Olle, satte fingra i broomkornskräpa.

Pit Lungren va ju rikast utå oss farmare härute ett tag, å dä va ingen i sättlamentet, som hade mer å säja än han, å Netti va hans ögonsten, å dä vell ja ha sagdt, att najsare flecka får en hunta efter i sju körkesocknar.

Di hade ju många barn Lungrens, men där va plänti för dem allihop, så den, som fick en å fleckera, han ble inte barskrapad.

Men Gust Ekwall va en vildbasare för sju. Inte för dä att han gjorde nå, hva ja vell kalla, ril bäd eller så, men full å trecks va'n, te å mä som liten pojke. Mien eller elak vet ja aldri att Gust va å aldri hörde ja nån säja de om 'en, men full å spektakel på alla de vis va'n å smart som e bugghiwhip.

Ho va ju ensam mä sina pojka missi Ekwall, så dä va inte isit just å ta kär å bå dem å farmen. Se Ekwall körde ihjäl sej för många år sen, när barna va små. Han ble kätchad unner själfbinnaren en gång, när hästa rökte te, men ho to kär å kvarten, å fast dä inte kunne bli möcke utå't, så geck di lång allright. Men som Gust va den minste, så feck han göra lite, som han velle, å gjorde't mä.

Värst va han mä hästa å iblann kom han sättane på den där lelle gule buckskinponen, han hade, som en sajkilån längs mä vägen, å inga mänska kunne förstå hur han kunne hänga fast på häströggen. Än sto'n på hufvet, än ställde han sej kapprak på röggen pån, än hängde han lös å ledig, å en änna töckte, att han va fastvuxen ve hästen. Jäs, di låg däruppe hos Ekwalls pojka å lekte wild west, så di ble riktia expörts te ri.

Smart va'n i skolen bå den svenske å den engelske, så ingen kunne kicka dervelag å dä va där i skolen, som han å Netti börja ty sej te hvarann. Å ho, Netti, va heller inte bortkommen, när dä ble fråga om hästa, ho håller hva dä beträffar. Di re i kapp iblann här på präjera, så dä sjöng i vägera å sa' klack i bröstet på gammalt folk. Å nu, utå dä att di va gran-nar, så va di ju ihop jämt å samt å gick å läste gjorde di ock på samme gång.

Di sa att pastorn hade talat allvar mä Gust särskildt, inna han feck gå fram, å dä kan ju så va, men i läsninga va han så go som di andre, om inte ändå bätter. Han såg inte illa ut, fulingen, håller. Lång å siratli å bred öfver axlera va'n, som e ändgät. Stark å vig va'n som en jernvigge, å i rässling å sånt va han en rikti öfverdängare.

Well, dä skulle ju bli allvar å't å han ränta lann å starta på

egen hann, men dä ble ju dåligt mä regn den första sisen å han gjorde knappt te expensera å så la han sej ju te mä för många hästar, men se hästar dä va hans allt, å säja va di vell, men grannare hästar får en leta efter. Ja köpte dä svarta timet på sälen när han sålde ut, å ja har aldri kört bätter hästar, å Fred Länbäck har dä bruna buggitimet kvar än, som han köpte. Å tur hade han å luck mä sina djur. Fick han tag i en gammal baki krake, så tog dä inte länge, förr än han hade gjort folk åf 'en, å om en unghäst va aldri så vild, så tog han bugt på'n på lite grann.

Dä va när han hade satt upp mä allt å kommit i gång, som han gick ner te Lungrens å feck besked om Netti. Jan Olson, svåger min, tjänste dräng hos Lungren på den tia, så han satt i kitchen å hörde alltihop.

"Din hästskojar", hade Pit sagt, "hva har du utom hästkraka, som du narrat dej te? Å hvem vet, om di för resten å dina? Ja bettar, sheriffen kommer en vacker da å tar dem ifrå dej."

"Narrat mej te", hade Gust sagt, "hvarenda häst ä min å fast ja ä skyldig lite på dä bruna timet, så ä hästa värda mer nu än när ja köpte dem."

"Å sen, hva kan du", hade Pit retats? "Ria å fara å flänga på råden å fola, dä blir ingen fet utå, å dä ska ja säja dej, Gust Ekwall, rätt så stuck upp du ä, att den, som ska ha Netti, han ska ha annat än skulder å räntelann te sätta'na på."

"Jäs", hade Gust töckt, "men mäster Lungren hade inte nå't, när han kom hit ut på präjera, å hvarför kan inte vi, Netti å ja, arbeta oss fram som alla ni andre har gjort, å för resten, hva dä beträffar, ä Netti snart åf ädj å gör som ho vell. Ja kan vänta", hade'n sagt.

Men då ble Pit Lungren topp rasane å peka på dörren. "Gå", sa'n, "gå åt once å kom aldri mer unner mitt tak!"

Well, han geck ju, Gust, men han va hvit som ett lik utå ilska å Jan Olson, svåger min, sa, att när Gust to sin hatt i

köke, så gnistra ögena på'n som på en vildkatt i en kulvert å han sa nå't på engelska, som inte Jan försto. Se Jan va just kommen från gamla lannet vintern förut.

Men Netti hade sprungit ut frontvägen å Jan sa, att ho hade följt Gust ett långt stöcke bortåt vägen å inte kommit hem förr än långt fram på natta.

Dä va inte långt därefter, så sålde Gust, som sagdt, ut allt hva han hade mä rubb och stubb, utom den lelle gule buckskinponen; den ba han mej ta kär å. Han hade hittat'en på sectionlina torkåret 94, när I minns så många hästa geck lösa å dä va rent märkvärdigt, för dä va änna som han hade vart kär i ponen. Jäs, han pätta å fola mä'n, som hade dä vart Netti själf, han pyssla om.

Så ga han opp räntelannet å sa sej ifrå dä, å rätt gjorde han för sej efter sälen, så ingen kunne säja att han tjita nå'n.

Men så försvann Gust, å inga mänska visste hvart han tatt vägen. En del sa, att han tatt jabb som cowboy nere i Texas, en del sa, att han va mä Barnums schå, å en del trodde, att han gått te Alaska; di gick ju dit så många å skulle skära gull mä täljeknifvar.

Missi Ekwall sa inte hvarken te eller frå, men ho visste nog, hvar han va, för dä kom bref titt å tätt å Netti hemta nog sina bref där också, fast dä skulle hållas så töst å sikret, å Israelson i banken feck dä ena checket å draften efter dä andra, å en gång hörde ja honom säja, att de va inte många unga pojka, som gjorde så bra som Gust Ekwall.

Netti skicka Lungren ner till collegen i Lindsborg å ho skulle lära te skoltitjer å så skulle ho hinna glömma utå Gust förstås, för nå annat gefte ble dä inte å. Di geck där nog pojka den ene efter den andre å gjorde sej te för Netti, å Lungren va så ängsjös, att ho skulle ta Fränk Odell, se han hade startat mä står ini stan å velle va lite fin på't, kan veta, men Netti ho vesste hva ho velle, den tösa. Di å sanna en del. Di låter inte basa sej, å en plöjer inga raka fårer mä dom.

Nog skulle en töcka att en så grann å najser flecka, som ho va, skulle kätchat an te nå'n annan, men gubben va envis å stubbern å dä hade gått i arf te flecka, kantänka. Så när inget hjälpte, skicka Pit henne, som sagdt, te skolen.

När ho så kom hem igen, så starta ho mä kvajern å ställde te mä musikklass å allt möjligt, så to ho sej an den svenske skolen å där vände ho upp å ner på allting å barna feck läsa allt möjligt roligt. Jäs, dä vell säja di feck ju läsa katjesa å bibliska som vanligt, men ho läste möcke annat för å mä barna.

Vår yngsta, Ester, geck i skolen på den tia, å dä sanning att aldri hade ho visat så'nt intresse för svensk läsning. Di läste om en pojck som hette Nils Holgerson i e bok, som va skrefven utå e, som hette Selma Lagerlöf, å maj gunnes va dä inte så interesting så ja, gamla människa, fick lof å ta i håll mä å läsa boka själf.

Di talar om svenska språket å svensk skole, men min tro ä den, att dä beror mest på om di får titjara som själfva har intresse i språket, å såna måtte di visst ha dèrnere i Lindsborg, för Netti va så genomsvensk, när ho kom tebaks, så dä ble änna liksom på stajl bland ungdomen te tala, läsa å sjonga på svenska.

Jäs, gunnes då, dä ble som nytt lif härute på präjera, när ho kom hem. Dä ble fäster å säsjäbels å di sjöng svenska sånger å Netti ho läste för dem funnia historier om saker å tings, som hade häppnat härute, sånt som vi försto å lika. Gunnes mi, ja glömmer aldri en gång, Netti läste ur e bok, di kallar "Prärieblomman" ett stöcke som handla om Missi Ekströms siste match, å vi skratta så vi lå dubbla i bänkera å vi feck lof te skaffa såna där böcker lite te mans.

Å ho hade dom te lära sig verser om Sveriget å di sjöng "Vårt land" å "Du gamla, du fria", å dä ble lif å lust i ungdomsmitingsa, så vi gamle hade godt å't sen'a. Så dä betalar sej å skicka barna te skolen dèrnere, ingen vet hva di kan

bli eller hur di törnar ut. När di se'n kommer hem, ska di ju visa, hva di lärt, å dä väcker andras intresse. Å ho, Netti, hade lärt sej te måla piktjers dernere, å dä sanning, att ho hade en piktjer mä hvetestacka på, som ho hade målat själf, å di stacka va då så lifslevvane, så en änna töckte en stod framför dem på filen och kunna köra pitchforken i dom. Å vattenmeloner hade ho målat å greps, som va så naturlia, att då vattna sej i mun, bara en titta på dom.

Å vi to ju för afgjordt, att Netti hade gett upp allt gefte, men nog töckte vi lite hvar, att ho va alltför go te bli old mäd, fast ho va te stor nötta för ungdomen å späsälle för barna i sätllamentet.

Så i vintras kom Gust hem lite efter tänksgeven. Fin å stili va han, men klädd som allti i långstöfla mä sporrar å en sån där grå wild west-hatt, I vet, å en lång rö näcktafj mä en hvit selaring i, precis som di hart på schå, å lädermanschetter mä mässingspånnen å allt möjligt såntdär.

Dä första, han gjorde, se'n han hälsat på hos mor si, kom han ner te vårt å velle se hur ponen geck lång, å dä va änna rörande te se, hur han krama å smekte hästen. Han tog ute'n i månskenet å kände på ben å hofva, titta'n i mun å strök å klappa'n. Han to opp å velle betala, för ja hade kipat'en, men ja sa som sanninga va, att vi hade jusat ponen som en å våra egne hästa. Å han va händi te kasta sej på, när vi skulle round up kattel eller picka ut stuta. Då va änna som hästen hatt förstånd som e människa, för han kände våra kreatur lika bra som vi själfva, å sprang gjorde han som en strik å lajtning.

Nåja han kunne ju inte låta bli, Gust, utan rätt som då va så svinga han sej upp på ponen, å dä bar å utåt vägen, så dusten rök, ner te Lungrens bar då som en pil, men han kom snart tebaks igen å då va han arg.

"Du har brådtom i kväll Gust", sa ja.

"Jäs, ja hade brådtom tess nu för en stund se'n", sa han,

“men nu vet ja knappt hva te göra. Ja trodde dä fanns reson i gubben Lungren, men ja ser ju nu, att dä inte ä lönt te expekta nå't där. Å Netti va inte hemma heller.”

“Ja har gått igenom mycke på fyra år”, sa han, “å sett, som mor brukar säja, mer än e gryta koka, men gubben Lungren han biter dä allt. Han ä värre än den värste ringmästare på en cirkus. Di kan ryta å svära å smälla klatsch, men kommer dä te botten mä dom, så har di hjärta änniha, men dä har inte gubben. Bakia hästa kan ja fixa, men gubben Lungren kärar hvarken för bett eller störrups. Han ä precis som e missurimjul; en kommer rakt ingen hvart män.”

“Ja har tjänt penga”, sa'n, “å kan tjäna mer, men ja likar inte dä här lifvet. Ja hetar te flacka omkring på detta sättet. Ja har nog penga nu i banken te importera di finaste rashästa frå French å Belgium å I allihop farmare häromkring behöfver bätter stock i era arbetshästa. Era gamle Norman å Clydesdale ä plum pläd out, å ja känner hästa bättre än nå'n annan dä vet I, å kommer ja i gång så vill I hjälpa mäj, dä vet ja. Hästa ä mett lif”, sa'n, “å ja skulle nog ta kär å mej, om dä inte vore för gubben vore så stubbern. Ja kunne ju reta gallsten på'n, om ja velle, å ta Netti utan hans promiss midt för näsa på'n, men dä vell ja inte, för dä ä, som Netti har skrifvit, dä blir inga välsignelse, å mor säjer dä samma å dä en får lära som barn blåser inte bort så kveckt. Well”, sa'n, “such is life”, å drog en suck.

Han skulle just te å sätta in hästen, men han hade svårt te skiljs ve'n, å rätt som han stått e stunn å kramat å pättat'en så va han på röggen på'n igen.

“Ja tar hem ponen i kväll”, sa'n, “dä går fortare än te gå”, å så försvann han i månskenet.

Ja geck ner te Lungren och kom just lagom, för di skulle just te å lägga sej.

“Hör du Pit”, sa ja, “ja ä ingen böneman å lägger mej sällan i andras affärer, men ja töcker dä ä synn om Gust Ek-

wall. Han är ju i alla fall en utå våra å hör te oss här i sättlamentet. Han ä ju vårt barn, å Jan, far hans, va en anest man. Nå ondt har Gust häller aldri gjort, dä vet du, å ja töcker för min del, att du tritar'n inte rätt. Han begär ju ingenting, utan har ju, så han kan ta kär å sej själf å han har talt om för mig, att han ämnar te importa rashästa å laga att vi får bätter stock. Dä ä bessness i Gust, du Pit," sa ja, "å hästa känner han frå mule te hof. Vill han nu slå sej ner här å bli skötsam, så ä dä inte rätt te spojla't för'n. Å, hva Netti beträffar, så tar ju inte ho nån annan, så hvarför ska du tisa dom på dä här sättet?"

Pit ble bara arg förstås, å dä hade ja väntat — en bör aldri lägga sej i andras bessness — men när han dro te om att flecka va myndi å kunne göra som ho velle, då tog dä tag i mej på allvar.

"Begriper du inte", sa ja, "att di inte vill göra dej emot. Förstår du inte att föräldrars välsignelse har värde för dem begge två, å ä inte dä bevis på att di ha respekt å vördnad för föräldrar å håller äktenskapet i helgd på gammalt hederligt svenskt sätt å bruk, å inte gör som ämörkens, gifter sej på eget bevåg den ene dan å ränner ifrå hvarandra den andre, precis som vore dä en lek alltihop. Nä, du Pit, dä legger nåt på botten hos barna, som ä värdt å ta vara på, men så ska du mä dett envisa, stubberna sätt förderfva alltihop. Godnatt mä dej, Pit, men tänk du öfver saken. Dä ingen mer än du i hela sättlamentet, som har nåt emot Gust, å han är för go te flacka lann å rike omkring som hästatränare på ett schå."

Missi Lungren höll mä mej, dä såg ja, men ho har ju sån respekt för gubben.

Ja va arg å geck hem.

Ja vell inte påstå, att Pit ä downrajt elak, men stolt å envis ä'n, å ju länger dä le mä'n i vessa fall, ju värre ble dä. Så had'n ju trott att allt va bortblåst å att Netti hade glömt bort Gust. Men ho va ju i dä fallet lika envis som Pit själf.

Well, så nästa da va sönda, å di skulle ju ha program i körka igen, å vi va där allihop. Körka va fullpackad mä folk, å Gust va där, han mä, å sto rak å grann ve en utå pelarna unner läktaren. Dä va ett fint program, di hade, å Netti va' som e annan mänska. Ho ledde sin kvajer å ho spelte å sjöng, så dä va bå lust å glädje, å ja såg allt, hur ho kasta ögon bort unner läktarn dä och då. Än va ho hvit å än va ho rö, men sin sång å musik skötte ho som om inget hade händt. Men Lungren, han satt sur å tvär å satte ut läppa, så en kunne ha knutit om dom mä en frusen säck. Dä va ju inte så många, som kände te förhållandet så väl som ja, fast di tar allt reda på hvarandras affärer här i sätlamentet, men ja såg på missi Lungren att ho va exajta, för ho titta så där försektigt än på gubben, än på Gust å än på Netti, å ja kände på mej att mora va på den rätta sida. Te å mä prästen så kasta han fram nåra ord i sitt afslutningstal, som ja tror Pit tog åt sej. Han sa, att sann lycka bestod inte i jord å lann, utan i att hvar å en si syssla sköter, å gudelig å låter sej nöja. Å han passa också på å ga Netti några vackra ord te tack för hennes arbete. Dä gjorde han allti för resten, å säja hva di vell om vår gamle präst, men han ä allti redi te ge kredit å uppmuntaran åt den, som hjälper te, å dä gör godt. Så talte han om, hur skönt dä va, då hemmet står öppet för barna, när di kommer hem å hur lugn å fredlig hemmets härd var mot världens buller å bång därute, å att våra hjärtans dörrar skulle alltid stå öppna för de våra. Å han talte om en berättelse om en mor, som alltid höll ljus tändt i fönstret för en bortgången son. Ja börja förstå, hvaråt dä luta, å Gust, store länge kar, hade en stor tår i ögonvrån. Netti kunne ja inte se, för ho satt nerhukad bakom orgeln. Missi Lungren hade näsduken för ögon, men gubben va rö som blo.

Å di hade inte väl hunnet sluta, så to han sina fruntimmer ut i buggen å hem.

Men nu har di skaffat sig atemobiler härute lite te mans

på präjera, å där va allt en fem eller sex stöcken ve körka den kvällen, å trångt å krowdadt va dä ute på backen, så dä va baddrit te komma fram, rätt så månljust å klart dä va.

Di som har atemobiler borde ge sig i väg först, så hästa hunne lugna sej, men se di ska bevars alla ut på en gång, å alla har så välsignadt brådtom te komma hem.

Nåja, Pit Lungren hade knappt fått upp Netti å gumma sin i buggen å törnat ut på vägen, så kommer Almströms pojka mä sin nye atemobil å totar, å den har då e hvissla som ett riktigt tjurböl. Pit hade onghästa å rastade å lättskrämda, som di va, satte di i sken.

Dä såg ju inte farligt ut te börja mä, fast dä bar å i värsta fläng, men Pit ga frähästen ett rök i ilska å häftighet, så tömma snappa å som e metref, å se'n va dä ju förkyldt, förstås. Ja hörde bara ett par små hjärtskärande skrik ifrå Netti å såg att missi Lungren kröp ner i buggen.

Mor grep tag i armen på mej, så de gjorde ondt. "Ack, Herre Gud", sa ho, "kan ingen hjälpa dom?"

Vi sto där ju handfallna å hva skulle vi göra? Men har I sitt blixten härute på präjera eller en hvirfvelvind en lugn höstda? Har I sitt en jäckräbbit springa för sitt lif?

Trram, trram, trram, lät dä i backen, å dä kom som ett litet gult streck i månskenet.

"Drop the line å sitt still", skrek nån, "sitt still!" Dä va Gust på den lille gule ponen.

Fort geck dä bortåt vägen, men han gäna en half hästlängd ve hvart hopp. Rätt framför va ju reverbanken å den stora broa, å från hvar vi sto kunne ingen se annat än att hela högen skulle rusa ner där, å ja sto å tänkte på hur different allt kunne ha varl.

Men som ett skott va Gust framme å hvar han hade lärt sej te flyga vet inte ja, men han flög ifrån ponen å upp på tehästen, å sen to dä inte mer än nåra duktia tag så had'n bukt på dom, men dä va också i grefvens ti, för den lille gule buck-

skinponen han ble allt i revern han. Han hade slaet mot en stubbe i reverkanten å brötet nacken å sej mä ett. När Gust sen feck se'n därnere i månskenet, så la han sej mot broräcket å grät som en bebe.

Fruntemmera tog ju kär utå Netti å missi Lungren så fort di kom fram, å dä va då ingen fara mä dom mer än skrämseln å skräcken.

Rätt hva dä va, kom di å sa, att Lungren velle tala me mej. Ja trodde han va hörtad, men dä va han då inte. En knäck hade han fått likaväl, en rikti hjärteknäck, för när ja kom te'n, så va'n som e ann männska.

"Vell du be Gust, att ja *får* tala ve'n", sa'n. Ja har hatt ondt samvete änna sen du gick i går kväll. Ja lät'at gå för långt. Dä en högre makt som styr," sa'n, "å dä fåfängt te spjärna mot."

Ja va å feck tag i Gust, å dä va värdt en liten bra farm te bara se, hur förändrad Pit Lungren va.

"Kan du förlåta mej, Gust", sa han, å stora tårar lyste som pärlor i månljuset.

"Ja har gjort dej å Netti en förskräckli orätt, men vår Herre vet hur te fa bukt på gamla, hårda tjurskallar, som ja."

"Å du Netti", sa'n, "kom hit du, ja vell be dig också om förlåtelse, för ja har varit hård, fast ja sett, hur du lidit, å har han, Gust, nu tatt dig så rent ur händerna på vår Herre, så må du bli hans. Vi kunne legat därnere nu allihop."

Jäs, dä ble vått i ögena på oss lite te mans.

När vi sen hade fixat upp seldonera, så en kunne köra igen, så sa Pit:

"Sätt dej nu upp brevi Netti, Gust, å härefter ä dä du, som får köra." Å att dä va redit å ärligt menadt, dä försto vi ju lite hvar, för han talte högt å rent, så vi alla hörde't. Han ä sann, Pit.

Ja, så va dä mä den skenskjutsen. Dan därpå geek vi ett

par stöcken mä Gust å Pit ner te revern å dro upp den lille gule ponen, körde hem'en i lumbervagnen, å Gust grof ner'n i Lungrens paster, men Netti passa på förstås å klippte en stor lock å'en, å den har di te minne hängane i en bannrosett i frontrummet, å om I ser-ätter, så har Gust e klockkedja, som ä gjord utå tagel å samme färg. Men nu kör di som folk ifrån körka ätter stora granna percheronhästar, som Gust har importerat från Jurupp. Jäs, d'ä inte fritt utan di, som har atemobils, tittar liksom lite jällös på Gust å Netti.

Svensk-amerikanska konstnärernas utställning i Chicago 1912.

Al Birger Sandzén.

Undertecknad har af redaktör Schön blifvit anmodad att i PRÄRIEBLOMMAN lämna en kortfattad redogörelse för svensk-amerikanska konstnärernas utställning i Chicago våren 1912. Det är mig ett alldeles speciellt nöje att efterkomma denna begäran, i synnerhet som den ger mig en osökt anledning att i minnet åter genomleva de oförgätliga dagar, som jag i början på förliden mars månad tillbragte i Chicago, dagar rika på intryck, glada, stimulerande och ständigt växlande. Jag känner mig starkt frestad att på papperet vräka ned hela detta brokiga virrvarr, låta minnena yra omkring, leka och dansa af hjärtans lust, men det duger ju inte. Det skulle alltför mycket inkräkta på utrymmet i PRÄRIEBLOMMAN. Jag skall därför försöka att hålla mig till ämnet, nämligen utställningen, och inte göra fler afstickare än nödigt är.

Direktör C. S. Peterson, Svenska klubbens ordförande, hvil-

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN :
Vildmarksmotiv. Oļjemålning af Birger Sandzén.

ken godhetsfullt hade inbjudit mig att den 3 mars i klubbens samlingssal, hvarest utställningen skulle hållas, föreläsa om Sveriges moderna konst, skref till mig samma dag, som juryn höll sitt första sammanträde, att han "trodde, att utställningen skulle bli mycket lyckad". Arvid Nyholm upplyste i ett bref, att man "hade åtskilliga bra saker" att uppvisa och bad mig likaledes komma. Charles Hallberg bedyrade, att jag skulle "bli angenämt öfverraskad", emedan utställningen tvifvelsutän var "vida öfver mina förväntningar".

Några af de 28 utställarna voro mina intima vänner, jag kunde deras konst på mina fem fingrar, somliga kände jag bara ryktesvis och några voro mig alldeles obekanta. Jag emotsåg naturligtvis med spänning detta tillfälle att få se mina gamla vänners nya arbeten och att stifta så många nya bekantskaper. Skulle väl utställningen motsvara mina förväntningar, eller skulle jag bli besviken?

Verkställande kommittéen, hrr C. S. Peterson, A. Nyholm och C. Hallberg, hade puffat rätt eftertryckligt i både svenska och amerikanska tidningar, och Nyholms klämmiga, en smula koketta affisch med målarn och hans näpna modell i vänstra hörnet, hade tryckts i en mäktig diger upplaga och spridts när och fjärran. Man hade inbjudit Chicago-societetens grädda, berömda konstnärer, journalister, kritiker, samlare, konsthandlare, samhällets sociala och politiska stöttepinnar, bland andra borgmästare Harrison, till vernissagedfesten. Bland dessa fanns det ej så få finsmakare, kännare af oomtvistlig vederhäftighet. Skulle de stämpla vår utställning som ett ömkligt fjasko, ett oblygt bondförsök att "bluffa"?

Det var med lätt förklarlig nyfikenhet och icke utan en viss nervös oro, som jag vernissagedagen den 1 mars kl. 8 på kvällen, eskorterad af min gamle vän Charles Hallberg, hvilkens trefliga, gästfria hem utgjorde mitt högkvarter i Chicago, trädde in i Svenska klubbens rymliga och vackra, af arkitekten Sandegren ritade sal. Anblicken var värmande och

lifvande: ett högtidsklädd publik, som promenerade eller trängdes framför taflorna, bländande elektriskt ljus, färgglädje och feststämning. Jag marscherade raskt salen rundt ett par slag för att genast få ett totalintryck af utställningen, innan vänner och bekanta skulle få tid att anhålla mig. När jag gjort min rond, kände jag mig lugn och belåten. Mina farhågor voro ogrundade. Mitt öga möttes af gediget och ärligt arbete, hvarthelst blicken vände sig. Dessa svenska konstnärer hade tydligen på allvar brottats med konsten. De hade inte alla segrat, nej, långt därifrån, somliga hade bitit i gräset, men de hade alla kämpat redligen. En viss friskhet, käckhet och själfständighet lyste fram öfverallt. På vidt skilda vägar hade dessa konstnärer sökt nå målet. Hvilka skarpa kontraster i teknik, kynne och uppfattning! Ett alldeles påfallande modernt känslolif genomströmmade emellertid det hela, och man hade åtminstone häri någonting gemensamt. Jag hade, som sagdt, gjort min rond. När jag klef fram till vår värde "manager" Charles Hallberg, som tronade bakom bordet och katalogpyramiden borta i ena hörnet, för att ta mig en katalog, trodde jag förstås, att han skulle fråga: "Nå, hvad tycker du?"

Ingalunda. Han bara nickade småleende och sade: "Ser du det?"

Beväpnad med en katalog, ströfvade jag sedan omkring för att i sakta mak studera taflorna och människorna och deras inbördes förhållande till hvarandra. En känsla af rogifvande värme, välvilja mot hela världen, stegrad lifsglädje och lifsenergi kom öfver mig i denna ljusa, färgmätade, af människor myllrande salong, ungefär samma själsstämning, som jag känner, då jag sitter mol ensam ute på öde prärien och målar. Men nu till ämnet. Låtom oss betrakta konstverken, ärade läsare! Det skall bli mig ett sant nöje att tjänstgöra som ciceron. Vi gå efter ögonblickets in-givelse kors och tvärs.

Där borta står en grupp människor inbegripna i lifligt meningsutbyte framför Henry Reuterdahls sex taflor, tre akvareller, två färgteckningar och en oljemålning. Vi kunna ju börja där.

Hvilken storstilad, dekorativ hållning i dessa saker! Reuterdahl uttrycker sig helst och bäst i långa, kraftiga kroklinjer och stora, klara färgytor. Han förstår som få konsten att med enkla medel få fram en dekorativ, enhetlig verkan. Akvarellen och färgteckningen hafva hittills varit de af honom mest använda tekniska uttrycksmedlen, men han ämnar hädanefter företrädesvis hålla sig till oljefärgen, påstår en af hans intimare vänner i Chicago. Han lär ha ledsnat på att illustrera, ehuru han numera intager en bemärkt plats bland Amerikas illustratörer, och skall bli målare på rama allvaret. I de målningar af R., som undertecknad sett, är den dekorativa principen lika dominerande som i hans illustrationer. Reuterdahl är lycklig nog att äga en bland konstnärer besynnerligt nog ingalunda vanlig gåfva, nämligen en rik och eldig fantasi, hvilken han sällan försöker lägga band på, och däri gör han rätt. Förty kalla, bleka och tråkiga verklighetsskildrare finns det godt om här i världen. Ehuru Reuterdahl är skicklig tecknare, och ehuru t. ex. hans pansarbåtar i hvarje detalj bära vittne om ovedersäglig fackkunskap både efter sjömannens och konstnärens måttstock, så bli de ju dock, när Reuterdahls hetsiga fantasi slungar ned dem på duken eller papperet, förvandlade till sagolika vidunder. Skorstenarna verka eldsprutande berg; vågorna kasta sig mot höjden med himmelsstormande raseri, kanonerna, du milde, sådana kanoner, glo på en med sina otäcka cyklopögon, så att hjärtat åker upp i halsgropen, skrofven afteckna sig mot svafvelgula eller kopparfärgade moln, som kasta ett hemskt återsken på båtar och böljor, på däckets kräla matroser, som i domedagsbelysningen verka afskräckande, riktiga afgrundsandar i människohamn: Öfversvallande lif och rörelse i hvarenda kvadratcenti-

meter på målningen. Till och med då Reuterdaahl låter klara dagsljuset lugnande smeka vågorna och famna de simmande kolosserna, te sig dessa som kringirrande spökskepp. Det ligger ett skimmer af överklighet, af drömsyn öfver nästan allt hvad R. gör. Och dock måste de, som kritisera hans "öfverdrifter" och lifliga fantasi, medge, att hans taflor verka öfvertygande. De skulle visst inte vilja, att han skulle teckna eller måla anorlunda. Om R. hädanefter nedlägger hela sin energi på målning, på naturstudium och ej befattar sig med att illustrera, så skola vi dock, hoppas jag, i hans arbeten finna ungefär samma grunddrag, äfven om de ej framträda fullt så klart. Han har förstått sitt konstnärskynne och bör vara sitt ögas och sitt hjärtas skönhetsvision trogen. Det tåligen, pietetsfulla analyserandet af stämningar och toner ligger ej för hans röst. Nej, att i flygande fart nedslunga sina intryck, låta fantasien rasa ut i linje- och färgorgier, det passar honom bäst.

Reuterdahls kynne förnekade sig ej i de målningar, som han nu ställde ut. Bäst i färg var "Fleet Evolutions", ett kraftigt färgackord och ståtlig linjeverkan. Luften var hållen i en klar, grönbå ton, mot hvilken de gula molnen, de hvita båtarna och den mörka sjön gjorde sig utmärkt. I förgrunden stack upp ett stort, rött och hvitt segel, som verkade på åskådaren ungefär som en smattrande trumpetfanfar. "The Viking" var likaledes praktfull. På ett ståtligt drakskepp med guldskimrande segel står en urkraftig kämpagestalt i grön lifrock och röd mantel med en gnistrande sköld på armen. Och en sådan arm sedan! Själva Asa-Tor hade nog inte hälften så duktiga muskler. Men Reuterdaahl har ju rättighet att skära till i växten. Vi tänka oss denna öfvermänskliga, i sagolik stass prunkande gestalt helt enkelt som en symbolisk figur. Vi tycka oss se Reuterdahls vikingakung sitta i högbänk i det strålande Valhall, ännu varm efter dagens kämpalekar, och med segerleende på skäggig mun höja hornet och dricka sjålfve Odin till. Och han darrar sanner-

ligen inte på manschetten, när han tömmer hornet i botten. Den, som har sådana armar . . . Näja, hrr realister må gärna betänksamt runka på hufvudet inför Reuterdahls viking, men jag för min del tycker, att han är pråktig. "The Fleet" är enklare i färg och komposition. Blått och hvitt äro de förhärskande färgerna. En väldig fiskmås lifvar upp förgrunden. Färgteckningen "Emigranten", som köptes för direktör Petersons privatsamling, förenar dekorativ komposition med mycket realistiska detaljer. Teckningen föreställer en skara fattiga emigranter, som stå i begrepp att stiga ombord på en väldig atlanterångare. I förgrunden samlas en familj kring matsäckskorgen, litet längre bort står en karl med buteljen för munnen o. s. v. I "Foreign Ports" har Reuterdahl försökt bevisa, att han kan måla nyktert, beskedligt och objektivt, om han så behagar. Han har emellertid endast visat, att en konstnär ej ostraffadt kan våldföra sig på sitt kynne. Då R. tar sig det orådet före att stänga in sin fantasi, liksom man burar in en okynnig pojke i en garderob, till dess han ångrar sig och ber om förlåtelse, då begår han ett gräsligt misstag. Den sistnämnda taflan var tråkig och intetsägende.

Ej långt från Reuterdahls taflor, på samma långvägg, hänga fyra dukar af John Carlson från New York. Man kan inte gärna tänka sig större kontraster än dessa två konstnärer. Carlson är alltigenom drömmare och lyriker. Sedan några år tillbaka är han lärare vid Art Students' Leagues i New York landskapsskola och är bosatt i den måleriska hyn Woodstock, New York-målarnas Barbizon. Här har också för ett par år sedan en annan svensk-amerikansk målare, nämligen Carl Lindin, slagit sig ned.

Carlson målar Woodstock och dess leende omnejd i alla väder och stämningar. Klimatet lär likna norra Frankrikes, luften är fuktig och disig, lätta silfvergrå, gullhvita eller gråblåa lufttoner sväfva öfver landskapet och utplåna alla skarpa

konturer. Klart solsken har man inte i sådant öfverflöd som här i Kansas. Den måleriska trakten kring Woodstock studerar Carlson år efter år flitigt och pietetsfullt. Han anser inte, att man behöfver fara så synnerligen långt bort i världen för att finna anslående motiv. Naturen är tacksam lite hvarstans, tycker han, bara man har öga och hjärta för dess skönhet, och häri har han påtagligen rätt. En bekant fransk målare uttrycker saken sålunda: "Den, som inte finner alla motiv, som han behöfver, inom en kvadratmil, är inte målare." En verklig konstnär frambesvärjer skönhet ur de allra enklaste motiv och finner stämning, riktig feststämning öfverallt i naturen. Dilettanten finner sällan motiv, som äro honom till lags. Den, som ej har en inre skönhetsvärld, är ej konstnär. Det är däri hemligheten sitter. Äfven den, som fått gnistan i sin själ, har en mäktig dryg väg att vandra. Att behärska de tekniska uttrycksmedlen är sannerligen ingen lätt sak. Hvilket svårlöst problem är det icke att t. ex. förstå sig på färgens och färgpåläggningens optiska och psykologiska lagar, så att tekniken uppbär den tanke, man vill uttrycka. Man kan ju belysa saken med exempel från en annan konstart, nämligen musiken. Chopins nocturner passa icke för orkester och Beethovens symfonier icke för piano. Corots luftiga, lätta färg och lena "touche" tolka ju förträffligt hans skönhetsdrömmar. Rousseau, epikern och analytikern, får lof att ta till en helt annan färgskala och penselföring. John Carlsons enkla, okonstlade, stundom kvinnligt veka "touche" och lugna färgskala, i hvilken halmgult, grågult, blek rosa och matt grönt ofta äro förhärskande, framhålla klart de utmärkande dragen i de landskap, som Carlson älskar. Bäst af Carlsons dukar var enligt min åsikt det vackra lilla vinterlandskapet "Winter Haze", hållet i känsliga gulgråa toner. Tjusande var också den späda grönskan och den rena, mjölkhvita luften i hans "May Morning". I månskensstämningen "Wayside Huts" hade konstnären ingjutit en synnerligen

intim och varm känsla. Och dock torde det väl näppeligen kunna förnekas, att tekniken här till en viss grad svikit honom, att den ej orkat bära fram konstnärens inre vision. Skuggorna äro naturligtvis i en dylik nattstämning rätt mörka, men icke desto mindre lätta och genomskinliga. Man vill se djupt in i dem. Den renhet och klarhet i färgen, som C. uppnått i ljuspartierna, saknades delvis i skuggpartierna. Om konstnären i stället för vanlig pigmentär blandning, som lätt blir tung och ogenomskinlig, här lagt på tunna, rena färger, så hade helt visst skuggorna blifvit luftigare och mera lefvande. Rogifvande harmoni är det förhärskande draget i Carlsons känsliga, sympatiska konst. Disharmonien och kontrastverkan hafva ju också sin uppgift i konsten, och vi förmoda, att C. då och då tillgriper dessa uttrycksmedel, ehuru vi ej sett prof därpå. C. är ännu ung, och hans landsmän fästa vid honom de allra största förhoppningar. Dessa hafva ju för resten delvis redan infriats.

Henrik Hillbom, bosatt i Wallingford, Conn., exponerade fyra dukar, som ådagalade fin uppfattning af naturen. Färgackordet i "Winter in Connecticut" var enkelt och vackert: gula och gröna lufttoner, en röd stuga till vänster, snöbetäckta fält, som reflektera luftfärgen, några brunvioletta träd i förgrunden. Hans "Summer Morning" var likaledes bra i färg. I "Brook in Springtime" och "Snow Storm" hade han ej måktat uppnå samma lyckade färgverkan.

En af våra allra bästa landskapsmålare är Alfred Jansson, som fått sin första utbildning i Paris och nu sedan några år tillbaka varit bosatt i Chicago. Han har funnit sin skönhetsvärld i Chicagos omgifningar, hvilka han studerar med uttröttlig flit och innerligt förstående. Janssons motiv äro ytterst enkla, t. ex. en bit prärie med några träd i förgrunden, en gles ekdunge med en röd eller gul farm i bakgrunden, en backslutning med en stig mellan stenar och buskar, en flodstrand med några träd och stenar o. s. v. Med förkärlek

målar han höst- och vinterstämningar. Låtom oss litet närmare betrakta en af Janssons sju dukar, t. ex. den minsta, hvilken han helt enkelt kallar "Winter". Det lider mot kvällen på en disig vinterdag. Dagsljuset har ännu öfvertaget, men luften börjar skifta i rödgult, och den snöhöljda marken återspeglar lufttonerna, men är betydligt kallare i färgen. Spensliga, spikraka, grönvioletta trädstammar bilda ett mönster af utsökt, dekorativ hållning mot luften och snön. Här och där sitta löfven kvar på träden och väfva in varma, ljusbruna slingor i mönstret. Pänseldragen äro fasta och klara. Färgen är dämpad men ren. Det finns inte en tillstymmelse till smuts eller grums i Janssons färg. Öfver hans "Winter" hvilar en lugnande och upplyftande sabbatsstämning. Den hänger numera hos pianisten Thorsén här i Lindsborg, och jag ser den ofta och gärna. Janssons dukar förena i hög grad dekorativ hållning och förfinad realism i behandlingen af motivet. "The River", en större duk, hållen i bruna och gröna toner, var likaledes synnerligen vacker i komposition och färg. Den präktiga "Beginning of Fall" vann tredje priset och inköptes af Svenska klubben för dess blifvande samling.

Charles E. Hallberg ställde ut sex mariner, af hvilka tre såldes genast och en sedermera af konstnären skänktes till Sveriges Nationalmuseum. Hallberg åtnjuter den sällsynta förmånen att falla både konstnärer och allmänhet i smaken. Sjön har han på sina fem fingrar och målar den i de mest skiftande stämningar. Han målar rasande storm och skyhöga vågor, frambesvärjer månskensstämningar, solnedgångar, soluppgångar, gråväder och gnistrande solsken. Han nedslungar sina intryck i flygande fläng, målar med breda penslar och gör åt gräsligt med färg. Att analysera eller gräfva ned sig i detaljer är inte hans sak. Hans konst är alltigenom subjektiv, en fri, personlig tolkning af naturen. Då en af Turner's goda vänner en gång förebrådde honom för att han tog

sig för stora friheter med naturen, svarade den store målaren: "Begriper du inte, att det är mina intryck, som jag målar?" Så också med Charles Hallberg. Han öfverflyttar på duken sina skönhetsdrömmar i några få färgtoner och penseldrag och har tydligen funnit ett med hans konstnärskynne fullt öfverensstämmande framställningssätt. Inte skulle Hallbergs målningar intressera oss hälften så mycket, eller inte är det ens troligt, att han skulle lyckas, om han t. ex. skulle skildra sjön i samma anda som den framstående engelske sjömalaren Wyllie. Denne målar sina skutor, sillbåtar, ångare, vågor och bränningar vederhäftigt och objektivt och så "bokstafligen" sant, att man rent af häpnar, men den poetiska flykten saknas vanligtvis, och man blir sällan glad af Wyllies taflor. Den poetiska, för att inte säga musikaliska, stämningen är det mest utmärkande draget i Hallbergs konst. Han komponerar helst nocturner eller nyckfulla rapsodier, sällan sonater eller symfonier à la Homer, Dougherty eller Woodbury. Han är alltid sig själf och försöker aldrig efterapa berömda storheter inom sitt fack. De flesta af mina läsare hafva nog sett prof på Hallbergs vida kända konst. Vi skola nu i minnet framkalla några typiska stämningsbilder af hans hand:

Öfver en frisk, kall luft i blått och ljusgrönt flyger med väldig fart en flock rödvioletta strömoln med rosiga kanter. Det blåser frisk bris, och blågröna, ungefär metershöga vågor kappas med molnen. Vid horisonten kånka ett par segelskutor.

Eller: Morgondimman, som nästan suddat ut horisontlinjen, håller på att ge vika för solens första strålar. De ha icke brutit sig igenom ännu, men sprida ett gulrött skimmer öfver luften och vattnet.

Eller: Gräväder och silfvertoner. Bara en liten ljusning högt opp i luften och en blek ljusstrimma i vattnet.

Eller: Tidig månuppgång på sjön. Luften är nästan molnfri och vattnet lugnt. Ljusgul måne mot gröna och blå toner.

Eller: Stormen är öfver, molnen skingra sig, och vågorna lugna sig. Solen bryter fram och breder på glada guldglänsande färgtoner.

Jag vet inte precis, hvilken jag tyckte bäst om af Hallbergs sex dukar, hvilka klart belyste flera sidor af hans konstnärskap. De voro samtliga förtjänstfullt målade, t. ex. den friska "Summer Morning on Lake Michigan" och den kraftiga "Clearing after an Atlantic Storm". Hallberg är en af svensk-amerikanska konstens banbrytare, och hans insats är betydande.

Oscar Anderson från Massachusetts målar också med förkärlek sjön. Han inlägger rätt mycken känsla i sina dukar, men de äro Hallbergs underlägsna i tekniskt hänseende. Färgen är icke tillräckligt bärkraftig. Detta är likaledes förhållandet med Södervalls två mariner.

En synnerligen vacker marin, en röd och gul kvällstämning, som kallades "Still Fishing", utställdes af Emil Gelhaar från Bethlehem, Pa., hvilken i östern åtnjuter rätt stort anseende som mångsidig landskapsmålare. I hans andra båda taflor, "Moravian Church" och "Seaward", var färgverkan ej så tilltalande.

Professor Olof Grafström i Rock Island utvecklas tydligen mer och mer i frisinnad, modern anda. De, som väntat sig att få se den gamla, konservativa landskapsskolan representerad i hans arbeten, blefvo nog förvånade. Af hans tre landskap var "Autumn" tvifvelsutan bäst. Jag återger här för ro skull ordagrant några rader af de anteckningar, som jag gjorde i min katalog. "Autumn. Backslutning med träd i förgrunden. Kallt, hvitt vatten i mellanplanet. Blå luft med hvita moln. Förgrunden fast i modellering och frisk i färg. Gula, röda, gröna klickar. Bra."

Carl Ringius ställde ut fyra landskap, af hvilka "Twilight", en kvällstämning i enkla gula, gulgröna och grönbåa toner, gjorde sig mycket bra. "Sunlight and Shadows", en snöhöljd

skogsbacke med löfträd och blåroda skuggor i förgrunden, hade rätt duktig färgbehandling att uppvisa.

Hugo von Hoffsten, den bekante illustratören och tecknaren, hade tre akvareller att visa, af hvilka "Winter Night", köpt af direktör Peterson, enligt min åsikt var bäst. Hoffstens akvareller äro klara och fasta i både teckning och färg. Stundom betonar han dock detaljen på bekostnad af totalverkan.

Målarinnan Gerda Ahlm, sedan några år tillbaka bosatt i Chicago, ställde ut ett vackert motiv från Visby med ringmuren och två torn i förgrunden, en skogsinteriör och ett insjömotiv från Wisconsin. Kompositionen är lugn och dekorativ i fröken Ahlms dukar och färgen ofta rätt bra. För att bära upp den monumentala linjeverkan i t. ex. Visbytaflan fordras dock betydligt kraftigare färg.

Och så ha vi fyra dukar af Benj. Hallberg, son till marinmålarn. Den, som vid så unga år gör så bra saker, sitter tvifvelsutän inne med rätt ovanlig begåfning. Både figurmålningen, som han kallar "An Illustration" (föreställer Rödlufvan), och landskapen, t. ex. det präktiga strandmotivet från "Clear Lake, Michigan", ådagalägga form- och färgsinne.

G. N. Malm från Lindsborg, Kans., ställer ut ett litet sommarlandskap från Kansas, ett stycke prärie med en däld och vattendrag i förgrunden, badande i intensivt solsken. Luften är blågrön med några gulhvita molntappar, prärien och förgrunden äro målade i varma gula, röda och ljusgröna toner. Malms landskap utmärka sig för färgglädje och ärligt studium af naturen.

Porträttmålaren Oscar Jacobson från Lindsborg, numera lärare i målning och konsthistoria vid Washington State College i Pullman, Wash., utställde en intressant genrebild, en cowboy på en "Texas-pony", ridande genom höga drifvor i klart månsken. Figuren var fast och bra i teckningen. De

klara grönbåa färgtonerna i luften och snön voro känsliga och vackra.

Adolf Ströms själfporträtt var fast i modelleringen, och de bredt pålagda gula och bruna tonerna gjorde sig bra. Ströms hufvud är tacksamt att måla: yfvigt hår, kraftig panna, kloka ögon och spetsigt helskägg.

John Westerberg försöker slå an färgackord med bredt pålagda grönbåa, bruna och kallgröna färgytor. Ingenting ljust eller gladt som sticker af. Experimentet är enligt min åsikt mindre välbeträkt.

Arvid Nyholm ställde ut två genretaflor och fyra porträtt. Och hedrade sig. "A Family Circle" var utsökt ledig och fin i komposition och ren i färg och gjorde skäl för första priset. Jag för min del tyckte dock minst lika bra om "An Amateur", en ateljéinteriör med en kvinna, som sitter och tittar på en portfölj med etsningar i. De långa rytmiska linjerna i figuren och den klangfulla gula färgen i klänningen voro synnerligen uttrycksfulla. Nyholm förstår sig på att i sina porträtt understryka det mest karakteristiska i modellens yttre och inre människa, och hans framställning verkar därför mycket vederhäftig. Porträttet af mr E. A. Potter, en ytterst distingerad gammal herre med hvitt hår och skägg och fina, energiska drag, är fast och klart i linjer och färg. Ovedersägligen pampiga voro likaledes porträtten af "Dean John Henry Wigmore" och mr F. Södervall. Roligast i färg var nog porträttet af mrs Keck, en blomstrande, blåögd kvinna, ledigt poserande mot ett rött draperi. Det af Republikanska Statsförbundet beställda porträttet af John Ericsson, hvilket sedermera skänktes till Nationalmuseum i Washington, exponerades många dagar på vår utställning. Det var dock inte där, utan i Nyholms ateljé, som undertecknad såg detsamma. Nyholms Ericsson är en kraftig, energisk människa, men inte precis den banbryartyp, som man vanligen föreställer sig, utan en välklädd, något aristokratisk

herre med omsorgsfullt knuten halsduk och vackra, vårdade händer. Jag blef först litet förbluffad, emedan jag inte tänkt mig, att man gärna kunde framställa honom på det viset, men vid närmare eftertanke kom jag till den slutsatsen, att Nyholm i alla fall väl tolkat hufvuddragen i den store uppfinnarens personlighet. John Ericsson var ju visserligen banbrytare, men han bröt inte med händerna, utan med hufvudet. En viss förnäm tillbakadragenhet lär ha varit ett för honom utmärkande drag. Han var ingalunda "a good mixer".

Figurmålaren S. B. Linders porträtt af den amerikanske artisten E. J. Timmons var bredt och kraftigt måladt och färgbehandlingen frisk. Den kraftiga penselföringen framhöll präktigt mr Timmons' energiska drag. Man skulle möjligen kunna anmärka, att själfva figuren och bakgrunden ej fullt uppburo den intensiva teckningen och färgen i ansiktet. Linders porträtt af Mary Taft, en dotter till den bekante skulptören Lorado Taft, var likaledes synnerligen förtjänstfullt. Karnationen var fin och känslig. Den hvita klänningen, det röda bandet i håret och de hvita blommorna på bordet voro känsligt och vackert målade.

Bessie Hellstrom från Chicago ställde ut tvenne stilleben, rätt duktiga i färg.

Torry Ross och Thomas Hall visade saker, som visst icke saknade känsla, men de hade inte riktigt fått bukt på den tröga, motspänstiga oljefärgen.

A. Westerlind ställde ut en ganska bra akvarell och ett litet porträtt af redaktör Schön. Färgen var inte illa, men litet för lugn och kall.

Anna Nordstrom-Feind från Chicago exponerade fyra färgteckningar, rätt ledigt och roligt tecknade. "Beatitude" tilltalade mig mest.

Eddy Carlson från Chicago har anseende som skicklig miniatyrmålare. Det var rätt roligt att se några prof på denna i vår tid skäligen förbisedda konst. Carlsons porträtt

äro i allmänhet bra tecknade och mycket friska i färg. Bäst af Carlsons sex miniatyrer var det känsliga "Portrait of My Sister".

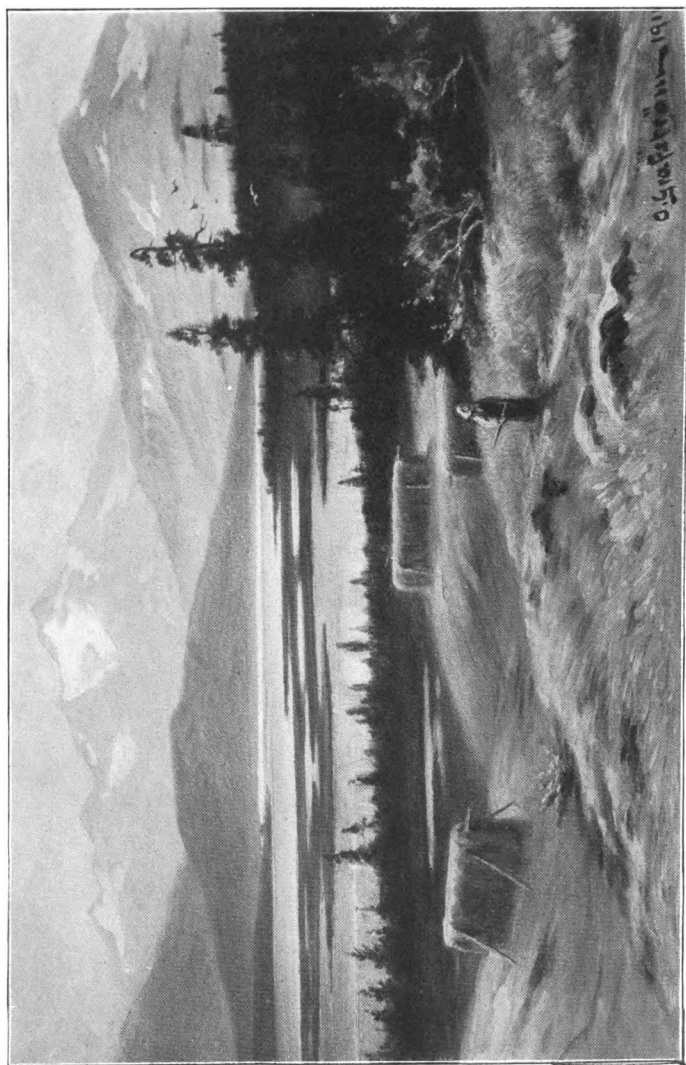
Endast sju skulpturer voro utställda, fyra af Agnes Fromen och tre af Carl Nilsson, båda bosatta i Chicago. Af den förras arbeten, hvilka samtliga voro käckt och duktigt modellerade, var nog "Baby" bäst, en knubbig förtjusande liten barnunge med rymlig hufvudskål, runda kinder och morsk oppnäsa. Agnes Fromens "Baby" fick första priset, och det var ärligt förtjänt. Hennes "Gamin" var likaledes mycket prätig. Ett af den begåfvade unga skulptrisens arbeten, "The Fountain", inköptes i våras af Chicago Art Institute.

Kvinnofiguren i C. Nilssons relief var utmärkt modellerad, och hans porträtt af öfverdomare Harry Olson var inte illa träffadt. Däremot hade han ej förstått karaktären i Strindbergs titanhufvud, och hans porträttbyst af den store författaren var mindre lyckad. Man kan ju för resten inte låta bli att tänka på Eldhs urkraftiga bild af Strindberg i Nationalmuseum, och den är det inte godt att göra efter.

Hvad slutligen mina egna studier från Kansas och Colorado beträffar, så ber jag bara att få påpeka, att jag i regel taget icke söker åstadkomma färgtonerna genom att på duken afsätta "sönderdelade" eller "prismatiska" färger. Jag anser, att man bör rätta både kompositionen och färgbehandlingen efter landskapets karaktär. Det finns exempelvis här ute i västern motiv, hvilka i synnerhet i en viss belysning (t. ex. gråväder) i främsta rummet utmärka sig för storslagna linjer, t. ex. bergknallar, "rullande prärie" eller slingrande raviner. Man bör ju, då man målar dylika motiv, först och främst framhålla linjernas rytm och sedan sumera ihop färgintrycket i några få stora ytor. Med andra ord: en strängt dekorativ behandling lämpar sig bäst. Dock icke så till förståendes, att färgen är af mindre betydelse. Nej, ingalunda. Färgackordet måste, huru enkelt det än är,

uppbära och framhålla linjerna. Ett falskt ackord kan totalt tillintetgöra rytmen i desamma. I de stämningar, i hvilka den intensiva ljusvibrationen och "klangen" i färger utgöra själfva tjuskraften, såsom ofta är fallet här ute i sydvästerens torra luft, t. ex. i klart solsken eller tidig skymning, så är det ju klart, att man bör begagna sig af en färgteknik, som framhåller det mest karakteristiska draget i landskapet. Man får ta till rena färger, som bryta sig mot hvarann, men på afstånd smälta tillsammans för ögat, s. k. optisk blandning, emedan den vanliga blandningen på paletten, den "pigmentära" blandningen ej är intensiv nog och ej "vibrerar". Jag har t. o. m. hört en framstående amerikansk konstteoretiker i en föreläsning använda termen "vibrationsteknik". Att denna teknik ingalunda utesluter eller ens motarbetar taflans dekorativa hållning, säger sig själf. De kunna ju mycket väl förenas. Ett lysande exempel härpå är den framstående amerikanske målaren Childe Hassams färgmättade, storslaget dekorativa dukar. Hassam begagnar alltid "divisionist technique", d. v. s. rent färgspel. Ett annat exempel är italiennaren Segantini, en af samtidens störste konstnärer. De flesta af mina läsare torde hafva sett reproduktioner af hans underbara pastoralsymfoni "Solnedgång", en herdefamilj och några får i en båt, som är placerad precis midt på duken. Färgen lägger Segantini på med skarpa, klara streck. Hvilket ärkekätteri är inte både färgen och kompositionen, bedömda från konservativ, akademisk ståndpunkt! Och dock, huru gripes icke ett oförvilladt skönhetssinne af dessa i all sin enkelhet majestätiska linjer och denna härliga färg! Målaren söker ju på duken i högsta möjliga grad förena harmoni och ljus- och färgintensitet. Att man med rena färger, de må nu påläggas i små ytor (Hassam) eller större fläckar (Verenskiöld) eller små krokiga streck (Renoir i sina senare arbeten), hvilket ju allt kommer på ett ut, ernår kraftigare, luftigare och genomskinligare färgtoner och vida större ljus-

styrka än genom på paletten blandade färger, har klart bevisats genom vetenskapliga experiment, t. ex. af fransmannen Chevreul och amerikanen Rood. Hvilken målare som helst kan ju öfvertyga sig härom genom några enkla experiment, t. ex. genom att måla samma landskap eller stilleben först med pigmentär blandning och sedan med rena färger. Solklart är, att impressionisterna i den första, yrande glädjen öfver att de lyckats "afsätta smutsguden" och i känslan af sin nyförvärfvade kraft stundom skulle vräka enheten och harmonien öfverbord. Hellre gallskrikande färgglädje än den "harmoniska" bruna och grå sorgligheten. Snart lugnade man sig emellertid och insåg, att ren färg och dekorativ, enhetlig komposition trifvas förträffligt ihop. Flera af de äldre impressionisterna, t. ex. Manet, Hassam, och Renoir, hvilka ofta beskyllts för försyndelser mot harmoni och komposition, hafva ju dock ofta målat underbart dekorativa taflor. Men, som sagdt, "alla sätt äro bra utom de tråkiga". För den originella begåfningen leda många vägar till målet. Professor Klimt i Wien målar t. ex. i "Den stora poppeln" i Mietheska galleriet luften i pigmentär färgblandning, men poppeln och marken i rena färger. Tydiligen för att få de mörka partierna genomskinligare. Den store franske färgkonstnären Monticelli, som blifvit så berömd efter sin död, klämmer stundom färgen ur tuben direkte på duken och blandar lätt och lekfullt färglickarna med tumnageln. Den gamla, vanliga metoden duger ju för den, som vet, hvilka färger han kan blanda, och hvilka blandningar, som måste undvikas. Många målare använda fortfarande carmin, en färg, som hastigt mörknar, och som kan ersättas af de absolut hållbara Ali-Zarin-färgerna. Mången rör ihop t. ex. cadmium och smaragdgrönt, en blandning som inte alls duger, o. s. v. Winsor och Newton, den stora engelska färgfirman, utdelar gratis en bok om "The Composition and Permanence of Colours". Tyska, amerikanska och franska färgfabrikanter

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN :
Annsjön i Jämtland. Olfjemålning af Olof Grafsström.

göra sammaledes, men ändå envisas vissa målare att begagna kemiskt omöjliga blandningar. Följden blir naturligtvis, att deras dukar hastigt undergå förvandling. Sorgligt nog är detta fallet med många härliga konstverk, emedan konstnären ej känt till färgteknikens kemiska lagar. Så t. ex. målade flera af Fontainebleau-skolans mästare taflans skuggpartier i brunt och mörkgrönt och lade sedan på en tunn lasyr af blått och violett för att få skuggan genomskinlig och luftig. De mörka färgerna hafva under årens lopp "ätit upp" de lätta lasyrerna, och vissa partier på duken verka därför döda under det andra hafva behållit sin färgprakt. Vissa af Turners dukar hafva genomgått en fatal förvandlingsprocess. Den tyske konsthistorikern Meier-Graefe berättar, att den store målaren Renoir på gamla dagar mer än tillförne "tänker på sina taflors framtid" och skaffar sig bästa möjliga färger och duk. Han har också öfvergått till "ren" färgteknik. Det betalar sig för en målare att "tänka på taflornas framtid". Huru skola de ta sig ut om tio, tjugu eller femtio år? Skall färgen hålla sig? En ting är säker: ju mer man rör och ältar och blandar, desto fortare dör färgen. Hellre skrapa duken och måla om än att klena på för många "coats".

I den nya impressionistiska skolan har man ej tid att be-fatta sig med teknik. Dess lösen är: intensivt uttryck och så lite teknik som möjligt. Bort med alla förkonstlade uttrycksmedel! Omvänden er, konstnärer, och varden såsom barn! Se naturen med oförvillade barnaögon, måla och rita så enkelt och naivt som möjligt! Kanske varningsropen voro berättigade. Kanske konsten höll på att drunkna i teknik. Holländaren Van Gogh och fransmannen Cézanne och några få af deras själsfränder ha målat gripande taflor, emedan en barmhärtig försyn gett dem barnaögon och barnahjärtan. Men de ha otaliga efterföljare, tillkrånglade nutidsmänniskor, som hyckla naivitet. Deras själ kryper in i ett aeroplan, trycker på knappar, fjädrar och trampor och inbillar sig, att

den är en fågel. Och så försöker den göra konst, sådana där, som den fulaste gråsparf gör så lätt och behagfullt, men det går ju inte alls. Det stolta aeroplanet kantrar och dimper i backen. Finns det väl någonting vämjeligare än falsk naivitet?

Nej, ärlighet vara längst äfven i konstens rike. De konstnärer, hvilkas namn eftervärlden anser sig böra minnas, ha varit hänsynslöst uppriktiga, ha varit sin stora kärlek, sin skönhetsvision trogna i med- och motgång. De ha räddat sin själ från slaveri, ha varit sig själfva i alla väder och ej kört fast i "skolor" och "traditioner".

En af vår tids största konstnärer, den svenske målaren Richard Bergh, skrifver à propos traditioner: "Lita icke på några traditioner, ej ens de bästa: de som frigöra! Redan i morgon kunna dessa, som i dag frigöra, ha förlorat sin ursprungliga, lefvande, personliga innebörd, och då bli de lika alla andra traditioner. Sök därför hvarken hos akademister eller hos 'secessionister' något 'förlösande' ord. Hvad det för konstnären alltid gäller, det är: att finna och ärligt kunna sjunga ut sitt eget hjärtas förlösande ord."

Det slog emot mig en fläkt af allvarligt sökande, af omutligt oberoende och personlig frigörelse i mina landsmäns arbeten på den utställning, jag i all anspråkslöshet sökt teckna.

Ungefär ett tjugutal målningar såldes, och det ekonomiska resultatet var sålunda öfver förväntan. Hedern häraf tillkommer först och främst vår praktiske och energiske "manager" Charles Hallberg, som så väl skötte affärerna och så smakfullt ordnat utställningen. En kraftig häfstång i vårt svensk-amerikanska konstlif är Svenska klubbens ordförande, direktör C. S. Peterson, som själf äger en vacker samling taflor och konstföremål. Denne varmhjärtade, duglige och oerhördt frikostige man ha vi svenska-amerikanska artister i främsta rummet att tacka för att dessa våra utställningar kommit till stånd.

Sju sonetter.

AF C. A. LÖNNQUIST.

DAGEN OCH NATTEN.

*I all sin prakt på himlens hvalf sig höjer
ur dimmig morgonrodnad solens skifva
att med sin värme all naturen lifva
och väsen ge åt allt, som oss förnöjer.
Och aldrig än hon, väntad, sig fördröjer
och glömmar ej sin cirkelban beskrifva
och heller ej i tid sig bort begifva,
där efterglansen rik i skyar dröjer.
Med sång dig hälsa lundens näktergalar,
med vänlig blick den väckta skogens sippa,
med doftrikt rökverk alla fält och dalar.
Och vi, som längta ur vårt mörker slippa,
vi öppna fönstren upp till våra salar,
ty det är fröjd i dina strålars knippa.*

*Men när hon blid från himlens tronsal myser
och ser sin bild i insjöns lugna bölja,
hon kastar vidt sin mantel ut att hölja
däri den värld, som utan den förfryser.*

Och allt, hvad himlens rymder härligt hyser,
 och kammartjünaren, som måste följa
 sin härskarinna, får bak manteln dölja
 sin prakt, att ej en skiftning genomlyser.
 Du vet din makt, och du är värd din ära
 och låter ingen den ifrån dig rycka,
 med idens offer vi din hyllning bära.
 Likväl, hur mäktig vi dig än må tycka —
 att du hör ändligheten till, vi lära,
 när nattens portar sig bakom dig lycka.

Då trüder dunklets härskare så stilla,
 likt ett förklaradt helgon, fram i natten
 och räknar sakta öfver pärleskatten,
 som inga tjufvar lyckades försmälla.
 Hur trolskt en dagsvand håg han kan förvillan,
 när han sin stråle tvär i dunkla vatten
 och lockar rosendoft ur blomrabatten
 och lär vårt hjärtas näktergal att drilla.
 Ombytlig är du — var dig själf ej eljes —
 men för din växling vi blott mer intagas
 i dig och den mystär, hvori du dväljes.
 Vi kunde sitta här, till dess det dagas.
 och lyss till sagan, som af dig förtäljes,
 om underland, där känslan ej förjagas.

Men nu gå djupen upp i eterns vågor,
 ty nattens vandrare bak bergen stiger.
 Det stora lugnet sig en sabbat viger
 vid diamantlikt skära stjärnelågor.
 Nu domna jordens ömma värk och plågor,
 nu glömmas lifvets planer och intriger,
 och allt det skapade i väntan tiger,
 men djupt i bröstet speglas hvalfvets frågor.
 Nu börja evighetens klockor ringa,
 med sällhetsbåfvan själen lyss till ljuden,
 som om odödlighet en hälsning bringa.
 Och tystnaden och lugnet bära buden.
 Det tycks, som kunde himlens port uppspringa —
 därbortom ana vi den store Guden.

ALLTINGS MENING.

Och solen sände bud hit ned till jorden
på strålens ljusa silfvervinge skrifvet:
"Vak upp, mitt barn, till rätt begrepp om lifvet! —
Och jorden vaknade och läste orden.
Då gick ett sorl från Södern upp till Norden,
ett hälsningsord. Förstånd åt allt blef gifvet.
I älskog dufvan kuttrade med vifvet,
och hücken bjöd dem in, en löfsal vorden.
Sen denna stund är skiljemuren rämnad
emellan tingen, blommorna och djuren,
och ingen vrå det meningslösa lämnad.
Du tanken flyga ser på vingar buren
och hitta säkert fram, dit han var ämnad —
om du har öppet öga för naturen.

LJUS OCH MÖRKER.

När Skaparen i tidens gryning sade
sitt "varde ljus" och ljusets änglar sprängde
det stora mörkrets källarhvalf och trängde
till dagens obebodda salar glade,
blef uppenbar den makt, som natten hade.
Ty ständigt öfverallt den vägen stängde
och mot Guds änglar köldens gissel svängde,
att saken, sorgsna, de för Gud framlade.
Då log han fadersgodt till deras fråga:
"Af intet skapa tillhör mig allena
och ger mig salighet men ingen plåga.
Den makt, I tron er framgång er förmäna,
är blott en känsla af er oförmåga
och skall likväl till framgång just er tjäna."

SOMMARMOLNET.

*Du, ljusa moln, som lugnt, när solen dalar,
ditt marmortempel öfver Östern sträcker,
att spiran upp i djupblå rymden räcker,
ett mäktigt språk du till min ande talar.
Min håg var het af jorden. Du hugsvalar
med himmelsk stämning den, och, se, du väcker
min andes renhetstörst, som intet släcker —
jag ville upp till dina höga salar.
Jag ville dit, där solens stråle bryter
sitt ljus i silfverrena ting och andar,
där lugnet bor, där stormen aldrig ryter.
Men, ack, ett vemod sig i längtan blandar:
som jag du jordisk är, din skönhet tryter,
när jorden snart vid nattens kuster landar.*

Gustavus Adolphus College.

En återblick af *Conrad Peterson*.

Sjuttio-talet: grundläggningstiden.

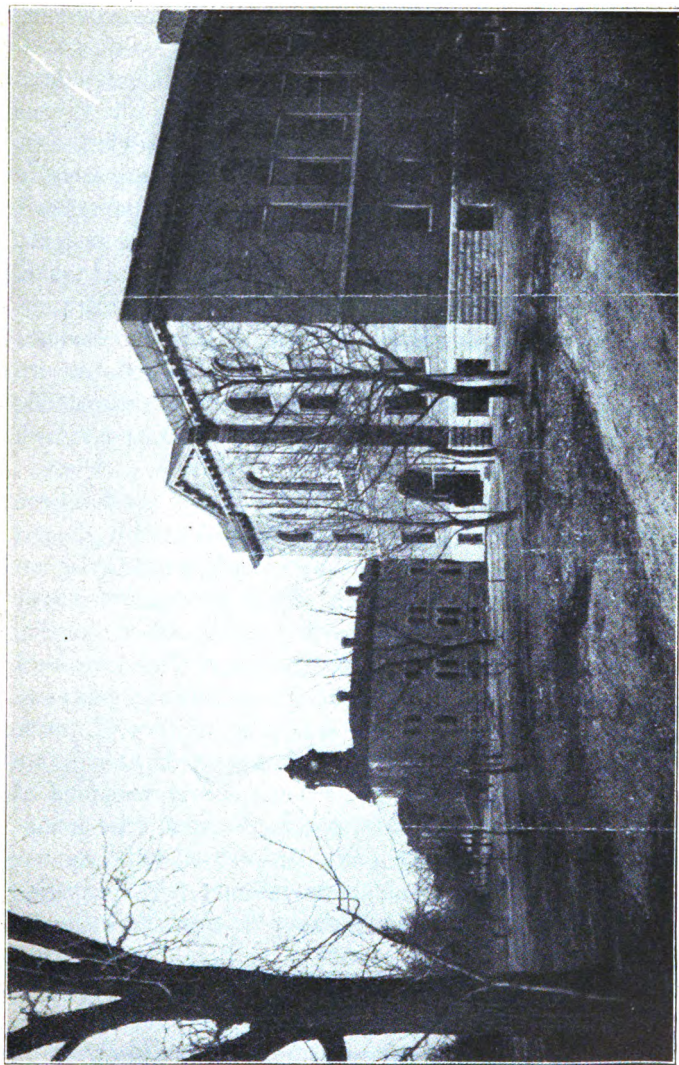

å dr Kilander i PRÄRIEBLOMMAN för 1905 införde sin intressanta skildring af "Minnesota-konferensens tidigare skolverksamhet", slutade han med att säga, att år 1875 "inträdde vår skolverksamhet i ett nytt skede, hvars mångsidiga arbete kräfver sin egen artikel". Nu, då konferensen firat femtioårsminnet af läroverkets stiftande, må tiden vara inne att skildra detta nya skede. Det är dock icke här fråga om att beskrifva hela det vidtomfattande arbete, som konferensen utfört å bildningens område, utan endast att kasta en återblick på verksamheten i St. Peter vid dess äldsta och fullständigaste läroverk. Den-na skola är den äldsta konferensinrättning inom synoden och Augustana Colleges första systerskola. Den öppnades i Red Wing år 1862 och fortsattes i East Union till 1876. Först var den namnlös, men 1863 döptes den till Minnesota Ele-

mentarskola och 1865 till St. Ansgärs Akademi, ofta benämnd "Jacksons skola". 1873 var det på tal att ändra namnet till "Gustaf Adolfs litterära och teologiska institut". 1874 oktojerades läroverket under sitt nuvarande namn, och under detta namn begynte verksamheten i St. Peter 1876. Nordens apostels namn, mera passande för den tid, då svenskar och norr-män ännu voro förenade i den kyrkliga verksamheten, fick således vika för minnet af den store svenske konung, som gjort mer än någon annan för den högre bildningen i sitt rike. Det var redan från början meningen, att läroverket skulle blifva ett "college" i verkligheten och ej blott till namnet, men år 1888 var G. A. C. ännu en förberedande skola för Augustana, till hvars teologiska afdelning det fortfarande sänder graduenter årligen.

Det har alltid funnits sådana, som menat, att skolans läge ej var det bästa, och som i synnerhet framlållit storstädernas fördelar. Minnesota-konferensens erfarenhet i denna sak är ej säregen, och likväl har intet högre läroverk inom synoden förlagts i storstad. Redan 1863 tänkte flera på St. Paul, medan andra blott ville flytta från Red Wing till det när-belägna Vasa. Det blef dock East Union, som fick de flesta rösterna, och till en början tycktes detta läge passande. Men det visade sig snart vara ett misstag att förlägga verksamheten ute på landsbygden, miltals från stad och järnväg, och då Augustana flyttades från Paxton till Rock Island, sporrades Minnesotas skolvänner till en liknande handling.

För fyrtio år sedan väcktes i konferensen den tanke, som just nu är den brännande frågan för dagen, frågan om en grundfond. I september 1872 tillsattes ett utskott, bestående af E. Norelius, J. O. Cavallin, J. G. Lagerström, H. Olson och J. H. Magny, att inkomma med förslag i denna sak. Men utskottet begränsade sig ej till ämnet, utan inkom i stället vid konferensmötet i East Union i februari 1873 med en märklig rapport. Ett seminarium kunde vara nog för synoden, mente

GUSTAVUS ADOLPHUS COLLEGE.
Gamla och nya läroverksbyggnaden.

man, men för att kunna fostra våra egna lekmän såväl som våra präster behöfs ett "college" i hvarje viktig stat. Men en sådan bildningshård måste vara förlagd i något större kulturcentrum. Man borde därför flytta skolan till Minneapolis och sätta den i förbindelse med statsuniversitetet. Det senare skulle meddela själfva college-undervisningen, men de studerande skulle bo vid konferensens anstalt och där undervisas i kristendom och svenska språket. Förslaget slog an, och den, som arbetade ifrigast på att förverkliga denna tanke, var läroverkets såväl som så många andra viktiga inrättningsars grundläggare, pastor Erik Norelius. Pillsbury och andra lofvade att skänka stadstomter helt nära universitetet, och vid konferensmötet i maj 1873 (på den tiden sammanträdde konferensen tre gånger årligen) tycktes allt klappadt och klart.

Men 1873 års finansiella kris satte ett streck i räkningen, och löftena infriades ej. Vid konferensmötet i St. Peter i oktober 1873 var man efter en längre diskussion färdig att lägga flyttningsfrågan på bordet. Men just då framträdde en kommitté af samhällets ledande borgare, som ville veta, om och på hvad villkor deras stad kunde erhålla läroverket. Denna tankes främste upphofsman och beifrare var den präktige skåningen från Scandian Grove, hr Andrew Thorson. Konferensen tillsatte nu ett utskott att mottaga anbud från olika håll. En passande skoltomt jämte en byggnadsfond på tio tusen dollars var det minsta, som konferensen ville antaga. St. Peter var den enda stad, som ville gifva ett sådant anbud i dessa hårda tider, och vid konferensmötet i Minneapolis i februari 1874 beslöts det att förlägga läroverket på sin nuvarande plats.

St. Peter var då ett litet tjuguarigt samhälle med ett idylliskt läge vid Minnesota-flodens strand. Från kullens krön, där man blott tolf år tidigare kastat upp förskansningar för att skydda sig mot Sioux-indianerna, utbredde sig den här-

ligaste utsikt. Trakten har en minnesrik historia. Helt nära låg i äldre tider Traverse des Sioux, en gång en viktig allfarväg för handeln och missionen bland indianerna och med utsikt till att blifva en storstad. Men hoppet grusades, och detta samhälle har nu nästan spårlöst försvunnit. Dess storstadsdrömmar ärfdes af St. Peter, som år 1857 t. o. m. höll på att eröfra statskapitoliet ifrån St. Paul. I denna de båda "helgonens" strid räddades St. Paul hufvudsakligen genom en laga handlings bortstjälning. St. Peter hade emellertid dragit till sig flera af västerns ledande män, hvilket måhända förklarar, huru detta lilla samhälle kunnat frambringa så många statsguvernörer och andra ledare i staten, flera af dem förbundna med läroverket. För några år sedan såg det t. o. m. ut, som om St. Peter i John A. Johnsons person skulle skänka Förenta staterna dess förste svensk-amerikanske president; och vår f. n. mest frejdade svensk-amerikanska, operasångerskan Olive Fremstad (född af en svensk moder) har trampat sina barndomsfjät i samma trakt. I stället för statskapitoliet måste St. Peter emellertid nöja sig med statens hospital för vansinniga. Men man önskade också en annan bildningsanstalt för å hufvudets vägnar mindre klynt utrustade, och tanken på ett högre läroverk framkastades mycket tidigt. Samma nit och ambition, som besjälade kampen om kapitoliet, ledde nu till erhållandet af Gustavus Adolphus College.

En skänk af tio "acres" och ett köp af tio "acres" därtill gaf läroverket dess "campus", som numera mäter tjugufem "acres". Ungefär hälften af de tio tusen dollars, som staden utlofvade, tecknades af svenskar från St. Peter och Scandian Grove; och alldenstund en allmän insamling till förmån för byggnadsfonden skulle upptagas inom konferensen, fingo de snart dyka ner i fickorna efter mer. Det var inga småsmulor för de få landsmännen i dessa tryckta tider, då gräshopporna år efter år härjade skörden. Andrew Nelson från Scandian

Grove och John Peterson från St. Peter måste nämnas bland dem, som särskildt nitälskade för skolan under de första åren. I skolans förste elev från år 1862, pastor Jonas Magny, fick man slutligen en sollicitör, och hans mödosamma arbete bragte resultat. Somliga vänner förskotterade medel räntefritt, fast det var svårt nog att få låna mot tio procents ränta på den tiden. Ibland såg det likväl ut, som om företaget skulle gå om intet af brist på medel. Under senare år har understödet blifvit rikligare, men utgiftsstaten har också måst ökas. Att få inkomster och utgifter att gå ihop har därför ofta varit ett olösligt och är alltjämt ett svårlöst problem.

Emellertid höjde sig så småningom en stenbyggnad på skolenhöjden, en byggnad så stor, enligt somligas tanke, att den väl komme att förslå för alla tider, fastän det var meningen, att lärare och elever skulle bo och spisa såväl som undervisa och studera inom dess murar. Byggnaden, den nuvarande s. k. "Old Main", kostade minst tjugufem tusen dollars, af hvilka ungefär hälften var skuld. Den ansågs i början som hela traktens stolthet, och det fanns näppeligen en mera imponerande byggnad i hela synoden. Det tog dock icke länge, förrän den var för liten hellre än för stor; och i katalogen annonserades den icke längre som "a noble structure" utan endast som "a substantial structure". Den begagnas fortfarande till bibliotek, museum, laboratorier och klassrum m. m., och den öfversta våningen kan ännu brukas som boningsrum för studerande.

Man hade tänkt att begynna skolverksamheten härstädes år 1875, men det var med nöd man blef färdig till hösten 1876; och då såg det ut, som om läroverket måste förblifva stängdt af brist på föreståndare. Dr Jackson ville icke fortsätta; och dr Norelius, skolans förste lärare, som väl, om han velat, kunnat kvarstå vid styret ännu, då detta skrives, svarade nej. Läroverkspresidentens syssla är också tung och svår och ibland otacksam. Ingen rektor vid G. A. C. har

kvarstått på sin post, tills döden kallat — alla hafva förr eller senare inlämnat sin afsägelse. I elfte timmen antog emellertid pastor J. P. Nyquist rektorskapet hellre än att låta skolan förblifva stängd. Han var en smålänning, som fått sin tidiga fostran i sin svåger pastor Ahlbergs skola, och den senare ville i honom se sin efterträdare. I stället blef han präst och redaktör inom Augustana-synoden. Hur svensk han var visas bl. a. genom hans försök att införa kakelugnar i st. f. kaminer för skolbyggnadens uppvärmning. Samundervisningen ansåg han vara af ondo; och då han år 1881 lämnade läroverket, var det hans afsikt att bilda ett pensionat för flickors undervisning, på det att man sedan med godt samvete måtte kunna utestänga det kvinnliga könets inflytande från läroverket. Någon samundervisning fanns icke vid Augustana vid denna tid, men vid Minnesota-konferensens läroverk har den varit praxis från början. Vi märka visserligen en tillfällig sommarskola för damer under pastor Nyquists ledning, men tanken på ett flickpensionat har aldrig realiserats inom vår synod.

Den första skoldagen i St. Peter randades den 16 oktober 1876. Sex till åtta studerande samlades då till en andaktsstund kring matsalsbordet. Rummen voro ännu omöblerade, och intet lärum var än i ordning. De studerande knäföllö vid fönstersmygarne för att öfva sig i skrifning. Men pastor J. G. Lagerström "stretade" tåligt uppför backen med den ena lanta möbeln efter den andra. T. o. m. köksspisen var långods. Och det ljusnade snart, så att konferensen kunde besluta sig för att inviga byggnaden på reformationsdagen den 31 oktober 1876.

Mången större tillställning har följt denna första fest i spåren under de flydda trettiosex åren, främst ibland dem femtioårs-jubileet 1912, men knappast någon är mera intressant att blicka tillbaka uppå än denna första. Det var en af dessa härliga höstsolsdagar, som det södra Minnesota

känner. Ett extratåg anlände på morgonen, och från landsbygden kommo skjutsarne i långa rader. I paraden deltog stadens borgmästare, och svenska och amerikanska flaggor viftade sin hälsning. En tillfällig plattform hade uppförts i ett af de tre läsrummen, som länge tjänstgjorde som läroverkets "kapell", och som nu hyser dess fysikokemiska afdelning. Folkskaran var för stor för att kunna höra programmet, hvilket var godt och (som ju vanligt är) ganska långt och till största delen utfördt på svenska. Efteråt samlades man kring smörgåsbordet i undervåningen, där en mycket animerad stämning var rådande.

Det första året hade rektorn blott en medlärare utom tillfällig undervisning från någon studerandes sida. Hr Charles Holmberg undervisade under höstterminen och professor A. W. Williamson under vårterminen. Den senare, amerikan till börd och son till en af pionjärerna inom indianmissionen vid Minnesota-floden, kvarstannade som lärare till 1880, tjänande för en mycket ringa lön men likväl högst belåten med sin post. Han hade icke ännu förenat sig med vårt samfund och stötte därför på en del motstånd. Då han nödgades lämna G. A. C., tillgodogjorde sig Augustana i stället hans tjänst. Hans osjälfviska kristliga karaktär lefver ännu i friskt minne, och hans kärlek till båda läroverken bevisades senast i hans testamente. Rektorn begagnade svenskan som undervisningsspråk och medläraren engelska; och morgonbönen förrättades turvis på båda språken, som således voro likställda. Flertalet voro födda i Sverige och mera hemma i svenska språket, men det fanns också från början sådana, som voro norska, tyska eller amerikanska till börd.

Att erhålla lärare var svårt, ty Augustana, som utsände sina första "studenter" 1877, kunde ej fylla behovet. Härifrån erhöles dock sådana lärare som Josua Hasselquist, S. M. Hill och C. L. Esbjörn. Man måste därför vända sig utom synoden, först och främst till Sverige. Då man icke

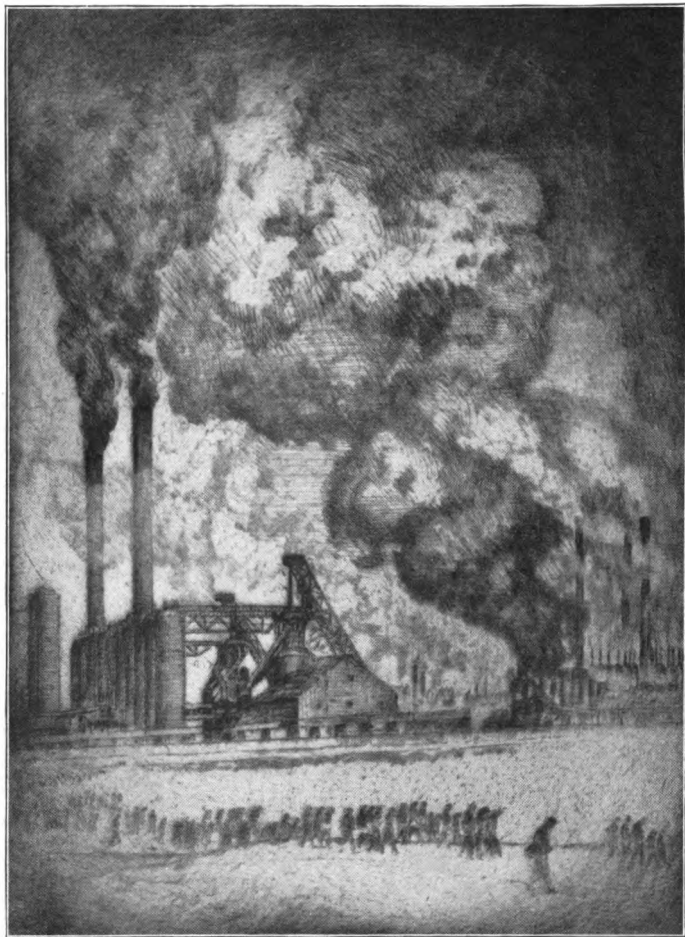
heller härifrån fick den nödvändiga hjälpen, vände man sig till Pennsylvanias tyska och engelska lutheraner. På åttio-talet bekläddes de ordinarie lärareplatserna så godt som utslutande af pastorer, de flesta från östern, och fakulteten var icke på långt när så svensk som nu till börden. Dr Uhler är ännu kvar såsom Pennsylvanias representant, medan dr Kilander såsom Uppsala-student representerar Sveriges odling. De öfriga hufvudlärarne äro nu synodens egna barn.

Läroverket besöktes af endast femtioen studerande, som kommo och gingo på det oregelbundnaste sätt, under det första läsåret, och den första terminen voro där endast två klasser. Vanligen uppdelades de studerande i tre klasser, och 1880 hade antalet elever stigit till jämt hundra. Att "kuggas" var ej ovanligt, och man kunde t. o. m. bli nedflyttad till en lägre klass. Bland ämnena märkas kristendom, svenska, engelska, tyska och latin, historia, matematik, bokföring, välskrifning, teckning och sång. I det sistnämnda ämnet har man alltid varit särskildt intresserad, och härvidlag skämmas icke läroverket för sina svenska anor. Under stundom sjöngos t. o. m. svenska koraler fyrstämmigt. Redan under Carver-perioden hade man ägt ett "melodeon", och 1877 anskaffades en gammal kammarorgel och året därpå en till, som var större och nyare. Vid samma tid bildades den första musikkåren, bland hvars medlemmar märkas Josua Hasselquist, John Peterson och Charles Bergquist, fader till professor Victor Bergquist, som under en senare tid förestod musikafdelningen. 1879 tog professor S. M. Hill (som, inom parentes sagdt, är äldst i tjänsten vid läroverken inom synoden, liksom dr Uhler är äldst som college-lärare) hand om musikkåren.

Musikkåren och debattföreningen voro de första sällskap, som bildades bland de studerande. Intet dylikt förekom nämligen i East Union. Debattföreningen, hvilken kan anses som egentliga början till det Philomatiska sällskapet, om man än

ej anträffar detta namn under den första tiden, hade sin grund i ett ökad intresse för värtalighet o. s. v. Kanske berodde detta intresse delvis på den första föreläsningen vid skolan, hvilken hölls af redaktör Johan A. Enander, redan en af Svensk-Amerikas största värtalare, i samband med skolfestslutningen 1878. Föreningen sammanträdde på fredagsaftnarna, ofta för att lyssna till föredrag af någon lärare. Offentliga program, bestående af tal, uppsatser och deklamationer, omtalas från samma tid. Detta arbete underlättades af ett bibliotek, som nu innehåller cirka tolf tusen volymer utom mindre häften, men som då belöpte sig blott till några hundra volymer. En annan institution, som likaså hade sin upprinnelse på sjuttioalet, är lördagsaftonens bönemöte. På de dagar, då ingen skola hölls, leddes nämligen morgonbönen vid frukostbordet af de studerande själfva i tur och ordning, och detsamma var fallet med aftonbönen på lördagarna. Länges leddes bönemötet på båda språken, men numera hålles det uteslutande på svenska.

De studerande tjänstgjorde i tur och ordning som "custos" en vecka i sänder. "Custos" skulle sköta den lilla ringklockan, som var i tjänst, ända tills professor och fru Bauman för trettio år sedan skänkte den kyrkklocka, som ännu utsänder sina manande toner från skoltornet. Sedan 1890 ha dessutom timmarna förkunnats af en elektrisk ringklocka. "Custos" skulle också väcka eleverna, bära posten och springa ärenden. På den tiden hade man nämligen inga breffbärare, och inga handelsmän voro artiga nog att sända varorna till köparnes hem. I senare år hade man en häst eller två vid skolan, men att börja med fingo de studerande hämta alla varor för hushållet. Ingen vaktmästare fanns heller i början, och de studerande fingo därför städa samt säga och hugga all ved för klassrummen såväl som för sina egna rum. Det var också den enda gymnastiken. Ett typiskt rum för två studerande innehöll bord, bokhylla, ett par stolar, kamin,

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

Five o'clock. Etning af B. J. O. Nordfeldt.

vedlåda, säng och kommod. Sängkläder fick man bestå sig själf, och de medtogos ofta hemifrån. Att eldsvådor ej utbröto var nästan ett under. Röka tobak fick man visserligen icke inomhus på grund af eldfara, men annat var det med att "tugga", ty det var alltför vanligt bland den tidens manliga ungdom, för att man skulle kunnat afskaffa det på en gång. I yttre polityr var det stor skillnad mellan den första generationen och det nuvarande släktet. Det sant kristna elementet var från början i majoriteten och har alltid varit väl representeradt; men det har också funnits sådana, som måst erhålla näpst, och relegering förekom det första året. Till åldern voro de dåvarande studerande ej så mycket äldre än de nuvarande, som man tror, eller som de sågo ut att vara; men de voro mindre försigkomna i fråga om studier, än de nu äro vid samma ålder. Det fanns sådana, som uppnått trettioålet, men det fanns också tolfåringar, och medelåldern var knappast tjugu. De flesta bodde och spisade vid läroverket, och rum, ved och kost belöpte sig vanligen till en dollar och sjuttiofem cents i veckan. Den sparsamme kunde ännu reda sig tämligen, om han började skolåret med hundra dollars i sin ägo. Somliga "prästkandidater" hade fri kost och logi, men då måste de i gengäld arbeta på "skolans åker", där majs, hafre, potatis o. s. v. frodades, eller i stallet, där kor, grisar och höns förökade skolfamiljens numerär. De studerande och andra arbetade också hjältemodigt på att försköna skolplanen genom planterandet af tusentals träd, en sed, som ännu följes årligen i mindre skala. "In natura"-gåfvor inflöto stundom från farmarne. En "husmoder" förestod hushållet. Med maten var det si och så. Ibland tog matsedeln sig ej så illa ut, om än melass var den oftast förekommande läckerheten.

Åttiotalet: en tid af utveckling.

Gustaf Adolfs läroverk hör ännu till de små läroverken, och dess tillväxt har gått sakta och säkert. De segrar, det berömmes sig öfver, äro mera kvalitativa än kvantitativa. Sextio-, sjuttio- och nittiotalet betecknas till stor del af ett stillastående, hvarvid man ofta fann det svårt nog att behålla, hvad man vunnit. Men under åttiotalet inträdde en utvecklingsperiod, som nästan tredubblade elevantalet; och därunder växte företaget från en "akademi" till ett fullständigt läroverk med alla dess olika afdelningar. Initiativet togs denna tid till största del af en man, som, då han lyckats utverka tillåtelse till någon förbättring, ofta själf måste insamla de härför erforderliga medlen. Pastor Mathias Wahlström kom till läroverket som lärare år 1880, och nästa år blef han skolans rektor. Hans namn var förknippadt med "Ansgarskolan" både som elev och som lärare, och dr Jackson såg då i honom ett rektorsämne. Rektorsstafven förde han under tjugutre år, och intet annat namn är närmare förknippadt med läroverkets historia än hans. Endast en har varit längre förbunden med fakulteten, nämligen den nuvarande rektorn pro tempore, dr Uhler, som fullgjort trettio års tjänst. Rektor själf undervisade i kristendom och grekiska, och på fredagseftermiddagarna presiderade han vid de sedvanliga fakultetsmötena. Protokollen från dessa möten gömma många intressanta upplysningar af mer eller mindre smickrande art om män, som sedan gjort sig bemärkta i lifvet.

Dr Uhler har varit och är läroverkets populäraste och inflytelserikaste lärare med ett starkt moraliskt inflytande. Först under hans ledning började naturvetenskaperna att odlas på allvar. Sedan 1884 ha han och hans familj bott i "North Hall". I "South Hall" bodde pastor Frick, hvars verksamhet som bibliotekarie var af stor betydelse. Professor H. I. Smith från Columbia College testamenterade 1,700

volymen till biblioteket vid denna tid. Bland andra donatorer märkes den framtida guvernören John Lind, en f. d. elev från Carver-tiden. Svensk-amerikanska tidningar erhöles gratis, och de första månadsskrifterna anskaffades. Pastor C. J. Petri, lärare i historia, efterträddes efter några år af professor J. S. Carlson, professor A. A. Stombergs företrädare vid läroverket liksom vid statsuniversitetet. Dr Carlson var en ovanligt kraftig personlighet och under flera år den främste ledaren och vältalaren bland Minnesotas svenskar. Han arbetade bl. a. på att förbättra skolans finanser. Omkring 1890 kallades den forne rektorn, dr Andrew Jackson, till finansagent och antog kallelsen mot att han på samma gång fick anses som en "husfader" för de studerande. Professor Edquists förbindelse med fakulteten sträcker sig tillbaka till 1889. Som lärare i latin och tyska finna vi pastor Sander. Handelsskolans förste föreståndare var professor O. A. Allen, som i professorerna Towley och Hedberg funnit värdiga efterträdare. Professor R. Lagerström förestod musikskolan under tjugu år och gaf upphovet till den första inspirerande "Lyric Reunion." Hans plats innehafves f. n. af professor A. Anderson. Att omnämna alla tillägg och ombyten i fakulteten är af utrymmesskäl omöjligt.

Medan den förberedande afdelningen under den senaste tiden varit numerärt svagare än förr, detta på grund af de publika högskolornas och de andra läroverkens inom konferensen konkurrens, är det de nya afdelningarna, som ha vuxit. Handelsskolan har betalat sig redan från det första året, och f. n. är det i synnerhet collegeafdelningen, som är stadd i tillväxt. Om därför denna utveckling på åttiotalet uteblifvit, så hade skolan förtvinat. Det var frågan om att växa i kapp med de andra läroverken i staten eller duka under. Augustana College har också föga förlorat på denna utveckling vid systerskolan. År 1884 fanns det t. ex. fjorton "freshmen" vid G. A. C. (bland hvilka märktes C. G. Schulz, W. A.

Granville och A. P. Fors), men endast två af dessa ämnade fortsätta i Rock Island. Ett allt större antal visade i stället benägenhet att fortsätta vid statens universitet eller annorstädes. G. A. C. måste därför söka att själf fostra sina barn. Den första collegeklassen kom till år 1881, men den andra kunde icke tilläggas förrän år 1885. Juniorerna visade sig 1888, och den sista klassen, som gjorde läroverket fullständigt, tillades 1889. År 1890 sändes de första åtta alumnerna ut i världen. Bland dessa var J. A. Youngquist, fakultetens nuvarande latinare.

Pastor Nyquists efterträdare måste beakta, hvad kritiken hade att säga angående samundervisningen. Han löste frågan genom att begränsa umgänget mellan manliga och kvinnliga studerande medelst järnhårda regler. Konferensen tillät ett flickdormitoriums uppförande, ifall det kunde ske utan skuldsättning, ett ganska vanligt villkor, som vederbörande icke alltid mäktat uppfylla. År 1884 uppfördes de nuvarande "North Hall" och "South Hall". På första våningen bodde en professorsfamilj, och på andra våningen kunde beredas rum för bortåt tjugufem unga damer i hvardera byggnaden. Rektorns bostad förskrifver sig från samma år. Utan hans särskilda tillåtelse fick ingen ung man uppvakta sitt hjärtas dam, nej, icke ens vandra vid hennes sida på trottoaren. Att så många band för lifvet likväl knötos i trots af sådana hinder är en gåta. De unga kunde icke fatta, att sådana regler voro hälsosamma, och sökte helt naturligt att kringgå desamma. "Hvar är kvinnan?" kunde man ofta fråga, då det var oro eller pojkstreck i luften, och många mer eller mindre fabelaktiga anekdoter förskriifva sig från detta regementes dagar. Då de unga damerna slutligen flyttade ned från skolkullen, och allt fler af de unga männen likaledes fingo sitt hem i staden, förföllo reglerna till sist i glömska.

Det var icke svårt att få hyra ut studierummen i hufvudbyggnaden åt manliga studerande, ty hyran var mycket billig,

men äfven här var friheten begränsad. Man fick dock sofva litet längre på morgnarna, då morgonklockan väckte kl. 5:45 i st. f. 5:30 f. m. Klockan sju på aftonen ringde det till studier, och då borde en hvar befinna sig på sitt rum. Klockan tio betydde klockans klang, att ljusen måste släckas. Slutligen försvann också denna regel, och sedan dess har midnattsoljan ofta brunnit i anspråkslösa studiekammare. Det var ju icke alltid man fick sofva, då man ville, ty ibland kunde någon klåfingrad studerande få fatt i klockrepet midt i natten, och en tid hände det t. o. m., att hvita skepnader spökade i korridorerna nattetid, och hemliga krafter förflyttade tunga möbler utför trapporna under buller och brak. Men den gången blef det en sträng räfst med "andarne."

Man studerade tappert — det har G. A. C. alltid haft namn om — och de studerande visade ofta spår af studier inomhus och brist på motion utomhus, för att ej nämna en tämligen så enformig diet. Hälsotillståndet var därför i allmänhet i trots af ett friskt klimat mycket sämre än nu. År 1886 byggdes ändtligen en gymnastiksal för medel, som de studerande själfva samlat. Det atletiska intresset var tydligen i tillväxt, ty i november samma år måste några studerande tillrättavisas, emedan de spelat fotboll på söndagen. År 1887 anställdes sedermera pastor J. W. Swanbeck som gymnastiklärare. Gymnastikbyggnaden har sedan delvis utvidgats, och under flera år togs en del däraf i anspråk af musikskolan. På grund af bristande utrymme blef gymnastiksalen slutligen begagnad för morgonbönen och alla större möten och hedrades då med det stolta namnet "auditoriet". De litterära sällskapen nästan slogos om att få hålla sina möten därstädes; och hvar gång salen skulle brukas för sitt egentliga ändamål, måste cirka tre hundra stolar flyttas fram och tillbaka. År 1904 fick läroverket ändtligen ett verkligt auditorium, och gymnastiksalen blef åter, hvad den var ämnad att vara.

I november 1887 firade läroverket sitt tjugufemårs-jubi-

leum genom invigningen af den nuvarande "Commerce Hall", och för första gången märkes en guvernör bland läroverkets festtalare. Den första våningen var afsedd till kök, matsal och vaktmästarebostad, medan den andra våningen uppläts åt de nyskapade handels- och musikafdelningarna. Det blef trångt från början, men i trots af trängseln dröjde det nu, tack vare tryckta konjunkturer, sjutton år, innan något byggnadsarbete af betydelse företogs. Något utrymme bereddes äntligen genom att sluta upp med "skolans bord", som icke var det ringaste populärt, och som inbringade en ringa finansiell vinst. De enda, som sörjde, då "hash-fabriken" stängdes, voro några kosthållare i staden, som fruktade skolans matsal mindre än konkurrensen med de kooperativa spisklubbar bland de studerande, som bildades i stället.

Omkring 1885 anskaffades det första pianot, och det dröjde ej länge, till dess detta instrument trängde ut kammarorgeln. Under avslutningshögtidligheterna 1885 voro dr Hasselquist och några andra solister närvarande, och den finaste konsert, som dittills presterats vid skolan, gick då af stapeln. Sångöfning var länge obligatorisk, och det var därför lätt nog att få en oratoriekör till stånd. En orkester bildades, och flera manliga och blandade kvartetter sågo dagen. C. E. Seashore, numera Amerikas största auktoritet i musikens psykologi, var en af ledarne i detta arbete. Den första piporgeln, byggd på fakultetens ansvar, invigdes den 17 januari 1888. De föregående julferierna gjorde en manskör en turné för att låta studentsången ljuda, och resans behållning tillföll piporgelkassan. Sådana turnéer ha fortsatt in i senaste tider, och på så sätt blef piporgeln betald. De flesta af dessa sångarturer ha gjorts af den präktiga manskören "Lyric", och då de flesta af den första sångarresans deltagare förenade sig med denna kör vid dess bildande, så må man väl spåra dess historia tillbaka till 1887, om än namnet är af något yngre datum.

OLIKA BYGGNADER VID GUSTAVUS ADOLPHUS COLLEGE.

Terminen afslutades såsom numera med skriftliga förhör, men därjämte fortgingo de offentliga muntliga förhör, som pågått sedan skolans stiftande. Få besökare infunno sig emellertid, och de studerande knotade öfver att behöfva gå igenom en sådan skärseld två gånger i rad. För att uppehålla de muntliga förhören fann konferensen då på att tillsätta årliga censorer. År 1890 rapporterade pastor Sjöblom på sitt rättframma sätt å censorernas vägnar, att en sådan kommitté ej längre var skicklig att döma. Nu öfverlämnades saken åt styrelsen, som hädanefter valde censorer bland sina egna medlemmar. De muntliga förhören inskränktes nu till seniorerna; och på så sätt fick man något, som påmint om den svenska studentexamen, fast ursprunget var helt anorlunda. För ett par år sedan afskaffades de muntliga förhören helt och hållet. Själfva afslutningshögtidligheterna försiggingo oftast förr i tiden i den svenskt lutherska kyrkan ("the college church") som de studerande söndagligen måste besöka.

Omkring 1890 var det blott i collegeafdelningen som flertalet voro födda i Sverige. Numera är blott en liten procent född på andra sidan Atlanten, men svenskheten är ännu stark vid G. A. C., om än engelskan är det förhärskande språket. Under dr Wahlströms tid meddelades alltjämt en del af kristendomsundervisningen på svenska, och svenska läroböcker kunde också förekomma i andra ämnen utom i modersmålet. I Philomatiska sällskapet och "Literary Circle" voro de båda språken länge jämnställda.

Gustavus Adolphus som fullständig läroverk.

Vi ha dröjt så länge vid den första grundläggnings- och utvecklingstiden i St. Peter, att nittioalets och den senare nutidens viktiga händelser helt hastigt måste passera revy. Denna tids första skede sträcker sig till 1904, då ett mycket afgörande konferensmöte hölls i St. Peter och dr Wahlström

nedlade rektorsbefattningen. Idel goda intryck lämnade han kvar, och därtill var en afskedsgärd af omkring sex hundra och femtio dollar ett tecken. I november 1901, samma månad då han fyllde femtio år, utnämndes han till riddare af Nordstjärneorden vid biskop von Schéeles besök i St. Peter.

Som ett annat tecken till bevågenhet från Sveriges konung må nämnas den prydliga svenska flagga, som läroverket fått till skänks. Läroverkets bibliotek erhåller gratis icke blott vår egen regerings publikationer utan äfven Uppsala universitets afhandlingar och andra vetenskapliga verk från det gamla fosterlandet. Läroverkets graduenter erkännas som likställiga med Sveriges studenter vid de svenska universiteten, liksom deras alma mater af statens examinators förklarats jämbördig med statens bästa "colleges"; och läroverkets studenter erhålla samma rättighet som statsuniversitetets att utöfva högskollärareverksamhet. Att kunna tilltvinga sig detta erkännande i en stat, som å bildningens område ställer så höga kraf som Minnesota, har kräft ansträngningar. Valfrihetssystemet har måst tillämpas till en stor del, och nya ämnen såsom slöjd och hushållsekonomi m. m. hafva måst införas.

Det tar icke länge för ett nytt släkte af studerande att uppstå vid ett läroverk, där de flesta icke stanna mer än fyra eller fem år, och äfven i lärarekåren sker det årliga ombyten. Från 1904 till 1911 stod dr P. A. Mattson vid styret som en energisk och verksam ledare, som visst icke sparade sina egna krafter. Under hans resa till Europa och det heliga landet stod vice rektorn dr Uhler i spetsen för skolan, liksom fallet är under den tillfälliga vakansen. Stora möjligheter ligga och vänta på den, som näst blir korad till att taga sig an ledningen. Den första doktorshatten inom fakulteten, snart följd utaf andra, uppenbarade sig 1893. Dr Inez Rundström, som fått den större delen af sin språkliga utbildning i Europa, förenades med fakulteten år 1894. Dr A. J.

Pearson anlände 1898 och upphöjde engelska språkets studium till en värdigare plats än förr, ett högst nödvändigt arbete, som fortsattes af efterträdaren dr E. C. Carlton. Man kan icke längre påstå, att de studerande besitta mindre makt öfver landets språk än vid amerikanska "colleges". Professor I. M. Anderson, en af synodens mest begåfvade skolmän, beklädde den grekiska professuren 1895—1904. Dr E. J. Vicker tillträdde den tyska professorsstolen år 1903 och visade sig besitta samma förmåga som Augustanas tyske lärare att förmå de studerande till att "plugga" i sitt anletes svett, såsom ingen annan lärare kan. Han bekläder nu den skandinaviska lärostolen vid Washington statsuniversitet. Professor Carl Knock är en af de sista tillökningarna till fakulteten.

Mer än ett hundra studerande, väl fjärdedelen af hela elevantalet, äro nu årligen inskrifna i själfva collegeafdelningen, och vanligen eröfras numera baccalaureatet af mellan tjugu och trettio seniorer hvarje år. Seniorklassens tillägg gaf skollifvet en annan prägel. Med sina svenskt ljusa studentmössor eller medeltidssvarta "caps and gowns", med sina valspråk och klassemblemer, med sina gladare tillställningar såväl som med sin oförlikneliga "värdighet", den de aldrig förr ägt och aldrig återfå, låna de ett visst pikant drag åt skollifvet. Då den sista afhandlingen följt de andra kriorna i spåren och det sista proftet beståts, då maj månads festande och det sista gnabbet med nästföljande klass är öfver, tolkas vid den högtidliga promotionen klassens blandade känslor i afskedstalet af den student, som står högst i betyg. År 1895 hölls detta vale-tal af A. O. Eberhart, den mest framstående bland de alumner, som utmärkt sig i det politiska lifvet.

Det finns i Amerika något, som heter "college spirit", en ungdomlig och entusiastisk ande, som gärna finner uttryck i "college songs" och "college yells", dessa barbariska stridsrop, som utslungas af hundratals friska strupar. Men denna entusiasm kan endast sporras genom godmodiga täflingar med

andra läroverk. Redan 1892 föreslog dr Carl Swensson, fast förgäfvades, att vältalighetstävlingar skulle åvägbringas mellan de svensk-amerikanska läroverken. Först 1900 kom man så långt, att vältalighetstävlingar på svenska och engelska började hållas mellan de studerande vid skolan. Två år senare deltog läroverket för första gången i den årliga vältalighetstävlingen mellan statens fem ledande "colleges". Samma år hölls äfven den intercollegiella täflan mellan nykterhetstalare, en bransch, där läroverket särskildt utmärkt sig, för första gången i St. Peter. Det var en ovanlig eld och entusiasm i sinnena detta år, som äfven visade sig genom atletiska tävlingar med andra skolor. Det var för resten vid samma tid, som hela konferensen höll på att uppröras af en högst viktig skolfråga. Nästa år hölls den första debatten med något annat läroverk; och samma år förverkligades dr Swenssons tanke, tack vare skolvännen C. A. Smiths frikostighet, genom en täflan mellan de tre ledande svensk-amerikanska läroverken. Augustana drog sig ledsamt nog snart ur spelet, men Bethany och Gustavus Adolphus täfla fortfarande årligen på båda språken. G. A. C. har skördat icke så få lagrar i dessa olika tävlingar och innehar f. n. den af hr Smith skänkta pokalen.

Den atletiska frågan har varit mycket på tapeten. 1902 och 1903 voro fotbollsår, men sedermera har korgboll varit det mest omtyckta spelet, och de olika klasserna täfla ifrigt om Eberharts-pokalen. Den fördömelse af fotbollsspel, som utbredde sig öfver landet, ledde år 1905 synoden till att förbjuda alla interskolastiska atletiska tävlingar. De unga kunde icke medgifva, att dessa tävlingar voro okristliga; och 1910 krönte jubelsynoden ändtligen deras energiska bemödanden med framgång genom förbundets begränsning till fotbollsspel. Under de sista åren har G. A. C. vunnit vackra segrar och eröfrade 1912 mästerskapet i korgboll vid statens "colleges".

De föreläsningsserier, som nu pågått under tio år, och de

konserter o. s. v., som arrangerats vid sidan, hafva hjälpt till att göra skollifvet rikare och mångfaldigare. Kom det t. ex. en berömd föreläsare eller operasångerska, en manskör eller en musikkår på besök från moder Svea, så nog kom St. Peters läroverk i de flesta fall på marschrutan. De litterära sällskapen äro en annan faktor af betydelse. Jämte en del smärre sällskap med kulturella syften märkas de tre ledande föreningarna: Philomatiska sällskapet, Literary Circle och Sveaförbundet (stiftadt 1901). De första skoltidningarna utgjordes af skrifna manuskript, som upplästes vid föreningsmötena. Den första tryckta skoltidningen, *Heimdal*, utkom 1891. Man stötte sig på det hedniska namnet, som därför ändrades till *Gustaviana*, senare till *Gustavus Adolphus Journal* och slutligen till *College Breezes*. Det var *Gustaviana*, som först framkastade frågan om det icke vore väl att göra måndagen till fredag i stället för lördagen, en plan, som med framgång följts de sista tolf åren. De årsskrifter, som sedan 1904 då och då utgifvits af de öfre klasserna, hafva liksom den första tidningen hämtat sina namn ur den nordiska mytologien: "Manhem", "Runes", "Valkyrian" och "Breidablick". Bland de religiösa organisationer, som omfattas med allmänt intresse, äro missionsföreningen och bibelklassen, båda ledda af dr Uhler, de äldsta, och de unga männens och de unga kvinnornas Lutherförbund, båda ledda af de studerande själfva, de yngsta.

Gustavus Adolphus kan icke kallas för någon den rike mannens skola, om än de studerande icke längre äro så fattiga som förr. Utgifterna äro jämförelsevis låga, men de äro dock högre än under gamla tiden, och den fattige kan ej längre som då lefva på fri barmhärtighet. Men han sättes i stället i så mycket bättre tillfälle till att själf slå sig igenom, och det fostrar mera manlighet än det förra systemet, som så gärna missbrukades. En stor procent af de studerande äro ännu själfuppehållande, och att ingen ung man eller kvinna

med begåfning och ambition behöfver låta fattigdomen hindra sig från erhållandet af en god bildning, därpå finnas här många lefvande exempel.

Under de hårda åren på nittio-talet steg skolskulden till öfver trettio tusen dollars, men efter en hård kamp lyckades det för en gångs skull, i synnerhet genom pastor L. P. Bergströms bemödande, att göra skolan så godt som skuldfri. Nu kunde man börja på allvar agitera frågan om ett auditoriums byggande, i synnerhet bland alumnerna. Det var nu så trångt, att det icke kunde blifva någon tanke på tillväxt eller utveckling, förrän en ny hufvudbyggnad tillkommit. I februari 1902 gaf konferensen ett halft löfte om att få bygga. Men skulle läroverket någonsin flyttas till tvillingsstäderna, så fick det icke förankras i St. Peter genom en sådan byggnad. En agitation vaknade därför till lif, i hvilken alla voro intresserade för eller emot: lärare, elever och alumner, pastorer och lekmän. Det blef en strid med alla till buds stående medel mellan St. Peter, som icke ville förlora de cirka hundra tusen dollars årligen jämte andra fördelar, som genom läroverket tillfölle staden, och ett parti i storstäderna; och tidningar och handelsklubbar o. s. v. dryftade frågan. Många höllo före, att en fond å flera hundra tusen dollars skulle kunna samlas, om skolan flyttades, medan St. Peters affärsmän framkommo med det blygsamma men säkrare löftet om femton tusen dollars till byggnadsfond för ett auditorium, ifall skolan icke flyttades. I början hade de, som ville flytta, öfverhanden, och ett urtima konferensmöte beslöt i oktober 1902 nästan enhälligt att flytta på vissa villkor. Men svårigheter uppstodo, som gjorde, att villkoren hvarken uppfylldes till 1903 eller 1904 års konferensmöten. Det senare hölls i St. Peter i maj 1904 och beslöt efter en skarp diskussion med 141 röster mot 105 att icke flytta läroverket. Nu gick man i stället till verket med auditoriets byggande, i hvilket företag alumnen och advokaten H. N. Benson var den ledande själen.

Nästa år kunde denna präktiga byggnad invigas, fullt utrustad med elektrisk belysning o. s. v. Tvillingstäderna blefvo dock icke lottlösa 1904, ty konferensen beslöt att där uppbygga den förberedande skola, som nu går under namn af Minnesota College, det första och enda läroverk i synoden, som med framgång bedrifvit sin verksamhet i en af landets större städer.

Intresset i politiken har alltid varit af det rätta slaget vid skolan; och man glädde sig allmänt, då John A. Johnson steg till statens högsta ämbete och drog till sig hela landets uppmärksamhet. Sitt löfte att göra, hvad han kunde, för G. A. C. höll han troget; och det var förnämligast genom hans inflytande under medverkan af statsskolinspektör Schulz och andra, som Andrew Carnegie förmåddes skänka läroverket trettiotvå tusen fem hundra dollars och ungefär tio tusen till samlades vid sidan. Det var en oförgätlig stund, då guvernören öfverraskade konferensen vid dess femtioårsfest (vid hvilken Gustaf Adolfs läroverk var väl representeradt) i oktober 1908 genom öfverlämnandet af denna summa utan några vidare villkor. En månad senare uppträdde han för sista gången i läroverkets aula för att tillsammans med stadens förnämsta dotter, sångerskan Olive Fremstad, mottaga sina grannars hyllning. Det var en glädjedag då, men knappast ett år senare voro sorgsna skaror församlade i St. Peter, som då med John A. Johnsons stoft begrof sin stoltaste framtidsdröm. På skolhöjden bevaras hans minne genom Johnson Hall, det präktiga dormitoriet för damer, som invigdes 1910, och som under fröknarna Johnsons och Isaacsons ledning väl fyllt sitt ändamål.

I maj. 1912 firade man femtioårsminnet af skolans grundläggning. Det var ingen småsak för skola och samhälle att agera värd åt det tusental gäster, som då besökte den lilla staden och fyllde skolsalarna, men det allmänna emdömet var, att det lyckades väl. St. Peter, som härbärgerat Augustana-

synoden, då den för sista gången sammanträdde med fullständig representation år 1894, fick nu bevittna den odelade jättekonferensens sista sammankomst. Aldrig hade så många representativa män blifvit sedda, aldrig så mycken vältalighet flödat vid något annat tillfälle. Det djupaste intrycket gjorde nog skolans grundläggare, dr Erik Norelius, som jämte två af de första eleverna för femtio år sedan var närvarande, och som ännu visade sig vara i full besittning af kropps- och själskrafter.

Ätminstone i finansiellt hänseende äro förhållandena mycket mera hoppningifvande än för femtio år sedan. Det är nu fråga om ingenting mindre än att sätta skolan på säkrare grund genom anskaffandet af fonder å två hundra femtio tusen dollars inom de nästa två åren. Lyckas detta, så måste det till stor del tillskrifvas hrr C. A. Smith och J. J. Hill, som lofvat femtio tusen hvardera mot villkor, att det öfriga samlas, dr L. G. Almén, som insamlat en liknande summa, och guvernör Eberhart, som intresserat amerikanska och svensk-amerikanska mecenater i företaget i fråga. Med en sådan grundplåt, med en god styrman vid rodret och med Guds välsignelse under färden är det att hoppas, att hundraårsfesten blir ännu mera lyckad än femtioårsfesten varit.

Tre dikter.

Al Jakob Bonggren.

I.

JOHN ERICSSON.

*Mång tusen med grannare namn än du
ha försvunnit i glömskan, blåst bort som agn;
en son af de ringa, tronar du nu
framom konungar, högt i triumfens vagn.
Det är icke af guld, ej heller af börd,
men af egen förtjänst du dit blifvit förd.*

*Din tänkande hjärna dig framåt bragt
dit som tankens förnämsta heroer nått;
som örvingar lyfte dig snilletts makt
på de tinnar, där få ha ett fäste fått.
At en son utaf hyddan reddes där plats
i ett tempel, förmer än ett kungapalats.*

*Nationernas Pantheon öppnat sig
för den fattige svensken från Värmlands bygd;
bland folkens förnämsta finna vi dig
i de skönaste segerbanérens skygd.
Var hälsad, propellerns upphofsman,
du, som drifkraft i soln för maskiner fann!*

Välsignad är du! När på västerns jord
likt en vålded det inbördes kriget kom
och lågorna hotade land i nord,
du ett hinder där satte; då vände de om.
Du kallade hejdaren "Monitor". —
Slafveriet är slut, unionen består!

En Davids och Goliats kamp vardt sedd;
mellan jätte och dvärg stod en strid på nytt.
Den kämpades ut uppå Hamptons redd,
och se'n dess har en hälft af ett sekel flytt;
men de segrandes ättlingar jubla i dag,
såsom fordom, åt "Merrimacs" nederlag.

När "Monitors" seger förtäljes nu
och hur krigslyckan vek från de grå till de blå,
bland folkets förlossare nämnes du
med jubel, med pris och med tack som då,
moder Sveas ättling, dess yppersta län
åt Columbias land: JOHN ERICSSON!

II.

TITANICS UNDERGÅNG.

"Jätte i pansarskrud,
hafvets titan,
vill du ta mig till brud?"
ropade Ran.
Fåfängt! Han ville ej,
for med ett trotsigt "nej"
fram på sin ban.

Stolt ut på vredgad sjö
skeppsjätten drog.
Ran röt i stormen: "Dö!"
Seglaren log.
Byte från britisk strand:
folk ifrån många land
med sig han tog.

*Sjöfolkets plågoris,
hafsdrottning vred,
vältrade berg af is
fram på hans led.
Rustningen brast i tu;
jätte, i djupet nu
drages du ned!*

*Männen från många land
säga som så:
"Några väl fram till strand
än kunna nå.
Vi skola kvar förbli;
kvinnor och barn må i
båtarna gå!"*

*Afsked tar vän från vän,
hustru från man.
"När få vi ses igen?"
spör man hvarann.
"Månne vid slutad färd
uti en bättre värld
hända det kan?"*

*Båtarne sättas ut,
fyllas i hast;
dyrbar är hvar minut,
dyrbar hvar last.
Därpå med dofva dån
sjunker i öppna sjön
jätten, som brast.*

*Skaran, som dödsbud hör,
samlar så sig;
fort är den redo för
dödsqualens stig,
sjunger i brutna ljud:
"Närmare dig, min Gud,
närmare dig!"*

*Mången från Svea-strand
hafsfrun där tog,
mången från hjältars land
hjälte död dog.
Minnet af dem består. —
Ran, visst af offer får
aldrig du nog!*

III.

AUGUST STRINDBERG.

*Hvar gång en "Lyckoper" på resa drager,
där ännu "I vårbrytningen" han går,
förrän sin "Midsommar" han hinna får,
så mången "Utopi" hans blick betager,
så mången dröm, som verklighet ej når.
I mareridstens grå "Sömnängarnätter"
utaf "Infernos" kval han får sin del;
han vaknar, "Ensam", fri från "Drömmars spel".
och en "Damaskus-färd" sig föresätter,
ser idealets ljus — och sina fel.
Då sinnet klarnar, vika villans töcken;
"Det nya rikets" gamla humbug flyr.
Till nya öden, nya äfventyr — —
en svensk "i krig och fred, i helg och söcken",
här ute som där hemma — bort han styr.
Af många nyss som "Tschandala" betraktad,
han känner sig bramin och fri och aktad.*

*Vår Strindberg är en sådan "Lyckoper"
i diktens vida, underbara rike.
Väl sökas kan, men sällan ses hans like;
universalgeni mig tycks han är.
Hans diktning är så växlande och rik,
och nytt af honom jämt förkunnat Fama:
noveller och romaner och lyrik,
mest realism, dock stundom djup mystik,
än lärodikt, än elegi, än drama.
Då svenska stormän han på scenen för,*

*vår hvardagsköld flyr bort för diktarglöden,
och redan språkets kärftva kraft oss rör,
när han för oss berättar "Svenska öden" .
Hans allvar stämmer oss till allvar ock;
vi måste le med honom, när han gycklar,
"Infernos" kval vi helst försaka dock;
vi hellre "Till Damaskus" gå i flock
och fråga efter "Himmelrikets nycklar".
Till Strindbergs egen diktar-epopé
de öppna porten; d i t vi oss bege.*

*Det fåfängt är förtälja allt det stora,
urkraftiga, unika, han oss gett,
och de, som denna fantasivärld sett,
ej vilja den för något pris förlora
och fröjdas, att vi den få äga kvar,
fast dess framtrollare ifrån oss far
att söka nya, oupptäckta under
i dödens skuggors dal och Edens lunder.*

*Väl har han sjungit här sin sista sång,
väl har hans kropp lagts ned bland fädrens grifter!
H a n s j ä l f skall lefva kvar i sina skrifter;
hans namn ej nås af död och undergång.
En eftervärld skall än med villigt öra
hans käckä, lefnadsfriska diktning höra.*

När makterna styra.

Berättelse af S. A. Hessler.

et lyste från öfre våningens fönster i ena flygeln till Örnebo slottsbyggnad. Öfverallt var det eljest mörkt och de gröna koppartaken på de tre tornen sköto upp i månluset, medan det gamla herresätet låg som en gråblå massa i skuggan från åldriga ekar och almar. I den ljusa sommarnatten tecknades en svag silhuett af torn och trädtoppar på borggårdens hvita sand, som sken i silfverglans utanför skuggranden.

Det låg hvila öfver Örnebo. Själfva Nero, den store grå danen, som föredrog att stanna ute och lafsa omkring på parkgångarna i stället för att ligga på mattan i grefvinnans budoar, hade lagt sig till hvila på den breda trappan vid hufvudingången, sedan han gjort en lof bortåt parkdammen och nosat mot ön till, där svanorna lågo uppkrupna.

Från en fönsternisch öfverst på gafveln af det massiva magasinet, som fått äran att ligga intill slottet såsom varande det ursprungliga af en sjöröfvarehjälte uppförda fästet och riddareborgen, hördes emellanåt en uggla svara på makens

rop ute från parken, tills dessa kommo närmare och hon ljudlöst kastade sig ut i luften och flög honom till mötes. Uggle-skriet var det enda, som bröt tystnaden, eljest var det lugnt och stilla kring Örnebo.

Lugn öfverallt utom i flygelbyggnaden, där fönstren voro upplysta. Här satt Oskar Vide framför sitt skrifbord och läste än en gång igenom det afskedsbref han skrivit till sin kusin Ulrika. Denna var blott ett par år äldre än han själf, men hade alltsedan hans moders död varit hans lilla mor och förtrogna så långt han mindes tillbaka.

Vide hade stannat med läsningen, då han kommit till ett visst namn i brefvet. Och nu satt han och drömde vaken och gjorde upp planer och byggde luftslott med allt snirklande sig kring det namnet, som för hans medvetande materialiserats till en ung kvinna, som han dyrkade till afguderier.

Medan Oskar Vide drömmer, ta vi oss friheten att läsa brefvet. Det lydde:

Örnebo den 16 juni 1904.

Min kära Lillemor!

Nu kommer åter din store pojke med ett långt bref. Det blir längre än vanligt denna gång, därför att jag däri vill bjuda dig farväl på någon tid, och så vill jag ge dig en bikt, som blir lång och utförlig och utgör ett litet kapitel för sig själf.

I mitt förra bref nämnde jag att jag funnit den kvinna som — jag känner det så — är den enda vid hvars sida mitt lif blir helt och harmoniskt. Hade jag varit teosof, skulle jag haft skäl att förmoda att vi i en föregående inkarnation rätsats som bittra fiender och att vi i vår "karma" nu måste sona detta genom en desto innerligare inbördes kärlek. Från första stunden vi möttes ha vi känt detsamma för hvarandra: att vi höra tillsamman, att vi måste bli förenade.

Föremålet för min dyrkan är Linnéa Gyllenkrona. Hon har gett mig sitt hjärta och skall en gång bära mitt borger-

liga namn. Jag har visserligen fått afslag af de grefliga föräldrarna, men ett afslag som sporrar mig till kraftdåd. Och jag känner på mig, att segern blir min, om jag ej går under på kuppen. Detaljerna vid den grefliga afsnoppningen hinner jag ej anföra. Hufvudklämman var att grefvinnan ansåg mig åtskilligt förmäten, som vågat kasta mina blickar så högt som till hennes dotter. Grefven var något medgörligare. Han medgaf till och med, att arbetet kan adla mannen och att man inte bör yfvas af fädrens ära, då en hvar dock har endast sin. Men i hans ögon kunde endast en sak jämna ut bördsskillnaden — pengar. Hans dotters ställning fordrade, sade han, att hennes blifvande man kunde garantera henne en framtid, som inte alltför mycket aflägsnade sig från förhållandena på Örnebo.

“Näväl”, inföll grefvinnan, “på samma gång jag inte kan annat än beklaga att min dotter gripits af vår emanciperade tids tendens till den grad att hon djärfts förklara sig besvara Er kärlek, kandidat Vide, så vilja vi dock ge vårt bifall till Er förening med vår dotter, så snart Ni kan bereda henne ett hem, som i någon mån motsvarar de fordringar en Gyllenkrona har rätt att göra anspråk på.”

“Grevinnan menar ett hem som Örnebo?” vågade jag falla in.

“Ungefär som Örnebo, ja.”

“Bra nära åtminstone”, bekräftade grefven.

Det lugn, med hvilket jag mottagit de uppställda fordringarna, gjorde tydligen effekt på grefveparet och ännu mer den allvarliga tacksamhet jag visade för deras förtroende till min förmåga att kunna trolla fram en liten förmögenhet ur hatten, och då jag frågade, om jag kunde få fem år på mig för att uppfylla fordringarna, höllo de på att ramla baklänges af förvåning.

Grevinnan kom sig först och sade: “Fem år får Ni på Er. Vår dotter skulle på den tiden ej ha nått mer än 23 års ålder,

och om hon inte då ändrat åsikter, står det Er fritt att pröfva Er lycka.”

“För öfrigt”, tillade grefven, “kan Ni alltid vid behof referera till mig. Den tid Ni varit anställd här som våra söners lärare har gett oss tillfälle att värdera Er såsom en kunskapsrik ung man med alla utsikter på vetenskapsmannens lysande bana. Blott inte det här kommit emellan, hade vi hoppats få se Er leda våra söners studier under hela deras skoltid.

Jag tackade för vänligheten, men hoppades i tysthet att ej få behof af referenserna. Och detta är nu slutet på min romantiska vistelse på Örnebo. I morgon reser jag till Köpenhamn. Jag har redan anordnat om biljett med en passagerareångare vid namn “Norge”, som för mig direkt till New York efter anlöpandet af Kristiania och Kristiansand. I stället för att ligga och plugga på licentiaten i Lund och bli doktor, docent och professor i vederbörlig ordning, reser jag till Alaska, där rusningen pågår till guldfälten. Med mina kunskaper i geologi, kemi och fysik tror jag mig ha större utsikter där än guldsökaren i allmänhet. Och med min starka tro på ödet ser jag mig redan som ägare till en guldgrufva däruppe. Mitt fädernearf har jag ännu ej hunnit studera upp, tack vare din fars förståndiga sätt att sköta min skog och knipa på pungen under min omyndighetsålder. När jag blef myndig, var jag klok nog att följa din faders råd, och detta gjorde, att jag nu har bortåt 20,000 kronor, som borde räckt åtskilligt efter det jag förvärfvat doktorshatten. Nu kommer jag att använda dem på helt annat sätt.

Jag skall söka hålla dig underrättad om mitt befinnande, så länge jag vistas på civiliserad mark. Skulle alltför långa afstånd uppstå mellan brefven, befinner jag mig sålunda utanför civilisationen. Mina bref till min fästmö ber jag af flere skäl få sända inneslutna i brefven till dig för vidare befordran.

Din tillgifne

OSKAR.

Vide ryckte upp ur sina funderingar och såg på klockan. Hon visade redan på ett. Sedan brevet inlagts i sitt kuvert och Vide försett detta med adress och frimärke, beslöt han söka några timmars hvila och sedan hinna till stationen för att få brevet med morgontågets postvagn.

Vi se honom därför tidigt på morgonen styra sina steg genom parken mot järnvägen till. Han vek in på en gammal väg han så ofta vandrat mellan ett par buxbomshäckar af betydlig ålder. Här hade han och Linnéa lofvat hvarandra sin tro. Här hade han på hennes finger tryckt den diamantring han ärft efter sin moder. Han stannade i kröken af gången och tog upp ett kort ur fickan.

“Ännu har jag inte lyckats tyda Linnéas rebus”, sade han för sig själf. På kortet lästes:

pir vent venir
un vient l'un

Ett prassel kom honom att se upp. Linnéa kastade sig i hans famn och log genom tårar.

“Så, du håller ännu på med lösningen af min rebus, älskade!” sade hon, sedan de hunnit hälsa hvarandra.

“Ja, och inte har jag kommit närmare målet, tycks det.”

“Jag skall ge dig en ledning. Vi roade oss ju med att lösa rebusar kvällen efter det vi i hemlighet växlat ringar just här. Rebusen har en häntydning däråt.”

“Jag skall ha löst den tills jag återkommer från Amerika. Men jag har ännu ej hunnit fråga, hur det kommer sig, att du är ute så tidigt.”

“Ödet, älskling, som vi båda tro på, ledde mig hit. Jag behöfde gråta ut, innan jag kunde taga farväl af dig i mina föräldrars närvaro efter vår sista frukost.”

“Säg ej — sista!” Han kysste bort hennes tårar. En hvissling hördes från lokomotivet, då morgontåget passerade en kurva före ankomsten till Örnebo, och Vide skyndade mot stationen med löfte att vara tillbaka inom några minuter.

Vi skola ej söka skildra de båda älskades afsked med hvarandra. Deras ömsesidiga löften om tro och evig kärlek dämpade i någon mån skilsmässans bitterhet. De skildes för att råkas och sedan gå segrande mot sitt gemensamma mål.

* * *

Vi återse Oskar Vide i "Norges" röksalong, där han genom dörröppningen såg ut mot de granbeklädda bergväggarna på ömse sidor om Ravne-dalen. Ångaren hade nyss seglat ut genom fjorden vid Kristiansand. Vide hade före afresan från Köpenhamn afsändt största delen af sina pengar till sig själf under det svenska konsulatets i New York adress. Han medförde ej heller en mängd resgoods. Utrustningen för Alaska-färden ämnade han köpa i någon stad på västkusten. När Norges branta kust låg som en tunn rand mellan haf och himmel, företog han en rond till mellandäcket. Han hade bland mellandäckspassagerarna särskildt fäst sig vid en lång och kraftig yngling från Småland vid namn Per Larsson, som ämnade resa till Rhode Island, där en af hans skolkamrater var välbeställd dräng på en farm. Till denne skulle han resa och hade redan löfte om att erhålla en liknande plats. Per hade redan dagen förut på vägen till Kristiania öppnat sitt hjärta för Vide. Han skulle få 22 dollars i månaden jämte mat, rum och tvätt, hade hans vän i Amerika meddelat honom.

"Så skall jag snart samla pengar", sade han, "så jag kan resa hem och gifta mig med Hulda och köpa egen gård, lika stor som kyrkovärdens. 22 dollars i månaden är lika med 264 dollars om året. På fem år har jag 1,320 dollars sparade. På de pengarna kan jag komma ett godt stycke väg i Småland — jag och Hulda."

Vide var snart framme hos Per, där denne satt på ena hörnet af sin ljusgula, hemmagjorda koffert, hvars lock stod uppslaget. Per höll just på med att intaga litet mellanmål

ur det medförda förrådet. Han skar stora tärningar ur fläsket och knaprade på hafrebrödet. När Vide kom fram, tog Per mössan af sig och hälsade och stoppade ett tag med tuggningen, medan han drog fram en flaska ur kofferten.

“Herrn ska vara gemen och smaka på mitt dricka”, sade han, “det är allt jag kan bju herrskap på.” Och så lät han körken smälla, sedan han skurit af segelgarnet, som var knutet däröfver. Det fradgande gulröda enebärdrickat sköt upp som champagne och fyllde en greplös kaffekopp, som Per använde i stället för glas. Kolsyreparlorna sprakade i det småländska mjödet, medan Vide tömde innehållet.

“Det var en härlig dryck!” sade han.

“Ja, den har Hulda bryggt, och detta var den första flaska jag öppnat. Så nu har jag nio kvar. Jag fick inte rum för mer än tio i simpåsen, ser herrn.”

“Hvad för något? I simpåsen?”

Per flyttade undan ett par rökta fårlår och några hafrekakor. Så lyfte han på en flik af en fyra tum tjock madrass, som det såg ut. Under denna lågo de nio flaskorna på en liknande madrass. Madrassen var ej något annat än Pers simdyna. Den hade Hulda stoppat med kork för att Per skulle ha ett räddningsmedel i händelse af en olycka. En zigenaregumma hade nämligen en gång på en marknad läst i Pers högra hand, att han komme att råka i sjönöd. Den spådomen hade till följd, att den åbakiga korkdynan och flaskorna nu fyllde hälften af Pers koffert. Andra hälften var fylld med bastant mat, och öfverst i locket låg Pers helgdagskostym, ett par förhängen, en psalmbok och en griffeltafla. På den taflan hade Hulda skrifvit: “Från din egen Hulda Niklasson å numro 3 Eskebjära.” Och därunder hade Per ritat: “Jag älskar dig in i Döden. Per Larsson.” Men taflan visade inte Per för vare sig Vide eller någon annan.

* * *

Det var den 28 juni 1904 ångaren "Norge" mötte sitt öde. När ångbåten törnat på undervattensskäret i närheten af Rockall och backade ut från grundet för att kort därefter gå till botten, hade Per rusat upp och släpat sin koffert efter sig till fördäck. Han hade sökt komma med i en båt, men i sista ögonblicket erinrat sig simdynan. Just då han nådde kofferten, sjönk fartyget. Per var inte simkunnig, men höll fast vid repbandtaget och kom så åter till vattenytan efter att ha dragits ner i djupet. Nu kunde han ej få ut sitt räddningsmedel. Han lyckades i några timmar hålla sig fast vid kofferten, men blef till sist dödstrött, och fingrarna stelnade.

Vide hade befunnit sig på däck vid olyckstillfället och sökt hjälpa sina medpassagerare till båtarna så godt han kunde. Han förlorade sansen för ett ögonblick, då han slungades mot en skorsten vid fartygets sista krängning. Men beröringen med vattnet måtte ha återbragt honom till medvetande. Skicklig simmare nådde han en flytande skeppslucka. På denna kraflade han sig upp och lyckades få en vidfäst repögla om ena benet, så att han på det sättet blef fastsurrad, innan han ånyo sjönk i dvala. Då hans hörsel åter tjänstgjorde, tyckte han sig höra någon ropa hans namn. Ej långt borta syntes Pers hufvud. Han var tydligen alldeles förbi af utmattning.

"Hälsa Hulda! Jag älskade henne i dö — —"

Den sista stafvelsen hördes inte. Per hade glidit under vattenytan, och på platsen, där han försvunnit, guppade nu en gul tingest. Det var Pers koffert. Vide hade klart för sig, att om han blott haft den kofferten uppe på sin lucka, vore hans hopp ej släckt. Han kröp försiktigt ur öglan och sökte att med benen paddla sig fram till kofferten. Det gick lättare än han väntat, och snart hade han sin räddning uppe på luckan bredvid sig. Med sin fickknif bräckte han upp låset, och nu hade han allt hvad han behöfde för tillfället. Matvarorna uppradades på luckan. En af de nio flaskorna kom

först till tjänst, ty Vide var oerhördt törstig. Han fick nya krafter och nytt mod och började nu ordna koffertens innehåll. Det var för tillfället lugnt väder och starkt solsken. Korkdynan utbreddes på luckan och var snart torr. Vide fastgjorde den vid spikar i luckan och hade därmed en prätigt madrass att hvila på. Brödet torkade så småningom. Det hade visserligen fått en ovanlig sälta, men smakade bra med rökt fårkött till. Pers helgdagskostym fick torka för att tjänstgöra som ytterplagg under nätterna. Kofferten hade Vide lyckats fastsurra vid luckan, tack vare det repnystan Per tagit med sig. Griffeltaflan blef torr allra först, och Vide läste där hvad Per yttrat i dödsögonblicket.

Vide låg på knä vid Pers koffert, som vid detta tillfälle fick göra tjänst som altare. I det tack han sände till höjden låg en förbön för Pers själ, en djup suck af sympati för Hulda och ett uppreparande af trohetseden till Linnéa.

Sedan satt Vide på kofferten och höll utkik, då han ej hvilade sig på korkdynan. En natt såg han ljussken från en ångbåt, som dock snart var försvunnen. Följande dag började se hotfull ut. Tjocka molnmassor hade hopat sig i öster, och solen lyckades ej genomtränga dimman. Vide kände sig mycket törstig. Ännu hade han tre flaskor dricka kvar. Han öppnade den ena och drack hälften. Sedan han ätit sig mätt, följde andra hälften af drickat efter. Just som Vide slungat tomflaskan ifrån sig, dök ett segelfartyg fram ur dimman. Den gula kofferten observerades snart af utkiken, och fartyget, som var en norsk skonert, ändrade sin kurs och styrde mot Vides ovanliga farkost. En halftimme senare var den skeppsbrutne ombord med både koffert och korkdyna. Skonerten var på väg till Pensacola, och först där fick Vide tillfälle att sända telegram om sin räddning till hemorten och samtidigt de ombord färdigskrifna breven.

Då telegrammet anländt till Örnebo, rusade grefvinnan upp till sin dotter, som låg dödssjuk af sorg. Underrättelsen

verkade som ett trollmedel, och grefvinnan säges i hastigheten ha lofvat sin dotter att taga Vide till måg, äfven om han inte kunde skaffa ens ett tiondedels Örnebo, men tillade, att hon inte hade något emot att han lyckades ännu bättre.

Att Vide sände Pers tillhörigheter till Hulda Niklasson, är själfklart, och han gaf i ett bref den sannaste skildring af Pers kärlek in i döden. Med ett löfte att söka upp Hulda, då han en gång åter komme till Sverige, gaf han därjämte den sörjande all den tröst han kunde uttrycka med pennan.

* * *

Vide hade i september månad samma år nått ett af guld-lägren och där stiftat bekantskap med en egendomlig man, som gick under namnet Jackson, men hade mer utseende af eskimå än fullblodsamerikan. Denne hade på spel förlorat de pengar han förtjänt på guldvaskning och pälshandel och behöfde nu kapital för att kunna taga sig tillbaka till en plats i Canada, där han i all tysthet idkat guldvaskeri med ganska stor framgång. Vide var villig att följa med på färden och medtog sofsäckar, eskimådräkter, ammunition och matvaror. Med ett koppel bra slädhundar begåfvo de sig i väg. Målet gällde Porcupine-flodens stora krök. Vädret var kallt, och det var redan nu natt under den längsta tiden på dygnet häruppe ofvanför polcirkeln. Natten var emellertid ljus nog för resor, i synnerhet som Jackson syntes förtrogen med vägen. Renar och myskoxar jagades på dagarna, så att det ej rädde brist på lifsmedel. Då de framkommit till trakten, som Vide senare gaf namnet Golden Bend, fann denne snart, att de träffat på ett Eldorado, trots det att guldgräfvare tydligen varit där förut, men blifvit besvikna eller kanske lockats bort af ett plötsligt rykte om rika guldfynd på någon annan plats. Trävirke fanns i ruinerna efter hyddor, och de båda lycko-jägarna hade snart en stormfri vinterbostad i ordning med för-rådshus intill. Jackson var en mästare i provianteringskonst,

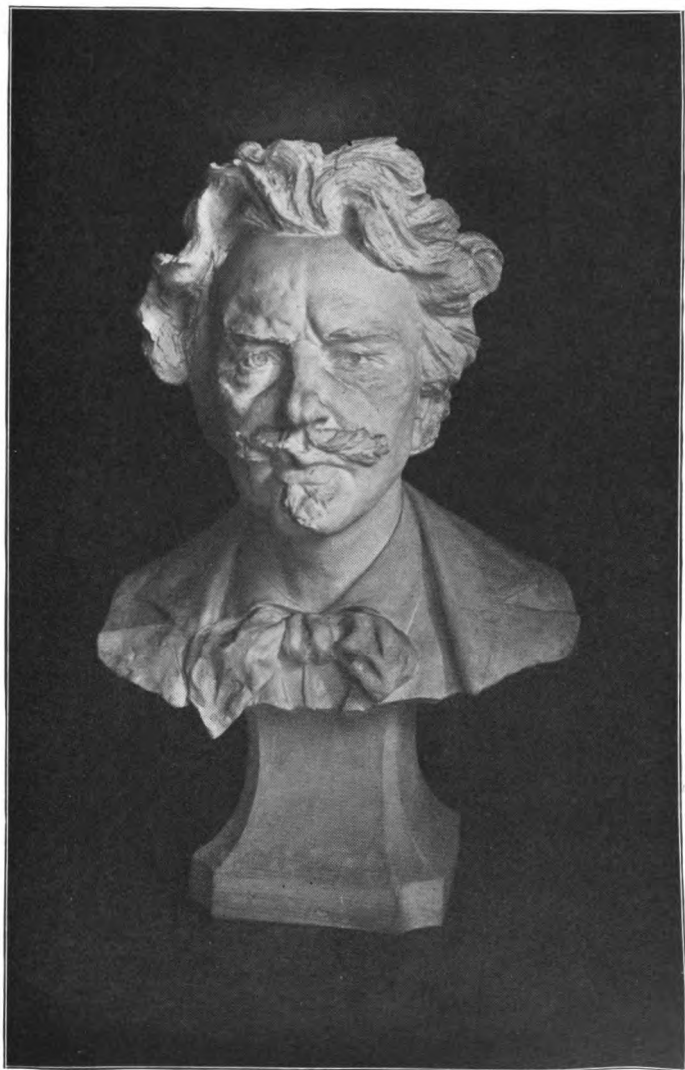
och snart hade de jaktbyte nog för att fylla sitt vintermagasin med färskt kött, som de läto frysa utanför sin hydda, innan det inpackades. De medförda konserverna och en tunna mjöl kompletterade förrådet. En stenkolsflöts hade Jackson förut kännedom om, så att de hade bränsle i öfverflöd i närheten. För öfrigt var denne man som skapad för ödemarken och förstod, att ur omgifningarna utvinna allt som behöfdes för ett lif i halfdvala.

Då vårsolen kom efter några månader, som för Vide medfört oanade försakelser, började han på allvar söka efter guld. Jackson hade funnit guldförande sand i mindre mängd på några ställen, där han brutit upp den frusna marken, och Vide hade gjort upp mätningar och planer, tills han en dag hade sin teori klar. Omgifningen visade, att en gång mäktiga naturrevolutioner ägt rum här. Ett långsträckt fält visade sig innehålla lava med på denna spridda lager af grus och sten. På ena sidan därom var marken full af splittrade granitblock, och på den andra höjde sig en mindre bergskedja. På andra sidan af denna låg en djup och bred dalgång, i hvars botten en liten bäck ringlade sig fram först långt fram på sommaren. Det var här Jackson funnit de bästa guldspåren. Vides teori var nu, att lavabädden fyllde en gammal floddal, som höjts efter ett vulkaniskt utbrott, hvarvid floden tagit ett annat lopp. Om man under lavabädden kunde finna den gamla strömfåran, hade man guld det där. Jackson skrottade åt Vide, där denne drog omkring och petade i lavablocken med järnspett. Men en dag drog han in på hånet. Vide hade funnit hvad han sökt på ett ställe, där ett källsprång visade sig i gruset. De gräde här feberaktigt en hel dag för att få aflopp för det alltmer påträngande vattnet och fanns, att de stodo på den gamla flodbädden, som under gruset visade på kant ställd skiffer, och här sken rena guld i strimor, där guldkornen fångats i springorna. Efter en veckas arbete hade de vaskat fram guld för bortåt 50,000 dollars. De hade

ännu åtta starka hundar vid lif och foro i väg till närmaste handelsplats med sitt byte, som väckte oerhörd uppståndelse där. Sedan de erhållit laglig rätt till sin claim, återvände de med ett femtiotal arbetare och upptogo guldvaskningen meto-diskt. Ett syndikat bildades, som betalte dem hvardera en miljon dollars kontant och därjämte en furstlig del af vinsten under den tid guldet räckte i Golden Bend.

* * *

I juli månad 1905 tog Vide farväl af Jackson, som stannade i Golden Bend för att öfvervaka deras intressen. Vide hade nu löst sin uppgift. Han kunde återkomma till sitt fosterland som segrare och begära sin brud. Under vintern hade han ej haft ett enda tillfälle att korrespondera med sin fästmö. Men på våren sände han det långa bref han fått stoff till under eskimållifvet. Han kunde däri också lägga lösningen af rebusen. Jackson hade egendomligt nog gett honom uppslaget. Skriften å kortet hade nämligen under Vides kämpande med döden på oceanen blifvit illa åtgången, och Vide hade vid tranlampans sken sökt förtydliga den med blyerts. Jackson hade aldrig erhållit någon fullkomlig förklaring, hvarför kamraten så ifrigt studerade den lilla lappen, som nu var full med krumelurer. Han fick en gång tag i kortet, och hur han fick fram ordet "souvenir" visste han väl knappast själf. Antagligen trodde han sig läsa det och uttalade det högt. Vide ryckte kortet till sig och hade nu lösningen klar: Un soupir vient souvent d'un souvenir. — En suck uppstår ofta vid ett minne. Hur många suckar hade inte Linnéa fällt den gångna vintern, hvar gång hon kysst den ring han skänkt henne? Hur många suckar hade han ej själf dragit, till dess hans stora jubel kom med segern? Nu skulle han återvända till fosterjorden med en hop öfverraskningar som resgods. Först i San Francisco gaf han sig tid till ekipering för resan och råkade där i en svensk tidnings-

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
August Strindberg. Byst modellerad af C. J. Nilsson.

affär på ett färskt nummer af *Chicago-tidningen Hemlandet*. På resan till ostkusten fick han god tid att studera tidningen och kom därvid öfver en notis på Sverige-afdelningen, som väckte hans odelade intresse. Han läste: "På exekutiv auktion försäljes den 29 oktober det stora herresätet Örnebo. Grefve Gyllenkrona, dess ägare, har gjort ofantliga förluster genom en dansk skojarefirma och torde vara totalt ruinerad. Skulderna lära utgöra 630,000 kronor. En hel rad framstående svenskar ha på senare tid råkat på obestånd genom den nämnda firmans svindlerier."

Vide hade snart uppgjort sin plan. Han skulle hinna fram i tid, det visste han. Samtidigt som kronofogden, som skulle hålla auktionen på Örnebo, steg af tåget vid stationen, hoppade också en ung, spänstig man i turistdräkt ner på perongen. Ingen kunde i honom igenkänna den Vide, som sexton månader förut med beklämdt hjärta afrest att möta okända öden. Det spetsskurna helskägget var förklädnad nog. Han tyckte sig märka förstämning öfverallt. Ladufogdens hustru stod i dörren till sitt hem med förgråtna ögon. Ryktet hade nämligen gått, att en rik jude vore den ifrigaste spekulanten och att han komme att draga in på folk och löner. En kakgumma hade till på köpet gått omkring i husen och spått, att juden såsom hatare af fläsk komme att förbjuda folket att hålla sig med den vanliga julgrisen. Ingen syntes till af grefvefamiljen.

Kronofogden med sedvanligt bihang af skrivare och ropare styrde färden till rättarebostället, där man i salen fann ett fåtal spekulanter. Sedan kronofogden upplyst om att hälften af auktionssumman måste betalas kontant, började auktionen. Juden var där och var åtskilligt nervös, där han ökade på beloppet med 50 kronor i taget, då andra ökade med tusenlappar. Slutligen hade juden bjudit 613,750, och klubbslaget skulle just falla, då Vide bjöd 700,000. Juden hoppade till i stolen, då klubban föll.

“Hvem ha vi nøjet att anteckna som köpare?” frågade kronofogden.

“Grefve Gustaf Gyllenkrona. Jag är hans ombud, och här är beloppet.”

Vide räknade upp pengarna, och kronofogden lade ihop sina papper och gick efter en stund bort till slottsbyggnaden för att lämna tillbaka hvad som öfversteg skulder och omkostnader.

Vide hade emellertid hunnit fram långt förut. Den öfverraskning han beredde alla var fullkomlig. Hans fästmö stod vid hans sida i salongen lycklig och stolt, och grefveparet kunde ju inte sjunka genom golfvet heller. Grefven steg slutligen fram och fattade Vides hand. “Min käre Oskar — jag får väl kalla dig så hädanefter? Du har segrat. Det Örnebo du skaffat vår dotter är bättre än vi kunnat drömma om. Måtte de höga makterna följa er båda med samma huldrika hägn som hittills. Hvad de vilja förena kan ingen mänsklig makt skilja.”

“Gud välsigne er, mina barn!” snyftade grefviinnan. “Och dig, Oskar, tackar jag af hela mitt tacksamma hjärta, för att du kunnat förlåta mig. Att vi för länge sedan betraktat dig som hörande till familjen, torde Linnéa kunna visa dig, då du får se hennes färdiga brudutstyrsel. Du skall finna, att hon under din frånvaro varit mycket flitig med att i monogram utföra bokstäfverna L. och V.”

Ett minne af John Ericsson.

Tecknadt af *Wm. Henschen.*

å hösten år 1874 och i början af 1875 kom jag af särskild anledning i beröring med den för sina många underbara uppfinningar berömde John Ericsson.

Vid ofvan nämnda tid var jag associerad med en herr Chas. P. Thore uti en tidnings- och tryckeriaffär i New York. Vi utgafvo då tidningen "Norden" och mottogo samtidigt beställningar på tryckning af hvarjehanda slag. Herr Thore skulle sköta affärssidan af företaget, och jag den litterära. Någon detaljerad affärsuppgörelse oss emellan kom dock aldrig till stånd; säkert är, att företaget bragte mig mera arbete än inkomst; och då jag flyttade västerut, öfverlät jag min andel på vår förste sättare samt efterskänkte sedan min fordran af denne.

På något sätt hade emellertid herr Thore blifvit bekant med kapten Ericssons privatsekreterare, S. W. Taylor, och genom honom fått beställning på något tryckarbete i samband med öfversättning till svenska af en afhandling af John Ericsson.

På min lott föll nu att verkställa öfversättningen samt läsa korrektur på det som sattes. John Ericsson var med rätta nogräknad om sin tid; och alla uppgörelser, som kunde ske utan hans personliga beröring med den andra parten,ingo komma till stånd genom sekreteraren. Ej heller ville Ericsson blifva besvärad med några påhålsningar af social natur eller af nyfikna besökare. Min kompanjon fick därför ej tillfälle att se den berömde mannen; utan affärssidan af transaktionen uppgjordes mellan Thore och mr Taylor.

Det kan därför betraktas såsom en synnerlig heder, att då jag en eller annan gång infann mig i den berömde uppfinnarens bostad, 36 Beach st., New York, jag blef bevärdigad personliga samtal med honom. Dessa gällde naturligtvis det ar-

JOHN ERICSSONS HEM I NEW YORK.

Exteriör.

bete, som jag åtagit mig att utföra, och det sätt hvarpå detta skulle ske. Under John Ericssons långa vistelse i England och i Amerika hade engelskan blifvit hans naturliga språk, och vi begagnade först detta. Men så afbröt han sig själf med den anmärkningen, att vi ju skulle tala svenska; och äfven på detta sitt gamla modersmål redde han sig ganska väl, ehuru det i fråga om skrifvande nog gick bättre för honom på engelska än på svenska.

Den ytterliga noggrannhet i detaljer, som alltid utmärkte honom, fick jag tillfälle att observera, då han en gång vid genomseende af korrekturark, som visades honom, anmärkte, att jag väl ofta användt ordet "som" i stället för "hvilken"; men detta sades på ett grannliga sätt, utan någon antydning att han förstod svenskan bättre än öfversättaren. Med stil och format o. s. v. var han äfven mycket noga; ty han ville hafva allt fullkomligt, som skulle utgå under hans namn. — Af någon anledning blef emellertid detta arbete afbrutet; och då jag längre fram flyttade västerut, hörde jag ej mera därom.

Ett annat uppdrag, som jag fick af John Ericsson, var att på det stora Astor Library i New York studera ett franskt arbete, öfversätta utdrag därur och i samband därmed göra några matematiska beräkningar. På nämnda bibliotek voro besökare välkomna och hade tillfälle att på platsen studera hvilka böcker man önskade samt göra skriftliga utdrag därur; men inga böcker utlånades därifrån. — Den berömde uppfinnaren hade naturligtvis hvarken tid eller lust att lämna sitt arbetsrum för studier i ett allmänt bibliotek; och så fick jag vid detta tillfälle göra tjänst. Stor var hans belåtenhet, då jag visade honom resultatet af de beräkningar, som gjorts med ledning af nämnda vetenskapliga arbete, och då dessa bekräftade hans teori.

Öfverhufvud må det sägas, att han var mycket bestämd i sina åsikter. Han sade också till nedtecknaren af dessa rader, att själfva den teori, som han uppställt, var absolut viss;

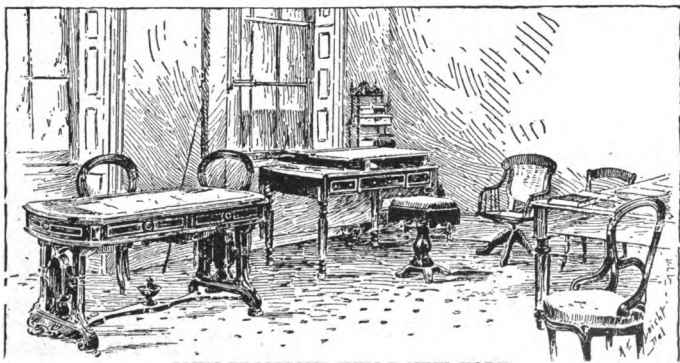
det var blott i fråga om vissa enskildheter i tillämpningen, som han ville hafva en vidare utredning. — Och hvem kan undra härpå? En man hvilken sedan barndomen sysselsatt sig med matematiska och mekaniska beräkningar, hvilkens uppfinningar varit så talrika och haft en så lysande framgång, kunde med skäl antaga, att han begrep hvad han studerade bättre än andra; och därför hade han ej lust att disputeras om olika åsikter. Han sade sin mening bestämdt, men utan allt öfvermod eller skryt — såsom det anstår en verkligen stor och aktningvärd man.

Personligen gjorde John Ericsson ett intryck af värdighet, själfständighet och på samma gång vänlighet. Det finnes personer, i hvilkas närhet man känner sig böra i korthet och rättfram yttra hvad man har att säga, utan att onödigt upptaga deras tid, och med hvilka något tomt prat ej kommer i fråga, men hvilka det dock kännes såsom en heder och ett nöje att hafva mött; och en sådan man var John Ericsson. — Till sin kroppsliga gestalt visade han sig ännu vid öfver sjuttio års ålder synnerligen kraftfull. Bredaxlad och muskulös, såg han ej egentligen högväxt ut; men hans längd var, enligt eget påstående, 5 fot och 10 eller 11 tum, alltså öfver medelmåttan; och sin hälsa behöll han till sena ålderdomen.

John Ericssons hem gjorde ett intryck af stor enkelhet, i betraktande af ägarens välförtjänta ryktbarhet och rätt betydliga förmögenhet. Då man kom till huset no. 36 Beach st. — en tämligen oansenlig sidogata — fanns där intet, som påminde om elegans och rikedom. Enkel var också den sal, däri besökaren mottogs, af honom själf eller hans sekreterare. Högre upp i hans hem kom jag aldrig, men förstår att allt i hans stora arbetsrum en trappa upp var lika enkelt anordnad. I husets öfversta del befann sig den ofta omtalade solmaskinen, med hvilken han då och då så mycket experimenterade, och af hvilken man hoppades så stora resultat. Men det var väl förstådt, att det rum, däri nämnda maskin var uppställd, var

ett slags "allra heligaste", dit inga oinvigda ögon fingo skåda; ty den skulle ej visas, förrän alla i samband därmed stående problem blifvit lösta. Emellertid fick man af Ericssons sekreterare veta, att den redan börjat göra arbete, ehuru ej så långt kommen att dess praktiska brukbarhet var satt utom allt tvifvel.

Slutligen några ord om John Ericssons karaktär. Om det än icke kan nekas, att han hade en utpräglad medvetenhet om egna förtjänster och ej gärna hörde klander om sig, likasom ock han stundom med skärpa uttalade sitt ogillande af hvad han fann vara orätt hos andra; så må dock det rättvisa erkännandet gifvas åt hans minne, att han var en hedersman i detta ords fulla bemärkelse. Liberal var den ersättning han gaf för arbete, som han beställde; hans löfte var godt som guld och hölls punktligt. Om något, som blifvit beställt, ej fanns fullt tillfredsställande utan måste göras om, så betalade han gärna två gånger, angelägen att ingen skulle känna sig besviken i sin tillit till honom. Kändt är, att han ej blott gjorde alla rätt utan ock öfvade barmhärtighet och välgörenhet mot nödlidande. Också betraktade han den moral, hvilken Jesus gifvit oss i bergspredikan, såsom mänsklighetens högsta lag.

JOHN ERICSSONS HEM I NEW YORK.
Den store uppfinnarens arbetsrum.

Korset på Adelsön.

Historisk dikt i femton sånger af *Axel Fredenholm*.*

FÖRSTA SÅNGEN.

TORGRIM OCH RUNHILD.

*Ännu lågo ouppröjda stora trakter af vårt land,
endast skogens vilddjur trampat stigar ned till insjöns strand
eller till den friska bäcken. I de tåta snären var
lust och jubel, strid och blodtörst, där det roptes och gafs svar.*

*Ingen yxa sargat skogen, jorden oplöjd än och varm
svällde utaf kraft och längtan som en sextondrings barm.
Getingar och vildbin byggde sina bon på blomrik ö
och af vinden doften fördes öfver starrblind ödesjö.*

*Under rikt och yppigt löfverk flöto klara källor fram,
tåta stodo ormbunkssnären och kring höga furors stam
kärlekskranka rankor klungde; älgen skogens konung var
och på höga ben med stolthet han sin granna krona bar.*

*Till den stort lagda dikt, af hvilkens femton sånger här meddelas tvenne, har skalden — redan förut vidt och fördelaktigt känd genom sin 1909 utgifna vackra diktsamling "Purpur och Hemspunnet" — hemtat motiven från Ansgars dagar och kristendomens första införande i Sverige. Det är att hoppas, att det ej må dröja länge, innan dikteykeln i sin helhet blir synlig i tryck. Red. anm.

*Kring de vilda svinens stia stodo hvita björkar vakt,
liljor vaggade på vattnet uti paradisisk prakt.
Af oräkneliga fiskar vimlade hvar flod, hvar vik,
och på underbara fåglar var den skumma skogen rik.*

*Sådan var den höga nordens korta sommar. Hösten kom
och den glada fågelskaran vände snart mot södern om.
Lång och mörk blef urskogsnatten, full af snyftningar och tjut,
och på förg och förging gjorde regn och frost och stormar slut.*

*Men den hvita vinter följde med sin stora ödslighet,
med sin snö och sina höga stjärnenätters härlighet,
då på drifvan under månen skuggor utaf stam vid stam
skredo sakta och högtidligt som en kunglig likfärd fram.*

*Byar lågo vida spridda, vid en flod, en insjöstrand.
Tunnsådd växte trogna rågen uppå stenigt svedjeland.
Men af lifslust, kraft och aning fram en mäktig ande drog,
skogar röjdes, hackor svängdes, stigar brötos genom skog.*

*Uppå Mälarns många öar stuga invid stuga stod
och där fostrades ett slükte rikt på kraft och mannamod.
Hög bak björkarna på Björköen Birkas ringmur lyste fram
och utöfver djupen mången gyllenhöfdad drake sam.*

*Handelsmän från skilda länder hvarje sommar möttes där,
och med trölar, skinn och smiden drefs en lönande affär
Krämare från Frislands kuster, Gårdarike, Bjarnaland
trängdes där med odalbönder, fiskare från mälärstrand.*

*Men på Adelsön höll kungen, blide Björn, sitt hof och af
jord från flera landskap burens rest var nyss hans faders graf.
Han var fredlig, ville icke krig och mordbrand, men ändå
måste han att landet värna med en härsmakt redo stå.*

*Det var där som unge Torgrim växte upp i trotsig lek,
det var där som lilla Runhild bjöds en kristen moders smek.
Med de andra glada barnen lekte de vid fredlig fjärd
och de sände sina barkskepp ut på vådlig vikingfärd.*

*Hon var höfding Hergeirs dotter, viking Ubbes son var han.
Hon var skönast bland de unga, han den djärfvaste män fann.
Som de första fåglar kommo tidigt, förr'n knappt drifvan smält,
kärlek smög till deras hjärtan, kvad sitt kväde oförställt.*

*Deras faders drakar jagat rika rof på fjärran våg
och ett blodigt sagoskimmer öfver deras stamträd låg.
Stolte Hergeir, Starke Ubbe buro mot hvarandra dock
hat, som närdes af intriger, ännu under hvitnad lock.*

*Därför bjödos snart de unga strängt att icke mer en gång
synas i hvarandras närhet. Hårdt dem tycktes detta tvång.
Men hvem anar mannens vägar, då han har en ungmö kär?
Lång var natten, skum var lunden, Frejas blick dem lyste där.*

*Träden knäppte sina händer öfver dem, då någon gång
de på dolda stigar möttes, böljan sjöng för dem sin sång.
Under skälfvande och långa ögonfransar Runhild fick
ock i kungasalen fånga någon utforskad blick.*

*Uti deras hjärtan blef ej någon farlig våldeld tänd,
men en outplånlig runa sakta och med smärta bränd.
Som i stormen eken växer stark och djupa rötter slår,
vuxte deras unga kärlek starkare för hvarje år.*

*Han drog ut på vikingfärder och berömdes för sitt mod
och berserkalynnets sjögång jagade hans heta blod.
Hos kung Björn i kämperingen snart han främsta platsen fick.
och kring hafven långt och vida ut hans hjulterykte gick.*

*Hergeir fört från fjärran härtåg små trälinnor med sig hem
och det märktes att en annan ande bodde uti dem.
Under långa vinterkvällar mycket de förtalde om
Hvite Krist, hans milda lära och sin hemstads helgedom.*

*Så det nya sanningsljuset spridit sig i Svitiods land,
några voro hemligt kristna, Hergeirs husfru däribland.
Därför re'n från barnåren hade Runhild hört och lärt
kristendomens hemligheter, korset blifvit henne kärt.*

SJUNDE SÅNGEN.

TORGRIM GAR TILL HAFS.

*I gryende morgon gick Torgrim till stranden
med vinghjelm på hjässa och stålsköld på arm.
Han synade seglen, han lossade banden,
hans drake var god och han kvad full af harm:*

*"Du härliga världshaf, du väldiga, vida,
en landbunden viking nu längtar till dig.
Jag täres af ledsnad, jag kan icke lida
att längre bland busksnåren söka min stig.*

*Du härliga världshaf, af kärlek du sjuder,
förtrollande mö, se min brud skall du bli!
Till lek och bedrifter du lockar och bjuder,
du gör mig så stormande stark och så fri!*

*Jag sökte bland kvinnor en vän och jag trodde
jag funnit en enda som rätt mig förstod.
Men ära och tro ej i kvinnobröst bodde,
blott du är så stor som ditt ord och så god.*

*Mångtusende år har, förutan att rasta,
du väft på din fina brudslöja också.
Nu skynda att den öfver skuldrorna kasta
och pryð dig, i morgon vårt bröllop skall stå.*

*Du valde den tappraste vikingasonen
som Norden har födt, ingen ann' var dig värd.
Du blottar allenast för mig och för männen
din böljande barm utaf längtan förtärd.*

*Du gifver mig mod och förmåga att strida,
du blir mig belöning för segern också.
En trognare vän sig ej smög till min sida,
det fanns ej ett sällare par än vi två.*

*De ömmaste ord i mitt öra du säger,
och ingen kan dikta och drömma som du.*

*En rikare harpa väl Brage ej üger
och ljufvare ingen har spelat ännu.*

*Då segern är vunnen och striden är slutad
och bytet för dagen jag delat med dig,
då sitter ännu emot skölden jag lutad
och ser hur du dansar i månsken för mig.*

*Vid tusende stränder du hviskar och kväder
din sång om hur lycklig jag är vid ditt bröst.
Och när jag till Valhall och gudarna träder,
jag evigt skall minnas din klangsköna röst.*

*Men nu är det tid att jag hissar mitt segel,
och nu är det tid till att bort sig bege.
Välkomna, ni kämpar, det vare vår regel
att endast mot Valhall och segrarna se.*

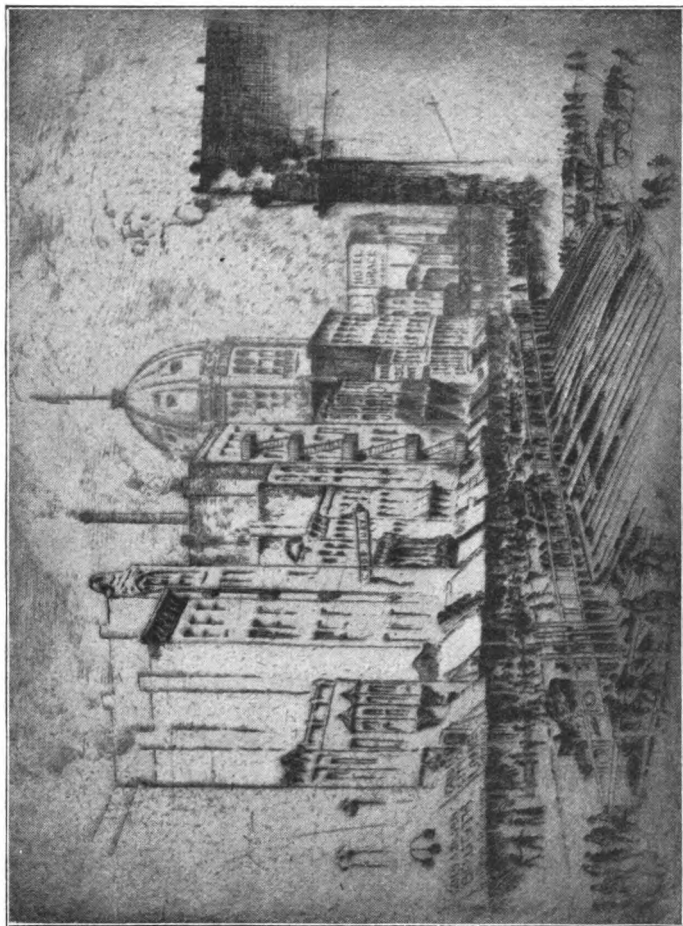
*Jag svurit med handen på gudens beläte
att aldrig förlora ett slag på min färd.
De segrar, som hålla kung Björn på hans säte,
har jag honom vunnit. Det var han ej värd!*

*Då ändtligt jag vänder till Norden tillbaka
jag kräfver min härliga hämnd. Se jag har
för kungens och kristmunkens skull måst försaka
hvad skönast jag såg och hvad kärast mig var.*

*Du svarte predikare — ve dig! Nu far jag
att sätta ditt bedjande hemland i brand!
Och smycken och konstgjorda korsbilder tar jag,
men ingen skall resas på Mälarens strand.*

*Ni brötmän och trälar, som sitta och rita
med skulfvande händer en saga i sot,
förakt åt er alla! Min drake skall bita
sig segrande fram alla faror emot.*

— — — — —
— — — — —
— — — — —

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Clark street. Etching of B. J. O. Nordfeldt.

Ett julminne.

Al Edward Schuch.

ndtligen kom då den efterlängttade julaftonen. Ungkarlsrummen i prästhuset hade sopats och skurats och sågo ganska inbjudande ut, trots all ringhet. Under eftermiddagens lopp hade en del julpresenter burits till prästhuset och mottagits med varma tack-sägelser. Presenterna voro inalles tretton, nämligen sex blomvaser, en blombukett, fyra silkesnäsdukar, ett par strumpor och en tårta. De goda gifvarne hade antagligen haft tvenne bevekande hufvudtankar: blomsterbuketter och studentnäsor. Men tankarna äro ej så vidt skilda åt som i hastigheten kan tyckas. Näsan och blombuketten mötas ju ofta ganska intimt.

Julkvällen passerade tyst och stilla utan andra nöjen än predikoförberedelse och en stunds betraktelse inför julevan-geliets stora och härliga budskap.

Kanske borde också nämnas tankarnas flygt hem till älskad fosterjord och gamla, kära föräldrar.

Julaftonen är ju hemmets stora högtid. Ofrivilligt jaga tankarna hän mot barndomens sköna tider. Bild efter bild upprullas, till dess hjärtat blir vekt och varmt och ögat fuktas. Aldrig bli kanske dessa barndomsbilder skönare än då man sitter ensam i julekväll, långt skild från hem och kära.

Bäst det är tittar farsgubbens gråa hufvud fram, sträft och allvarligt. Nära intill lutar sig mors. Kring munnen hvilar ett drag af smärta och en dunkel glans förnimmes i de skumma ögonen.

Tänker hon manne på sonen i fjärran land?

Hvilken fråga! När slutade ett modershjärta att fläta kärlekens trådar kring sitt barn? Kanske tjugoårig skilsmässa upprifvit dem? Nej, tusende gånger nej! Endast döden kan rifva sönder de fina, skära trådarna.

Skulle någonsin den dag randas, då sonen än en gång finge fira jul i älskadt fadershem?

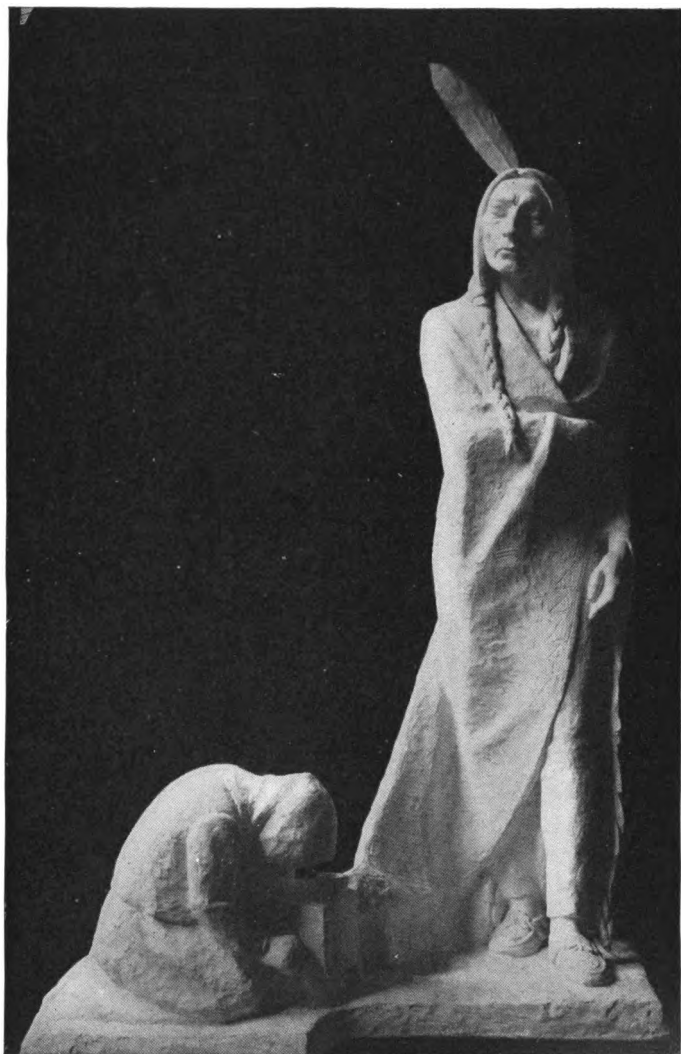
Frågan frampressade en djup suck, och kom hufvudet att sjunka ned i händerna. De tjugo åren hade varit rikligt mättade med fattigdom och mödor. De inbillade skatterna, som väntade i det rika landet i väster, hade ersatts af en daglig kamp för brödet. Årslånga studier hade nog fyllt hjärnan med vetande och torr lärdom, men lämnat kassakistan öde och tom.

Under dylika tankar tillbringade den svensk-amerikanske studenten en god stund af julkvällen.

Men hvarför sitta och klaga i helgad julekväll! Hade ej Herren fyllt sinne och hjärta med ljus och framtidshopp? Hade ej studentexamen blott för några månader sedan avsluterats under jubel och segerglädje?

”Sjung om studentens lyckliga dag,
än klappar hjärtat med friska slag.”

Ja, så borde det ljuda i huset, trots alla nedslående minnen. Julen är ju hoppets stora högtid, och hoppas måste man i ungdomens år, helst om man är student.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Facing Civilization. Statygrupp modellerad af Charles Haag.

Det hade blifvit sent, innan slutligen hvilobädden uppsöktes. Ute var det gnistrande kallt och lugnt. Röken från de många skorstenarna steg sakta och varsamt upp i höjden, som om den fruktat den stränga nattkölden.

Termometern utanför fönstret visade tjugu grader under fryspunkten, en iakttagelse som kom mig att rysa lite smått, trots värmen i rummet.

Med en innerlig bön till Gud om nådigt beskydd under denna kalla natt, beredde jag mig för hvilan.

Sakta skredo nattens timmar, och det började lida mot morgonen. Den vederkvickande sömnen hade ej i minsta mån blifvit störd.

Men nu på morgonsidan, så där vid femtiden, började plötsligen i hjärnan spelas upp en obehaglig och kostlig komedi.

Det tycktes som om en svart afgrundsande stigit in genom dörren och försiktigt nalkats sängen.

Hvad ämnade han göra? Kanske bära ut mej i den kalla, mörka natten? Den förskräckliga tanken kom hjärtat att bäfva och klappa hårdare.

Nu lutade han sig öfver sängen och blickade med sina svarta, hemska ögon i mitt ansikte.

Med ett skri af förskräckelse började jag ropa högljuddt: "Gå bort du svarte, onde ande, — — hvad vill du? — — Ämnar du bära ut mej i natten? Nu — — låt — — mej vara i fred!"

Men den svarte var af annan mening. Han började grundligt ruska på mej till dess han ändtligen fick upp mina ögon.

Men nu blef förskräckelsen värre än någonsin. Med ett högt rop af fasa vid anblicken af den svarte drog jag täcket öfver hufvudet och började kallsvettas.

Mycket hade jag sett i lifvet, men att få ögonen på den lede, och det på själfva julfmorgonen, var dock mer än till och med en student kunde tåla.

Den svarte lät sig emellertid ej afskräckas. Med ett kraftigt ryck slet han af täcket och skrek nu med full hals:

“Pastorn, dä ä ell i körika!”

Skälfvande i alla lemmar hoppade jag ur sängen och stod framför svartingen med stora, stirrande ögon.

Det visade sig nu, att den svarte var ingen mer eller mindre än församlingens fredlige kyrkväktare, sotig i ansiktet som den värste neger.

“Människa, hvad går åt er?” vågade jag ändtligen framstamma. “De ä nok så bra mä mek”, svarade han med ett bredt grin, “men de ä ell i körika.”

“Eld i kyrkan, denna kalla morgon, Gud hjälpe oss!” ropade jag och sprang i kläderna så hastigt som möjligt.

Utkommen blickade jag upp mot kyrkan, väntande att se lågorna bryta ut hvilket ögonblick som helst, men inga synes.

Jag rusade in genom dörren. Därinne stod hela kyrkan full af tjock, kväfvande rök, genom hvilken den svarte kyrkväktarens figur tittade fram.

Borta vid ena väggen stod en kamin med nedfallet rör och ur kaminpipan bolmade väldiga rökmoln.

“Vi måste få ut den där, innan röken ger sig!” ropade jag.

Tillsammans med kyrkväktaren och ett par andra personer lyckades jag snart praktisera ut kaminen, och faran var öfver.

Men att få ut röken visade sig vida svårare. Dörrarna öppnades på vid gäffel, men på grund af den stilla luften blef det nästan omöjligt att få röken att ge sig ut. Men kölden kom in så mycket raskare.

Framför altaret lågo stora sothögar på mattan och sot hvilade på bänkar och predikstol.

“Men hur i all världen bar ni er åt?” ropade jag harmsen till kyrkväktaren.

“Se pastorn, ja la in i stovarna i går kväll”, svarade han

lugnt, å så gick ja hem. När sum ja kum te baks i da, så ha kåa runnit ur på röra, å ja tok kvasten å sulle sopa å dum. Då ble ett af röra rasande å föll ner å slo mek i skallen. Där har han hela historia.”

Folk började nu anlända till ottesången och kyrkan fylldes så småningom. Röken hvilade tungt öfver allt och kölden i kyrkan var nästan pinsam.

Öfver allt hostades det, och man knäppte om sig rockar och kappor så tätt man kunde.

Förgäfves sökte kyrkväktaren elda upp i den återstående kaminen, och i ifvern glömde han äfven att tvätta af sig sotet.

Nog måtte det varit en kostlig syn att se församlingens predikant stå i predikstolen klädd i tjock öfverrock, och kyrkväktaren larfva omkring svart i synen som en neger.

I den mån röken sänkte sig kom slutligen predikstolen att liksom stå ofvan molnen, under det att den hostande församlingen satt under desamma.

Minnet af denna julmorgon lefde länge bland dem som voro med.

Ett trettioårigt svensk-amerikanskt kultur- arbete.

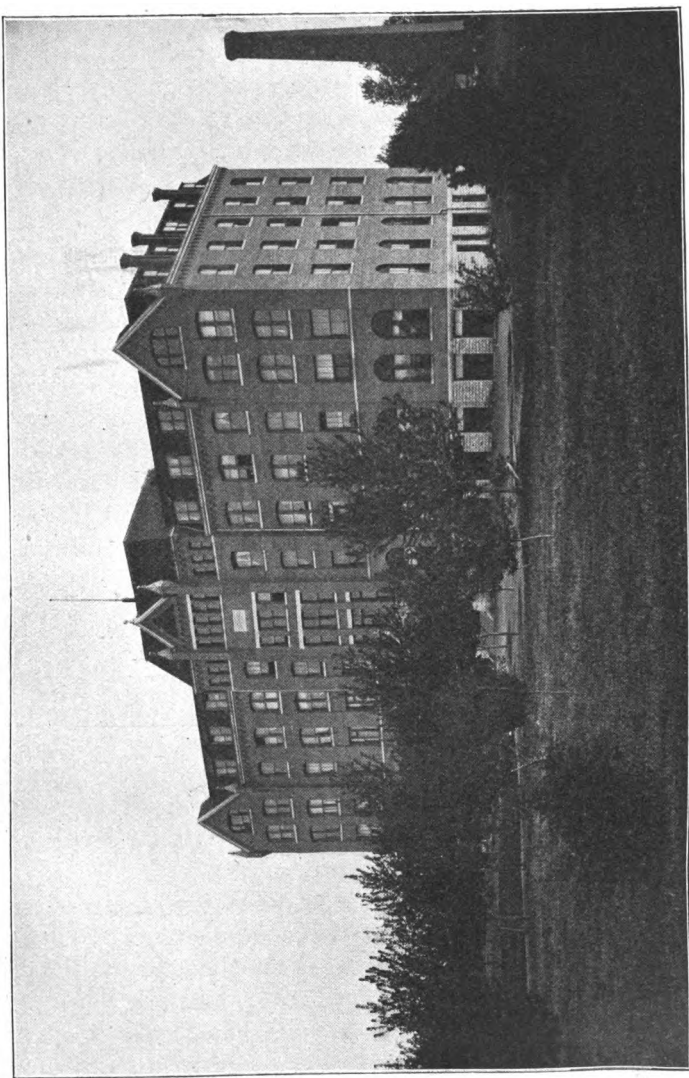
Av Ernst F. Pihlblad.

ör den gamla världen med dess minnen från urgammal forntid äro trettio år alltför litet att man därvid skulle fästa någon uppmärksamhet. I ett nytt land däremot, där det är fråga om att bryta mark och lägga grunden till en ny civilisation, sker mycket på trettio år.

Under mindre än en generation ha västerns oändliga stepper, hvilka voro ett tillhåll för indianer, buffeloxar och skallerormar, förvandlats till vajande åkerfält, öfversållade med nätta landtgårdar och blomstrande småstäder, där allt tyder på materiell välmåga. Trettio år ha räckt till att omdana ett folk, hos hvilket det gamla och det nya, det svenska och amerikanska, sammangjutits till ett helt, med egna ideal och traditioner.

För Kansas, "det blödande Kansas", som det förr hette, varnades immigranten i forna dagar. I östern var nämligen

BETHANY COLLEGE. *Hufvudbyggnaden.*

Kansas känt endast som sandstormarnas, torkans och gräshoppornas land, och man uppmanades på andra orter att ej lyssna till inställsamma landmäklare, som med lismande tal sökte beveka lättrogna personer att göra kapitalplaceringar i denna gräsöken, där folket höll på att svälta ihjäl. Kansas har också haft rykte om sig som de bisarra nyckernas land. Här har födts otaliga -ismer till släktets förbättring och pånyttfödelse, hvilka torgförts af fanatiska partigångare. Kansas var hemtrakten för John Brown, hvilken utslungade den brand som framkallade inbördeskriget. Från Kansas kom populismens strumplöse apostel, Jerry Simpson, samt alkoholens hämnande furie, Carrie Nation, hon som med sin yxa jagade skräck i krögarnes hjärtan.

Under senare år har Kansas vunnit ett mera afundsvärdt rykte för sina bördiga tegar, sina gyllene hvetefält, sina välgödda boskapshjordar, som beta på slätter och höjder. Dock vore Kansas den sista trakt, hvarest man kunde vänta att finna en de sköna konsternas härd. Men en sådan finnes, och det en storartad dylik till och med.

Under påskveckan förliden vår firades trettioårsfest af den numera berömda oratoriekören i Lindsborg, Kansas. Under trenne decennier har denna skara sångare utan afbrott i den lilla svenska staden på den stora Kansasslätten årligen utfört Händels odödliga tonskapelse "Messias" för städse ökade åhörareskaror. Lindsborg har härigenom under årens lopp vunnit namnet af ett andra Beyruth och blifvit ett musikens Mecca för konstälskare i sydvästern.

Dessa tillställningar äga ej blott värde som konstnärliga prestationer, utan lägga äfven i dagen hvad ett samhälle, till och med under mindre gynnsamma omständigheter, är i stand att uträtta, då man fylkar sig omkring en stor idé.

Man förenar gärna konstsinnet med en storslagen natur och vore färdig att döma Kansas enformiga slätter som prosans land. Synranden brytes endast af några låga kullar i

fjärran. Inga skyhöga fjäll, inga leende insjöar möta ögat, och skogen är i Kansas begränsad till några träd och buskar, som växa utmed de lerhaltiga flodernas stränder. I en sådan trakt är det, som man under trettio års tid oförtrutet hän-gifvit sig åt konstens högsta former och ett helt samhälle fri-kostigt lämnat sin tid och sina krafter för att förverkliga ett högt ideal och vidmakthålla ett arbete, från hvilket man, strängt taget, icke kan vänta sig något som helst ekonomiskt utbyte.

Svensken är ju idealist till skaplynnnet. När de första af våra landsmän anlände till McPherson och Saline counties i mellersta Kansas, var följaktligen deras första tanke i lik-het med andra immigranter att söka en mera vidlyftig miljö än fäderneslandet kunde erbjuda de mindre lyckligt lottade bland sina barn. Stora åkrar, rymliga sädesmagasin och be-kväma boningshus räckte icke till att stilla deras trängande hjärtan. De trånade efter något som den primitiva omgif-ningen ej var i stånd att meddela. Visserligen hade man här ett eget hem, men man kände, att man gjort en förlust. Ekot från de djupa molltonerna i skogens sus och forsens vilda fall lefde ännu i själen. Denna hjärtats känslighet, parad med en djup pietet, är utmärkande för nordbon hvarhelst han slagit sig ned. Minnen från sångens och sagans land kringsväfvade honom, under det han brottades med den kar-ga naturen om den njugga brödkakan. Under de första åren var det alldeles som om sången ville stocka sig i halsen. De gamla psalmerna tycktes sakna den klang de haft där-hemma. Hela omgifningen var främmande och ödlig.

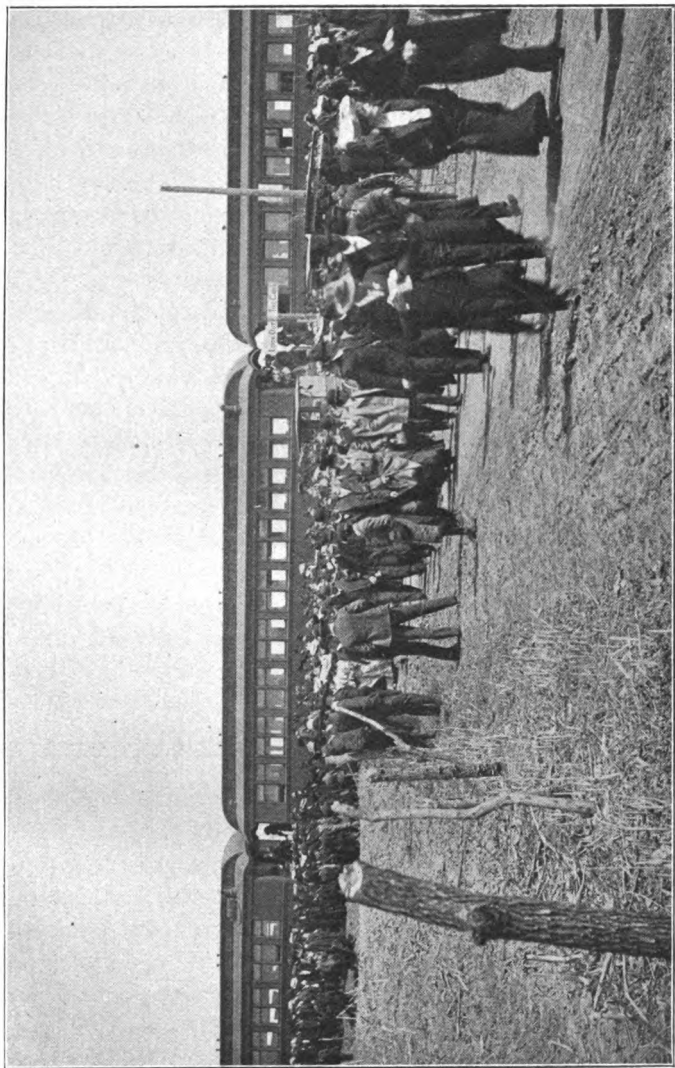
I dessa stycken voro svenskarna i Lindsborgs-trakten lika landsmännen på andra orter. Deras sång var för det mesta församlingssång. Man gjorde här dock försök till körsång i akt och mening att därmed rikta sitt gudstjänstlif.

Den egentliga förtjänsten af Messiasfesternas i Lindsborg tillkomst tillfaller utan all motsägelse pastor, sedermera dok-

tor Carl Swensson. Som nyordinerad präst kom han till Kansas på sommaren 1879. Med den store andens siareblick varnade han under nybyggarelifvets skrofliga yta framtidens stora möjligheter. Hinder, som kommit en mera bepröfvad att tveka, voro idel småsaker för denna hoppfulle yngling med de obrutna krafterna. Landtpastorns rutinarbete var ej tillräckligt att tillfredsställa hans outtröttliga arbetslust, utan han skaffade sig ett mera vidlyftigt fält att röra sig på. Carl Swensson såg, att det hos det nya folket fanns energi, han märkte, att det här existerade obruten moralisk kraft och ungdomlig entusiasm, om man blott kunde framkalla den och sedermera hålla den i rätt fåra.

Först grep han sig an med att grundlägga en skola, och detta nästan innan folk hunnit få tak öfver hufvudet. Ungdomen var i behof af bättre tillfällen till bildning än man varit i stånd att skänka. De allmänna skolorna voro dåliga, och på grund af det stora afståndet kunde det knappast komma i fråga, att något större antal skulle kunna resa till synodens gemensamma läroverk i Rock Island. Hvad Swensson fått genomkämpa för att vidmakthålla sin skola — det nu så stortartade Bethany College — torde aldrig någon, icke ens de, som stått honom närmast, få veta. För oss, som lefva i andra tider, är det helt enkelt obegripligt, huru denna institution och med densamma förenade företag kunnat uthärda så många stormar, och att den ej dött redan i sin linda.

Men det var egentligen om "Messias" jag skulle berätta. År 1879 reste dr O. Olsson, Bethania-församlingens i Lindsborg förste pastor och Swenssons företrädare, sedermera professor i teologi vid och president för Augustana College, till Europa, för att där rekreera sig efter ett långt och ovanligt tråget arbete. Under sin vistelse i London kom han vid ett tillfälle att öfvervara en prestation af Händels oratorium "Messias", som då gafs i Exeter Hall, under den berömda Costas ledarskap. Intrycket af denna härliga tonskapelse

MED EXTRATÄG TILL MESSIAS-FESTLIGHETERNA.

på den känslige och impulsive mannen med skaldesjälén blef öfvervældigande och intrycket öfvergaf honom ej då stundens hänförelse var öfver. Det följde honom öfver hafvet till Amerika och blef fröet till det vidtomfattande intresse för oratoriesång, som sedan burit så härliga frukter vid de svensk-amerikanska läroverken.

Vid sin återkomst till Förenta staterna bildade Olsson en kör i Rock Island, som skulle ha till uppgift att utföra Händels mästerverk. Tidigt på sjuttioalet hade de studerande vid ofvannämnda läroverk börjat intressera sig för orkestermusik och det så kallade "Augustana Silver Cornet Band" hade just kommit till stånd. Inom parentes kan här nämnas, att denna musikkår år 1878 gjorde ett besök i Lindsborg och att den utgjorde kärntruppen af det kapell, som utförde ackompanjemangt vid den första Messiasconserten i Svensk-Amerika.

Detta Olssons företag gaf uppslag till en idé i Carl Swenssons fantasirika hjärna. "Hvarför ej försöka utföra något liknande bland de svenska farmarne i Kansas?" Beslut och handling voro ett hos honom. I januari månad 1882 utlyste man i Lindsborg ett möte för de i trakten boende, som intresserade sig för sång. Det gällde att börja repetera Händels Messias för en konsert, man framdeles hoppades kunna gifva.

Jag sade, att dr Swensson var företagets upphofsman, men därmed har endast halfva sanningen kommit fram.

Fru Alma Swensson var ej blott den första körens ledare, som under vintern med oförtrutet nit arbetade med att inplugga de svåra körpartierna hos sina sångare, utan äfven sin makes trogna rådgifverska och medhjälparinna i allt hvad han företog sig. Han försäkrade själf gång efter annan, att därest hon ej varit, hade drömmen om en Messiasconsert i Lindsborg aldrig förverkligats. Fru Swensson var dessutom den första, som undervisade i musik vid det nybildade läro-

verket och kan sålunda sägas vara pionjär för ett företag, hvilket med åren utbildats till ett musikkonservatorium, som vunnit vidsträckt och allmänt erkännande.

Kyrkokörerna i Lindsborg, Salemsborg och Fremont lämnade förmågorna till den nybildade oratorieföreningen, som fick namnet Händels oratoriesällskap. Bland de deltagande funnos rätt många med utmärkta röster, och dessa voro ej heller oskolade. Resultatet blef därför rätt tillfredsställande. Redan den första presentationen saknade ej sina artistiska meriter. Öfningarna höllos två kvällar i veckan och "general rehearsals" på söndagseftermiddagarna i församlingens kyrka.

Många af sångarne hade tio till tolf mils väg att färdas till repetitionerna under kalla och mörka vinterkvällar. I dessa dagar funnos, som hvar man vet, inga automobiler, och till och med en s. k. buggy var då en sällsynt lyxartikel. För det mesta gällde det att göra färden i arbetsvagn eller på hästryggen, men van och härdad vid umbäranden, som man den tiden var, drog man sig icke för sådana småsaker.

Den lilla energiska prästfrun öfvade sin kör först stämvis och sedan ensemble. Själf utförde hon ackompanjemang, nickade takt med hufvudet och sjöng med, under det att hennes gladlynte och optimistiske make stod bredvid och uppmuntrade både ledare och sångare. I mars månad nämnda år kände man sig mogen att uppträda offentligen. Den första konserten gick af stapeln den 28 mars 1882. För orkester, organist, dirigent och delvis för solister hade pastor Swenson måst vända sig till dr Olsson med begäran om hjälp, och man fick låna dessa af oratorieföreningen i Rock Island. Hr J. Osborn — en son till banbrytaren dr L. P. Esbjörn — förde taktpinnen och doktor Olsson själf fungerade vid orgeln. Så väl var det förberedande arbetet utfördt, att endast ett par repetitioner tarfvades under den nye ledaren för att sätta allt i godt skick. Som solosångare denna vår uppträdde fru Alma

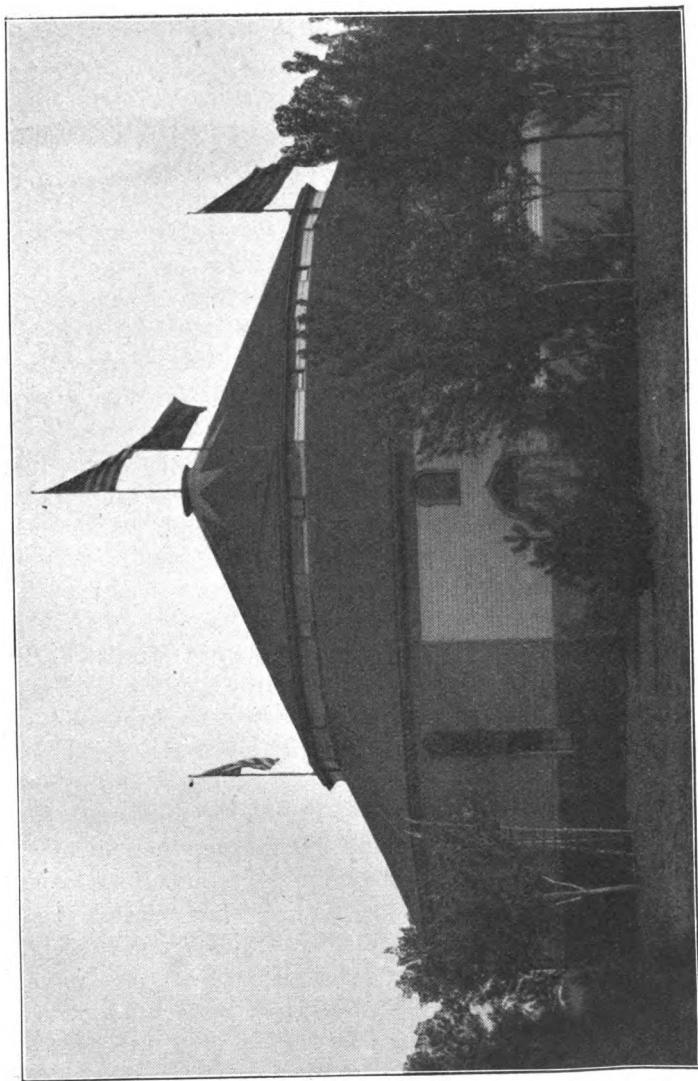
Swensson, fröken Anna Swensson, fru Lydia Andreen-Carlson och fru Christina Engström, samt herrarna C. A. Bäckman och F. A. Linder. Konserter denna vår gåfvos dessutom i Salemsborg, Salina, McPherson och Fremont. Nettoinkomsten efter de rätt dryga utgifterna öfversteg \$200; en liten grundplåt för Bethany Academy. Allt sedan dess har nettoinkomsten från oratorieföreningens konserter oafkortad gått till läroverket.

År 1885 hade man lyckats få tillsammans en egen orkester. Allt från början har man sökt uppmuntra ungdomen ej blott att deltaga som sångare, utan så vidt det varit möjligt äfven att traktera något instrument. Blande de mera skickliga af dessa har man rekryterat kapellet därhän, att detta numera är i stånd att utföra klassiska och moderna tonskapelser på ett fullt tillfredsställande sätt. Dessutom har en värdefull förstärkning kommit till både kör och orkester, samt platsens musiklif beyddigt riktats af lärare och elever vid Bethany musikkonservatorium.

Ända sedan sin tillkomst har sällskapet kunnat glädja sig åt en stadig tillväxt. Numera önskar man af praktiska skäl ej förstora detsamma. År 1897 räknade det 172 medlemmar; följande år hade antalet stigit till 260; 1899 deltog 350; 1900, 386; 1905, 552. Vid trettioårsfesten förliden vår deltog 565 sångare, med fyrtio man i orkestern.

En föreställning om huru vidtomfattande och betydelsefullt detta arbete varit för hela kommunen kan man göra sig först när man besinnar, att endast 2,000 människor bo inom Lindsborgs hank och stör. För att få ett auditorium vid dessa konserter, har man därför nödgats vända sig till andra trakter. Sedan man undantagit kör- och orkestermedlemmar samt dem, som af olika anledningar ej kunna väntas att infinna sig, skulle det näppeligen finnas kvar nog folk i staden att motsvara deltagarnes antal.

Under de trettio åren af sin tillvaro har detta sällskap

BEHTANY COLLEGES AUDITORIUM.

haft åtta ledare: fru Carl Swensson 1882—83, hr P. T. Lindholm '84—'85, hr N. A. Krantz '86—'87 samt '95—'96, hr Viktor Lund '88—'93, hr Wilhelm Lindberg '94, hr Sigfrid Laurin '97, hr Samuel Thorstenberg '97—'09, samt dess nuvarande ledare, hr Earl Rosenberg. Bland dessa har hr Thorstenberg tjänat längst och onekligen inlagt den största förtjänsten i att bringa företaget till dess närvarande höga artistiska nivå. Thorstenberg har så godt som uppvuxit i arbetet. Under flera år sjöng han med i basstämman, sedermera blåste han flöjt i orkestern och skötte därefter orgelackompanjemanget. Till temperament och begåfning danad till ledare, är han i besittning af förmågan att hos sina sångare inlägga något af sin egen outtröttliga entusiasm. Som ingen annan kände han till både deras möjligheter och begränsningar. Den nuvarande ledaren, Earl Rosenberg, är ju snart också veteran på området. Han för taktpinnen med en trygghet som visar, att han är sin plats fullt vuxen. Hagbard Brase, som är gedigen musiker och skicklig artist, har under åtskilliga år på ett elegant sätt skött orgelpartiet.

Af de femtio, som utgjorde kärntruppen af Messiaskören, äro efter trettio år endast några få kvar. Ett rätt stort antal af sångarskaran har dock utan afbrott deltagit under tjugo år och mera. Flera af dessa ha flyttats från en stämma till en annan. Gossar, som under de första åren sjöngo alt, äro nu som vuxna män i basafdelningen. Det finnes fall, där en enda familj är representerad af trenne generationer i kören. Sådana namn som Swensson, Malm, Agrelius, Hawkinson, Bengston, Carlsson, Nordström, Nelson, Thorstenberg, Henmon, Abercrombie, Anderson, Eberhardt, Rosengren, Rosberg, Gröndal, Palmquist, m. fl. förekomma i föreningens rullor under en lång följd af år. Genom en sådan kontinuitet ha ej blott vissa traditioner blifvit fastställda, utan man har äfven kunnat få till stånd resultat som äro sällsporda för en kör af amatörer.

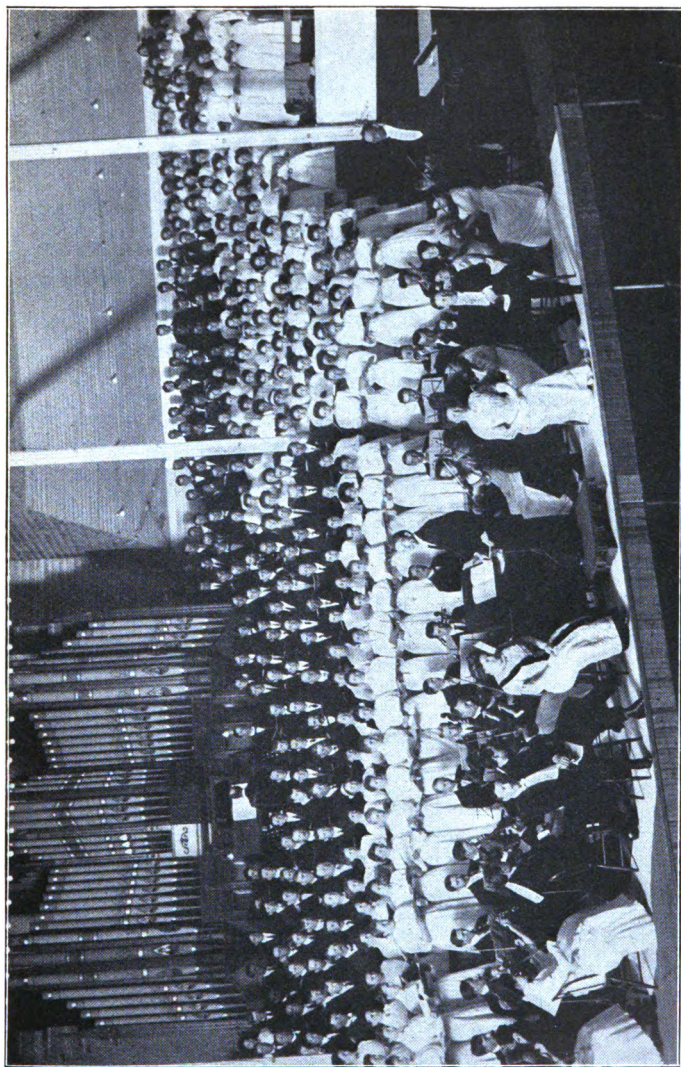
År 1895 uppfördes i Lindsborg en hörsal med tre tusen sittplatser. Där fanns mången tviflande Thomas som sade: "Den stora ladan blir aldrig fylld." Dessa ha dock gång efter annan bevisats vara falska profeter. Festen, som i början var begränsad till endast tvenne dagar, långfredagen och påskdagen, har sedermera utsträckts till en hel vecka. Oratoriet Messias utföres tre särskilda gånger hvarje år under denna vecka — de båda söndagarna samt på långfredagen. Dessa äro hvad man i trakten kallar "Messiasdagarne". För öfrigt gifvas konserter både eftermiddagar och kvällar under veckans lopp. Under dessa mellankonserter får man alltid lyssna till solosång af de ypperliga solister — de bästa man kan finna i landet — som engagerats för de olika solopartien i oratoriet. Hvarje dylik artist har sin särskilda solokonsert.

På Messiasdagarna börja extratågen anlända vid tvåtiden på eftermiddagen. Dessa tåg myllra af högtidsklädda människor, af hvilka många kommit ända så långt bortifrån som ett par hundra mil för att deltaga i den stora folkhögtiden. Många af främlingarna stanna i Lindsborg hela veckan och bevista troget hvarje konsert som gifves. Det har händt att personer, som ej på förhand ordnat om bostad o. d. med knapp nöd kunnat finna tak öfver hufvudet för natten. Så öfverfull är staden af främlingar. Flere gånger har det också inträffat att den lilla platsens resurser blifvit så hårdt anlitade, att nattvandrare, som känt behof af förfriskningar sedan festskaran rest, näppeligen kunnat få en slät kopp kaffe, och den utan grädde, på de offentliga matställena, och detta änskönt man vidtagit särskilda anordningar att kunna traktera de besökande på förstklassigt restaurantmanér. Dessa årliga musiktillställningar ha så växt in i det allmänna folkmedvetandet i dessa trakter, att själfva namnet Lindsborg är synonymt med sång och konst. Folket själf, i stället för att räkna från den ena julen till den andra, räknar tiden från Messias-veckan. Månader i förväg börjar man rusta sig för

den instundande högtiden. Det gäller icke blott att inöfva dem som skola deltaga, utan hela staden liksom kläder sig i högtidsdräkt. De nätta små villorna, som ligga utmed de skuggrika alleerna, skola nymålas, gårdarna putsas, gator och trottoarer lagas. Skräddare och sömmerskor ha fullt upp att göra under ett par månaders tid för att fullgöra beställningar. Handlarne utställa nya lager af ekiperingsartiklar, ty alla skola ha nytt till den förestående högtiden. Från stadens borgmästare och den siratlige poliskonstapeln, som festen till ära kläder sig i blå uniform med blanka messingsknappar, till stadsbudet som forslar koffertar på stationsperrongen, känna alla liksom ett personligt ansvar att det hela skall lyckas. När vänner och bekanta träffas på gatan, blicka de frågande mot himlen och undra hur väderleken skall gestalta sig till veckan. Bankiren och handlaren bakom disken öfverlägga, sedan affären för dagen är undanstökad, om de åtgärder som vidtagits eller som man har i tankarna att realisera före festligheterna.

Lindsborgarna ha naturligtvis sina delade tankar om det ena eller det andra. Här som i andra mindre samhällen förekomma naturligtvis någon gång gräl och osämja grannar emellan, men om Messias-veckan samarbeta alla med endräkt. Det är ett hjärta och en själ. Den som skulle ta sig för att tala emot eller lägga hinder i vägen för detta gemensamma företag, skulle löpa fara att blifva ansedd som en utböling och oförtjänt af sina medborgares förtroende och vänskap.

Äfven de små barnen känna att de ha sin viktiga roll att utföra. Ett program är under veckan ordnad för dem. Det uppföres af en barnkör — äfven den en jättekör — under samverkan med åtskilliga minderåriga sångfåglar som solister. Denna barnkonsert är ett af veckans glansnummer och är alltid förvissad om storartad anslutning från åhörarnes sida. Man förstår att det är från denna barnkör, Messiassångarna sedermera rekryteras.

DEN STORA MESSIAS-KÖREN.

Med detta intresse för musiken har äfven vaknat ett sinne för de andra sköna konsterna och i synnerhet för målning. Allt sedan 1899 har en årlig utställning af taflor och andra konstsaker arrangerats. Idéen härtill föddes i professor Birger Sandzéns produktiva hjärna. Till en början bestod utställningen af några dukar från Sandzéns, C. G. Lotaves, d. v. lärare i konst vid Bethany College, samt dekorationsmålaren och den mångårige sekreteraren och historiegrafen för oratoriesällskapet G. N. Malms penslar. Dessa trenne konstentusiaster drömde förr om stora ting för framtiden, och under de senare åren har denna dröm åtminstone delvis förverkligats. Vid utställningen förliden vår medverkade flera af Svensk-Amerikas mera framstående förmågor. Att sådant uppskattas af västerns folk, som ha rykte om sig att känna till endast majs och svin, framgår af den talrika publik, som årligen gör sig besvär att bevista utställningen. Rätt ofta händer det att de utställda dukarna inköpas och leta sig väg till enskilda hem.

Att dessa sträfvanden utöfva ett mäktigt inflytande på hela samhället och den omkringliggande trakten är själfklart.

En generation har blifvit född och mognat under detsamma. Det har skapat ett släkte, som under det att det vunnit oberoende i det ekonomiska, äfven visat sig ha sinne och smak för det ideella. Främlingar berätta, att man nästan känner något för platsen betecknande i den luft man där inandas.

Man skulle kunna förmoda att intresset för Messiasfestligheterna borde slappa af bland ortens befolkning och att åhörarna så småningom skulle uteblifva. Så är emellertid inte förhållandet. Både intresset och åhörareskarorna ökas i stället år från år. Messiasoratoriet är hvarje år nytt. Detta kommer sig nog äfven däraf, att alla vilja höra den och den nye solisten, som engagerats, utföra det och det solot och göra jämförelser med de solister man förut hört i samma parti. Dessutom påstås det att kören sjunger bättre år från år.

När den unge Carl Swensson 1879 kom till Lindsborg, såg han en skara immigranter, som gräft ned sig i jordkulor och flodbankar. De hade nyss bekämpat de första farorna — indianen och svälten. Den lilla byn med sina små trähus låg utkastad på den öde prärien och erbjöd ett allt annat än tacksamt fält för den begåfvade, ungdomskraftige mannen, som längtade efter världar att besegra. Det var dock ett folk med djupaste allvar och den största pietet, han hade att göra med, ett folk med oerhörda krafter och en okuflig energi — friskt och sundt till kropp och själ. Hans stora uppgift var att tjäna dessa människor och deras barn och lyfta dem ur den enformiga materialism, som hotar hvarje nybyggarestam. Hans lifstanke har åtminstone delvis förverkligats, och hans inflytande lefver allt fortfarande kvar ibland hans Lindsborgare. Fastän snart nio år försvunnit sedan Swensson lades i en förtidig graf, hvilat ännu en fläkt af hans mäktiga ande öfver hans skapelser på den plats, där han framlefde sin krafts dagar och ibland det folk som han älskade.

Den vördnad man hyste för dr Swensson har ock i viss grad öfverflyttats på hans efterlämnade maka. Hon hedrades också på ett alldeles särskildt sätt vid Messiasfesternas i Lindsborg trettioårsjubileum sistlidne vår inför fullsatt salong. Under entusiastisk hyllning af det väldiga auditoriet erhöll hon af oratoriesällskapet genom dess ordförande en stor guldmedalj som tecken på den tacksamhet, man hyste mot den stora Carl Swenssons hängifna maka för det verk hon uträttat för att göra Messias-konserterna och Lindsborgs namn kända öfver både nya och gamla världen.

Johan Harald Josua Lindahl.

Minnesdikt af Ernst Skarstedt.

*Nu åter våra hjärtan blöda,
som det bland människor är sed,
när någon vän från lifvets möda
blir sänkt i grafvens hvila ned;
när ögon, som mot oss ha blickat
med mildhet, mista allt sitt ljus,
och tanke, som sin blizt har skickat
all världen kring, begrafs i grus.*

*Du var en tankens man, hvars sträfvän
ditt lif med glans och ära höljt,
vår Josua, och utan bäfvan
du nu i döden Esbjörn följt.
Jag undrar just, om dessa vänner
hvarandra mött på Stygens strand.
Ett vet jag: att min längtan bränner
att åter räcka dem min hand.*

*Jag minns den tid rätt långt tillbaka,
då än jag ej känt lifvets tryck, —
då var det du, som lät mig smaka*

*på vetenskapens tjuvningsdryck.
Du var den förste till att väcka
ur slummer gossens forskningshåg
och lära honom tanken sträcka
från jordens stoft till eterns våg.*

*Jag glömmar aldrig första färden
till fots med dig kring Skånes bygd,
på vägen, öfver fält och gården,
med hvila under bokars skygd,
och ej de många bref du skref mig
med kärleksfull och flitig hand,
se'n otämd orosande dref mig
till flyttningar från land till land.*

*Att jag din Caleb måtte blifva,
det var min faders varma hopp.
Men hvarför uti ärren rifva
och leta sorgsna minnen opp?
Jag hörde icke på det örat,
fast själf du mig det vitsord gaf,
att jag var "den, som skulle göra't",
när du lagt ned din vandringsstaf.*

*Hur välförtjänt du gaf mig tuktan,
när trotset stundom gick för långt;
hur hälsosamt du ingöt fruktan
uti min själ för allting vrångt!
Och fast det slutligen så hände,
att jag ock lefnadsvisdom vann,
jag i mitt inre alltid kände,
att du dock var min öfverman.*

*Som lärjunge vid dina fötter
jag sutte gärna än i dag.
Du talade — ditt ord slog rötter.
du gaf ett råd — det blef min lag.
Min lärare i barndomstider,
min föresyn i mannaår,
o, att i lifvets fröjd och strider
jag kunde följa dina spår!*

Ur drottning Kristinas saga.

Al Signe Ankarfelt.

I.

I SLOTTSPARKEN.

Personer: DROTTNING KRISTINA, TRONFÖLJAREN KARL GUSTAF, AXEL OXENSTIERNA, EN FÖRKLÄDD JESUIT OCH EN PAGE.

Tiden för händelsen: Den dag drottningen reser till Uppsala för att afsäga sig kronan.

(Drottningen och tronföljaren promenera sida vid sida i den skuggiga parken.)

KRISTINA *(utbrister med ett ironiskt smålöje).*

En krona ock en vacker flicka är...

KARL GUSTAF *(afbryter, häftigt upp-rörd).*

Ett hjärta dock
man hos en kvinna finna plär!

KRISTINA.

Ja visst, men ett af kött och blod. —
Dock, hör, kusin,
det anstår krigarn illa,
att utaf slika barnsligheter sig så svårt förvilla.

KARL GUSTAF (*trotsigt*).

Väl vet jag, att du drottning är i mångt rike,
i snillets främst, måhända utan like,
men lyckligare är dock legoknektens kvinna,
som blott förstår att älska och förbrinna.

KRISTINA (*med isande hån*).

Förbrinna! Ni talar likt en man.
(Skrattande).

Ack, Adam visst det ordet för sin Eva fann.
(Därefter med kunglig värdighet).

Men minns, att Gustaf Adolfs dotter aldrig liknade de
andra...

Kristina *utan* band skall ensam alltid vandra.

KARL GUSTAF (*bleknar, griper drottningens hand och utropar med af smärta vibrerande stämma*).

Jag brutit grymt —
för en minut jag glömde drottningen för den Kristina,
som blef min barndoms bästa fröjd, min ungdoms ljufva
dröm;
alltsedan dess på samma gång min lycka och mina pina —
Nu, drottning, döm, till straff mig döm!
För evigt hoppets vinge sträcktes nyss...
Från undersåten dock tag nu hans sista kyss
uppå den hand, som icke ägde mer att gifva
än kronan, hon från hjässan går att rifva
för hvad, vet kanske Gud, men ej hon själf. —
Jag brutit nog, åt den förmätne straff nu välj!

KRISTINA (*med ett bittert tonfall i rösten*).

Min dom ej dödsstraff är;
 än värre dock: min krona och min spira
 och så en brud, som vet att dem med blommor sira.
 Mitt ord är lag, ej undflykt finns.
 Nog för-i dag! Och lämna mig nu, prins!

(KARL GUSTAF förblifver ett ögonblick med sänkt hufvud stående framför drottningen, som återtager i likgiltig ton).

Snart är det tid till Uppsala att draga;
 låt oss till dess farväl ifrån hvarandra taga.
 Jag önskar mången sak här än en stund i ro begrunda...
 Ert kärlekspjoller, dimman likt, skytt alla tankar sunda.

(KARL GUSTAF synes vakna ur en dröm, men fattar genast drottningens hand, kysser den höfviskt samt aflägsnar sig med sin sedvanliga furstliga värdighet i skick och later samt skenbart lugn. Drottningen blickar vemodsfyllt efter honom och bemödar sig förgäfvets att kväfva en suck. Därefter för hon handen med en otålig åtbörd till sin panna, som om hon ville rycka bort något därifrån, som trycker och plågar henne. Så yttrar hon liksom till sig själf.)

Välan, nu skall jag fädréns krona rycka
 från denna hjässa, som hon endast sårat har.
 Jag går att söka — hvad? Ej vanlig mänsklig lycka,
 en gyckelbild, som utaf drömmar skapad var.
 Nog trodde jag en gång den fanns i jordens dalar,
 i någon undgömd vrå, där hjärtats språk man talar...
 En rosensky det var, som öfver fästet hastigt drog;
 för kronans glans den likt en blomma dog.

Jag ärfde allt, som är på jord att vinna;
 hvad återstod för mig att önska eller söka mer?
 Man gaf mig allt, men glömde att jag var dock kvinna.
 Af denna danades ett oting uti Sveriges saga mer.

Måhända om jag endast ägde skönhet och behagen,
af maktens glans jag lyckats kanske bli bedragen,
men snillels eld var jämväl ock min arfvelott —
med den må handskas, glöm ej, varligt blott.

Ännu blott barn, jag tvangs ur Mimers brunnar ösa;
dess vatten hetsar, släcker ingen dödligs törst.
På barnets skuldra smekning tordes ingen slösa,
där majestätets purpurbräm man hängde först.
Det tyngde, kväfde då jag drogs igenom hofvets salar
en docka lik, som genom andras munnar talar,
men sinnet frös och barnets lilla hjärta svalt,
ty under tronens himmel var det trist och kallt.

Lek, sades mig, med dina fäders gyllne spira,
pryd dig i deras krona, lik en mäktig kungabrud.
Tag detta svärd, hvars segrar hela världen fira,
minns, hvarje ord från dig är gudars stränga bud.
Så böjdes knä och kysstes ödmjukt barnahanden;
dock löstes ej en tum de tunga, sträfvade banden,
för alla var jag blott min faders hjältebröm
och böds: allt annat uti lifvets vardag glöm!

(KRISTINA tystnar. Hennes tårfyllda blick irrar osäkert som för att finna en fast punkt i fjärran. Dock återvinner hon snart sin stolta säkerhet och hennes ögon bliztra af trots då hon fortsätter sin monolog.)

Nu först skall jag med fädrens spira leka,
ty skörden blir dock, hvad man en gång sått.
För böner ej och ej för hot skall ju en drottning tveka,
slikt lärdes mig att vara rätt och alltid godt.
Nu hjältebrömmen lösa skall sig uti dimman
och Gustaf Adolfs dotter visa sig som enbart kvinnan,
en stympad, sårad sådan i sin hjärterot,
för hvilken hämnaden blott vet säkrast bot.

Ni hjältar, statsmän högljudt nog må eder kalla,
 men blinda voro ni för Skaparns bud.
 Ni, mina legoknektar, ni ha lärt mig blott iöfalla,
 snart ska' ni darra, blygas vid det hemska ljud,
 när nu min krona likt en trasa jag bortkastar
 och ifrån tron och folk och land hän hastar
 att rifva ned en pennas lätta, snabba drag
 med allt, som vanns åt mig på Lützens stora dag.

(En vindstöt drager genom trädens kronor. Hon ryggar tillbaka, pressar handen mot sitt häftigt klappande hjärta och något barnsligt bedjande uttryckes i hennes blick, då hon återtager.)

Ack, Fader, från din himmel skall nog du förlåta,
 men Sverige aldrig, intill domens sista dag.
 Blott Gustaf Adolfs skugga såg Kristina gråta
 och hörde kvida vid sitt ödes grymma slag.
 Jag lämnar allt af arfvet ditt, blott sinnet —
 jag kan ej släcka elden i mitt blod; och minnet
 af rosenskyn jag tager med mig på min färd.
 Det hviska skall: Kristina ock var kärlek värd.

(Ett lätt buller höres och en ung page träder höfviskt fram för drottningen, hvilkens ansikte mörknar och hon frågar strängt.)

Ditt ärende? Säg fort och sedan gå!

PAGEN.

Må Majestätet mig förlåta,
 men rikskanslern, er trogna undersåte,
 mig sändt. Han om den stora gunsten ber,
 att han beviljas växla några ord med er,
 sin drottning, lika nådig såsom mäktig.

KRISTINA (afvisande).

Med mig i dag ett samtal kan han icke vinna,
 men väntar dock kanslern uti mitt följe finna,
 då jag till Uppsala nu utan uppskof drager.
 Se där det svar, du till din höge herre tager!

(Drottningen vänder honom ryggen och begifver sig på återväg till slottet. Men snart ställer sig i hennes väg Axel Oxenstiernas vördnadsvärda gestalt. Härvid stannar hon ofrivilligt. En hög rodnad förmörkar hennes eljest så ljusa panna och hennes ögon uttrycka en illa dold harm. Axel Oxenstierna bugar sig vördnadsfullt för att kyssa sin drottningens hand, hvilken dock för första gången undandrages honom.)

AXEL OXENSTIERNA *(han är till följd af den mot honom visade skymfen dödsblek och hans röst darrar, då han, utan att invänta ett ord af drottningen, börjar).*

Jag icke glömt, o Drottning, hvem Du ännu är,
men kanske Du, att Gustaf Adolf höll mig kär
och att jag redo varit offra lif och jordisk lycka
att från Din lefnads stig hvartenda törne rycka.
Jag vet, och känner djupt, att jag ej lyckats har,
men hvilken gruflig hämnd Du utaf mig och Sverige tar!
Jag kommer, stapplande på grafvens mörka brädd,
förkrossad, bedjande, men icke för Din onåd rädd.
Din vredes blixtar endast Axel Oxenstierna döda...
Barmhärtighet det vore mot hvad Du nu går föröda:
Din salighet, Din samvetsfrid i denna och en annan värld.
Är hämndens ljufhet väl ett dylikt offer värd?

KRISTINA *(med isande köld).*

Till Er och Sveriges folk jag räakenskap ska' gifva
i Uppsala af fögderiet, som blef mitt,
men gitter ej mitt själstillstånd för någon alls beskrifva,
ty kung som tiggare må kalla detta sitt.

(AXEL OXENSTIERNA vacklar som om hans hjärta träffats af ett dolkstygn. När han hämtat sig något böjer han knä för drottningen och fattar krampaktigt en flik af hennes mantel. Med bruten stämma säger han.)

Nej, Gustaf Adolfs dotter hon har icke rätt att häda så.
Kristina, låt ej lögnen Dina rena läppar smitta!

Väl vet jag i Ditt hjärta är Du from och god ändå,
men häderskan skall Herrens straffdom hitta.

(Tystnar ett ögonblick men återtager med kraftigare röst.)

Låt krona, rike, makt och glans då fara,
men rädda Dig ur jesuiters falska snara!
Vet, detta är till Dig den gamles sista bön
och blifve Axel Oxenstiernas enda lön!

(KRISTINA tyckes vakna. Mildt småleende rücker hon honom handen och yttrar med en röst, i hvilken hon inlägger en oemotståndlig tjusningskraft.)

Ej för min själ finns större fara
än för det land, Ert snille byggde opp.
För bådas väl Ni kan min fader svara:
I båda härskar fred, för båda gifves hopp.
Kom, store Gustaf Adolfs lika store vän!
I himmelen, hos denne, mötas vi igen.

AXEL OXENSTIERNA *(reser sig, kysser stillatigande drottningens hand, men kvarstannar begrundande, när hon nu skyndsamt lämnar honom allena; han yttrar därefter till sig själf).*

Af slöjan lyftes nyss en flik.
För sent, jag ser, hvem hon är lik —
sin mor, som allt för Sverige mist,
men hämnden kräfver nu till sist.

(Suckar men fortsätter snart med en blandning af bitterhet i sin smärta.)

Här Axel Oxenstiernas klokhet lidit har sitt första nederlag
på en Maria Eleonoras stora kärleks enda segerdag.

(Axel Oxenstierna börjar nu aflägsna sig i motsatt riktning från den väg, drottningen tagit. Drottningen skyndar framåt, men plötsligt tecknar sig en mörk slagskugga öfver hennes stig. Den förorsakas af)

JESUITEN (*en högväxt, i svart kappa insvept man, som nu smyger sig till hennes sida och i lågmälda ton yttrar*).

Jag hört och sett och bäfvat,
hur Edra löften i en fara sväfvat...

KRISTINA (*nästan föraktligt*).

Var lugn, prelat, en drottning bryter ej sitt ord,
om offras än all sällhet skall på denna jord.

(*Stannar därpå ett ögonblick lyssnande och utropar sedan*).

Trumpeten smattrar —
Kristinas krona på sin bår man lastar...

JESUITEN (*salfvelsefullt*).

Den jordiska, men icke himmelens...

KRISTINA (*hånande*).

Prelat, ni snattrar.

Farväl! I Rom er hand jag kanske trycker såsom väns.
(*Skyndar bort och försvinner genom en af slottets sidoportar för att undvika ett antal hofherrar, som samlats på borggården.*)

JESUITEN (*blickar hatfullt efter drottningen, knyter handen under kappan och mumlar*).

Mig skall du gälda dyrt för denna stund.
En påfvens tjänare behandlas ej som hund.

II.

I ROM.

Personer: DROTTNING KRISTINA, HENNES BIKTFADER, DEN FÖRUT OMNÄMNDE JESUITEN.

Ställe för händelsen: drottningens palats.

(*Solen sänker sig likt ett eldsklot, och dimman stiger långsamt upp öfver Tiberns gula vatten, insvepande ruiner och palatser i*

sitt gråa bårtücke och sedan sträckande sig allt längre bort tills den ndr Campagnans öde träsk. I ett af gemaken i sitt palats står drottning Kristina vid ett fönster och blickar drömmande ut. Halfhögt yttrar hon till sig själf).

O Roma, du, som på din svunna storhet hvilat,
 en grushög mättad utaf tusen, tusen offers blod,
 din sol är glödande och hvassa hennes pilar,
 de göra mänskan hjärtlös som en marmorstod.

Nu sjunker solen, se, hur fästet eldrödt flammar,
 och dimman luktar blod, som sväfvat öfver Tiberns våg.
 Ve mig, nu längtan, som från något bättre stammar,
 mig tvingar börja minnets grymma pilgrimståg.

Jag måste hem! Hur ljuft det ordet klingar —
 Kristina intet har på denna vida jord.
 Likt mörderskan, mig samvetskvalet tvingar
 besöka grafvar, som jag bäddat har i Nord.

När aftonstjärnan öfver Appeniners toppar brinner,
 Kristinas ande like en biltog öfver vidder går,
 men hur den hastar, aldrig dock den hinner
 att plåna skulden ut med ångerns tår.

(Kristina lämnar fönstret, går några hvarf fram och tillbaka i gemaket, stannar vid ett bord, hvarpå en pergamentsrulle ligger. Tankspridd öppnar hon den. Men hennes inåtvända blick stirrar, utan att se på den konstnärligt präntade lärda skriften. Slutligen sopar hon häftigt med handen det oskattbara dokumentet ned på golvet, sätter sin fot därpå, som ville hon smula det till stoft, och utropar.)

Ack, mänsklig vishet, dina bittra brunnar,
 hvad är ert djup! Jag redan alla lodat er.
 Du gaf ej ro, du icke frid förunnar
 åt häderskan, som hädat allt och ej har gyllen fler
 att strö som agnar nyckfullt ut för vinden,
 ej mera makt att krossa hjärtan såsom skal.

Nu hennes krossats, skrympt är kinden
och hennes tro och lof för låga smickret fal.

*(Ljudet af smygande steg afbryter Kristinas själfanklagelser.
Hon vänder sig förskräckt mot dörren. De tunga sidenförhäng-
ena slås tillbaka och hennes biktader träder, oanmild, in.)*

JESUITEN *(träder förtroligt nära Kris-
tina och halfhviskar i gäckande ton).*

Likt en gång förr, jag hört och sett och bäfvat,
mitt biktebarn, hur syndigt dina tankar sväfvat.
Till bikt och bot du måste, Alessandra, gå!
Minns, att min gunst allt hänger på,
ditt ve, ditt väl i Rom din enda säkerhet,
och åt din själ min aflat blott ger salighet.
Min aflat, Alessandra, hör!

*(Med ett illslugt leende betraktar jesuiten KRISTINA, hvilken
rysande tyckes sjunka samman. Men snart reser hon sig och
med något af sitt forna majestät i blick och hållning yttrar hon).*

Orm, som jag närt,
har ännu du ej lärt:
Kristina är det namn, som mig min store fader gifvit...

JESUITEN *(afbryter henne.)*
Men Alessandra har på fönstret i Bologna skrivit:
Abjuravi religionem patris*...

*Du aldrig, likt Birgitta, helgon blef, Kristina,
men en martyr du städse var.*

*Skall klarhet en gång på ditt minne skina
och Vasadotterns gåta lösas med ett svar?*

*Hvad vann du väl uti det stolta Roma
du flydde till — en iskall marmorgrift!
Där varljus såg jag — ingen Nordens blomma
försonande uppdässa dess gyllne skrift.*

* "Jag har afsvurit min faders tro."

Nemesis.

Berättelse af Nanny Zedeler.

På en soffa i Lincoln park suto far och mor Daniels-son, nyfiket och en smula ängsligt betraktande det rörliga och brokiga lifvet på parkens gångar och promenader. Trots folkvimlet omkring dem kände de sig så ensamma och öfvergifna. Ej underligt — de hade ju nyss kommit från sin undangömda, lugna vrå i det gamla Östergötland till den bullrande världsstaden och funno sig här ömgifna af idel främmande människor, hvilka ej togo minsta notis om dem och af hvilkas språk de ej förstodo ens så mycket som ett ord. Fastän de ej varit här mer än en dag, var det ej så alldeles utan, att de redan började känna hemlängtan.

Men hvad hade väl förmått dessa två gamla, men ännu rätt kraftfulla människor att lämna hembygden och begifva sig till det stora landet i väster? Jo, det var längtan efter att få se och sammanträffa med sonen — enda barnet för resten — hvilken redan för femton år sedan utvandrat till Chicago och hvilken här var murare och som, då han någon gång skref, något som emellertid ej inträffade alltför ofta, uppgaf

sig hafva det bra här ute. Nu hade han ej skrivit på flera år, men genom bref till hembygden från personer härute, som kände honom, hade de fått veta, att allting gått honom väl i händer. Han hade, efter hvad det påstods, från simpel murare, den där arbetade åt andra, svingat sig upp till byggnadsentreprenör och på få år gjort sig en rätt vacker förmögenhet. Denna hade han sedan, sades det, ytterligare ökat genom en rad lyckade fastighetsspekulationer. Han var nu, hette det vidare, en af Chicagos rikare svenskar, bodde i eget palatslikt hus någonstädes långt ute på norr, for omkring i egen dyrbar automobil, var ledamot af direktionen i en amerikansk bank och tillhörde flera framstående amerikanska klubbar. Allt det där, hvilket de som sagdt ryktesvis erfarit, hade de fått bekräftelse på genom en notis i en svensk-amerikansk tidning, som en bekant i Chicago sändt dem och i hvilken, i samband med redogörelsen för den storartade, hufvudsakligen af amerikaner bevistade festlighet, hvarmed hans nya hem invigdes, tämligen tydligt antyddes hans framskjutna ställning i samhället.

I brefven hem, hvilkas innehåll åtminstone delvis kommit till de gamlas kännedom, omtalade hans bekanta vidare, att medgången medfört hos mr Denison, såsom den forne muren Danielsson numera kallade sig, en påfallande och visst icke fördelaktig förändring i karaktären. Ifrån att ha varit en treflig, umgängsam karl hade han blifvit stolt och hård och därtill svårtillgänglig för sina landsmän. Då han först kom hit, hade han i likhet med så många andra landsmän förenat sig med en svensk-amerikansk församling och blifvit ledamot af en sjukhjälpförening samt flitigt verkat för bådas tillväxt och utveckling. Medlemmarna af den församling och förening han tillhörde, i synnerhet de mera välsituerade, voro på den tiden alltid välkomna gäster i hans hem, och själf var han gäst hos dem litet emellan, men detta var endast så länge han arbetade för andra och i början af den

tid, då han blef arbetsgifvare; då han blifvit entreprenör i större skala och börjat befatta sig med fastighetsspekulationer, hade han plötsligt dragit sig tillbaka från nästan allt umgänge med sina landsmän. Han sågs ej mera hvarken i kyrkan eller på föreningsmötena, och då någon gång någon af hans forna umgängesvänner aflade besök i hans hem, möttes en sådan af en så påfallande köld och högdragenhet både af mr Denison själf och hans fru — den sistnämnda en grenadiärsdotter från Östergötland, hvilken i Chicago varit husjungfru hos en rik amerikansk familj, innan hon blef mrs Danielsson — att de drogo sig tillbaka med en bestämd föresats att aldrig mera visa sig därstädes. Mr Denison och hans numera i dyrbara sidendräkter prunkande maka hade i ett enda slag vuxit ifrån sin forna svenska omgifning och umgingos numera endast med rika amerikaner. Då de voro ute och åkte i sin automobil och råkade möta några af de forna vännerna, låtsades de helt enkelt inte se eller känna igen dem. Och då en prenumerantsamlare, anställd hos en svensk-amerikansk tidning, en dag fördristat sig att knacka på hos mr Denison och höfligt kräfva honom på tre års upplupen prenumerationsafgift, hade mr Denison först farit ut i en ström af okvädinsord — på engelska förstås! — och sedan kastat honom utför trapporna.

Det förra hade de gamla, som sagdt, fått ryktesvis höra genom bref från deras och deras sons gemensamma bekanta i Chicago, och historien om hans sätt att affärda prenumerantsamlaren, den hade stått att läsa i den ifrågavarande tidningen, af hvilken ett ex. af det nummer, hvari notisen om händelsen stod, blifvit dem tillsändt.

Men far och mor Danielsson ville inte riktigt tro alla dessa i hembygden spridda rykten om deras sons förändring i fråga om karaktären. Visserligen förstodo de, att hans framgångar måste hafva fört honom in i en delvis åtminstone ny omgifning och förvandlat honom från yrkesman till herrekarl,

men de kunde ej föreställa sig, att han, som ju var svensk och en folkets son, som först i hembygden som dräng på herregården och därpå som murarelärling i Stockholm och sedan som murare därstädes samt i Chicago fått pröfva på livvets allvar, helt och hållet glömt sin svenska härstamning och intagit af högmod öfver sin nya ställning. De voro därför böjda för att skrifva det mesta af skildringarna om honom på den kungliga svenska afundsjukans konto. Det har gått honom bättre därute än hans öfriga dit utflyttade sockenbor; intet under därför, om de afundas honom och utmåla honom som en högfärdig bengel, tänkte de.

“En kan la tänka sej, att en person, som har så vidlöftia affärder som min son, inte kan blanna sej i allt möjlit, som anbelanger annra”, utlät sig en dag gubben Danielsson, då frågan kom på tal mellan honom och hans gumma.

“Ne—nej, då ä nok så”, svarade gumman. “Och vet du hvad jag tror? Jag tror, att han har någe visst för händer, som han vell göra unna inna han skrifer te oss igen. När han ä färdi, så kommer nok bref me bå biljetter å penga, för han vet ju, att vi vell komma dit te ’en”, slöt hon.

“Ja, ja tror så me”, mente gubben, “men fastän han kanske inte vell skecka biljetter å penga, så kunne han la skrifva te oss ändå”, tyckte han.

“Gemejsi, de ä nu tre år se’n vi sist hadde bref från ’en”, fortfor gumman.

Gubben suckade, men svarade ingenting, och så fortsatte båda sitt arbete.

* * *

När ännu ett år hade gått och ingenting hördes af från sonen, som dock, enligt hvad bekanta till honom därute skrefvo, ännu lefde och gjorde lyckade affärer, blef längtan att återse honom de båda gamla öfvermäktig, och de arrenderade ut sin lilla lägenhet, bestående af stuga och ett par tunnland

jord, till en bekant, förmanade denne att ta god vård ej blott om jorden och stugan, utan äfven, och detta i synnerhet, om ställets ko och katt, togo därefter, liksom Petter Jönsson, Gud i hågen och begåfvo sig på väg mot fjärran väster.

Och nu voro de, som sagdt, i Chicago. Efter mycket sökande hade de funnit det hus, som sonen, då han senast skref, uppgifvit som sitt hem, men hvarifrån han flyttat redan för fyra år sedan. Som detta var beläget nära Lincoln Park, styrde de båda gamla sina steg dit för att här närmare öfverlägga, innan de gingo att uppsöka hans nya, palatslika hem, som enligt hvad man underrättade dem var beläget långt norrut i en af de nyare stadsdelarna. Folk kom och gick i en ständig ström. Från gatorna längs parkens västra sida inträngde ett oredigt surr, ur hvilket människors röster, åkdons trassel och de elektriska spårvagnarnas då kunde otydligt urskiljas. På gräsmattorna syntes spridda grupper samlade kring matsäckskorgar. Här och där sågos ensamma personer under något träd njuta af skuggan. På stora vägen genom parken framrusade automobiler i en ändlös räck. Därnere på vägen nedom kullen galopperade ryttare. Längre bort på en stor, af träd omgifven slätt spelade ett lag pojkar boll, medan hundratals andra sågo på och medelst höga rop och skrän gåfvo uttryck åt sina tankar om spelets gång. I dammen nära intill där det gamla paret satt, blommade näckrosor och glimmade guldfiskar. På lagunen litet längre bort framgledo stolt några svanor. Och genom den lummiga grönskan i fonden framskymtade Michigan-sjöns lätt krusade, i blågrönt skiftande yta, medan längst bort vid horisonten aftecknade sig otydligt en bortdragande lastångare, utmärkande sin väg med ett långdraget moln af stenkolsrök.

De båda gamla hade visserligen sett Norrköping, som ju sades vara en af Sveriges största städer, och de hade suttit i dess stadspark och hade beundrat den och dess Carl XIV Johans-staty. Men hvad var Norrköping ändå, trots sina

många fabriker och sin lifliga hamn, mot det stora rastlösa bullrande Chicago, som, fastän det låg midt inne i landet, likväl var en stor sjöstad; och hvad var Norrköpings stadspark i jämförelse med Lincoln park? Där fanns endast en staty, här däremot många, det hade de redan sett. Och likväl — huru gärna hade de ej i denna stund velat vara där! Huru nära hade de då ej varit stugan, som under så många år utgjort deras hem; de små tegarna, från hvilka de så länge fått sitt uppehälle? Bilden af deras lilla hem med dess omgifningar stod i denna stund så klar för de båda gamla, att den totalt bortskymde det lifliga panoramat omkring dem.

“Skall vår son, om vi träffas, ersätta oss för hvad vi af längtan till honom försakat?” voro de tankar, som i detta ögonblick sysselsatte de båda ensamma gamla.

“Kari, du, tänk om de vuri sant, hvad dom skref härifrån om sonen våran”, utbrast gubben, såg på sin hustru och suckade.

Denna skulle just svara, då ett samtal på svenska på andra sidan den grupp af buskar, framför hvilken de sutto, fängslade deras uppmärksamhet.

“Hör du, bror Denison, låt oss ta spårvagnen ut till mitt, så ska jag presentera mina föräldrar för dej. Dom kom från gamla landet förliden vecka å ä förstås hva vi svensk-amerikaner kalla alldeles gröna, men ändå, sir du, är de far å mor.”

Den tilltalades svar kunde ej uppfattas af de båda gamla.

“Å du må tro, att glädjen stod högt i tak hemma hos mej den dag dom kom”, fortsatte den första rösten.

“Det förstås, men hade dom pengar att fara så lång väg för?” lät den andra.

“Pengar — jo, jag skulle tro det! Jag sände dom inte bara pengar, utan också biljett te andra klass, fastän dom bara ä torparfolk. Å så skicka jag min syster te New York för att vara dem te mötes, och hit åkte de i Pullman-vagn, ser du, för de va far å mor som kom.”

Gubben och gumman Danielsson ansträngde härvid sina hörselorgan till det yttersta för att kunna uppfatta, hvad den andre svarade, men intet svar hördes.

“Och så hade jag och min hustru i största tysthet ställt i ordning ett litet, men trefligt hem åt de båda gamla å så nära intill vårt, att vi kan språka me hvarann genom fönstren, å den da'n vi vänta dom hit, hade min hustru dukat för oss allihop i de gamlas hem, å vet du, jag kände mig ung och glad som då jag var pojk i världen och ännu ej visste hvad sorger och bekymmer ville säga. Å sprang vi inte som tosingar allihop å titta på klockan för att se, om de var tid att åka te stationen, å for vi inte omkring som yra höns för att se efter att ingenting fattades för de gamla. Men allting var klart utom kaffet, som stod och kokade på den splitt nya gasspisen. De gläder mej ända in i själen och kommer att utgöra ett fröjdeämne för mig, blef jag än hundra år, hur öfverraskad gamla morsgumman blef, då hustrun min sprang emot henne på perrongen därnere på järnvägsstation, tog henne i famn, kysste henne midt på mun och sa: ‘Jag hoppas, att lilla mor ursäktar, att vi bjudit oss sjelfva öfver till mor å far i afton.’ Å jag kan nästan gråta, då jag tänker på hur det lät, när min lilla pys lät upp sin breda näbb å sa: ‘Å mi få titta beve fammo.’ Morsgumman höll först på å få dändimpen, men så slog hon armarna omkring pojvaskern och grät, så att tårarna rulla' strida som ärterna på logen vid mitt lilla barndomshem därborta i Småland. Å så resan hem i automobil från järnvägsstation sedan! Det gick i ett huj, så lyktstolparne stod tätt som tänderna i en finkamm. Å du skulle ha sett fars å mors min, då dom kom in i sitt nya hem! Dom sa ingenting att börja me, men se'n kom de, ska du tro. Ja har vari me om många gudstjänster, men en sådan, som fars och mors intåg i sitt Amerika-hem har jag aldrig förr varit med om, de säger jag bestämdt. Å så kvällsmåltiden sedan! Var inte de en kärleksmåltid, så vet inte

jag. Nu först ska jag börja trifvas riktigt i den här förhärskade fläskpackarsta'n. Nu ska här börja valsas å de på blanka allvaret. Har jag hittills byggt femtio hus om året, så ska jag härefter bygga sjuttiofem, om inte hundra. För nu ser du, bror Denison, ä far å mor här . . .”

“Men har dom någe å lefva af, här som allting ä så dyrt?” frågade den andra rösten.

“De har jag också ställt om. Jag har gifvit farsgubben ett litet lätt arbete, som inbringar honom tillräckligt för deras små behof. Men de gaf jag honom bara för de han inte ska känna sej beroende, förstår du. Jag känner mej så glad öfver att dom är här, så jag är villiga att ge dom allt hvad dom behöfver, äfven om farsgubben ej orkade arbeta.”

“Hm, jag förstår”, mumlade den andra rösten.

“Men hur är de, har inte också du dina föräldrar i lifve?” frågade den första rösten.

“Ne-*ej*, dom ä nog döa ve de här lage”, svarade den andre.

“De va lessamt de, för de är sådan trygghet, när dom lefver och bor nära en”, lät den förste.

* * *

Ju längre gubben Danielsson på motsatta sidan om buskgruppen hörde på detta samtal, desto mörkare blef hans blick, och då samtalet afstannade, såg han framför sig så hotfullt och vredgadt, att hans gumma blef ordentligt rädd. Hon hade aldrig sett honom sådan utom möjligen den där gången, då länsmannen af en backstugugumma därhemma i Östergötland tog kon i pant för en obetydlig skuld. Den gången blef inte far sig lik, förrän han betalt skulden och backstugugumman fått igen sin ko. Nu däremot såg han ut, som han aldrig skulle kunna bli glad igen i hela sitt lif.

Mor Danielsson frågade ängsligt huru det var fatt. Men gubben svarade endast halfhviskande:

“Sitt stilla här å var mol tyst, jag ska strax vara tebakars.”

Och så rätade den gamle men ännu kraftfulle småbrukaren upp sig och gick med fasta steg bortåt ett stycke, vände därpå och kom tillbaka samt gick rakt fram till de på andra sidan buskgruppen sittande tvenne svenska herrarna.

Då han hunnit fram till dem, stannade han, lyfte på mössan och frågade höfligt, under det han noga betraktade dem, huru mycket klockan var.

Den ene af de båda herrarna fick därvid märkvärdigt brådt med att öfverfara sitt ansikte med sin näsduk. Det såg ut, som om temperaturen på ett ögonblick stigit minst tjugu grader. Den andre tog upp sitt guldur och upplyste, efter att ha kastat en blick på detsamma, att klockan var en kvart efter fyra. Den förre for härvid hastigt upp och yttrade:

"Excuse me, my friend, but I entirely forgot that I had an important appointment at four o'clock", lyfte så på hatten och aflägsnade sig skyndsamt.

Med uret fortfarande i handen följde den kvarsittande med blicken den bortskyndande. Den enkle, till utseendet landtliga mannen framför honom återtog ännu en gång till orda och frågade höfligt:

"Ursäkta mej, men skulle ni kunna säja mej, om den mannen, som nyss gick sin väg och som jag hörde er kalla Denison, heter Johan i förnamn."

"Jo, men gör han så, fastän han här i landet kallas John. Känner ni honom kanske?" svarade den tillfrågade.

"Jo, jag kände'n en gång, inna han vardt förgylld, å därför var jag nu liksom lite osäker, om det var densamme", svarade landtmannen med en egendomlig blick och en besynnerlig ton i rösten.

"Jag kan ge er hans adress, i händelse ni önskar besöka honom", yttrade den svensk-amerikanske herrn och stack sitt guldur tillbaka i fickan.

"Jag får tacka så möe för eran vänlighet, men hva de anbelanger å hälsa på när homen som gick, så tror jag inte att

ja har ti, å för resten skulle en svensk fatti småbonne som jag passa illa ihop me en sån där finer herrekar. Men ursäkta min frågvishet, vet ni om han är gift å har barn?"

"Ja, han är gift och har en pojke på fyra år."

"Jaså, mådä, hm", svarade landtmannen, tackade för upplysningen och beredde sig att gå.

Men nu var det den andres tur att bli frågvis. Sedan han presenterat sig och sagt sig heta Peter Young samt vara byggnadsentreprenör i Chicago, frågade han landtmannen från hvem han finge hälsa, när han härnäst träffade sin vän och yrkesbroder John Denison.

Nu visade sig åter den underliga glansen i landtmannens ögon, och han svarade:

"De kan, förstås, komma på ett ut, men träffar ni 'an, så kan ni hälsa'n från hans far, som ätter va ja hört i da lär va död. De döe, de finns ju inte längre te, så han behöfver inte va rädd att ja ska komma å leggan te last", svarade landtmannen och beredde sig åter att gå.

"Var det inte det jag trodde, när jag först såg er, att ni är hans far", fortsatte hr Young, "han liknar ju er ganska mycket till utseendet", tillade han.

"Ni kan göra som ni vell, hälsa'n eller inte, men i morron ä de jag som me mi gumma reser tebakes te Östergylln. Där har ja, Gudskelof, mi täppa kvar, å har hon födt oss båda hittills, så lär hon väl kunna föda oss hädanefter unner de dar utå vår lefnasti, som te äfventyrs ä kvar", förklarade gubben Danielsson.

Peter Young, den hederlige och varmhjärtade svensk-amerikanen, visste för ett ögonblick ej hur han skulle handla i detta kinkiga men lyckligtvis rätt enastående fall. Han hade i många år känt John Denison och trodde sig ha god grund för sin uppfattning, att denne var en redbar man. Men att han glömt sina föräldrar och ej låtsades känna igen sin egen far, var någonting som han ej kunde för sig nöjaktigt för-

klara. Nog hade han hört sägas, att Denison blifvit högmodig till följd af sin ovanliga framgång, men att högfärdsdjäfvulen fått sådant makt med honom, som tydligen var fallet, hade han dock ej kunnat tro och trodde det knappast än, fastän han för en stund sedan haft bevisen därpå införa sina ögon.

Gubben Danielsson hade under tiden uppsökt sin gumma, som på grund af sin lomhördhet ej riktigt uppfattat hvarom det var fråga, och för henne förklarat sammanhanget, hvilket hade till följd, att hon brast i hejdlös gråt öfver sonens visade hårdhet och högfärd. Då hon hunnit något lugna sig, enades hon dock med sin gubbe om att det under omständigheterna vore bäst att fortast möjligt återvända till hembygden. Penningar till återresan saknade de dess bättre ej, men det skulle också komma att gå ungefär jämnt ihop.

Peter Young hade stått och åhört deras samtal och under tiden hunnit besluta, hvad han skulle göra. Han närmade sig dem, presenterade sig äfven för gumman och yttrade:

”Inte behöfva ni så hastigt återvända hem, fastän er son, sorgligt nog, bemötte er så kallt och kärlekslöst. Om ni så önskar, skall jag bereda er ett hem. Sedan få vi se, om vi ej skulle kunna uppmjuka er sons stolta sinne en liten smula.”

I gubben Danielssons inre försiggick en häftig strid, det kunde man se. Inom honom kämpade sorgen, för att ej säga harmen, öfver sonens lumpna beteende med faderskärleken och tacksamheten mot den nyförvärfvade ädle vännen. Hvilkendera skulle segra? Peter Young betraktade under tiden halft med beundran den framför honom stående svenske dannemannen. Visserligen hade åldern och arbetet på honom satt sin stämpel, men gestalten var välbildad, anletsdragen regelbundna, nästan vackra, blicken öppen och ärlig. Om en östgötisk småbrukare såg ut på det sättet, hur mände då ej hans förfäder folkungarna hafva sett ut, tänkte han.

Efter en stunds parlamentering med de båda gamla fick

han dem slutligen att gå in på sitt förslag, hvarefter de tillsammans lämnade parken. Den elektriska spårvagnen förde dem på några minuter till hans vackra hem i en af de norra förstäderna.

* * *

Det gamla paret tillbringade tre hela dagar hos den vänliga och gästfria familjen Young, och under tiden ordnades saken så, att de gamla skulle öfvertaga en liten farm, som Young under våren tillhandlat sig i Michigan inom rimligt afstånd från Chicago. Och om de ej komme att trifvas där, stode det dem fritt att återvända till Sverige — så vidt sonen ej under tiden hunnit komma på andra tankar.

De trifdes dock förträffligt i sitt nya hem, något hvartill det trägna arbetet för de vid sådant alltifrån barndomen vana gamla naturligtvis i ej ringa mån bidrog. Detta gjorde, att de beslöto sig för att kvarstanna i Amerika. En af Youngs vänner, som besökte Sverige, fick i uppdrag att sälja lägenheten och kon, hvilket han också gjorde. Katten däremot tog han med sig och öfverlämnade den vid återkomsten till mor Danielsson, som högeligen gladdes öfver återseendet. Och det var icke utan, att kisse bidrog att öka trefnaden i de gamlas nya hem. Hade nu också kossan befunnit sig i deras nya ladugård, skulle åtminstone för mor Danielsson trefnaden ha varit nästan fullständig.

Åren flydde, det ena efter det andra, och för hvart och ett af dem som gick ökades den hederlige Youngs förmögenhet och anseende. Han blef snart en af de mest anlitade svenska byggmästarna i världsstaden, och den svenska nationaliteten därstädes, hvars väl och framgång alltid lågo honom på hjärtat, anförtrodde honom det ena förtroendeuppdraget efter det andra. Han hedrade fader och moder. Därför gick det honom väl, och alla tecken tydde på att han komme att länge lefva på jorden.

Äfven det gamla paret Danielsson gick allt väl i händer. Den lilla farmen var inom några år betald och dess åbyggnader försatta i godt skick. Makarna hade redan en samlad styfver på kistbotten och kunde därför med lugn motse den numera ej långt aflägsna tid, då de ej längre skulle kunna arbeta som fordom. Det ändå som störde deras lefnads aftonfrid var tanken på deras sons högfärd och hårdhet. Ännu var han nämligen densamme, ännu hade han ej hvarken genom Young eller någon annan gjort sig underrättad om huruvida föräldrarna voro kvar i Amerika eller ej och ännu mindre om huru de hade det.

“Guds kvarnar mala långsamt men väl. Vår Herre har mjukat upp hårdare sinnen än vår son. Han kommer nog i sinom tid att mjuka upp hans med”, brukade gamle Daniels son säga, då talet föll på sonen.

Den tiden var dock närmare för handen, än de båda gamla trodde, men det måste emellertid sägas, att den gången fick vår Herre använda kraftåtgärder för att få den hårde mjuk och återföra den felande till besinning.

Mr Denisons verksamhet hade likaledes år efter år utvidgats, och det i sådan grad, att han, som numera tillbringade en icke ringa del af sin tid under deltagande i amerikansk klubb- och sällskapslif, fann det svårt att ordentligt sköta och kontrollera densamma. Det hade väl ändå gått an, om den person, åt hvilken han närmast anförtrött tillsynen af de vidsträckta byggnads- och fastighetsaffärerna, varit fullt ärlig, men så var ej förhållandet. Denne, som redan tidigt iakttagit sin husbondes smak för sällskapslivet, begagnade dennes allt oftare inträffade frånvaro från kontoret att på det skamligaste bestjälja honom. Och för att dölja sina försnällningar, som med åren blefvo allt djärfvare, tillgrep han förfalskningar af räkenskapsböckerna. På detta sätt underminerades, honom själf ovetande, mr Denisons ekonomiska ställning med hvarje år allt mer, fastän den på ytan föreföll att

blifva alltmera lysande, och det var endast en tidsfråga, när han skulle drabbas af en krasch med ty åtföljande ruin.

Genom ett alltför högt och slösaktigt lefnadssätt bidrog mr Denison själf att påskynda sitt fall. Klubbblifvet med dess spelpartier kostade honom, ensamt det, stora summor. Därtill kom hans dyrbara "hofhållning" i det luxuöst inredda och med talrika tjänare försedda hemmet, där den ena festligheten aflöste den andra. Och hans extravaganta frus toaletter och resor kostade årligen tillsammans summor, hvilka skulle varit tillräckliga för en icke alltför anspråksfull familjs årsunderhåll.

Mr Denison hade under årens lopp ägt många och dyrbara automobiler. Men nu hade han köpt en, som hvad storlek och pris angick öfverträffade ej blott den förnämsta af dem han förut ägt, utan äfven de flesta andra i Chicago. Den var faktiskt sådan, att den väckte uppseende t. o. m. på Michigan avenue, där man dock är van att se vidunder i automobilväg.

Han hade nyss fått hem maskinen, efter att förut jämte ett ombud för automobilfirman hafva profkört densamma, och nu skulle han jämte sin fru och son för första gången åka ut i den. Vägen togs genom Chicagos parksystem. I ilande fart bar det genom parkerna och längs boulevarderna. Många voro de mötande automobilåkande, som, då mr Denison och hans familj passerat, vände sig om och halft beundrande, halft afundsammt betraktade deras dyrbara och glänsande själfgående ekipage.

Hunnen ut på hvad som på Chicago-svenska kallas västsidan tycktes mr Denison, att det skulle vara härligt att med sin automobil vara ute på landsbygden och fri från polisens inblandning kunna sträcka ut så mycket maskinen tålde. Hans fru instämde, och så bar det af åt Elgin-hållet. Väl utom stadens hank och stör ökade han ansenligt farten, och snart gick hans kraftiga maskin med en hastighet vanlig

endast vid automobilkappkörningar. Träd, telefonstolpar och farmhus uppfattades endast otydligt i förbifarten. De stodo ej längre hvar för sig, utan i en enda sammanhängande men konturlös räck. Begreppen tid och rum tycktes ej längre existera. Framåt, framåt bara, bure det så till världens ände!

Då, midt under det att farten är som störst, höres ett förfärligt brakande och krasande. Mr Denison har förlorat kontrollen öfver sin maskin, som ögonblicket därefter med oerhörd våldsamhet kolliderat mot ett groft träd vid vägen. Hans hustru och son hade blifvit ögonblickligen dödade och till oigenkännlighet massakrerade, då automobilens baksäte vid kollisionen slungades emot trädstammen. Såsom genom ett underverk räddad till lifvet, men sanslös, med brutna lemmar och blödande ur flera sår, ligger mr Denison vid vägkanten, medan den vid kollisionen utbrutna elden girigt frossar på kvarlevorna af hvad som ännu för en stund sedan utgjorde en af de dyrbaraste automobiler i Chicago.

En förbipasserande automobilist notificerar per telefon polisen i Chicago om olyckan och tager den skadade med sig till närmaste lasarett. Morgonen därpå ha dagtidningarna spaltlånga artiklar om olyckan, som af dem betecknas såsom en af de mest fasaväckande i sitt slag, som någonsin inträffat i trakten af Chicago.

Då mr Denison tre månader senare som krympling för listiden — hans ena ben har man på grund af de svåra skadorna å detsamma nödgats amputera — lämnar lasarettet, saknar han ej blott maka och son, utan äfven hus och hem och allt annat i världen. Han är ruinerad. Hans förtroendeman i affären har vid underrättelsen om olyckan rymt till Sydamerika, medtagande hvad som var kvar af rörelsekapitalet och efterlämnande räkenskaperna i den största oreda. Utredningsman har tillsatts, och denne har funnit, att mr Denisons skulder med åtskilliga hundratusen dollars öfverstiga de realiserbara fastigheterna.

Mr Denison gråter för första gången på många år — gråter öfver sin sköflade lycka och sitt ödelagda lif. I all sin hemskhet framstår för honom utsikten att därest han ej vill af okända människor tigga sitt bröd, blir countiets fattighus i Dunning hans lott. Ty att begära hjälp af sina forna vänner bland amerikanerna är han för stolt till. Och till svenskarna skäms han att gå, ty dem har han ju under sin välmakts dagar ej velat kännas vid.

* * *

Det är en härlig kväll på försommaren året därpå. Solen har sjunkit därborta i väster och efterlämnat på aftonhimmelen de mångfärgade reflexer, som man endast i västern får se efter en solnedgång. Det obeskrifligt vackra färgspelet i skyn återgifves troget af Michigan-sjöns nu lugna yta och begjuter med sin glans det gamla paret Danielssons stuga, belägen på en kulle ett stycke från sjöstranden.

Mor Danielsson kommer ut för att i den lilla ladugården därnere i backslutningen tillse kreaturen, men stannar, betagen af kvällshimmelens skönhet, på gården och betraktar horisonten, där sjö och himmel mötas. Därborta på andra sidan sjön, just på det ställe, där solen för en stund sedan sjunkit nedom synranden, är Chicago beläget, det vet hon. Och hennes tankar, som nyss voro ljusa som aftonskyarna, bli med ens mörka och dystra vid hågkomsten af den stora världsstaden. Ty där dväljes ju hennes son, hvars sorgliga öden äro henne genom Peter Young bekanta. Young skref, att han bra gärna skulle velat hjälpa Denison, men att denne hade hittills lyckats hålla sig undan, hvarför han ej kunnat fullfölja sitt beslut att bistå honom. Och på sistone hade Denison till följd af dryckenskap än ytterligare förfallit, hade personer, som kände honom och händelsevis råkat sammanträffa med honom, berättat för Young.

Mor Danielsson suckade djupt, då hon upphörde att betrakta aftonrodnaden och beredde sig att gå till sina sysslor.

“Ack, om Johan ändå vore här, så att far och jag finge försörja honom och trösta honom i hans elände”, tänkte hon, då hon inträdde i ladugården.

Ett ögonblick senare kom hon rusande ut ur denna och upp mot boningshuset.

“Far, far, skynda dej ut, det ligger en tramp i ladan å håller på å dör”, ropar hon.

Gubben Danielsson kommer så fort hans gamla ben orka bära honom, och makarna skynda båda till ladan, där, såsom gumman uppgaf, en främmande, illa klädd mansperson med träben och krycka ligger utsträckt på ett fång halm och tydligen kämpar med döden. Han har dock ännu så pass mycket krafter kvar, att han kan omtala, att hans namn är John Denison, att han som landstrykare kommit från Chicago och att dryckenskap, i förening med svält och umbäranden, bragt honom i hans nuvarande beklagansvärda belägenhet. När detta är sagdt, förlorar han medvetandet.

Han hade dock ej behöft säga sitt namn. De gamla föräldrarna hade trots hans förändrade utseende så godt som ögonblickligen i honom igenkänt sin son. Och trots allt som passerat mottogo de honom som sådan. Med en grannes tillhjälp inbars han i boningshuset och nedlades i en bekväm säng, och den närbelägna köpingens läkare eftersändes. Denne förklarade efter en undersökning, att mannen ännu lefde, men att det var fråga om endast några timmar.

Genom användande af tjänliga medel lyckades läkaren efter en stund återkalla den sjuke till medvetande. Och då denne åter slog upp ögonen, var det första föremål som mötte hans blick en på väggen midt emot hängande tafla, föreställande “Den förlorade sonen”. Hans ögon fingo med ens ett oroligt, forskande uttryck. Det var som om något gammalt, länge förgätet minne plötsligt vaknat hos honom.

“Men ... hvar ... är ... är ... jag? Är ... jag ... hem ... hemma ... i lill ... lill ... kam ... marn i Åkers ... hult ... för ... för ... där hängde den taflan”, kom det stötvis och med stor ansträngning.

“Ja, Johan, ändtlien ä du hemma hos far å mor igen, å taflan där ä densamma som du såg hemma som gosse”, svara-de modern som hela tiden ängsligt iakttagit honom.

“Far! ... Mor ...!! ... Å ... är ... de ni!!! ... Å jag som ... som ... bure ... mej ... så ... illa ... åt ... mot ... mot ... er!!!” stönade den sjuke.

Då han kunnat lugna sig en smula, återtog han långsamt, liksom om hvarje ord förorsakat honom oändliga kval:

“Ni ... har ... gjort .. me ... mej ... som ... som ... fadern ... i ... skriften ... å ... på taflan ... taflan ... taflan ... där tage ... tage e ... e ... emot ... mej ... fast ... fast ... jag ... jag ... är ... en ... för ... lo ... rad ... son ... å ... har ... för ... skju ... te ... er ... Ka ... kan ... kan ... ni ... för ... för ... lå ... låta mig?”

“Vi bå kan å vill,* å Gu ska förlåta dej han me om du flyr te han, ty den till honom kommer, kastar han inte ut”, svarade den gamle fadern.

Ett glädjeskimmer spred sig vid dessa ord öfver den sjukes tårda anlete och han räckte de båda gamla vid hans sida sina händer och försökte säga något, men tungan vägrade att göra tjänst.

I hans slocknande blick läste de dock, hvad han ej för-mådde uttala — en tacksägelse för, att både det jordiska och himmelska fadershusets dörr står öppen äfven för en förlorad son.

Prinsessan Snöhvit.

Al Anders Saxon.

*Det var, när häggen stod i blom
och gaf sin doft åt vägen,
i skogen gick ett vestämdt sus
allt som en gammal sägen;
och dansande i forsens skum
flöt vinterns füllda timmer
och kvällsol göt kring björk och al
sitt röda rosenskimmer.*

*Min gång var glad. Jag vet väl hvem,
som gaf mig mod i hågen.
En liten svala har byggt bo
tätt intill fönsterbågen,
och murgrönsrankan klänger vild
mot rutan utan hinder,
och inom står en rosenväxt
så skär som jungfrukinder.*

*Där skymtade en gyllenlock?
Nej, det var solen bara,
som gaf en glimt åt gårdarna*

*förr'n hon skall fjärran fara.
Hur ljuft det är ändock, att kvällsolsglans
omkring den kära strömmar
och skänker rosenlöd och ljus
åt hennes unga drömmar.*

*Ack, Gyllenlock och Rosakind!
Förgät mig ej i öga!
Prinsessan Snöhvít, du och jag,
där huggens blomster snöga!
Och trasten sjunger hur han vill
i solbelysta skogen,
och lärkan slår sin jubeldrill
för odlaren vid plogen.*

*Prinsessan Snöhvít, du och jag
och alla sorger borta!
Hvar dag liksom en sommardag
och alla dagar korta.
Hvar natt liksom en sommarnatt
med doft från skog och gården
och böljelek, som glittrar matt
i månglans utåt fjärden.*

*Men enslig går min väg från dig
allt medan natten skymmer,
och framför ligga långa år
af mödor och bekymmer
och mycket ondt och mycket godt,
helt visst oss båda händer
förr'n sent på känd och längtad stig
jag åter hemåt vänder.*

*Hvar är prinsessan Snöhvít då?
Ack fråga icke, hjärta!
Blif starkt att möta strid och storm
och långa år af smärta,
men när i fjärran land jag går,
jag ser tillbaka gärna,
och där prinsessan Snöhvít bor,
nog tünds en vänlig stjärna.*

Femtioårsminnet af "Monitors" och "Merrimacs" strid.

Dess firande skildradt af *A. Schön.*

Femtioårsdagen af den minnesvärda och för den amerikanska unionens bevarande så betydelsefulla striden mellan "Monitor" och "Merrimac" högtidlighölls lördagen den 9 mars 1912 med anslående festligheter i flera större och åtskilliga mindre svensk-centra i Förenta staterna. Flera af dessa festligheter räknade ett förhållandevis stort antal deltagare och voro präglade af en intensiv svensk-amerikansk nationell stämning.

Den största och mest betydelsefulla af desamma — och af alla liknande festligheter för öfrigt — var dock den, som i Chicago firades af Svensk-Amerikanska Republikanska Statsförbundet i Illinois i sammanhang med dess 19:e årsmöte. Störst därför, att förbundet i fråga, organiseradt som det är i den tidigaste af svenskar i någon större utsträckning befolkade af unionens stater, är det äldsta och starkaste af alla liknande förbund i landet och följaktligen kunde påräkna den största möjliga tillslutning; betydelsefullast därför, att

denna festlighet var den första svensk-amerikanska, som landets president hedrade med sin närvaro. Och en alldeles särskild betydelse erhöll den dels därigenom, att midt uppe som man då var i förpostfäktningarna till en af de märkligaste nationalvalkampanjer i Förenta staternas historia — president Taft kanske kraftigare än någonsin förr försvarade de regeringsåtgärder han under sin administration vidtagit och skarpt uppdrog den linje, som utgör gränsskillnaden mellan konservativ och progressiv, eller kanske rättare radikal republikansk politik, dels på den grund att John Ericssons och hans "Monitors" framskjutna plats i inbördeskrigets och därmed också den amerikanska unionens historia preciserades och det af ingen mindre än Förenta staternas president. Ur flera synpunkter kan alltså Illinois-svenskarnas storslagna fest i Chicago på "Monitors" femtio-årsdag betecknas såsom en märklig historisk tilldragelse.

Det torde ej vara för mycket att påstå, att genom denna festlighet och presidentens besök vid densamma riktades med ens så godt som hela Amerikas uppmärksamhet på svensk-amerikanerna och deras storartade insats i sitt adoptivlands historia och utveckling. Det är påkostande för åtminstone en del af de infödda amerikanerna att erkänna, att något verkligt godt kan komma från de invandrande utlänningarna. Denna festlighet och landsfaderns besök vid densamma samt hans oförbehållsamma erkännande af betydelsen utaf John Ericssons stora gärning och dennes samt hans landsmäns upphöjda medborgaredygder bidrogo helt säkert i afsevärd mån att skingra här och där härskande fördomar mot oss svensk-amerikaner.

Vid sidan häraf var denna femtioårsfest, liksom för öfrigt alla liknande som samma dag eller senare firades af landsmän i olika delar af landet särskildt för oss själfva betydelsefull i så mätto att den innebar en viktig nationell samlingstanke. Att vi på sätt som skedde förverkligade denna tanke talar

mycket till vår fördel. Dessa festligheter visade, att nationalkänslan hos oss, tvärt emot hvad som från många höll påståtts och fortfarande påstås, ej ligger i själåtåget utan fortfarande lefver. Och så länge denna känsla är vid lif skall vår nationalitet lefva och vi kunna lämna djupare spår efter oss i Amerika än vi kunnat som endast individer.

Själfvaste presidenten var som sagdt den förnämste hedersgästen vid Illinois-svenskarnas fest på "Monitor"-stridens femtioårsdag. Men han var ej den ende. Såsom hedersgäster hade dessutom inbjudits och deltog Sveriges dåvarande chargé d'affaires, numera minister, i Washington W. A. F. Ekengren, guvernörerna öfver Illinois och Minnesota Charles S. Deneen och A. O. Eberhart, kongressman George E. Foss från Chicago och statssenatorn, dåvarande guvernörskandidaten Charles F. Hurburgh från Galesburg. Som gäster deltog flera framstående politici från staden och staten, en officer från armén och tre från flottan, framstående svensk-amerikaner från flera andra stater o. s. v. Hela antalet deltagare i festligheternas första del, den storartade banketten på lördagskvällen, uppgick till omkring 1,100 personer. Denna festlighet var utan all gensägelse den största och mest lysande i sitt slag som svensk-amerikaner någonsin anordnat

Presidentens ankomst.

Anordningarna för festligheterna omhänderhades af en utaf Svensk-Amerikanska Republikanska Central-klubben i Chicago tillsatt kommitté, bestående af herrar Edward C. Westman, ordf., Alfred A. Norton, sekr., samt konsul Henry S. Henschen, advokaten Edwin A. Olson och byggmästaren John E. Ericsson, och så väl var hvarje detalj på förhand genomtänkt, att det hela arbetade med precisionen hos ett urverk. Kommittéens medlemmar hade också all heder af sitt vackra, oegennyttiga arbete och förtjäna festdeltagarnas odelade tacksamhet.

HEDERSGÄSTERNA.

Guvernör C. S. Deneen. Guvernör A. O. Eberhart.

President W. H. Taft.

Kongressman Geo. E. Foss. Statssenator C. F. Hurburgh.

Centralklubben hade tillsatt en af framstående svenska medborgare i Chicago bestående 40-manna-kommitté, som skulle mottaga president Taft vid järnvägsstationen. Ett par dagar före festen ändrades dock denna anordning därhän, att denna större kommitté skulle samlas först i Congress Hotel och där hälsa presidenten, under det att en mindre kommitté skulle möta honom å järnvägsstationen. Så skedde ock.

Denna mindre kommitté bestod af den större kommittéens ordförande, byggmästaren Andrew Lanquist som förste man samt vidare herrar Edw. C. Westman, Alfred A. Norton, Henry S. Henschen, Edwin A. Olson, John E. Ericsson och J. G. Bergquist.

Det extratåg å Lake Shore-banan, som till Chicago förde presidenten och hans uppvaktning, bestående af hans privatsekreterare Charles D. Hilles och adjutant majoren T. L. Rhoads m. fl. herrar, anlände till La Salle street järnvägsstationen kl. 7:40 på morgonen samma dag. Herr Lanquist föreställdes af major Rhoads för presidenten och föreställdes därpå för honom i sin ordning kommittéens öfriga medlemmar. Sedan öfliga vördnads- och artighetsbetygelser utväxlats, togo presidenten, uppvaktningen och mottagningskommittéen plats i de väntande automobilerna, hvarefter färden bar till Congress Hotel, där en hel svit af rum långt i förväg beställts för presidenten och hans sällskap.

Redan kl. 8 befann sig presidenten vid frukostbordet. Hans sällskap utgjordes här af guvernör Charles S. Deneen, postmästare D. A. Campbell, mr Roy O. West, Charles D. Hilles, presidenten för The Press Club mr Douglas Malloch, presidenten för The Taft Club of Illinois bankiren David R. Forgan, mr Gus Karger och major T. S. Rhoads. Nationalpolitik lär ha utgjort så godt som det enda ämnet för bordsamtalet.

Kl. 9:30 gaf presidenten företräde åt den svensk-amerikanska 40-mannakommittéen och visade sig då som alltid ytterst

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:

John Ericsson. Porträtt i olja af Arvid Nyholm.

hjärtlig och förekommande. På det älskvärdaste sätt underhöll han sig därpå under någon stund med kommittéens ledande män, hvarefter han jämte uppvaktning i automobiler begaf sig ut för att, enligt löfte, å flera institutioner och ledande klubbar ge mottagning samt hålla korta tal. Början gjordes vid den tekniska läroanstalten Armour Institute, där han af en väldig skara studenter hälsades med frenetiska "college yells".

Medan presidenten sålunda fyllde sitt på förhand åtagna, ingalunda lätta värf, samlades delegaterna från de svenska republikanska klubbarna i staden och staten i bankettsalen å Auditorium till årsmöte. Detta öppnades kl. 11:45 f. m. af presidenten för året, hr Geo. W. Johnson från Moline, Ill. I sin årsberättelse meddelade han, att vid förbundets första årsmöte, 1894 närvaro 100 ombud från 10 counties. Representerade voro nu 24 counties med öfver 500 ombud. I årsberättelsen gafs vidare en skyldig gärd af aktning åt John Ericssons minne och underströks förbundets arbete för det republikanska partiet.

Under en paus i förhandlingarna höll läroverkspresidenten dr Gustav Andreen ett eldigt och medryckande tal om svensk-amerikanernas i Illinois deltagande i inbördeskriget och manade till vördnad för deras minne.

Kongressman Geo. E. Foss erhöll i de af förbundet antagna resolutionerna ett tacksamhetsvotum för det han i representanthuset väckt en motion om upprättandet i förbundshufvudstaden af ett monument öfver John Ericsson. Årsmötet afslöts vid half 3-tiden, hvarefter deltagarna intogo lunch samt därpå uppsökte sina resp. kvarter för att kläda om sig till

presidentens mottagning

i det s. k. Elizabeth-rummet i Congress hotell, hvilken var utsatt att taga sin början kl. 5 e. m.

Presidenten hade emellertid haft en ytterst ansträngande

dag, var antagligen försenad, och mottagningens början uppskötis därför till kl. half 6. Men klockan blef både 6 och half 7, innan presidenten kom ned från sina rum.

Under tiden hade i Elizabeth-rummet samlats de 1,100 personer, som skaffat sig biljetter till kvällens stora bankett. Under glam och skratt fördrefvo de väntanstiden, och suret från det hela påminde om det dofva bruset af en aflägsen fors. En mindre polisstyrka var posterad vid ingången.

Då presidenten kom ned, fattade han posto i dörröppningen till den långa hallen eller korridoren, med major Rhoads och de tre uppvaktande sjöofficerarna vid sin sida. Flera regerings- och stadsdetektiver kunde skönjas i närheten. Mellan polismännen passerade nu de väntande på ett led ut genom dörröppningen, uppgåfvo sina namn till major Rhoads, som föreställde dem för presidenten, fingo af denne en kraftig handskakning och ett det blidaste solskensleende — president Tafts leende är ju vordet till ett ordspråk — och begåfvo sig därefter upp i bankettsalen. De hade nämligen alla dessa 1,100 deltagarna fått tillsägelse att vara på sina platser i bankettsalen, då presidenten inträdde. På föga mer än en halftimme var mottagningen öfverstökad och det väldiga Elizabeth-rummet tomt.

Den stora banketten.

Det var en ståtlig syn, som mötte presidenten, då han, eskorterad af dem, som skulle ha äran att sitta vid samma bord som han, inträdde i bankettsalen: det praktfulla Gold Room i Congress Hotel. Midt fram, på balustraden till läktaren framför salens västra kortvägg, tronade det af artisen Arvid Nyholm målade, mästerliga porträttet af John Ericsson, omgifvet af en grupp amerikanska och svenska flaggor. Vid södra långväggen var på en upphöjning placeradt ett med blommor rikligen dekoreradt långbord, öfver hvars midt var uppsatt en tronehimel af stjärnbanér. Öfver denna, å södra

To the Swedish Committee.

It is with great pleasure that I learn that so many American Citizens of Swedish origin are assembled to commemorate this day, on which, 50 years ago, the genius of a son of my country contributed to the welfare of the American People and to the cause of Freedom?

I see in the fact that the President of the United States honours your Assembly with his presence, a proof of the esteem and sympathy the Swedish name has! won in America, and I need not say how glad and proud I feel on that account.

With these sentiments I send the Swedish Americans of Chicago my friendly greetings on this memorable day.

Stockholm January 4th 1912.

KONUNG GUSTAF V:s HÄLSNINGSSKRIFVELSE
till delegaterna i John Ericsson-banketten & Congress Hotel i Chicago
den 9 mars 1912.

långväggens läktarbalustrad, var anbragt presidentens porträtt mot en bakgrund, som utgjordes af en smakfull flaggdekoration, från hvars nedre del ett blått draperi med vid hörnen fästade tofsar i behagliga veck nedföll. Framför presidenten på bordet stod en kristallvas med en jättestor bukett af röda rosor. Till höger om sig, på salens östra kortvägg, hade presidenten Henry Reuterdahls lifligt hållna målning "Monitors strid med Merrimac", likaledes omgifven af flaggor.

Då presidenten från sin hedersplats blickade ut öfver den väldiga salen, hade han framför sig minst 700 glada, festklädda lojala svensk-amerikanska republikaner, de där med formliga ovationer besvarade hans hälsning. Man kunde af presidentens belåtna, fryntliga min sluta sig till, att han redan från början var mäktigt nöjd med anordningarna och med utseende af den publik, hvars hedersgäst han var. Också torde det vara sällan som en president af Förenta staterna får stå ansikte mot ansikte med en så präktig samling i utlandet födda amerikanska medborgare som den han här hade framför sig. Han hade visserligen nyss förut sett den vid mottagningen, men åsynen af densamma häruppe i bankettsalen gladdade honom tydligen ännu mer.

De återstående 400 af de 1,100 deltagarna i banketten fingo fördela sig dels på ett mindre förrum, dels på det s. k. Florentinska rummet i våningen närmast ofvanför, dels slutligen i ett mindre rum i sistnämnda våning.

Den på västra läktaren placerade orkestern, som vid presidentens inträde hade spelat ett amerikanskt fosterländskt stycke, tystnade medan presidenten bugande hälsade de församlade och mottog deras uppriktiga hyllning, och förblef tyst till dess bordsbönen var läst. Denna, som var synnerligen högstämd, framsades af sv. luth. Immanuels-kyrkans i Chicago unge pastor H. K. Jonson.

Närmast till höger om president Taft satt ordföranden vid banketten, hr Edwin A. Olson och därpå hr Andrew Lanquist,

chargé d'affaires W. A. F. Ekengren, konsul H. S. Henschen, domare Axel Chytraus, kongressman Geo. E. Foss o. s. v. och närmast till vänster om presidenten satt aftonens ceremonimästare hr Edward C. Westman, därpå guvernör Charles S. Deneen, pastor E. K. Jonson, bankiren David R. Forgan, byggmästaren John E. Ericsson, statssenator C. F. Hurburgh o. s. v. Då guvernör A. O. Eberhart från Minnesota frampå kvällen anlände, anvisades honom plats närmast till höger om presidenten.

Vid presidentens bord suto utom de nyssnämnda äfven följande landsmän: herrar N. A. Nelson, C. S. Peterson, Harry Olson, Andrew Schön, Arvid Nyholm, Alex. J. Johnson, Theodore Freeman, C. F. Erikson, F. A. Larson, Geo. W. Johnson, Gustav Andreen, E. P. Strandberg, Hjalmar Lundquist m. fl.

Framför hvarje gäst låg den tryckta matsedeln, ett typografiskt mästerstycke i broschyrform, med presidentens fotografi på insidan af den främre pärm. Matsedeln upptog följande rätter:

Canape Suedoise
 Cream of Peas, St. Germain
 Celery, Radishes, Olives
 Filet of Bass, A L'amiral
 Potatoes Hollandaise
 Baron of Beef Provencale
 String Beans
 Breast of Chicken, Au Cresson
 Salade de Saison
 Ice Cream, Bombe National
 Assorted Cakes
Coffee, Cigars, Apollinaris

Orkestern utförde under måltidens fortgång förträfflig musik. Att stämningen bland de 700 var glad behöfver väl ej försäkras. De 400, som suto i de andre tre rummen, lära ej heller, fastän de ej kunde se presidenten, haft tråkigt.

Vid kaffet reste sig ordföranden för aftonen, advokaten Edwin A. Olson och äskade ljud. I fyndiga, halft humoristiska ordalag, som tycktes alldeles särskildt slå an på presidenten, hälsade han denne välkommen, betygande sin egen och sina närvarande landsmäns stora glädje och oförställda fägnad öfver att vid detta högtidliga tillfälle ha Förenta staternas president som hedersgäst, och slöt sitt anförande med att presentera bankettens ceremonimästare, hr Edward C. Westman, Svensk-Amerikanska Republikanska Statsförbundets i Illinois stiftare, till hvilken han öfverlämnade en ordförandeklubba som formerats ur en vrakstump från "Merri-mac". Hr Westmans därpå följande introduktion af presidenten var kort men kärnfull och kompletterade på ett särdeles lyckligt sätt hr Olsons anförande.

President Tafts tal.

Hälsad af lifliga och ihållande applåder började presidenten nu sitt stora festtal. I de mest hjärtliga och erkännssamma ordalag besvarade han allra först välkomsthälsningen och introduktionen. Det vore för honom en obeskriflig glädje att få vara förbundets hedersgäst, i synnerhet på en dag som var ägnad minnet af den store svensk-amerikanen John Ericsson och hans "Monitor", hvilken spelade en så viktig roll under ett af inbördeskrigets för Norden mest kritiska skeden.

Början till det af applåder ofta afbrutna, nära timslånga, tydligen med den allra största omsorg utarbetade talet var i öfversättning af följande lydelse:

"För femtio år sedan stod nationens hjärta stilla i ängslig förbudan på den svåra olycka, som tycktes hota vår norra kust genom ett anfall af det järnklädda hafsvidundet *Merrimac*. Detta hade förstört våra starkaste krigsfartyg och ingenting tycktes kunna motstå elden från dess kanoner, under det att hvarje anfall på detsamma var helt och hållet verkningslöst. Då, när fartyg efter fartyg dukat under för detta nya vid-

under, kom i elfte timmen ett litet järnfartyg utan fribord men med ett centraltorn placeradt å en vändskifva, och ångade in i Chesapeake-viken och uppför den farled, som ligger mellan Norfolk och Fortress Monroe. När Merrimac andra dagen kom ut för att fullborda sitt förstörelsearbete, ångade detta obetydliga 'ostkar på en flotte' i vägen för sin uppdykande motståndare och erbjöd betalj. Jag behöfver ej uppehålla mig vid detaljerna i denna strid. Vare det nog sagdt, att den var en af de mest kristiska under inbördeskriget. Och när *Merrimac*, försatt ur stridbart skick och tillbakaslagen, långsamt drog sig tillbaka till sin tilläggningsplats, andades hvarje unionsvän lättare, och alla myndighetspersoner från president Lincoln nedåt kände det som om en tyngd hade aflyftats från deras bröst och att seger ännu skulle kunna beskåras vår sak.

Den som uppgjorde planerna till och konstruerade *Monitor*, hvilken besegrade *Merrimac*, var till yrket mariningenjör och uppfinnare. Född i Sverige 1803, kom han på inbjudan af en amerikansk sjöofficer till Förenta staterna 1839, föregången af ett litet järnfartyg med ångmaskin och propeller, som han konstruerat och byggt i Birkenhead, England. Han var bosatt i New York från 1839 till sin död 1889, eller i femtio år, och under sin långa lefnad i Amerika gjorde han många uppfinningar. Men hvad som har gjort nationen särskildt tacksam mot honom, det som ställt den amerikanska nationen i tacksamhetsskuld till svenskt uppfinningssnille, är uppfinandet och byggandet af *Monitor*, som 1862 räddade vår flotta och därmed vårt land. Jag gläder mig åt att få vara med och jämte er högtidlighålla detta femtioårsminne och på den amerikanska nationens vägnar erkänna den tacksamhetsskuld, i hvilken denna står till Gustaf II Adolfs och John Ericssons folk."

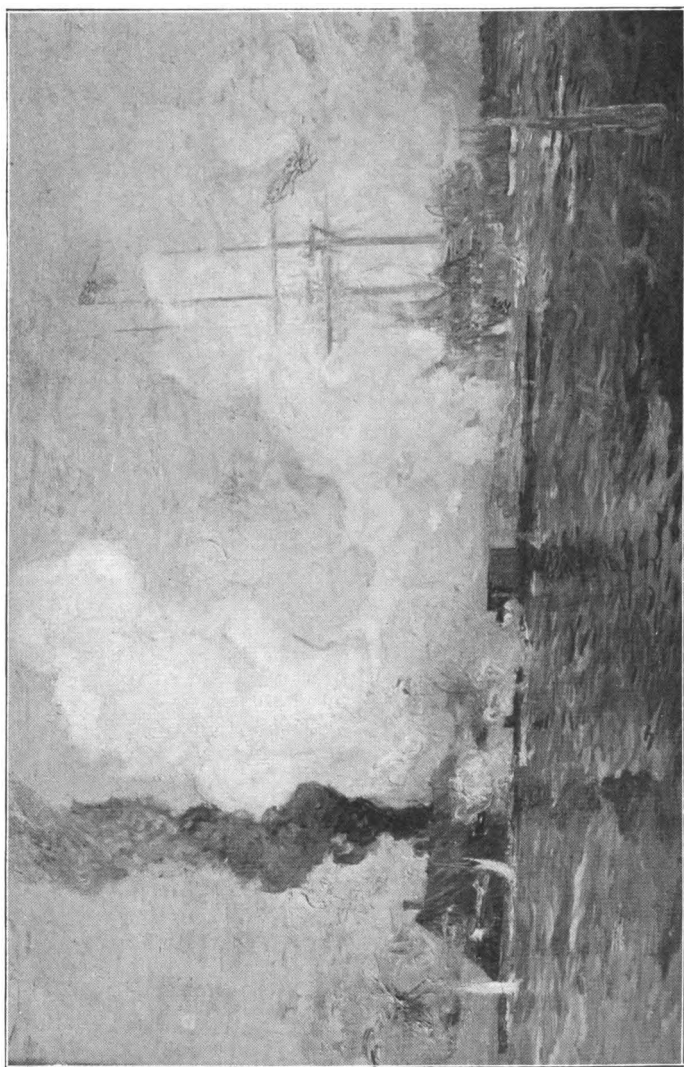
Vid denna punkt i festtalet blefvo applåderna bedöfvande och gränsade till ovationer.

Fortsättningen af talet rörde sig, som väntadt var, helt och hållet om politiska dagsfrågor och om hvad som från regeringens sida under president Tafts tid åtgjorts i olika afseenden till främjandet af de progressiva idéer, som på senare tiden väckts till lif och som nu i vid utsträckning hyllades af den amerikanska nationen.

Presidenten räknade sig själf som progressiv, men han betonade att det fanns progressiva och progressiva. Många och mycket af hvad de mest radikala inom det progressiva lägret yrka på, betecknade presidenten rent af som fantastier. Särskildt i fråga om recall af domare hyste han en alldeles motsatt åsikt till Roosevelt. Ja, han tvekade inte att beteckna recall of judges som ett ytterst farligt experiment, det där inte gärna kunde leda till annat än olycka.

Han vände sig i starka ordalag mot det missbruk af kapitalets makt, som tager sig uttryck i trustbildningar till den fria konkurrensens undertryckande. Han förklarade att orätrådiga truster ha ingen rätt inför lagen, hvarför regeringen ifrigt sysselsatt sig med rättegångar mot dem för att få dem bort. Många andra missförhållanden funnos, för hvilka det måste vinnas bot, och det var krafvet på bortskaffandet af orättfärdighet, som utgjorde de progressivas kännetecken. I den mån den progressiva rörelsen riktade sig häremot var president Taft med den. Men han var rädd för att gå så långt i reformifver, att botemedlets resultat blefve till större skada än själfva sjukdomen.

I fråga om tulltariffspörsmålet intog presidenten den ståndpunkten, att det vore bättre att behandla en schedule i sänder, sedan tariffnämnden noggrant undersökt i hvad mån omständigheterna rättvisa en nedsättning. Han betonade, att denna ståndpunkt är den enda som gör det möjligt att göra rättvisa. Man får akta sig för att skada ena parten för att hjälpa den andra. Presidenten lät på samma vis olika regeringsåtgärder passera revy.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
"Monitors" och "Merrimacs" strid. Oljemålning af Henry Reuterdaahl.

En hälsningsskrivelse från konung Gustaf V.

När handklappningarna tystnat introducerades af konsul H. S. Henschen Sveriges representant i Washington, W. A. F. Ekengren, som inledningsvis antydde de starka band, som för-ena Sverige och Amerika, och därpå uppläste en från konung Gustaf anländ, på engelska affattad hälsningsskrivelse, hvilken i öfversättning lydde som följer:

“Det är med största glädje jag erfar att så många amerikanska medborgare af svensk härkomst äro samlade i dag för att fira minnet af den dag för femtio år sedan, då en af Sveriges söner genom sitt snille så kraftigt bidrog till den amerikanska nationens välfärd och till frihetens sak.

Att presidenten af Förenta staterna hedrar er sammankomst med sin närvaro bevisar för mig den aktning och sympati det svenska namnet vunnit i Amerika.

Jag behöfver icke tolka hur glad och stolt jag känner mig på grund häraf.

Med uttryck af dessa känslor sänder jag Chicagos svensk-amerikaner min hjärtliga hälsning på denna minnesrika dag.

GUSTAF.”

Denna vackra hälsning från det gamla fosterlandets kung emottogs med stormande bifallsyttringar, hvarefter på konsul Henschens förslag genom enhällig stående röst af de närvarande beslöts att telegrafiskt afsända ett tack till kung Gustaf. Detta telegram lydde:

“Your Majesty’s most gracious message was read before one thousand Swedish Americans at John Ericsson Banquet and received with enthusiasm and gratitude.”

Telegrammet var undertecknad: Edwin A. Olson, John E. Ericsson, Henry S. Henschen, Alfred A. Norton och Edward C. Westman, kommitterade.

Presidenten och våra sångare.

Omedelbart efter skrifvelsens uppläsande framträdde å norra läktaren midt för presidentens plats Chicago-sextetten, bestående af hrr Wm. Dahlén, Herman Hägg, Carl Lönnerblad, N. W. Anthony, Gus Boström och Axel Cherström, och utförde med innerlig känsla Josephsons "Vårt land".

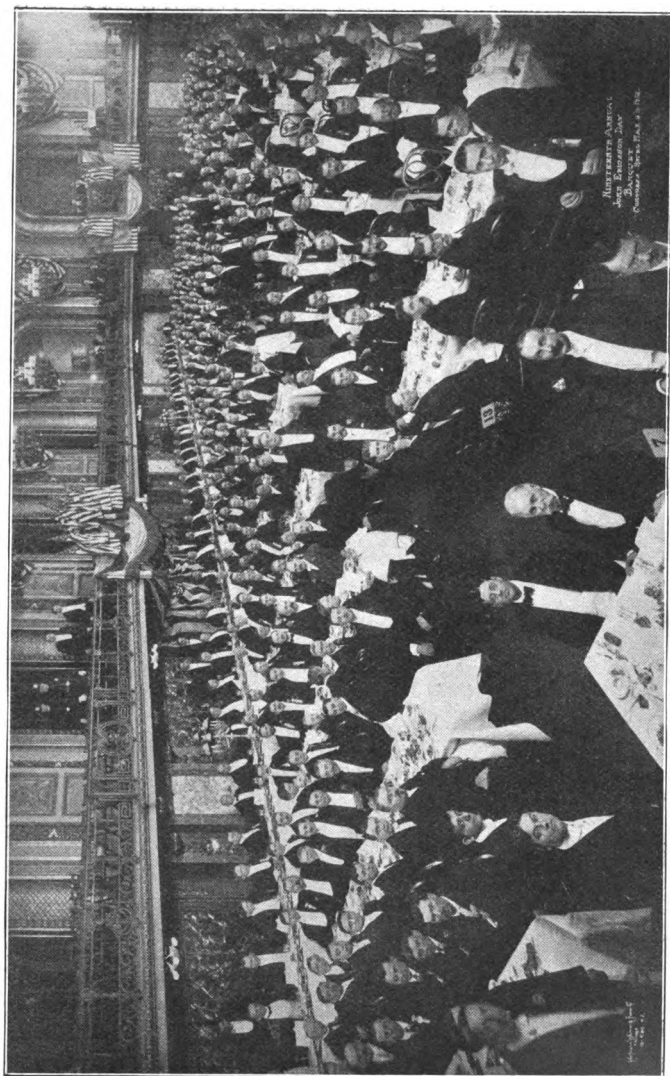
Härliga som kanske aldrig tillförne klingade denna gång dessa erkänt förträffliga sångares toner. Presidenten tycktes njuta obeskrifligt af sången och kunde ej taga sina ögon från sångarna midtför honom samt applåderade kraftigt närhelst de uppträdde. Till sin närmaste omgifning uttalade han flera gånger under kvällens lopp sin förtjusning öfver sångarnas prestationer, som omfattade utom "Vårt land" ett flertal välkända svenska och amerikanska sånger såsom "Vak upp", "Mitt hemlands dal", "Naturen och hjärtat", "Morgonsång", "Du gamla, du fria", "Skaldens blomma", "Illinois", "Heigh ho, my lads" m. fl.

Ett bevis på, huru högt presidenten värderade sången var att då han på söndagskvällen lämnade Congress Hotel för att återvända till Washington och strax innanför utgången fick ögonen på herr Lönnerblad, räckte han handen åt denne och tackade honom hjärtligt "for the beautiful songs last night."

De öfriga festtalen.

Näste talare var kongressman George Edmund Foss. Hans tal rörde sig hufvudsakligast om kapt. John Ericssons lifsgärning, som han visade sig ha bättre reda på, från vaggan till grafven, än beklagligtvis många af den store uppfinnarens egna landsmän.

Därpå höll guvernör Deneen ett tal, som emellertid af heshetsskäl gjordes kortare än ämnadt var. Hans ämne var "Illinois", hemstaten, hvars historia har så många ärofulla blad.

JOHN ERICSSON-BANKETTEN
 & Congress Hotel i Chicago den 9 mars 1912.

Efter att hafva yttrat några hjärtliga, i humoristisk ton hållna ord till afsked, lämnade presidenten nu under bedöfvande hyllningsrop från auditoriet bankettsalen för att kunna å La. Salle Hotel gifva en mottagning för "Traffic Club of Chicago". Detta var vid 11-tiden på kvällen och presidenten, som " varit i selen" ända sedan kl. 8 på morgonen, var helt säkert trött.

Men log hjärtegodt gjorde han fortfarande då han gick.

Statssenator Charles F. Hurburgh var nästa talare. Hans ämne var svensk-amerikanen som medborgare, och han sade sig icke kunna sätta honom för högt. Han visade hur den svenska nationalkaraktären besitter vissa vackra drag, hvilka göra svensk-amerikanen till den särdeles goda medborgare i den stora republiken, han i allmänhet erkännes vara.

Guvernör A. O. Eberhart från Minnesota hade af tvingande anledning — närvaro vid Svensk-Amerikanska Statsförbundets i Minnesota årsmöte och Monitor-fest i Duluth — ej kunnat vara med å banketten från början, utan anlände, direkt från tåget, till bankettsalen först efter kl. 10. Han var på grund häraf den siste talaren på programmet. De varma applåder, som redan hans inträde i salen framkallade, gäfvos vid handen att svensk-amerikanerna hysa stor aktning för guv. Eberharts personligen, men det lider intet tvifvel att ej äfven de äro stolta öfver att en af dem, en f. d. emigrant som flertalet, nått till det högsta ämbete, som hans stat kan förläna honom. Att applåderna denna gång blefvo varmare än eljes kan man desto mindre undra på som guvernör Eberhart är John Ericssons landsman — värmländing.

Den storstilade och in i de minsta detaljer lyckade banketten — säkerligen den mest glänsande, som svenskar i Amerika anordnat — afslöts vid 12-tiden med att deltagarna unisont afsjöngo "America".

I banketten deltog representanter för de svenska republikanska statsförbunden i Minnesota, Iowa och Nebraska.

Luncheon för guvernör Eberhart.

På söndagen den 10, kl. 1—3 e. m., gaf ett 50-tal af statsförbundets medlemmar luncheon i Florentinska rummet i Congress Hotel för guvernör Eberhart och de besökande representanterna för förbund i andra stater. Ceremonimästare var förbundets president hr Geo. W. Johnson från Moline, och spirituella tal höllas af guvernör Eberhart samt af flera utaf de öfriga besökandena. Talen tydde på att äfven landsmännen i de härvid representerade staterna äro starkt republikanska och hålla styft på sin nationalitet.

Monitor-jubiléets final

blef liksom dess början och fortgång storartad och för landsmännen i hög grad hedrande.

Damerna voro som man finner af det föregående uteslutna från banketten. För att bereda såväl dem som män, hvilka ej kunde deltaga i denna, ett tillfälle att taga John Ericsson och Monitor-målningarna i betraktande, var på söndags e. m. mellan kl. 2—5 en mottagning anordnad i The Gold Room i Congress Hotel. Värddinneskapet utöfvades af hrr mottagningskommitterades fruar. Här hade mött upp en högtidsklädd skara damer och herrar på flera hundra personer, som intresserad togo de båda konstverken i betraktande samt lyssnade till musiknummer utförda af Goldsmith Orchestra. En opåräknad konstnjutning bereddes dem därigenom, att sopransångerskan fru Ohrman gaf ett par solonummer utom programmet. Lätta förfriskningar serverades.

Ett i hög grad spirituellt och anslående tal till damerna hölls af guvernör Eberhart.

Statsförbundets energiske stiftare hyllas.

Hr Edwin A. Olson framträdde på läktaren och anhöll att för de församlade få presentera statsförbundets energiske stiftare och kraftige befrämjare hr Edward C. Westman. Som

ett uttryck för hvad statsförbundet kände för denne om dess tillkomst och framgång så högt förtjänade man samt som ett tack för hans outtröttlighet i arbetet med anordningarna för 50-årsjubileet anhöll hr Olson att till honom få öfverlämna en af förbundsmedlemmarna subskriberad minnesgåfva, bestående af en dyrbar silfverpokal ("loving-cup").

Hr Westman mottog, röd, gåfvan under förklaring att han sökt göra sitt bästa och att hans rikaste belöning låg uti att han sett sina bemödanden att ena landsmännen i ett förbund krönas med framgång. Han slöt med att uttala de bästa välönskningar för förbundets framtid.

Hr Chindblom presenterade för de närvarande John Ericsson-porträttets mästare hr Arvid Nyholm.

Presidentens afsked. — Hans tanke om jubileet och deltagarna.

Kl. strax före 5 kom bud att president Taft under några minuter innan han reste skulle visa sig på läktaren och rikta några afskedsord till de församlade. Han kom också mycket riktigt efter några minuter och hälsade på det älskvärdaste sätt de nedanför honom församlade.

Han förklarade därefter, att som tiden ej medgaf honom att komma ned och stifta personlig bekantskap med de närvarande, måste han nöja sig med att presentera sig så där på afstånd och på en gång. Han anmärkte därpå skämtsamt att han dagen förut gjort bekantskap med den mindre halfvan af statsförbundet. Han stode nu inför den större och viktigare halfvan, ledamöternas fruar och döttrar. Han visste nog hvilka som sutte inne med den verkliga makten i Illinois. Det vore kvinnorna och detta fastän de icke äga rösträtt.

De lyckligt funna orden hälsades med stort bifall, icke minst af damerna. Han bad till sist de närvarande framföra hans varma hälsning till svensk-amerikanerna som ett helt.

Vid 6-tiden lämnade han hotellet och begaf sig med upp-

FESTKOMMITTERADE.

John F. Ericsson

Alfred A. Norton

Edward C. Westman,
upphofsmanen till Monitor-minnets firande.

Edwin A. Olson

Henry S. Henschen.

vaktning i automobil till järnvägsstationen för att anträda hemresan. En väldig folkskara var samlad utanför hotellet och bjöd honom farväl med hurrarop och viftningar.

Till personer som under dessa båda dagar stodo honom särskildt nära, yttrade han, att det var sällan han haft nöjet tala till en så genomgående intelligent publik som vid den stora banketten på lördagskvällen. Och för mottagningen i öfrigt och de olika anordningarna hade han idel loford. Han förklarade, att denna fest skulle för honom blifva oförgätlig.

Med presidentens afresa voro festligheterna officiellt slut och deltagarna skildes åt, medförande idel angenäma minnen.

Statsförbundets konstnärliga gåfvor till Nationalmuseet i Washington.

De båda af Sv.-Amerikanska Rep. Statsförbundet i Illinois beställda, vid de ofvännämnda festligheterna exponerade och som gåfvor åt Nationalmuseet i Washington afsedda tvenne konstverken John Ericssons porträtt, måladt af Arvid Nyholm, och "Striden mellan Monitor och Merrimac", målad af Henry Reuterdahl, fördes omedelbart efter festligheternas slut till Svenska Klubben i Chicago, där de exponerades vid den därstädes då pågående andra svensk-amerikanska konstutställningen. Den 23 mars infann sig i förbundshufvudstaden en af framstående landsmän i Chicago bestående kommitté för att till Nationalmuseum öfverlämna konstverken i fråga. Kommittéen bestod af hrr Edward C. Westman, H. S. Henschen, John E. Ericsson, N. A. Nelson, C. S. Peterson, J. G. Bergquist, Frank Gustafson, Edward J. Lindsten, N. H. Hultin och John A. Thorstenson.

Öfverlämnandet af konstverken utfördes på kommittéens och förbundets vägnar af konsul H. S. Henschen, som i sitt därvid hållna anförande påpekade de stora förtjänster svensken John Ericsson inlade om sitt adoptivland under en för detsamma kritisk tid. Konsul H. yttrade också, att på samma

gång man i förbundshufvudstaden ser statyer öfver sådana i Förenta staternas krigshistoria bekanta utländingar som fransmännen Lafayette och Rochambeau, tysken von Steuben och polacken Kosciuszko, spanar man därstädes ännu förgäfvess efter ett monument öfver en i samma historia minst lika starkt framträdande svensk²— John Ericsson. Ett sådant torde dock, tack vare kongressman Geo. E. Foss' motion därom i kongressen, vara att förvänta. För att i någon mån afhjälpa denna brist på minnesgärder åt John Ericsson hade det förbund talaren representerade låtit beställa dessa båda konstverk. Dessa mottogos på museets vägnar af sekreteraren för Smithsonian Institution (till hvilken museet hör) dr Charles D. Walcott, som därvid betonade, att det endast är som sig bör, att i denna konstsamling kommer att finnas ett par konstverk minnande om den store svensken John Ericsson och hans för Förenta staterna betydelsefulla verk "Monitor".

Öfverlämnandet skedde i närvaro af kommittéens samtliga ledamöter, kongressman Foss samt ett antal af museets tjänstemän.

På f. m. kl. 10 hade kommittéen företräde hos president Taft, för hvilken den presenterades af den svensk-amerikanske kongressmannen C. O. Lobeck från Omaha, Nebr. Presidenten igenkände genast hr Westman och konsul Henschen samt åtskilliga andra medlemmar af kommittéen från den stora banketten i Chicago och utlät sig rörande denna och det storartade mottagande han därvid rönt i mycket erkännssamma ordalag. För svensk-amerikanerna hade han idel loford.

Kommittéen bevistade på e. m. de storartade sorgehögtidligheterna vid de i "Maine"-katastrofen omkomna matrosernas begrafning.

De svensk-amerikanska kongressmän, med hvilka kommittéen sammanträffade, lofvade att göra allt hvad de kunde för att få mr Foss' motion om ett John Ericsson-monument i Washington antagen.

Upphofsmannen till Monitor-minnets firande.

Denna uppsats vore ofullständig utan några avslutande ord om upphofsmannen till Monitor-minnets firande.

Svensk-amerikanska Republikanska Statsförbundet i Illinois organiserades 1893. Initiativet härtill togs af hr Edward C. Westman i Chicago, som därför med skäl kan kallas förbundets fader. Vid sin sida hade han i organisationsarbetet ett par andra för saken varmt intresserade landsmän, nämligen hrr Will S. Hussander och Charles H. Höglund. Under de första två åren af förbundets tillvaro var han dess president, men äfven sedan han afgått från presidentskapet, fortfor han emellertid att under flera år framåt vara dess ledande själ och sammanhållande kraft.

Det var hr Westman som genomdref, att förbundet skulle sammanträda till sina årsmöten den 9 mars och i sammanhang med dessa fira John Ericssons och Monitor-stridens minne. Att han ej misstog sig i fråga om bärkraften i idén både att bilda förbundet och förlägga dess årsmöten till Monitor-dagen, framgår ej blott af den stora tillslutning förbundet så godt som redan från början rönte, utan äfven af den entusiasm, med hvilken planen om John Ericsson- och Monitor-minnets årliga firande omfattades. Detta minne har ända från förbundets tillkomst högtidlighållits den 9 mars hvarje år och utgjort en nationell samlingspunkt som få andra i vårt svensk-amerikanska lif. Det af hr Westman gifna vackra uppslaget har följts af landsmännen i åtskilliga andra stater, så att nu finnas svensk-amerikanska republikanska statsförbund äfven i Iowa, Nebraska, Minnesota och Connecticut. Alla dessa hålla liksom moderförbundet i Illinois sina årsmöten den 9 mars och fira då liksom detta minnet af den store värmlandssonen och hans kanske förnämsta verk.

Hr Westman var ock den drifvande kraften i och ledaren för de stora tillrustningar och det oerhörda arbete, som er-

EN VÄLFÖRTJÄNT MINNESGÅFVA.

fordrades, innan den här ofvan skildrade storartade minnesfesten kunde gå af stapeln. Han utvecklade härunder en rastlös verksamhet och realiserade djärfva planer och idéer, som slogo både svenskar och amerikaner med häpnad, på samma gång som de framkallade erkännande och beundran. Har någonsin en minnesgåfva varit välförtjänt, så var det den, hvilken hr Westman vid denna storartade fests avslutning erhöll af tacksamma landsmän.

De öfriga medlemmarna af den utaf Svensk-amerikanska Republikanska Centralklubben i Cook county tillsatta exekutiva kommittéen för festarrangementerna nedlade i likhet med hr Westman ett energiskt och drygt arbete för den goda saken och dela med honom äran af att festen blef den största och mest lyckade i sitt slag, som svenskar i Amerika någonsin hållit. Dessa voro som förut nämnts hrr John E. Ericsson, A. A. Norton, H. S. Henschen och Edwin A. Olson.

Nu till sist några kortfattade biografiska uppgifter rörande upphofsmanen till statsförbundet och till Monitor-minnets firande.

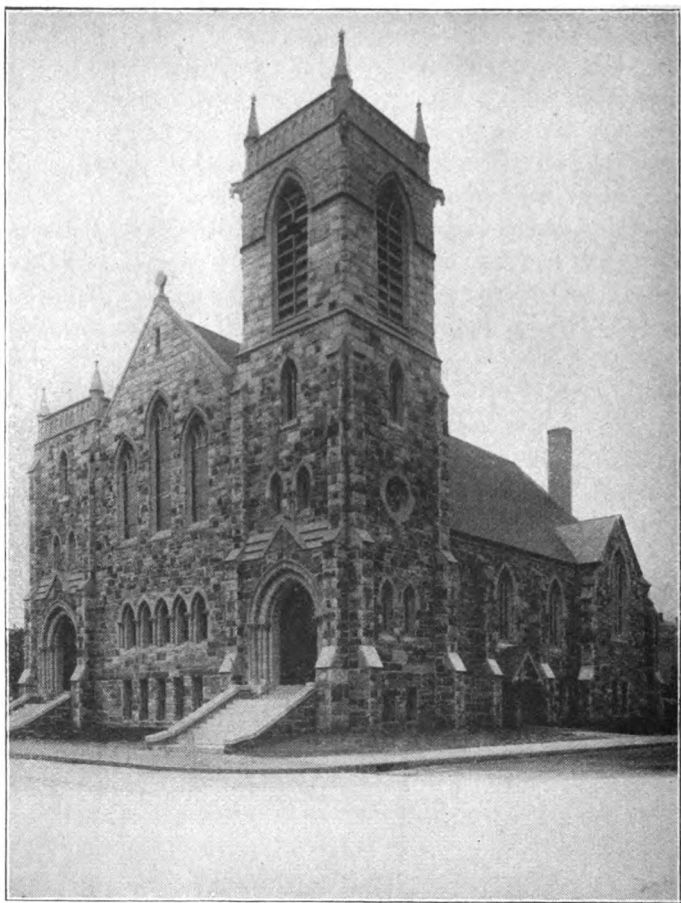
Edward C. Westman föddes i Princeton, Ill., den 11 okt. 1861. Fadern, som var bördig från Västergötland, anlände redan 1850 till Amerika. Han deltog i inbördeskriget och tjänstgjorde i tre och ett halft år. Westman kom till Chicago i unga år och etablerade sig här vid myndig ålder som affärsman. Sedan några år tillbaka är han hufvuddelägare i och president för den gamla ansedda elektrotyperings- och gravörfirman Blomgren Bros. & Co. i 512 Sherman street, som under hans skickliga och målmedvetna ledning ryckt upp i ledet af de främsta i sitt slag i världsstaden. Han är dessutom intresserad i en del andra affärsföretag.

Hr Westman har så godt som ända från den tid han etablerade sig som affärsman offrat en icke ringa del af sin tid och krafter på olika företag, som afsett landsmännens sammanhållning och lyftning. Sålunda var han ordförande i kom-

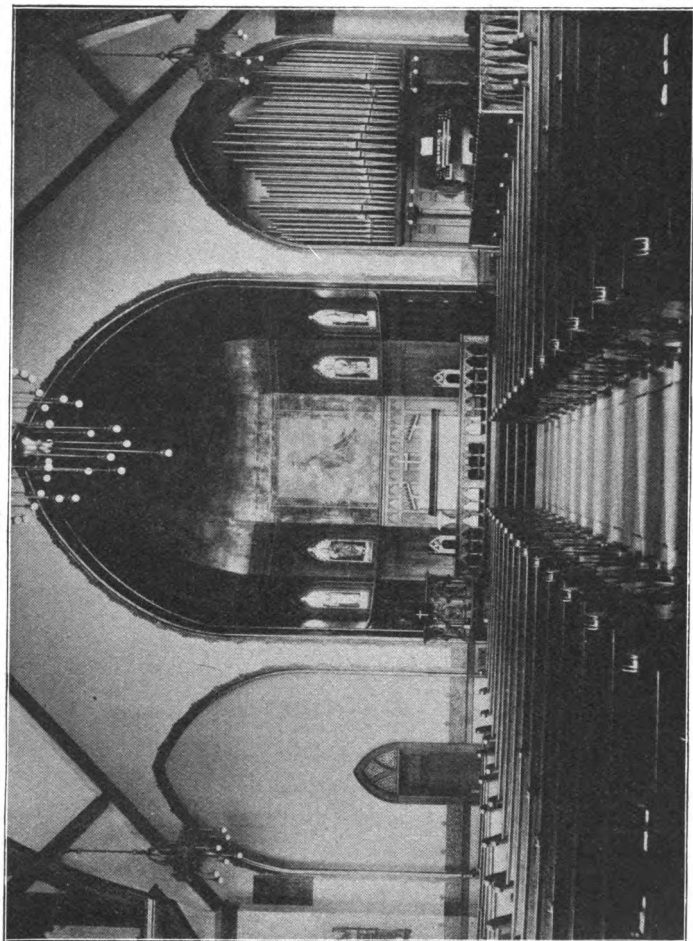
nittéen för de tre första basarer, som anordnades till förmån för Augustana hospital. På det politiska området har hans energiska och välberäknade arbete gjort sig särskildt gällande. Han var president för Sv.-am. Rep. Centralklubben i Cook county, hvilken klubb ombesörjde naturaliseringen af 12,000 svenskar på fem års tid. Under denna tid organiserades äfven Sv.-am. Rep. Statsförbundet i Illinois, hvars president Westman, såsom redan nämnt, var de tvenne första åren. I tio års tid var han ledamot af republikanska partiets exekutiva råd och innehade en framstående befattning i stadens tjänst under borgmästare Swifts styrelsetid. Äfven sedan dess har hans tid och krafter tagits i anspråk på politiskt område, när så påfordrats. Det är dock att märka, att fastän hans verksamhet ofta haft en politisk läggning, har den dock ytterst afsett att höja svenskarna till den ställning dem med rätta tillkommer i den amerikanska samhällsvärlden.

W. tillhör många sociala organisationer och föreningar. Han är medlem af Hamilton Club, Edgewater Country Club, Chicago Advertisers' Association o. s. v. Han är gift och äger tvenne döttrar samt äger ett elegant hem i den vackra stadsdelen Edgewater.

“Det är särdeles intressant”, skrifver *Sv. Trib.-Nyh.*, “att höra W. tala — på svenska eller engelska, han talar båda språken lika flytande — om den höga ställning han anser svenskarna borde intaga i amerikanska världen, men som de ofta gå miste om genom tillbakadragenhet eller lojhet. Säkert är, att svensk-amerikanernas inflytande på olika samhällsområden skulle vara betydligt större än det nu är, om alla dess ledande män besjälades af samma svenskhet som Edw. C. Westman, en svenskhet, som ständigt eldas och stärkes af en öppen blick för svenskens många nedärfda förtjänster och en klar uppfattning af de ekonomiska, sociala och kulturella tillfällen, som Amerika i rikt mått erbjuder äfven åt ‘utlänningar’, som vilja begagna sig af dem.”

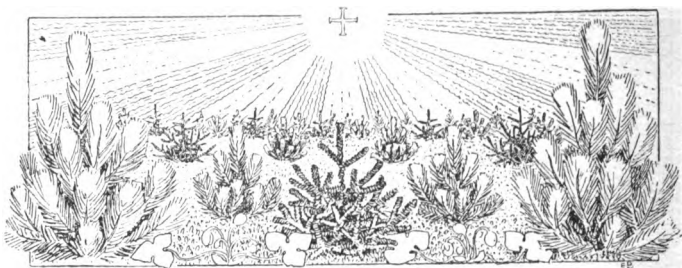

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR:
Sv. luth. Gethsemane-kyrkan i Worcester, Mass. Exteriör.

SVENSK-AMERIKANSK Kyrkoarkitektur:

Sv. luth. Gethsemane-kyrkan i Worcester, Mass. Interiör.

Två öfversättningar.

Al N. A. Carlson.

I.

SWEDEN.

ERIK GUSTAF GEIJER.

*I know a land where o'er the mountain pine
The sky bends wonderfully bold and bright,
Where myriads of stars resplendent shine,
Crowned by the polar star's unrivalled light.
Where silver birches round the hamlets twine,
And foaming torrents leap from craggy height. —
Such sights and scenes my first impression gave,
There I was born and there shall be my grave.*

*I know a people nursed by ocean's tide,
Cradled 'twixt mountains girt with iron bands,
To a heroic race by blood allied;
On mountains throned it due respect commands;
Strong as its rugged shores and waters wide
Its fame has soared abroad to distant lands.
I know a mightier people on the earth,
But I prefer the freemen of the north.*

II.

TVÄTTERS KANS SÅNG.

EUGENE F. WARE.

Bäddadt in bland höga fjäll
låg ett litet enkelt tjäll.
Där en kvinna stod och gned
på sin tvätt i lugn och fred;
stod vid baljan dagen lång
gnolande uppå en sång:
"I min Gud en vän jag har,
som mig vårdar alla dar."

Mången gång jag for förbi,
hördes kvinnans melodi;
ofta den mitt löje väckt —
löje dock med ömkan släkt.
Men jag nämnde ej en gång,
hvad jag hört af kvinnans sång —
sången om en vän, som har
vård om henne alla dar.

Ömsom sorgsen, ömsom säll,
slet hon in på sena kväll,
och på golfvet i en ring
sprungo fyra piltar kring;
men på samma gamla sång
gnolade hon dagen lång:
"I min Gud en vän jag har,
som mig vårdar alla dar."

Fast ej mina sånger på
kvinnans enkla toner gå,
fast jag redan tröttnat vid
underverkens sagotid,
vet jag dock, att kvinnans tro
skänker tröst och sinnesro,
att i den ett hopp hon har
uti lifvets mulna dar.

*Fattigdomens hårda band
kändes tryckande ibland;
hennes mod steg dock till slut
bubblan likt i daljans lut.
Och fast stugan kändes trång.
fröjdades hon åt sin sång.
sången om "en vän som har
vård om henne alla dar."*

*Vid sitt bykkar i en vrå,
har jag skådat kvinnan stå,
gnidande med raska tag
på sin tvätt Guds långa dag.
medan lillan, som förut,
låg på golfvet dränkt i lut;
kvinnan själf på samma gång
sjungande sin älsklingssång.*

*Trons och hoppets späda brodd
har sin rot i nödens sådd;
därför lyster det ej mig,
kvinna, att beröfva dig
på en sång som skänker tröst
åt ett sorgbetungadt bröst,
ty du vet en vän, som har
vård om dig i alla dar.*

DÖDSRUNOR

öfver mera bemärkta svensk-amerikaner, hvilka
under det senaste året aflidit.

Af A. Schön.

JOSUA LINDAHL.

å morgonen den 19 april 1912 spred sig bland landsmännen i Chicago sorgebudet, att dr Josua Lindahl föregående kväll aflidit i sitt hem därstädes. Underrättelsen om hans bortgång kom desto mer oväntad och verkade desto smärtsammare som det ej var känt bland mängden af dr Lindahls talrika vänner, att han var sängliggande sjuk. Han hade under en åktur veckan förut ådragit sig en svår förkylning och denna hade utvecklats till lunginflammation, som efter sex dygn medförde döden.

Dr Lindahls fränfälle innebar för Svensk-Amerika hvarken mer eller mindre än en nationalförlust. Dr Lindahl var nämligen en af dess allra förnämsta märkesmän på det kulturella området och en af svenskhetens starkaste stödjeplare. Efter att redan i fäderneslandet hafva inträdt på den vetenskapliga banan, vunnit rykte som ovanligt intresserad och framgångsrik lärare, deltagit i flera vetenskapliga expeditioner, hedrats med viktiga offentliga uppdrag och dokumenterat sig som framstående vetenskaplig författare, verkade han här i Svensk-Amerika under en tid af nära 30 år dels som läroverkslärare, dels som museiföreståndare, dels som författare på det vetenskapliga området. Härigenom gagnade han i hög grad ej blott sin egen nationalitet utan därjämte adoptivlandet i stort och genom sitt stigande rykte inom vetenskapens värld kastade han ökad glans öfver det svenska namnet, på samma gång hans eget bars långt utom Föränta staternas gränser.

Betydelsefull som *hela* hans mångsidiga verksamhet sålunda

var för oss svensk-amerikaner, var dock den del däraf, som faller inom ramen af hans tioåriga tjänstetid som lärare vid vårt äldsta och förnämsta läroverk, Augustana College, för oss den viktigaste och mest gifvande. För läroverket själf var den epokgörande. Dr Lindahl var en af de första i Sverige akademiskt utbildade lärare, som kom hit ut till den stora västern, där så många af Sveas söner och döttrar redan då slagit ned sina bopålar. Vid nämnda läroverk blef han anställd som lärare i naturvetenskap samt matematik redan 1878 eller en tre år efter den tid, då läroverket genom sin flyttning från Paxton till Rock Island utträdde ur sin nybyggareperiod och inträdde i ett nytt och för detsamma särdeles viktigt utvecklingsskede. Honom tillkommer äran af ej blott att hafva tillkämpat förstnämnda ämne ett framskjutet rum på läroverkets undervisningsschema och befäst detsamma i läroverksmyndigheternas och allmänhetens aktning, utan äfven af att bokstafligen hafva skapat läroverkets i många afdelningar synnerligen rikhaltiga naturalhistoriska museum och hafva utbildat dem, som nu till heder för honom och sin Alma Mater bekläda professurer i dessa och närbesläktade ämnen vid svensk-amerikanska och andra läroverk. De kurser han upprättade kvarstå i hufvudsak ännu, och naturstudiet därstädes gagnades för all framtid genom den ihärdighet och omsorg, hvarmed han anskaffade nödigt undervisningsmaterial, och ännu mer genom den pedagogiska betydelse, han visade att detta ämne äger. En utmärkt lärare som han var, förstod han att äfven hos sina lärjungar ingjuta en lefvande kärlek till sitt älsklingsämne samt för högre studier i allmänhet. Utan öfverdrift kan det sägas, att dr Lindahls inflytande ännu spåras inom vår svenska-amerikanska läroverksvärld, oaktadt det redan är nära ett fjärdedels sekel sedan han afgick från sin lärarebefattning vid Augustana College.

Huru lockande det än vore att gifva sig in på och utförligare teckna de olika hufvuddragen af den ädle svensk-amerikanske föregångsmannens verksamhet, nödgas vi af utrymmesskäl afstå därifrån och inskränka oss till angifvande endast af viktigare fakta och data ur den hädangångnes lif. En utförligare biografisk uppsats torde också här desto mindre vara af nöden som en ypperlig sådan för få år sedan i en annan af A. B. C:s publikationer meddelats af annan hand.*

* Af G. N. Swan i *Ungdomsvännen* för december 1904.

Johan Harald Josua Lindahl föddes den 1 jan. 1844 i Kungsbacka, Halland. Föräldrarna voro kyrkoherden i nämnda stad Johan Lindahl, smålänning till börden, och hans maka Susanna Mathilda, f. Björkländer. Vid sin faders död 1854 sändes Josua till släktingar i Karlshamn, genomgick därvarande allmänna läroverk och aflade därpå studentexamen vid universitetet i Lund den 26 maj 1863. Här fortsatte han nu sina studier, aflade fl. kand. examen den 31 januari 1872, disputerade för den filosofiska graden den 30 maj 1874, promoverades till fl. doktor den 3 juni samma år och förordnades den 26 februari 1875 till docent i zoologi vid universitetet i Lund. Från denna befattning åtnjöt han dock tjänstledighet år efter år, enär han vid tiden för sin utnämning var upptagen af vetenskapligt arbete i Kongl. zoologiska riksmuseum i Stockholm och fortsatte därmed så länge han var kvar i Sverige. Han afgick från docenturen först 1877, sedan han under tiden bosatt sig i Amerika. Under studietiden åren 1864—66 tjänstgjorde han tidtals som vikarierande eller extra lärare vid elementarläroverken i Landskrona, Lund och Göteborg.

Som zoolog deltog Lindahl i flera vetenskapliga expeditioner. Under maj och juni 1870 var han på inbjudan en af deltagarna i en kryssning utanför Irlands sydvästskust ombord å den engelske zoologen J. Gwynn-Jeffreys jakt "Osprey", och under juli, augusti och september samma år deltog han i den af Royal Society i London utsända expeditionen med H. M. S. "Porcupine" för djuphafsundersökningar, dels i Atlanten under nämnda mr Gwynn-Jeffreys ledning, dels i Medelhafvet under presidentens i Royal Society dr W. B. Carpenters ledning. Sedan expeditionen återkommit till England, idkade Lindahl studier i British Museum och Museum of Comparative Anatomy i London intill midten af december månad. Påföljande år, under månaderna maj—september, deltog han som zoolog i den af Kongl. Vetenskapsakademien utsända expeditionen till Grönland i kongliga svenska flottans fartyg "Ingegerd" och "Gladan", och under sommarferierna 1872 och 1873 var han en af deltagarna i de draggingsturer, som på uppdrag af Göteborgs och Bohusläns hushållningssällskaps ordförande, greve Albert Ehrensvärd, utfördes i Skagerack, Kattegat och Bohusläns fjordar i kanonbåtarne "Polhem" och "Ingegerd" för utrönande af fördelningen af de evertebratdjur, som tjäna till föda åt fiskar.

Utnämnd till sekreterare vid Kongl. svenska kommissariatet,

innehade han officiell befattning vid den internationella geografiska kongressen och expositionen i Paris 1875, hvarvid anskaffande af utställningsföremål, deras transporterande till och ordnande i Paris samt redigering af utställningskatalogen föll på hans lott. Sedan han på hösten samma år återkommit till Stockholm, förordnades han till sekreterare vid kongl. svenska kommissariatet vid världsutställningen — The Centennial — i Philadelphia 1876 och afreste till nämnda stad redan i november 1875. Här tjänstgjorde han ända till dess utställningsgodset återsändes till Sverige i februari 1877. Strax efter världsutställningens slut bildades i Philadelphia en s. k. Permanent International Exhibition, och Lindahl blef utnämnd till superintendent för den skandinaviska afdelningen af densamma. På grund af bristande ekonomiska resurser upplöstes emellertid denna utställning efter en kort tillvaro, och i själfva verket var den skandinaviska afdelningen den enda, som vid utställningens öppnande befanns i fullfärdigt skick och den enda, som någonsin fullbordades.

I december 1878 blef han af direktionen för Augustana College och Teologiska Seminarium i Rock Island, Ill., kallad till professor i naturvetenskap och matematik, hvilken befattning han antog, och tjänstgjorde han här till allmän belåtenhet till och med vårterminen 1888, eller i tio års tid, då han tog afsked från befattningen efter att ha blifvit utnämnd till statsgeolog i Illinois och kurator för statens naturhistoriska museum i Springfield.

Under sin tjänstgöring som professor i naturvetenskap vid Augustana College grundlade han här, såsom redan antyd, ett naturhistoriskt museum för att erhålla nödvändigt material vid undervisningen, och detta museum tillökade han sedan år efter år med nya föremål. För att erhålla sådana, företog han resor, bland hvilka den till California och Farallone-öarna sommaren 1886 var den mest givande.

Då han nedlade sin befattning vid Augustana College, befann sig dess naturhistoriska museum, tack vare Lindahls skicklighet, nit och intresse, i förträffligt skick och kunde i rikhaltigt och instruktivt ordnad innehåll mäta sig med de flesta college-museer i västern. Det museum han tillträdde däremot, ehuru rikt på isynnerhet geologiskt material, befann sig i ett kaotiskt tillstånd och dess ordnande kräde mycket och ihärdigt arbete. Men Lindahl var mannen att sätta det hela i system. Han hade

DR JOSUA LINDAHL

haft glädjen att få muséet i vederbörligt skick, då guvernörsombyte inträffade i staten. Demokraten Altgeld kom till styret, och ehuru statsgeolog- och kuratorsbefattningen näppeligen kunde anses vara af "politisk" natur, affordrade den nye guvernören Lindahl hans afskedsansökan. Då Lindahl sålunda efter fem års tjänst nödgades i juli 1893 afgå från befattningarna i fråga, ägde han emellertid tillfredsställelsen att kunna lämna ifrån sig hela det väldiga museimaterialet sorteradt och grupp efter grupp granskadt af framstående specialister samt omfattande en serie "typiska" exemplar, ordnade så väl för den besökande allmänheten som i synnerhet för dem, som ex professo idka vetenskapliga studier.

Ett af de bästa vittnesbörden om hans höga ståndpunkt som vetenskapsman var den geologiska utställning, som han för statens räkning anordnade i Illinois' byggnad på världsutställningen i Chicago 1893 och hvarmed han var sysselsatt större delen af tiden från våren 1891 till i medio af juli 1893. I augusti sistnämnda år inträdde han som suppleant för hr Hugo Hörlin i världsutställningens internationella prisnämnd och lyckades under sin till utställningens slut fortgående verksamhet som prisdomare rädda pris åt flera däraf förtjänta svenska utställare, som utan hans mellankomst sannolikt skulle gått miste om belöning.

Lindahl hade redan 1903 af sin vän och promotionskamrat i Lund, dr P. Håkansson i Eslöf, fått i uppdrag att här i landet anlägga ett laboratorium för framställande utaf det af dr H. uppfunna läkemedlet Salubrin. Lindahl mottog uppdraget och började i Cincinnati verksamheten i mindre skala. Denna visade sig emellertid snart så löftesrik, att han beslöt att förlägga den till det mer centralt belägna Chicago. Här uppförde han i stadsdelen Grand Crossing 1906 ett laboratorium, som han sedan i förening med sin son, hr Seth Lindahl, med framgång förestod.

Ehuru under så godt som hela sitt lif sysselsatt med andra göromål, fann Lindahl dock tid äfven för ett rätt vidsträckt författareskap. Hans doktorsafhandling, för att nu börja med denna, hade till ämne "Om Pennatulidsläktet Umbellula Cuvier" och trycktes sedermera i Svenska Vetenskapsakademiens handlingar. Hans första litterära arbete af större omfång var fullbordandet af en utaf en annan författare påbörjad svensk bearbetning af Brehms tyska arbete "Illustriertes Thierleben", hvilket skedde sommaren 1874. Till det af Kongl. svenska kommissari-

atet vid den internationella geografiska kongressen i Paris utgifna arbetet: "Notices sur la Suède a l'occasion du Congres International des Sciences Géographiques de 1875 a Paris", bidrog han med ett kapitel under rubriken "Expéditions Suédoises aux regions arctiques" hvarjämte han utarbetade utställningskatalogen. År 1881 offentliggjorde han i "Hemlandet" en längre afhandling rörande de indiska naturalster, som Augustana College under året mottagit: "Notiser om de indiska naturalster, hvilka af pastor A. B. Carlson i Samulcotta, Indien, förärats till Augustana College". År 1890 utgaf han "Geological Survey of Illinois, Vol. VIII", en diger volym, åtföljd af en bilaga innehållande illustrationer; vidare "Description of a Skull of *Megalonyx Ledyi*", offentliggjord i "The Transactions of the American Philosophical Society"; "Report on the Geological Department of the Illinois State Exhibits at the World's Columbian Exposition in Chicago 1893", publicerad i den 1894 af Illinois State Board of World's Fair Commissioners utgifna officiella rapporten; ett par vetenskapliga uppsatser, offentliggjorda i muséets i Cincinnati månadsskrift; uppsatser och artiklar i engelska, franska och tyska tidskrifter; uppsatser i "Ungdomsvännen", "Hemlandet" samt PRÄRIEBLOMMAN o. s. v.

Lindahl var medlem af en mängd in- och utländska lärda samfund. I Svenska Historiska Sällskapet i Amerika var han en tid ordförande.

Då den geografiska kongressen i Paris 1875 var öfver, utnämndes han af franske undervisningsministern till Officier d'Academie och år 1877 erhöll han såsom ett erkännande af sina förtjänster om den svenska utställningen på världsexpositionen i Philadelphia året förut af konung Oscar II Vasaorden.

* * *

Lindahl ingick år 1877 äktenskap med fröken Sophie Pählman, dotter till majoren vid Kronobergs regemente, Carl Adolf Pählman. Äktenskapet välsignades med fyra barn: två söner och två döttrar. Den äldste sonen Sven Carl, afled i Rock Island 1881. Den yngre, Seth Harald, är bosatt i Chicago, där han förestår den af fadern grundlagda Salubrin-affären. Äldsta dottern, Eva Hedvig Sofia, är sedan 1899 gift med ingenjören Dag Agnar Engström i Stockholm; den yngre dottern, Signe Elizabeth Hedvig Sofia, vistas hos sin broder.

I september 1909 hade Lindahl sorgen att genom döden förlora sin ädla maka, som under hans rätt växlande lif här i landet var för honom ett ovärderligt stöd. Äktenskapet var ovanligt lyckligt och makarnas samlif rent af idealiskt.

I det enskilda umgänget var dr Lindahl en af de angenämaste och mest älskvärda personer, man gärna kan påträffa. Ytterst enkel, anspråkslös och flärdfri samt med en sällspord blidhet och jämnhet i lynnet, vann han vänner hvarhelst han kom. Och han tillhörde de säkerligen relativt få i denna värld, som kunna för hela lifvet behålla de flesta vänner, de en gång vunnit.

Lindahl umgicks under de senare åren med planer att aflägga ett länge fördröjdt besök i Sverige. Detta blef dock ej af. I stället kom nu underrättelsen om hans död — ett budskap som äfven där liksom här väckte sorg och förstämning i vida kretsar.

NELS NELSON.

En i vida kretsar bekant svensk-amerikan, tjänstemannen i Scandia Life Insurance Company i Chicago, Nels Nelson, afled den 6 april 1912 i sitt hem, 843 Windsor ave., därstädes, efter ett årslångt lidande, i en ålder af 71 år och 9 månader. Dödsorsaken var kräfta. Med honom bortgick en af staten Illinois' mera framstående äldre medborgare af svensk börd. Under inbördeskriget tjänade han med ära och berömmelse sitt adoptivland och steg i graderna till officer. Sedan dess gjorde han under 40 år i allmän och enskild tjänst genom sin skicklighet, plikttrohet och redbarhet det svenska namnet inom staten heder. Budskapet om hans fränfälle framkallade öfverallt, där han var känd, uppriktig sorg och saknad.

Nels Nelson föddes i Veinge, Halland, den 13 juli 1840. Föräldrarna voro hemmansägaren och smeden Nils Bengtsson och hans hustru Johanna Johansson. Dessa utvandrade 1854 till Amerika, medtagande fyra af sina barn; sonen Nels däremot nödgades de på grund af medellöshet tills vidare kvarlämna i hembygden. Familjen anlände till Chicago under koleraepidemien 1854, och Nils Bengtsson och en af sönerna afled därstädes i den hemska farsoten kort efter ankomsten dit.

Sonen Nels lämnade Sverige 1856 och anlände i juli samma år till Galesburg. Här bevistade han folkskolan, arbetade därpå hos farmare i stadens grannskap, innehade en tid anställning hos Chicago & Burlington-järnvägsbolaget samt blef därpå snickarelärling.

Som sådan arbetade han ännu, då inbördeskriget i april 1861 utbröt. Svenskarna i Illinois voro bland de första som hörsammade president Abraham Lincolns kallelse till landets vapenföra män att ställa sig under unionens fanor. Två svenska infanterikompanier — kompani C af Illinois 43:e frivilliga regemente och kompani D af Illinois 57:e d:o samt ett svenskt artilleribatteri, batteri H af Illinois första lätta artilleri — organiserades och inmönstrades i unionsarméen. Till det förstnämnda kompaniet, som bestod af landsmän från Galesburg, Bishop Hill, Victoria, Wataga, Berlin, Andover, Moline, m. fl. af de äldsta svenska samhällena inom staten, slöt sig Nelson och blef af det samma omedelbart vald till andre sergeant. Kompaniet inmönstrades i september 1861, anslöts jämte de öfriga kompanierna af samma regemente den 18 mars 1862 vid Fort Donelson till general Ross' brigad af general McClellans division; erhöll i tvådagars-slaget vid Shiloh den 6 och 7 april samma år sitt blodsdrop; deltog i belägringen af Corinth; d:o i marschen mot och intåget i Little Rock och utmärkte sig senare i de häftiga striderna vid Prairie d'Anne och Jenkins Ferry. I dessa och andra strider tog Nelson del och utmärkte sig därunder på ett sådant sätt, att han den 3 mars 1865 blef befordrad till premiärlöjtnant, med öfverhoppande af förste sergeants- och sekundlöjtnants-graderna. Ehuru han deltog i så många strider och ofta befann sig i kulregnet, undgick han märkvärdigt nog, att bli sårad. Men till följd af de många strapatserna under kriget led hans hälsa svårt afbräck.

Som premiärlöjtnant kvarstod han till krigets slut, hvarefter han återvände till Galesburg, där han etablerade sig som affärsman. Äfven som sådan åtnjöt han stort anseende. Huru aktad han i sin hemstad var framgår däraf, att han år 1871 invaldes till stadskassör och därefter fyra gånger å rad omvaldes till innehafvare af nämnda befattning, som han beklädde till och med 1875. Men äfven för andra medborgerliga uppdrag togs hans förmåga i anspråk. Sålunda var han i Galesburg medlem af Board of Supervisors i ej mindre än 15 år, skolstyrelsen i fyra år och biblioteksstyrelsen i sju år.

Då Scandinavian Mutual Aid Association i Galesburg år 1883 organiserades, deltog Nelson i organisationsarbetet, valdes till föreningens sekreterare och kvarstod som sådan i 19 år, eller till dess föreningens affärer den 29 augusti 1902 öfvertogos af Scandia Mutual Life Insurance Co., samt nedlade i föreningens tjänst ett drygt arbete.

Våren 1903 valdes han åter till stadskassör i Galesburg, nu för en tid af två år.

Sedan Scandia Mutual Life Insurance Co. på våren 1905 omorganiserats på "legal reserve"-basis till lifförsäkringsbolag under namn af Scandia Life Insurance Co., inträdde Nelson, på inbjudan af bolagets styrelse, i dess tjänst vid hufvudkontoret i Chicago och kvarstod här till hösten 1911, då han till följd af tilltagande sjuklighet nödgades draga sig tillbaka.

Nelson var under många år medlem af Första luth. församlingen i Galesburg och en verksam och aktad sådan. Under 14 års tid var han här trustee och kassör och representerade densamma ofta vid konferens- och synodalmöten. Äfven af Augustana-synoden var han uppmärksammas och anlitad. Då Augustana Book Concern 1889 bildades, invaldes Nelson i direktionen samt tjänstgjorde här till 1893. Påföljande år invaldes han ånyo och kvarstod i direktionen till sommaren 1906.

I sin hemstads politiska lif tog han en intresserad och verksam del och var litet emellan ombud vid olika konvent. Som veteran tillhörde han Grand Army of the Republic.

Han var en försynt och tillbakadragen natur, men uppriktig och vänfast. I sitt såväl offentliga som enskilda umgänge ovanligt älskvärd, vann han vänner hvarhelst han kom.

Nelson ingick 1868 i Galesburg äktenskap med Sarah Nelson. Hon afled den 7 december 1898. Han sörjes närmast af en son, Arthur Ulrich Nelson (f. 1869), sekreterare i Fidelity Building & Loan Association i Galesburg, och sonhustru. En annan son afled i späd ålder.

Begrafningen ägde rum den 10 april i Galesburg, hvarvid den högtidliga likbegängelsen försiggick i Första sv. luth. kyrkan.

Då kistan utbars, paraderade utanför kyrkan den lokala afdelningen af Grand Army of the Republic med fana.

GUSTAF SJÖSTRÖM.

Den i Sverige afldne man, som bar detta namn, utöfvade under en följd af år här i Svensk-Amerika dels som journalist och författare, dels som föreläsare och slutligen som prästman en verksamhet och ett inflytande, som berättiga honom till en plats i raden af runor öfver märkligare svensk-amerikaner. Särskildt som författare inom den humoristiska genren intager han i vår unga svensk-amerikanska litteratur ett framstående rum. Hans bok: "Jan Olsons äfventyr, eller en värmändsk immigrants resor och lefnadsöden i det norra Amerika", är en veritabel pärla inom vår litteratur. "En kärnfrisk lefnadsfilosofi genomgår hela boken, och man öfverser gärna med att författaren på sina ställen gifver sin fantasi alltför fritt spelrum och t. o. m. gör sig skyldig till öfverdrifter och orimligheter vid framställandet af sina diktade äfventyr", yttrar den framstående litteraturkännaren och kritikern Ernst Skarstedt i sin 1897 utgifna bok: "Våra pennfäktare".

Gustaf Sjöström föddes i Umeå 1855, genomgick allmänna läroverket i Gäfle, tog studentexamen i Upsala 1878 och fil. kand. examen darsammastädes 1885. Han bedref därefter under någon tid teologiska studier i Upsala i afsikt att blifva präst inom svenska statskyrkan men drogs så småningom, antagligen genom sin bekantskap med lektor Waldenström, från läroverkstiden i Gäfle, öfver åt det frireligiösa hållet och blef så waldenströmsk predikant uppe i Norrland. Som sådan lär han hafva varit omtyckt och gärna hörd.

På försommaren 1887 utvandrade han till Amerika, slog sig att börja med ned i Minneapolis, Minn., och hade här under en kort tid anställning vid den då af pastor E. A. Skogsbergh utgifna frireligiösa tidningen "Minneapolis Veckoblad". I oktober samma år reste han till Chicago för att möta sin fru och dotter, som kvarstannade i Paris, då han reste ut, och erhöll här plats som medarbetare i "Missions-Vännen". Här kvarstannade han i sex månader, hvarefter han öfvergick till "Chicago-Bladets" redaktion. Efter en kort tids anställning därstädes blef han på våren 1890 medredaktör i "Hemlandet" och kvarstod såsom sådan i cirka tre års tid. Det var härunder han skref den omtyckta humoristiska serien "Bref från Jan Olson i Kil", som han sedan samlade och år 1892 utgaf i bokform under titeln "Jan Olsons äfventyr". Boken var försedd med

originalillustrationer af Gus Higgins och tilldrog sig, liksom tidigare breffserien, stor uppmärksamhet.

Från "Hemlandet" öfvergick S. till "Svenska Tribunen", där han bl. a. skref kåserier öfver märket "Pell Person". Sedan han därefter under någon tid rest omkring i de lutherska församlingarna i Amerika och hållit föreläsningar och humoristiska föredrag, blef han redaktör för "Vårt Land" i Jamestown, N. Y., i hvilken tidning han skref intressanta resebref från Alabama. I maj 1896 blef han redaktör för "Österns Härold" (f. d. "Fram-åt") i Brooklyn, N. Y., och var därpå under en kort tid impresarie för den gamle krigsbussen från "Monitor", Hans Anderson, då denne reste omkring och för landsmännen berättade sina hågkomster från den minnesvärda striden på Hampton Roads den 9 mars 1862. År 1898 var han en kort tid anställd som redaktör för "Rockfords-Posten" i Rockford, Ill.

Under allt detta synes han dock hafva långtat tillbaka till den teologiska banan. Detta framgår däraf, att han efter att ha lämnat "Rockfords-Posten" lät inskrifva sig vid de amerikanska episkopalernas prästbildningsanstalt Western Theological Seminary i Chicago. Här aflade han 1899 prästexamen och prästvigdes. Under studietiden hade han grundlagt den svenska episkopala Immanuels-församlingen på söder i Chicago och blef nu dess pastor samt tjänstgjorde som sådan tills i juli månad 1902, då han, på uppmaning af sin gamle lärare i Uppsala, dåvarande biskopen i Härnösand Martin Johansson, reste till Sverige och inträdde som präst i Härnösands stift. Han förordnades här att börja med till adjunkt i Bjärträ i Ångermanland och därefter till vice pastor i Häggdånger samt slutligen i början af 1910 till pastorsadjunkt i Sundsvall. Under sin tjänstgöring där förvärfvade han sig varma sympatier genom sin goda och till hjärtat gående vältalighet samt sitt vänsälla och gemytliga väsen som privat personlighet. Det påstås, att han under sin sundsvallstid var stadens helst hörde predikant.

Amerika kunde han dock aldrig glömma och för honom var ej alldeles främmande tanken att resa tillbaka hit och här återupptaga sin prästerliga verksamhet. Det är emellertid desto mera ovisst om denna tanke någonsin kommit att förverkligas, som Sjöström nu innehade en äfven ekonomiskt förmånlig plats och kunde inom en icke alltför aflägsen framtid påräkna befordran till kyrkoherdebefattning.

Sjöström var en lugn, trygg natur med en godmodig uppfattning af livets såväl mörka som ljusa sidor. Ingenting tycktes rubba honom ur hans lynnes jämnvikt. I skarp kontrast häremot stod hos honom den andens rastlöshet, som tog sig uttryck i hans täta ombyten af verksamhetsfält.

Pastor Sjöström afled hastigt i Sundsvall den 23 januari 1912. Han sörjes närmast af maka, född Marie Caroline Zoellner från Paris, samt två barn: dottern Vera Sjöström, som våren 1911 aflade fl. kand. examen vid Northwestern University i Evanston, Ill., samt sonen Frank Sjöström, civilingenjör från Tekniska skolan i Härnösand och anställd hos en större firma i Chicago.

ERIK WESTERLUND.

En af staten Illinois' tidigare svenska banbrytare gick den 5 januari 1912 i Andover ur tiden. Det var Erik Westerlund, som då afled därstädes i en ålder af 75 år och sex månader. Westerlund anlände efter en resa, som i besvärligheter söker sin like, till Andover redan år 1850, eller endast tre år efter det de första svenskarna började slå sig ned därstädes, fick genomgå nybyggaretidens alla svårigheter men lyckades besegra alla hinder och blef med tiden stor jordägare samt en betrodd och mycket ansedd man.

Westerlund föddes i Hassela socken i Hälsingland den 16 juni 1836. År 1850 utvandrade hans fader Erik Abraham Hans Westerlund jämte sin familj, bestående af hustru, fyra söner och två döttrar, samt sin broder Anders Darius Westerlund och hans familj, till Amerika. De båda familjerna tillhörde ett utvandraresällskap på något öfver 100 personer från Hassela, Bergsjö, Gnarp och Hudiksvall i Hälsingland och från Attmar och Sköde i Medelpad, som mot slutet af juli månad samma år samlades i Gäfle för att därifrån afresa till Amerika. Först den 17 augusti afseglade de med fartyget "Oden", med New York som mål. Efter hela 11 veckor på hafvet, hvarunder de fingo utstå många obehag och umbäranden, anlände de till New York. Nio personer af utvandraresällskapet, bland dem

Erik Westerlunds mor och en af hans systrar, afledo under resan, hvarjämte två matrosor omkommo af våda.

I New York bortslumpade sällskapet resten af sin proviant i tanke att de med lätthet skulle kunna anskaffa hvad som behöfdes för återstoden af resan, men häri bedrogo de sig och fingo under fortsättningen af färden ofta lida nöd. För \$8 person skaffade de sig biljetter till Chicago och anträdde så resan dit. Denna var på den tiden ej så lätt och behaglig som i våra dagar. Den 4 november instufvade de sig på flodångaren "Isaac Newton" och anlände efter en sömnlös natt kl. 5 följande morgon till Albany, där deras bagage utan vidare vräktes i smutsen på kajen. Kl. 12 på dagen bestego de ett immigranttåg, som totalt saknade alla bekvämligheter och sålunda var föga bättre än ett boskapståg. Efter ytterligare en sömnlös natt anlände de den 6 november kl. 2 e. m. till Buffalo. Härfån skulle de resa med ångbåt på de stora insjöarna till Chicago men fingo vänta på båtens afgång till den 8:e. Under tiden fick en del af sällskapet efter mycket besvär kvarter hos en norrman vid namn Larson, som där hade en liten lägenhet, och en annan del hos en tysk jude. Då de hos den sistnämnde betalat sin räkning och lämnat stället kom juden springande ut på gatan efter dem med en ny räkning på 12 och en half cents person och motiverade detta kraf därmed, att de hos honom efterlämnat en del af de mångfotade grå hyresgäster, som tagit in hos dem under resan. De betalte, emedan de ej kunde gen-drifva hans påståenden; och trots det att de hade svårt att undvara penningarna, kunde de ej annat än beundra judens affärsgeni.

På aftonen den 8 november gingo de ombord på ångaren "Sultana", ett gammalt, dåligt skrof, som skulle föra dem till Chicago. De för immigranterna bestämda rummen voro redan upptagna af druckna och smutsiga irländare, så att svenskarna ej hade annan råd än att kvarstanna på däck. Men detta var dubbelt svårt i anseende till resans längd och den framskridna, kalla årstiden. De, som voro för svaga att kunna uthärda på däck, och som voro någorlunda bemedlade, hyrde två passagerarerum för 40 dollars och instufvade sig där så många som kunde. En stor lycka var, att de förskonades från svårare stormar, ty fartyget var dåligt och därtill tungt lastadt. På sjön St. Clair satte fartyget på grund, och det tog nära nog en hel dag att få det flott. De flesta af passagerarna sattes i land

på Canada-sidan, där de fingo lida både af hunger och köld. Sedan en del fraktgods blifvit aflastadt på en annan ångbåt, kommo de äntligen loss och kunde frampå natten efter mycket bråk fortsätta resan till Chicago, dit de anlände på kvällen den 14 november. Staden hade då endast 28,000 invånare och gjorde på immigranterna intryck af en veritabel sumphåla.

Den 15 november tillbringade de i Chicago under förberedelser för resan till Andover. Ingen järnväg fanns då från Chicago västerut. Den svenske episkopalprästen Gustaf Unonius skaffade dem en ledsagare och tolk på resan. Denne var Per Ersson från Västmanland, en svåger till f. d. underofficeren John Roth, som den 13 maj samma år i tingshuset i Cambridge nedskjutit Bishop Hill-koloniens ryktbare grundläggare Erik Jansson. Ersson erhöi \$10 för sitt besvär, och kanalbåtbiljetten från Chicago till Peru kostade \$1.37 per person.

Den 16 november på morgonen, då de hade gått ombord på kanalbåten, började det att snöa och arta sig att bli vinter. Resan till Peru, dit de ankommo den 19:e på kvällen, blef därför ganska obehaglig. Immigranterna stodo som packade sillar i båtens lastrum. Per Andersson från Hassela, den förmögnaste mannen i sällskapet och som utgjorde ett slags ledare för det-samma, hade i Chicago inköpt en kokspis. Denna satte han upp i lastrummet, så att de fingo en smula värme. Då intet annat fanns att äta, bakade man af medfördt mjöl plättar på spisluckorna. Enär det var trångt om utrymmet, isynnerhet när det gällde att lägga sig ned för att få en smula sömn, öfverenskommo de att tura om så, att två personer åt gången skulle njuta tio minuters hvila. De hvilka ej stego upp, då man ropade på dem, blefvo af starka armar försatta i upprätt ställning.

Från Peru hade de omkring 60 mil till Andover. För \$18 stycket hyrdes några hästskjutsar och på dessa lastades bohaget, hvarefter kvinnorna och barnen samt de sjuka bland männen fingo taga plats öfverst på lassen. De öfriga fingo gå till fots. Den 21 november lämnade de Peru. Det blef en färd, som deltagarna mindes så länge de lefde. Skjutsbönderna, som hade supit sig fulla, körde som skojare, så att de till fots varande männen fingo springa vid sidan och hålla emot lassen, så att dessa ej skulle välta. Ett litet stycke från Princeton, vid en bro öfver en bäck, täflade tvenne af skjutsbönderna med hvarandra att först komma öfver bron. De hunno fram ungefär samtidigt, hvarvid den ene trängdes af bron och lasset med de

stackars immigranterna på välte ned i den tämligen djupt inunder rinnade bäcken. De som befunno sig på lasset voro Erik Westerlunds farbroder, den ofvannämnde Anders D., hans hustru och dotter. De båda sistnämnda skadade sig, men värst gick det för Westerlund själf. Då han vid vältandet sökte hoppa af, slog han hufvudet mot bron så våldsamt, att hufvudskålen spräcktes. I kvällningen anlände till Princeton, fingo immigranterna här tak öfver hufvudet på en loge tillhörig en amerikansk präst, boende halfannan engelsk mil utom staden. Den skadade Westerlund och hans familj infördes i prästens kök och här afled W. på natten. Liket lämnades hos prästen, som åtog sig att mot en ersättning af \$10 begrava detsamma.

Den 23 november anlände sällskapet under full snöstorm ändtligen till Andover. De hade föreställt sig, att detta skulle vara åtminstone en större by; men huru snopna blefvo de ej, när de funno, att platsen utgjordes af en ändlös prärie med ett hus här och där! Till all lycka sammanträffade de genast med den året förut dit anlände svenske lutherske pastorn Lars Paul Esbjörn, hvilken hjälpte till att skilja dem från sina besvärliga skjutsbönder.

Resan var nu sålunda öfverstånden, men nu uppstod frågan, hvar de skulle bo och hvad de skulle lefva af. Vintern hade kommit, och många, för att ej säga de allra flesta af invandrarna, voro fattiga och stodo i skuld för en del af resan. Den enda utvägen blef, att man fick skingra sig åt olika håll och söka lifnära sig så godt man kunde.

Det kan äga sitt intresse att i detta sammanhang erfara, att i detta sällskap befann sig Augustana-synodens hederspresident dr Erik Norelius, då en 18 års studerande.

Det var under dylika allt annat än lofvande omständigheter Erik Westerlund som yngling kom till Andover. Att det var godt gry i honom framgår däraf, att han med tiden blef en af detta gamla svensk-amerikanska samhälles förmögnaste och mest ansedda medborgare.

Året efter sin ankomst blef han efter af pastor Esbjörn erhållen kristendomsundervisning af denne konfirmerad, och lär W. hafva varit den förste svenske yngling i Amerika, som på 1800-talet blef konfirmerad inom sv. luth. kyrkan.

Såsom nybyggare i Andover-samhället fick Westerlund utstå pionjärtidens alla mödor, obehag och försakelser, särskildt under koleraåren på 1850-talet. Det berättas, att under dessa nödens

tider, då skaror af svenskar borttrycktes af koleran, var Erik Westerlund nästan den ende, som hela tiden både natt och dag med sin blifvande svärfaders, John Anderssons, häst och vagn körde liken till begravningsplatsen. Denna är sedan mer än femtio år öfverväxt med gräs, och intet märke visar de många särskilda grafkullarna.

Under de första åtta åren arbetade W. som dräng åt farmare i trakten, egnade sig därefter på egen hand åt farmning i Andover till 1866, då han jämte sin familj flyttade till en 80 acres farm i Osco township, som han förut köpt för \$10 per acre. Denna farm utvidgades sedan tills den omfattade 200 acres. Här dref han under många år en särdeles lönande kreatursafvel. År 1893 drog han sig emellertid tillbaka från skötseln af sin egendom och lefde sedan dess i lugn och ro, njutande af hvad han under sitt sträfsamma lif samlat.

Under sextio år var Westerlund medlem af sv. luth. församlingen i Andover, där han under årens lopp innehade alla förtroendetjänster, var diakon, trustee, medlem i byggnadskommittéer samt ombud till synodal- och konferensmöten. Han var alltid pliktrogen i de befattningar, som han valdes att sköta, och en pelare i Andovers församling, med sin stilla, kristliga vandel gjorde han sig älskad och aktad af alla, som han kom i beröring med, och fast han hade lång väg till kyrkan (4½ mil), saknades han aldrig vid högmässan. På sista tiden var hans hälsa något vacklande, men blott två dagar före sin död nödgades han intaga sängen.

Med sin nu efterlevande maka, Kristina Anderson från Hille i Gästrikland, med hvilken han för fyra år sedan firade guldbröllop, ingick han äktenskap den 7 februari 1858. Sex barn blefvo födda inom deras äktenskap, af hvilka en dotter, mrs Emma Peterson, dog redan för 20 år sedan. De nu efterlevande barnen äro: Sarah, gift och bor i Andover; Sophia, gift och bor i Iowa; John, gift och bor i Iowa; Anna, gift och bor i Iowa, och Julius, gift och bor i Osco på faderns gamla "homestead".

Af W:s tre bröder lefva ännu två, nämligen Jonas W., bosatt i Cambridge, och Peter W., boende i Orion, Ill. Den tredje brodern, Hans W., som bodde i Woodhull och deltog i inbördeskriget, afled 1876.

Erik Westerlunds begrafning firades den 9 januari i Andover och förrättades af Andover-församlingens forne lärare, pastor V. Setterdahl i Blue Island, Ill.

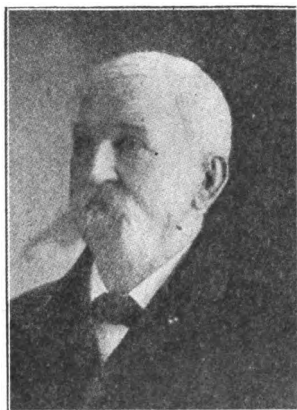
Nels Nelson

Gustaf Sjöström

Erik Westerlund

G. F. Linquist.

G. F. LINQUIST.

Seniorn bland Tacomas, Wash., svenskar både med afseende på lefnadsålder och vistelsetid i staden, kapten Gustaf F. Linquist, afled den 23 januari 1912 i en ålder af nära 84 år.

Kapten Linquist var en hedersman af den gamla, goda stammen, vänsäll, rättrådig och strängt plikttrogen i alla skiften. Linquists lefnadshistoria är ovanligt skiftesrik och intressant. Han hade ett lifligt och energiskt kynne, hvilket redan i unga dagar ledde honom in på ett lif fullt af äfventyr och växlingar. Äfven i mannaåldern fortsattes detta, och som han pröfvade lyckan på tre vidt skilda verksamhetsfält, sjömannens, krigarens och yrkesmannens, så framträdde äfven tre olika perioder i hans lefnad.

I Ernst Skarstedts arbete: "Washington och dess svenska befolkning", tecknas kapten Linquists lefnad sålunda:

Född i Göteborg den 14 augusti 1828, gick han vid 14 års ålder till sjöss och forftor som sjöman till 1850. Under denna tid seglade han världen rundt och hade många växlande upplevelser. Han var med om flera skeppsbrott. Först förläste han på norska kusten, hvarvid blott 3 man af 9 blefvo räddade. Sedan led han skeppsbrott i Engelska kanalen och den 4 april 1849 på ett korallref i Ostindiska hafvet. Af 22 man omkommo 13. De räddade funno en tillflykt på en sandö och lifnärde sig där i 20 dagar på rätt vildfågelskött. Den 24 april upptogos de af en norsk bark, hvars proviantförråd dock tog slut, när de varit ombord i 6 veckor. Fartyget hade förlorat sin kurs, och omsider gick det så långt, att de utsvaltna sjömännen beslöto att genom lottdragning afgöra, hvem som skulle uppoffras för de andra. Just före kl. 12, då lottdragningen var bestämd att äga rum, upptäcktes seglen af ett hvalfångarefartyg, hvilket upptog de nödlidande. Ett par af männen afledo i följd af de utståndna vedermödorna, och L. låg en lång tid sjuk i Hongkong.

Han reste därefter till New York och San Francisco, arbetade i grufvor i California med skiftande lycka åren 1850—1857, hvarpå han återvände till New York och ingick i speceri- och restaurantaffärer. Efter inbördeskrigets utbrott inskref han sig som soldat vid 5:e regementet af staten New Yorks frivilliga och deltog under de följande åren i öfver 30 slaktningar i Louisiana och Virginia, af hvilka den första utkämpades vid New Market Bridge, Va., den 31 december 1861 och den sista vid

Cedar Creek, Va., den 19 oktober 1864. Under en strid vid Pleasant Hill, La., den 16 april 1864 blef hästen skjuten under L. och han själf upptagen såsom död och förd till lasarettet, där han ej tillfrisknade förrän efter 4 månader. I en drabbning vid Port Hudson, La., den 27 maj 1863 hade L., som då var löjtnant, 4 svenskar och en norrman i sitt kompani. En af de förra, fanjunkaren Nils Rosenstjerna, blef sårad och svarade på L:s uppmaning till honom att lämna fanan till närmaste man och "falla ur ledet": "Inte så länge jag kan stå." Knappt hade han yttrat dessa ord, förrän en granatskärfva tog halfva hufvudet af honom och bestänkte fanan med hans hjärna. Bland andra strider, i hvilka han deltog, var det stora slaget vid Manassas, i hvilket hans regemente led den största förlust af människolif, som något regemente utstod under hela kriget. Regimentet var 462 man starkt, och på slagfältet lägo 367 döda eller sårade. De fruktansvärda blodscenerna i denna batalj voro helt naturligt outplånligt inristade i L:s minne, och det var sällan han kunde tala om krigsdagarna utan att häntyda på en eller annan detalj från detta drama.

Linquist befordrades 1861 till korpral, 1862 till löjtnant och slutligen till kapten för "gallant service". Vid krigets slut erbjöds han blifva öfverste i ett af Förenta staternas reguljära regementen. Denna utmärkelse afslog han emellertid, emedan, som han sade, "när det var örlog, ville jag vara med, men att vara soldat i fredstid tilltalade mig icke".

Efter krigets slut nedlade han sina besparingar i hotell- och oljeaffärer i och omkring Parkersburg, Va., men återvände 1869 till New York och blef restauratör. Sedan hade han anställning vid postverket i Brooklyn men lämnade den 1880 för att taga hand om en kooperativ koloni, som skulle anläggas i Washington-territoriet. Detta företag misslyckades som alla andra dylika, och hvar och en gick åt sitt håll. L. kom till Tacoma och fick plats på N. P.-banans kontor. Sedan dess innehade han anställningar som "deputy marshal", verkställande polisdirektör, biträdande tjänsteman vid sundhetsnämnden samt hamnkapten och var sedan 1886 ägare af Pioneer Tent, Flag & Awning Factory, som har sin lokal i no. 1113 Tacoma ave., där det upptager två våningar.

L. var president i det svenska landbolaget i Tacoma, var medlem af Military Order of the Loyal Legion, Grand Army of the Republic, Knight Templars, frimurareorden och Valhalla, hvars

förste ordförande han var. Han talade sitt modersmål lika flytande och rent som om han aldrig varit utom Sveriges gränser.

Kapten L. gifte sig kort efter krigets slut med Karin Lundborg från Stockholm och efterlefves af henne, sonen George och döttrarna mrs dr C. E. Case och miss Carrie Linquist.

En äldre broder till kapten L. var med. dr M. F. Linquist, som den 3 april 1910 afled i sitt hem i New Haven, Conn., i en ålder af 84 år. Dennes lefnadssaga, som var nära nog lika äfventyrsfylld som den yngre broderns, finnes tecknad i PRÄRIEBLOMMAN för 1911, sid. 247.

P. N. DEGERBERG.

En framstående och för vårt folks nationella sammanhållning och utveckling varmt intresserad man var hr P. N. Degerberg, som den 19 november 1911 afled i sitt hem i Philadelphia, Pa.

Degerberg föddes den 18 juni 1848 i Hellestad, Östergötland. Föräldrarna voro hederligt bondfolk, och Per var yngst bland tre syskon. Som liten fick han hjälpa till med litet af hvarje och lärde sig därför tidigt hvad arbete vill säga. Vid 14 års ålder lämnade han hemmet för att bryta sin egen bana. I Lund lärde han sig skrädderiyrket, och då han var 19 år reste han till London, England, där han arbetade ett par år.

År 1877 kom han till Philadelphia, där han fick anställning hos en framstående skrädderifirma och kvarstannade i sju år, hvarpå han startade egen affär, hvilken han genom duglighet, flit och redbarhet upparbetade till den främsta i staden.

Oaktadt sin framgång på affärsbanan och tvärt emot det icke alltför ovanliga sättet i medgångens dagar glömde Degerberg aldrig sitt gamla fosterland utan bevarade det i kär hågkomst. Så länge hans mor lefde, besökte han Sverige gång på gång och omgaf henne där med allt, hvad hon åstundade. Här i sitt adoptivland var han städse villig att hjälpa sina landsmän, och ingen behöfde gå ohulpen från hans dörr. Skandinaverna visste ock att uppskatta Degerbergs oegennyttiga arbete och duglighet samt beklädde honom med förtroendeposter af olika slag.

Mot den svenska lutherska kyrkliga verksamheten i Phila-

delphia var han frikostig. Hvarje år bidrog han med större belopp till Gustaf Adolfs-församlingen därstädes och skänkte den en vacker uppsättning nattvardskärl. I sitt testamente lämnade han församlingen en kontant gåfva på \$500.

Degerberg tillhörde Skandinaviska Föreningen i Philadelphia sedan 1873 och valdes redan 1874 till dess vice ordförande. Han har sedan varit föreningens ordförande i många år. År 1876 stiftade han tillsammans med några andra svenskar "Svenska Benefit-föreningen i Philadelphia" och var i fjorton år dess ordförande. Han var öfvermarskalk vid Skandinaviska Sångarförbundets i Amerika sångarfester i Philadelphia 1887 och i Minnapolis 1891, ordförande i den af svenskarna i Delaware-kolonierna tillsatta kommitté, som skickade en praktfull silfverpjes med anledning af konung Oscar II:s jubileum 1897, svenskarnas representant vid banketten med anledning af konung Christians of Danmark 40-års regeringsjubileum, ordförande i kommittéen för Lundastudenternas mottagande m. m. Han var hedersmedlem i Svenska Societeten och Svensk-Norska Föreningen i New York.

Degerberg var gift med en amerikanska och hade med henne flera barn. En dotter afled för fyra år sedan och denna förlust lär ha gripit fadern särdeles djupt.

På grund af Degerbergs alltid visade svensksinne och hans frikostighet mot Gustaf Adolfs-församlingen, gick denna kort efter hans död i författning om att anordna en storartad fest till hans minne. Denna afböjdes dock af hans efterlevande, som äro katoliker till trosbekännelsen, och kom ej till stånd.

HJALTE STÅLHAMMAR.

Den man, som bar detta namn, var en af de många svenskar, som med ära och berömmelse deltog i inbördeskriget och bidrog att rädda unionen. I detta krig tjänade han sig upp från simpel soldat till officer, befordrades efter krigets slut till kapten, deltog sedan i indiankrigen och tog efter 23 års tjänst i Förenta staternas armé afsked, då han bosatte sig i sin hembygd i Blekinge. Här utnämndes han 1904 till major i amerikanska armén med fullmakt och lön. Den 27 februari 1912

aflöd den gamle krigaren och hedersmannen efter en lefnad mer växlingsrik och gagnande än de flestas.

Major Stålhammars lefnadsöden skildras af märket G. B. i "Svenska Dagbladet" som följer:

Han föddes 1835 i Karlshamn, på hvars kastell fadern, kapten-löjtnanten Lorentz Henrik Stålhammar, var t. f. kommandant. Efter att ha genomgått Flishults landbruksskola i Småland år 1854 var han förvaltare hos Kuylenstiernas på Susegården, Hal-land. Fyra år senare, 1858, aflade han studentexamen i Lund.

1859 utbröt kriget mellan Österrike och Italien, och då kunde Stålhammar, som alltid önskat att få bli soldat, ej motstå sin längtan att få gå i sina fäders fotspår. Hans gamle fader, som hade sju barn, hade ej råd att låta mer än den äldste af sönerna bli officer. Nu var det efterlängtade tillfället omsider kommet, men när Stålhammar äntligen erhållit penningar till resan och hunnit fram till Wien, slöts freden, och han stod nu utan medel i den österrikiska huvudstaden. Genom sin aldrig svikande rådgighet lyckades han emellertid komma till Hamburg, hvarifrån han åtföljde ett segelfartyg till Göteborg. Han tog nu värfning som jungman på ett kofferdifartyg, destineradt till Amerika, fast besluten att gå under eller återvända som en oberoende man. Under resan till Amerika, som tog 58 dygn, blef kaptenen så belåten med sin jungman, att han föreslog, att S. skulle ägna sig åt sjömansyrket, hvilket Stålhammar dock icke ville. Med två tomma händer och helt obekant med språket stod han nu i New York, där han, hur otroligt det må låta, under månader lefde på 25 cent i veckan. Hans förmåga att kunna uthärda umbäranden var underbar. Tack vare sina kunskaper i latin och franska lärde han sig på sex veckor att någorlunda behärska engelska språket, och sedan gick det lättare att förtjäna sitt bröd.

När så det stora inbördeskriget i april 1861 bröt ut, var Stålhammar bland de första, som anmälde sig under fanorna för att kämpa för slafvarnas frigörelse. Det var vid nionde New York-regementet, sedermera benämndt 83:e voluntärregementet, som Stålhammar såsom simpel soldat tog värfning för tre år. Regementet tjänstgjorde under hela året i general Patersons kår, Stones brigad, och deltog i nästan alla strider och marscher under denna tid. I början af december 1861 blef Stålhammar beordrad att taga befälet öfver ett större detachment af sjuka soldater, hvilka skulle afgå till "the general hospital" i Frede-

rick, Maryland. Emot sin uttryckliga önskan och anhållan blef Stålhammar beordrad att förblifva vid sjukhuset och blef i maj 1862 utnämnd till "hospital steward" i Förenta staternas reguljära armé.

Då general Lee under sommaren 1862 ockuperade Frederick, och sydstaternas fruktade kavallerigeneral Stonewall Jackson ryckte an mot "the general hospital", voro goda råd dyra. Emellertid hade "the hospital steward" hunnit afskicka alla de sjuka samt det mesta af förråden pr järnväg till Baltimore; det öfriga hade han låtit gräfva ned, så att när Stonewall Jackson anlände, fann han endast nakna väggarna, läkaren, några sjuksköterskor samt — the hospital steward. "Hvar äro förråden?" frågade generalen. "Vet ej, general", svarade Stålhammar. "Du ljuger", röt generalen och riktade en laddad revolver mot Stålhammars tinning med orden: "Jag skjuter ned dig som en hund, om du ej talar om, hvar du gjort af förråden. Jag räknar till tre." När generalen sagt tre svarade Stålhammar lika lugnt: "Vet ej, general". Nu tillhörde general Jackson de tappras rad, och han uppskattade antagligen sin motståndares mod, ty han tryckte ej af, och Stålhammar lyckades sedermera fly ur sin fångenskap.

Den 2 september efter aflagd officersexamen i Washington utnämndes S. till underlöjtnant vid 17:e linjeregementet för att samma dags afton befordras till löjtnant. Han transporterades till 35:e linjeregementet i september 1866 och utnämndes till kapten vid ofvannämnda regemente den 1 november samma år. Sedan transporterades han till 15:e infanteriregementet i augusti 1869.

Efter krigets slut blefvo stora sträckor af sydväststaterna ställda under militärdiktatur. Stålhammar tjänstgjorde då som diktator öfver områden lika stora som Skåne, Halland och Blekinge tillsammans, allt med en enväldshärskares makt och myndighet. Det var under dessa maktpåliggande kommanderingar med alla deras förtviflade strider med en handfull soldater emot organiserade röfvarband, som Stålhammars hälsa bröts, och den förbättrades ej genom den därpå följande tjänstgöringen i krigen mot indianerna. Under denna tid var han stabschef och kommandant på flera olika fästningar i Texas, New Mexico och Montana.

Den 31 oktober 1884 afgick Stålhammar ur aktiv tjänst, men kvarstod i rullorna. Emellertid var det ej lätt för S. att få

afsked, ty han var en skicklig officer, en tapper soldat och en pliktens kämpe, som alltid stått på sin post.

”Är kaptenen galen”, sade kommenderande generalen, den historiskt ryktbare general Sherman, ”ämnar kaptenen kasta bort hela sin framtid? Jag skall skriva till krigsministern och utverka, att någon af pojkarna (de yngre officerarna) få göra kaptenens tjänst till dess kaptenen står i tur att bli major. Som regementsofficer blir tjänstgöringen mindre ansträngande, och så får kaptenen tjänstledighet på grund af sjukdom under de år som ännu återstå till er majorsbefordran, då er karriär är gifven.” Generalen skref till krigsministern och svaret blef jakande, men Stålhammar vägrade att låta annan officer göra den tjänstgöring han själf skulle utföra. Hans ytterliga samvetsgrannhet uppreste sig häremot.

Tjugu år senare blef Stålhammar af amerikanska kongressen den 23 april 1904 utnämnd till major med fullmakt och lön. Hade han stått kvar i tjänsten, hade han med full visshet varit brigadgeneral och antagligen avancerat ännu högre. Det kan i detta sammanhang nämnas, att vid ett besök i Sverige 1873 erbjöds S. en kapstensbeställning i den då nybildade generalstaben, hvilket anbud han likväl afböjde.

Efter afskedstagandet 1884 återvände Stålhammar (eller Steelhammer, såsom han kallade sig här i Amerika) till Sverige och inköpte villan Ekeudden i Spjutbygd i Blekinge, där han alltsedan var bosatt. I sin ort var han högt värderad, liksom en hvar, med hvilken han kom i beröring, måste mottaga ett djupt intryck af hans fina, förnäma men ärligt rättframma personlighet. Ty Hjalte Stålhammar var en man i ordets bästa mening, en inkarnation af kraft och omutlig rättskänsla, sann och nobel humanitet och ett i handling, oftast i det tysta, visadt intresse för sina medmänniskors väl. En god och försynt människa, som aldrig gjorde väsen af sig själf utan tvärtom skydde att uppmärksammas, blef han eld och låga om han såg något orätt vara på färde, och då sjöng han ut sin mening utan förbehåll. Men bland hederligt folk torde han — utom i kriget — aldrig ha haft någon fiende. Hans anspråkslöshet var så stor, att äfven hans intima vänner endast med svårighet kunde förmå honom att berätta något om sina krigsupplevelser, och ej ens hans närmaste, för hvilka han var den ömmaste make och far, torde äga full kännedom om de bedrifter han verkligen utfört.

Att det var ännu långt mera än hvad dessa yttre lefnadslinjer

antydta är emellertid visst, och lika visst är, att många framskjutna poster blifvit honom erbjudna, hvilka han afböjt. Han gjorde sin plikt till det yttersta endast och allenast af kärlek till pliktuppfyllelse, ej för att vinna befordran. Hans förmän fingo ofta skörda lönen för hvad han uträttat. Han var för blygsam att ens i sina officiella rapporter omnämna, att det just varit han som räddat situationen. Han afstod gärna den yttre äran, blott behållande för sig själf medvetandet att han bjudit till att göra sitt bästa. Också brukade hans förmän, när svåra uppgifter förelågo, säga: "Skicka Stålhammar." Den som inte känt honom har svårt att föreställa sig en sådan representant för romersk plikt-kärlek i våra dagar. Han ansåg sitt lif tillhöra staten och att staten fritt förfogade däröfver, när som helst och hur som helst. Men hedern var hans egen. Det är gifvet, att en sådan man måste utöfva ett stort inflytande på sin omgifning. Stålhammar ägde också som officer sina män så i sin hand som endast vördnad och beundran möjliggöra. Hans exempel eggade dem att uthärda snart sagdt allt, och af de råaste sällar kunde han genom välvilja och manlig fasthet göra pliktuppfyllande män, som blefvo honom tillgifna in i döden.

För det utmärkta mod och den tapperhet, hvarmed han kämpat i de otaliga striderna, hade Stålhammar tilldelats Förenta Staternas medalj för deltagande i "The Civil War 1861—1865" samt dess medalj för deltagande i indiankrigen. Han var dessutom medlem af The Military Order of the Loyal Legion of the United States 1:a klass samt The Order of Indian Wars of the United States, af hvilka den förstnämnda är ärftlig till äldste sonen i rätt nedstigande led och den andra äfven till öfriga söner, om sådana finnas. Han innehade äfven ordensdekorationen Society of American Officers. För honom själf ägde dock dessa utmärkelser värde endast som ett erkännande af att han fyllt sin plikt och fyllt den med heder. Yttre prål hade eljest för honom ej en gnista värde. Han kunde ha nått samhällets tinnar, men han hyllade Schopenhauers sats: "In der Bescheidenheit das Glück". Frivilligt stannade han i skuggan för att lefva ett ädelt lif, om också obemärkt.

Hjalte Stålhammars senare år fördystrades af ett svårt och plågsamt inre lidande, som han dock bar med stor sinnesstyrka. Han var två gånger gift, första gången (1873) med Adele Freidenfelt, och andra gången (1891) med Ingrid Hult, dotter till

aflidne ingenjören Hult i Rödeby. Förutom makan och en syster till den aflidne stå som närmast sörjande två barn i första äktenskapet, en dotter och sonen Harry, som är bataljonsveterinär vid Lifregementets dragoner.

ERNST A. SJÖSTEDT.

Bland de många landsmän, som vid "Titanics" undergång den 15 april 1912 funno sin graf i Atlanten, märktes äfven den framstående och aktade svensk-amerikanske bergsingenjören Ernst Adolf Sjöstedt från Sault Ste. Marie, Ontario, Canada, chefsmetallurg vid det stora bolaget Consolidated Lake Superior Copper Company därstädes. Han hade under tre månaders tid för nämnda bolags räkning vistats i Europa i tjänsteärenden, och det var på hemvägen därifrån, som han på detta oförtänkta och oväntade sätt skördades af döden. Med Sjöstedt förlorade Amerika en af sina skickligaste och mest ansedda män inom bergsingenjörsvetenskapens område.

Sjöstedt föddes den 9 september 1852 å Grenabo af Hjo landsförsamling i Västergötland. Efter studier vid Skara högre elementarläroverk inskrefs han vid Bergsskolan i Stockholm, hvarefrån han utexaminerades 1876. Påföljande år innehade han anställning som bergskemist vid de berömda Le Creusot-verken i Frankrike. Härifrån emigrerade han samma år till Förenta staterna och blef anställd som biträdande kemist vid Bethlehem Steel Companys verkstäder i South Bethlehem, Pa. År 1879 företog han i Katahdin, Me., en del experiment med att rosta malmer och innehade därefter under fem år — 1880—1885 — anställning som chef för träkolshyttorna vid Shelby, Ala., och Cherokee, Ga. Ur stånd att uthärda söderns klimat, nödgades han flytta till norden, anställdes åter af Shelby Iron Works Company, ombyggde dess masugnar i Katahdin, Me., och kvarstod i fem år, eller till 1890, som deras föreståndare. Sistnämnda år besökte han Sverige, återvände därefter till Amerika, landsteg i Canada och byggde nu att börja med några rostugnar i Bristol, Quebec. Därpå bildade han Picton Charcoal Iron Company och byggde masugnsanläggningarna vid Bridgville, Picton

county, N. S., samt förestod desamma under sex år. Efter en ny resa till Sverige i ändamål att studera grufväsande och bruksdrift samt att å Stockholmsutställningen 1897 studera järn- och stålafdelningen, för att sedan härom skriva en serie artiklar för tidskriften "The Iron Age", återvände han till Canada och upprättade samma år i Montreal ett kemiskt laboratorium samt etablerade sig som konsulterande bergsingenjör. Det rykte som framstående sådan han därunder vann medförde, att han 1898 blef af mr F. H. Clergue antagen som chefsmetallurg vid The Lake Superior Power Company i Sault Ste. Marie. På denna viktiga post verkade han i ett år, hvarefter han sändes till Europa för att studera vattenindustrien och närbesläktade processer. Efter sin återkomst uppgjorde han ritningarna till och byggde i Soo en vattengasanläggning, ett reduceringsverk, "The sulphide roaster" och en träkolsmasugnsanläggning. Dessa anläggningar öfvertogos senare af The Standard Chemical Company.

Vid sitt frånfälle var Sjöstedt, såsom redan sagts, anställd som chefsmetallurg vid Consolidated Lake Superior Copper Company. Han hade af detta bolag sändts till Sverige och Norge för att studera de metoder, som där användes för ett ekonomiskt tillvaratagande af kopparn i lågradig malm. Den ökade sakkunnighet han under sin studieresa vunnit skulle, var det meningen, tillämpas vid framställningen af ferronickel-göt vid ett tillämnadt storartadt kopparverk vid Sault Ste. Marie. Han hade också samtidigt ett uppdrag från canadensiska regeringen att utföra. Dr Eugene Haanel, direktör för grufbyråån vid departementet för grufärenden, hade nämligen uppdragit åt honom att studera de nyaste metoderna och maskinerna, som i Sverige och Norge användes för koncentrereringen af lågradiga kopparmalmer; att företaga sådana undersökningar af malmerna i Sverige och Norge, som kunde sätta canadensiska regeringens tekniska experter i stånd att jämföra dessa malmer och deras ekonomiska behandling med malmerna och grufförhållandena i Canada, och slutligen att afgifva rapport rörande de framsteg, som gjorts på den elektriska järnmalmesmältningsens område i norra Europa samt om den ståndpunkt, på hvilken detta smältningssätt f. n. befann sig. De erfarenheter, Sjöstedt på detta område gjorde, gingo med honom förlorade, och canadensiska regeringen får nu börja dessa undersökningar på nytt.

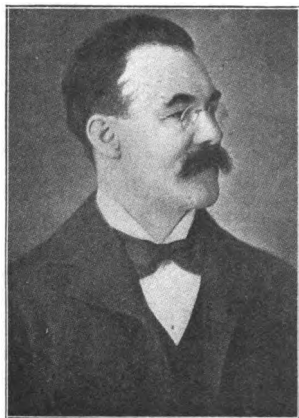
Sjöstedt var flitig medarbetare i tekniska tidskrifter, bl. a. i

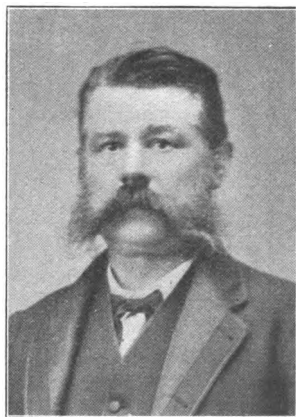
P. N. Degerberg

Hjalte Stålhammar

Ernst A. Sjöstedt

Theodor Hessel

"The Iron Age". Han hade gjort flera värdefulla uppfinningar, såsom: the Sjöstedt sulphide roaster, the Sjöstedt electric smelting furnace och the Sjöstedt-James electrolytic process for the separation of copper and nickel, etc.

Han blef 1890 medlem af Canadian Mining Institute, 1893 medlem af American Institute of Mining Engineers och 1903 medlem af The American Electro-Chemical Society.

Sjöstedt efterlämnar maka, född Jessie Kathleen, dotter till J. C. Winslow, Q. C., Woodstock, N. B., en ättling i rätt nedstigande led från Edward Winslow, en af de "pilgrimer", som kommo öfver med "Mayflower" och som var den förste guvernören i New England. Han efterlämnar ock en dotter, mrs McAdams i Toronto. I politiken var han protektionist och i fråga om religiös bekännelse lutheran.

"Mr Sjöstedt var ett typiskt exempel på de många dugliga tekniska experter, som låta Canada åtnjuta fördelen af deras praktiska träning vid de stora industriella anläggningarna i Europa och som sålunda sätta detta land i tillfälle att taga vid, där norra Europa slutar. Han själf är borta, men hans verk är kvar", skriver redaktören för The Publications of the Department of Mines i Ottawa i en mycket sympatiskt hållen dödsruna öfver Sjöstedt i The Canadian Mining Journal i Toronto för den 15 maj 1912.

THEODOR HESSELL.

Det är hufvudsakligen af två anledningar vi inrycka Theodor Hessells biografi i serien af dödsrunor i "Prärieblomman", först, emedan Hessells lefnadsbana var mer omväxlande och egendomlig än de flesta andra landsmäns här i landet, och för det andra emedan han, vorden tidningsman här i Svensk-Amerika, onekligen var en af vår press' mest originella företeelser.

Efter att i Sverige ha utbildat sig till tekniker och varit elev vid Kungliga operan, svängde han om till motsatta polen och blef baptistpräst! Sedan han en tid verkat som sådan dels i Sverige, dels här, tröttnade han dock på denna sysselsättning och ägnade sig nu under någon tid icke utan framgång åt jordbruk i Nebraska. Men efter en kort tid ledsnade han äfven

härpå och blef nu på allvar tidningsman, efter att redan under sin predikanttid ha försökt sig som utgivare af ett par smärre religiösa blad. Som tidningsman gick han liksom i fråga om valet af tidigare lefnadskall till motsatta ytterligheter: började med att utgifna religiösa tidskrifter och slutade som medarbetare i en tidskrift, som tagit utbredandet af fritänkeri och socialism på entreprenad. Kunde det om Kulneff sägas, att "han kysste och han slog ihjäl med samma varma själ", så kan det om Hessell sägas, att han på äldre dagar med samma värme förfäktade sina antireligiösa idéer som han i yngre år verkat enkannerligen för de baptistiska lärosatsernas utbredande. Och dock torde det vara tvifvel underkastadt, huruvida han i någotdera fallet var fullt sig själf. Snarare vill det synas som om Hessell innerst i sinnet var religiös i detta ords allmänna mening, men att han till följd af för honom personligen obehagliga erfarenheter under umgänget med mindre värdiga trosbröder fått afsmak för den form, under hvilken deras kristendom framträdde och så, under intrycket häraf, i sina bemödanden att i sina tidningsartiklar verka korrigerande, frestades att skjuta öfver målet och drabba på äfven där sådant ej behöfdes. Hans uttalanden i sin själfbiografi gifva onekligen stöd för ofvan antydda uppfattning af hans nog så sammansatta och svårförstådda personlighet.

Det är emellertid som sagdt endast ur synpunkten af Hessell som originell människa och tidningsman, som vi här meddela hans biografi.

Theodor Axel Hessell föddes i Skönberga socken i Östergötland den 8 maj 1837 och utexaminerades från tekniska skolan i Norrköping vid 25 års ålder. At de tekniska näringsgrenarna ägnade han sig emellertid aldrig, utan ingick som elev först vid Selinderska sällskapet och sedan vid Kungliga teatern och kvarstannade som sådan i tre år. Efter att en kort tid på Gottland ha varit privat lärare, blef han här omvänd till baptismen. Impulsiv som alltid, greps han nu af åstundan att utbreda denna och blef så baptistpredikant på nämnda ö. Hans nit svalnade emellertid efter en tid och han blef diversehandlare i Visby, något hvarmed han fortsatte till dess att affären på grund af allt för talrika utborgningar höll på att gå omkull. Han slog nu igen butikens, lämnade hustru och dotter hos svärföräldrarna och reste till Amerika för att här bryta sig en ny bana.

Till Amerika kom han 1869 och sammanträffade i New York omedelbart med trosbröder, som förmådde honom att upptaga verksamhet som baptistmissionär i Nebraska och nordvästern. Han blef därpå stationerad som predikant i Omaha, Nebr., samt redigerade vid sidan af sin prästerliga verksamhet "Skandinaviska Härelden" därstädes under åren 1870 och 1871. Tidningen var till sin tendens politisk-religiös. Sedan Hessell flyttat till Council Bluffs, Iowa, utgaf han där från 1877 till 1880 "Evangeliskt Magazin", men upphörde med allt religiöst skriftställereri efter 12 års prästerlig verksamhet och skaffade sig nu en liten farm i Saunders county, Nebr. Efter en tid flyttade han dock tillbaka till Omaha och började där 1883 utgifva en rent världslig tidning, "Svenska Veckobladet", som han 1887 tog med sig till Kansas City, Mo., där han 1891 ändrade tidningens namn till "Facklan". Den lyste emellertid inte mer än ett år i Kansas City, ty redan 1892 flyttade Hessell med tidningen till Chicago, och här slocknade "Facklan" två år senare. Hessell gjorde ännu ett försök med egen tidning några månader därefter, men "Swedish-American Review" betalte sig inte och nedlades efter en kort existens. Sin penna nedlade Hessell dock ej. Tid efter annan utgaf han broschyrer af blandadt innehåll, och såsom ständig korrespondent till "Forskaren" var han en af dess medarbetare till sin död.

Hessell var en oförskräckt man, som utan vidare sjöng ut med hvad han tänkte. Han var vidare en spirituell skribent, som förstod att krydda sina uppsatser så, att de med begärlighet lästes, äfven om de radikala åsikter han i dem vanligen uttalade ej stämde öfverens med läsarens egna. Skada blott, att kryddorna understundom blefvo väl skarpa och bittra. Af utpräglat kritisk läggning, nagelför han skoningslöst för honom miss-hagliga personer och förhållanden. Hans penna var skarp och ibland grofskuren, men oftast träffade han hufvudet på spiken.

Han var god talare och uppträdde under sin krafts dagar, äfven sedan han afgått från prästkallet, rätt ofta som sådan. Han var tillika nykterist och verkade i tal och skrift ifrigt för nykterhetssaken. På de senaste åren gaf han sig socialismen i våld och hudflängde kapitalisterna så godt hans aftagande krafter det tilläto. Satirikern framträdde alltid skarpt i alla hans alster.

Under åren 1909—10 utgaf han sin självbiografi under titeln "Farbror Slokums memoarer", af hvilka två delar utkommo.

Han skref, satte och tryckte arbetet med egen hand. Tredje delen var under utarbetning då Hessel i slutet af juni 1912 insjuknade och den 14 juli afled.

Hessel, som redan under sin vistelse på Gottland ingick äktenskap, blef för flera år sedan änklings och efterlämnar fem söner och en dotter. Sina sista år tillbragte han hos en son i Englewood, Chicago, som där äger ett bok- och accidenstryckeri.

C. M. ESBJÖRN.

Svensk-Amerika har under det senaste decenniet genom döden förlorat ett ej ringa antal af på det kulturella området verkligt framstående män. Genom detta stora manfall i våra kulturbärandes led hafva uppstått luckor, som sent om någonsin skola kunna fyllas. En af de största af dessa luckor uppstod, då teologie och filosofie doktorn m. m., pastorn vid sv. luth. församlingen i New Haven, Conn., Constantin Magnus Esbjörn den 25 november 1911 hastigt och oväntadt borttrycktes efter en mänskligt sedt föga mer än half arbetsdag, under hvilken han dock på mer än ett område hunnit uträtta mer, än hvad mången man under ett helt långt lif åstadkommit på ett enda. På samma gång som Svensk-Amerika har stor orsak att känna sig djupt tacksamt för, hvad denne man fick vara och verka, kan det ej annat än på det uppriktigaste beklaga, att hans lefnad ej blef längre än den blef. Hade hälsa och lång listid förunnats dr Esbjörn, skulle han nämligen utan tvifvel kommit att i vår egen odlingshistoria lämna djupare spår efter sig än de flesta andra, som beträdd dess mark.

På denna framträdde dr Esbjörn i egenskap af läroverkslärare, teologisk författare, forskare, talare, redaktör och kritiker och på samtliga af dessa områden visade han sig motsvara äfven mycket högt ställda fordringar. Hans mångsidigt begåfvade faders djupa vördnad för religionen, osläckliga begär efter vetande och outtröttliga forskarhåg hade tydligen gått i arf på sonen, som redan från barndomen visade sig vara en värdig arftagare, i det att han omsorgsfullt förkofrade de förlänta punden. Redan som ung framstod därför dr Esbjörn som ovanligt löftesrik,

och hans mannaålder infriade till fullo, hvad hans ungdom lofvade. Ej nog med att han med tiden blef en af Svensk-Amerikas lärdeste män; han förstod också i grund och botten den långt ifrån af alla lärda kända och utöfvade konsten att af sitt vetandes rika skatter dela med sig åt andra, och det på ett sätt, att det meddelade kom mottagaren fullt till godo och blef till nytta och glädje i lifvet.

Och det icke minst vackra och tilldragande samt betydelsefulla i hans personlighet samt offentliga och enskilda verksamhet var, att han städse förblef *svensk* i detta ords bästa och djupaste mening. Få af våra svensk-amerikanska föregångsmän på det kulturella området torde hafva så klart som dr Esbjörn insett vårt andliga fädernearfs betydelse för oss härute, och ej värst många äro de som med sådan kraft som han sökt inskräpa nödvändigheten af att detta arf ej förfares. Dr Esbjörn var en ifrare för allt äkta svenskt i språk samt i åskådning och tänkesätt, och denna hans städse framträdande fosterländskhet förskaffade honom benämningen "den mest svenska svensken i Amerika". Det är ännu outredt, om det var framlidne läroverkspresidenten dr O. Olsson eller dr Carl Swensson, som först tilldelade dr Esbjörn denna benämning. Vi ha hört uppgifvas båda. Men visst är att den, som först framkom med densamma, träffade sanningen ganska nära. Öfverträffades dr Esbjörn i fråga om äkt-svenska tänkesätt af någon, så var det möjligen af framlidne dr Joh. A. Enander. I sin förmåga att så i tal som skrift klangfullt och kraftigt behandla modersmålet var dr Esbjörn dennes vederlike; i sin förmåga att undervisa i detta språk öfverträffades han af få, om ens någon.

Som läroverkslärare under en tid af sju år förstod dr Esbjörn ej blott att hos sina elever ingjuta aktning för utan därjämte ock ett lefvande intresse för och kärlek till svenska språket och litteraturen. Som sådan verkar han ännu, fast han död är, genom de årsklasser studerande, som åtnjöto undervisning af honom och från honom tagit kärlek till svenskt språk och litteratur med sig ut i lifvet; som grundlärd teolog framträdde han i de artiklar i ämnet, han under årens lopp strödde omkring sig i tidningar och tidskrifter samt, naturligtvis, i de ypperliga predikningar, han utarbetade; som forskare dokumenterade han sig genom de talrika volymer af "Teologiska strötankar", hvilka han under årens lopp nedskref men som, tyvärr, ej ännu blifvit tryckta; hans stora talarebegåfning framträdde på ett

särskildt sätt i de föredrag, som han vid talrika religiösa och patriotiska festligheter i skilda delar af landet höll; sina framstående redaktörsegenskaper ådagalade han under ett tvåårigt arbete som biträdande redaktör för samfundstidningen "Augustana". I denna tidning, slutligen, var det, som han i en serie välskrifna uppsatser lämnat prof på en mindre vanlig förmåga att inlägga hofsamhet i grundlig kritik.

* * *

Constantin Magnus Esbjörn föddes den 14 februari 1858 i Princeton, Ill., där hans fader, den svenska lutherska kyrkans i Amerika förste banbrytare och grundläggare, Lars Paul Esbjörn, då var pastor. Modern var pastor Esbjörns ännu levande maka i tredje giftet, Gustafva Albertina Esbjörn, född Magnusson. Då pastor Esbjörn efter en fjortonårig verksamhet här i landet dels som präst och samfundsdanare, dels som läroverksföreståndare och lärare — han hade under tiden stiftat flera församlingar, varit den ledande mannen vid organiserandet af Augustana-synoden och grundläggandet af Augustana Teologiska Seminarium, vid hvilket han sedan på samma gång tjänstgjorde som president och professor — år 1863 återvände till Sverige, där han blifvit utnämnd till kyrkoherde i Östervåla i Upland, åtföljdes han dit af sin familj. Sonen Constantin var då ännu endast fem år gammal. Sin första skolundervisning erhöll denne alltså i Sverige. Elfva år gammal inskrefs han år 1869 vid högre allmänna läroverket i Upsala samt öfvergick senare till läroverket i Västerås. Faderns år 1870 inträffade död vållade intet afbrott i hans studier, men tre år senare, eller 1873, sedan han hunnit genomgå sammanlagdt fem klasser, lämnade han sistnämnda läroverk för att jämte moder och syskon återvända till Amerika, som nu blef hans hem för hela hans återstående lefnad. Här erhöll han sin egentliga utbildning och åt sina landsmäns härute andliga fostran ägnade han efter uppnådd mannaålder sina rika krafter.

Hösten 1873 ankom han, femton år gammal, till det då i Paxton, Ill., belägna Augustana College and erhöll här omedelbart inträde i collegeafdelningens freshman-klass. Han utmärkte sig allaredan nu för grundlighet i sina studier, tankedjup, bestämdhet och stor noggrannhet i allt, hvad han företog sig. En annan egenskap hos honom, som ådrog sig lärares och kamraters upp-

märksamhet, var hans stora förmåga som deklamator. Han var i besittning af en kraftig och klangfull basröst och denna i förening med hans sinnes liflighet och känslofullhet samt hans tidigt vaknade känslighet för språkets välljud gjorde, att han kunde med verkligt mästerskap tolka skalders arbeten.

Under hans tid som studerande flyttades läroverket, år 1875, till Rock Island, Ill. Han var medlem af och primus i den första klass vid collegeafdelningen, som, efter fullständigt genomgången kurs, år 1877, aflade maturitetsexamen. Med anledning af sin ställning som primus i den allra första svenska studentklassen här i landet har Esbjörn med rätta benämnts "den förste svensk-amerikanske studenten".

Under läsåret 1877—78 studerade han vid det teologiska seminariet i Rock Island och var samtidigt en af dem som stiftade sällskapet Ungdomens vänner, ett sällskap, som sedermera gaf upphofvet till grundandet af Augustana-synodens nu stora bokhandels-, bokförlags- och tryckerijnrättning Augustana Book Concern. Han var tillika en af stiftarne af Alumni-föreningen vid Augustana College och var ett år dess ordförande. Under skolåren 1878—79 samt 1879—80 tjänstgjorde han vid Augustana College som biträdande lärare i latin, grekiska och svenska. Sistnämnda år inskrefs han vid det lutherska seminariet i Philadelphia, Pa., hvarest han efter fullständigt genomgången tre-årig kurs på våren 1883 aflade prästexamen.

Medan han ännu studerade vid sistnämnda seminarium gjorde han, i början af år 1881, ett besök i Sverige. Under sommarferierna tjänstgjorde han som tillfällig predikant på olika ställen. Sålunda verkade han sommaren 1881 i Worcester, Mass., där han grundlade den ännu därstädes bestående sv. luth. Gethsemane-församlingen. Somrarna 1882 och 1883 var han anställd som predikant i Brooklyn och New York.

Sistnämnda år, 1883, erhöll och antog Esbjörn kallelse att blifva ordinarie professor i svenska och kristendom vid Augustana College. Det dröjde ej länge, innan man där insåg, att man i honom förvärfvat en ovanligt duglig lärare i dessa ämnen. Utrustad med grundliga kunskaper, var han dessutom i besittning af en mindre vanlig undervisningsskicklighet. Hvad särskildt svenskan beträffar, ryckte han upp undervisningen i densamma till ett högre plan, och de, hvilka hade förmånen att studera detta ämne under honom, tala ännu med beundran om hans liffulla, fängslande sätt att undervisa. Såväl i sin undervisning

som i föredrag och inlägg i diskussioner utvecklade han en logisk skärpa som få. Att i en debatt ha Esbjörn på motsatta sidan lär inte precis ha hört till det angenämaste. Som läroverkslärare var han tydligen i sitt rätta element. Också torde den tanken ha varit allmän inom synoden, att han borde för all framtid ägnat sig åt lärarekallet. Själf var han emellertid af annan mening och afsade sig därför 1890 ofvannämnda professorsbefattning. Ett försök från synodens sida 1893 att återbörda honom i samma egenskap misslyckades; likaså afslog han de till honom 1898 och 1900 ställda kallelserna att blifva e. o. professor vid det teologiska seminariet. Visserligen älskade han ungdomen och läroverket varmt, men de som stodo honom närmast i arbetet, intyga, att han inte riktigt kunde med skollifvets tvång. Det var nog hufvudsakligen därför samt till dels på grund af sin olyckligtvis svaga hälsa som han vägrade att åter låta sig fästas vid läroverket.

Under sin tjänstgöring vid Augustana College var han i ett års tid sekreterare i den allmänna fakulteten och ett år i edukationskommittéen. Han hedrades under denna tid äfven med andra förtroendeuppdrag. Sålunda var han biträdande sekreterare i Augustana-synoden 1884 och samma år ombud vid General Councils möte i Chicago.

Esbjörn hade, som vi sett, redan 1883 aflagt prästexamen i Philadelphia, men han dröjde det oaktadt i hela fem år med att låta prästviga sig. Sedan han år 1888 erhållit kallelse dels från sv. luth. församlingen i Buffalo, N. Y., dels från sv. luth. församlingen i New Windsor, Ill., och antagit den senare, mottog han vid synodalmötet i Galesburg, Ill., i juni 1888 ordination och förestod sedan under de närmaste två åren vid sidan af sin professur sistnämnda församling. Samma år höll han vid Augustana College samt vid Bethany College i Lindsborg, Kans., och vid Emanuel Academy i Minneapolis, Minn., uppmärksammade föreläsningar öfver en svensk medeltidsskrift.

Vid slutet af läsåret 1890 afsade han sig, såsom redan antydts, sin professur i akt och mening att därefter ägna sig helt åt prästkallet. Sedan han afsagt sig vården om församlingen i New Windsor och afböjt en ny kallelse från densamma, antog han samma år kallelse till sv. luth. Ebenezer-församlingen i San Francisco, dit han afflyttade i juli. Här erhöll han ett särdeles vidsträckt och tacksamt fält för sin verksamhet. Utom det att han skötte församlingen och redigerade dess tidning, "Bestän-

dig", tjänstgjorde han först som vice ordförande och sedan som ordförande för den gamla Pacific-konferensen af Augustana-synoden, var ledamot af synodalrådet samt under åren 1891—93 synodens sekreterare. Dessutom hedrades han med flera offentliga förtroendeuppdrag, som lågo utom ramen för hans prästerliga gärning men som visade den aktning, han åtnjöt härute. Han var sålunda den förste vice ordföranden för den svenska republikanska klubben i San Francisco, hedersledamot af den allmänna nykterhetsföreningen, prisdomare vid utställningen i San Francisco 1894 o. s. v. Dessutom påkallades han ofta att vid större festligheter hålla föredrag i fosterländska och andra ämnen.

Af hälsoskäl nödgades han dock redan 1893 afsäga sig värden om Ebenezer-församlingen och flyttade i november följande år härifrån till Marshfield, Ore., till hvars svensk lutherska församling han antagit kallelse. Hans vistelse häruppe blef dock i mer än ett afseende för honom en sannskyldig prøfvotid. Till följd af platsens afskildhet och den totala bristen på tidsenliga kommunikationer var han i det närmaste afstängd från allt umgänge med ämbetsbröder och andra församlingar. Därtill kom att han i januari 1895, således endast två månader efter sin ankomst dit upp, hade den djupa sorgen att genom döden förlora sin maka. Dyster och grubblande företog han nu i ensamheten långa skogsvandringar, efter hvilka han ej så sällan ställde sina steg till kyrkogården, liksom om han hade hoppats att vid den älskades graf finna lisa för sina kval.

Men allting har en öfvergång. Sedan Esbjörn i februari 1897 i Marshfield ingått nytt äktenskap och därpå, trots stället isolerade läge, här tillbringat tre och ett halft lyckliga år, delande sin tid mellan församlingsarbete samt samlare- och skriftställarverksamhet, flyttade han den 1 november 1900 tillbaka till California, för hvilken stat han synes ha haft en viss förkärlek. Han blef nu pastor för svenska lutherska församlingen i Kingsburg, nämnda stat, och började vid sidan af sin församlingsverksamhet åter deltaga i allmänna värf. Brödrakretsen i främsta rummet och därefter konferensen och synoden kände nu, att de återfått sin afhållne, i Oregons skogar så länge undan-gömda Esbjörn. Han blef ordförande för California-konferensen och tjänstgjorde som sådan, om man nu medräknar den tid, då han var ordförande för den äfven California omfattande gamla Pacific-konferensen, i sammanlagdt sex år. Som ordförande be-

vistade han äfven flera synodalmöten, återupplifvade därvid gamla kära bekantskaper och stiftade nya.

Af ekonomiska skäl flyttade han i juni 1907 från Kingsburg till New Haven, Conn., således från yttersta västern till yttersta östern. Som studerande hade han ju vistats i denna del af landet och den hade då blifvit honom kär. Här blef också hans sista liksom hans första verksamhetsfält som ordets predikare. Efter fyra och ett halft lyckliga års arbete härute fick han här nedlägga den herdestaf, han med sådan framgång i 23 år fört. Slutet kom hastigt och oväntadt. Visserligen var det bekant, att Esbjörn ända från barndomen varit besvärad af hjärtlidande, som under bekymren och öfveranstängningen därute på västkusten ytterligare förvärrats, och väl var det känt att han under de sista tre veckorna varit mycket svag till hälsan och med anledning däraf af kyrkorådet begärt och erhållit två månaders tjänstledighet, men ingen kunde dock föreställa sig att någon omedelbar dödsfara förelåg. Dagen före sin död hade han t. o. m. känt sig ovanligt duktig och suttit vid sitt skrifbord hela dagen. Lördagsmorgonen den 25 november steg han upp som vanligt och fortsatte, oaktadt han klagade öfver smärtor i bröstet, sitt arbete. Vid detta fann honom också hans fru, då hon vid 12-tiden på middagen gjorde ett besök i hans arbetsrum. Med några hjärtliga ord hälsade han henne efter vanan till afsked, då hon åter gick, hvarefter han återtog sina göromål. Vid 1-tiden sjönk han, antagligen träffad af hjärtslag, medvetslös ned vid sitt arbetsbord och om några minuter hade hans ädla, frigjorda ande lämnat den bräckliga stoffthyddan.

Till fullständiggande af vår teckning må följande tilläggas. Under sin vistelse i New Haven skref Esbjörn nyheter från sin församling till tidningarna "Svea" och "Skandinavia" samt "Österns Härold" och lämnade ofta bidrag till General Councils organ, "The Lutheran" samt var därjämte emellanåt anlitad som religiös och patriotisk festtalare. Af General Council var han, liksom af Augustana-synoden, mycket uppmärksammad. Han tillhörde dess Church Book Committee och dess Board of Education. År 1911 utnämndes han till General Councils ombud vid allmänna lutherska konferensen i Upsala, men måste af hälsoskäl afsäga sig det hedrande uppdraget. Hans sista besök i Rock Island ägde rum vid synodens och läroverkets storartade 50-års jubileum 1910. Han höll därvid ett mycket uppmärksammat, ytterst sakrikt och belysande historiskt föredrag med

ämne: "Det äldsta svensk-amerikanska läroverkets uppkomst och utveckling." Föga anade de tusenden, som då hörde den lärde och framstående talaren, att denne inom mindre än halft-annat år därefter ej längre skulle tillhöra de lefvandes antal.

Under sin vistelse på västkusten mottog Esbjörn flera förmånliga kallelser från större församlingar såsom Första lutherska församlingarna i Jamestown, N. Y., och Moline, Ill., men föredrog de mindre församlingarna, oaktadt de löneförmåner, som här erbjödos, voro jämförelsevis blygsamma. Orsaken till att han hellre önskade verka inom en liten än en stor församling var utan tvifvel att söka dels i hans aldrig starka hälsa, dels uti, att han önskade så mycken stillhet som möjligt för att få ägna sig åt samlare- och forskarearbete samt författarskap.

På tal om denna sistnämnda må dock sägas, att Esbjörn var långt ifrån så produktiv som man med anledning af hans stora stilistiska begåfning i förening med hans omfattande lärdom skulle haft anledning förmoda. Att så ej var förhållandet torde ha berott på dels den väldiga omfattning hans samlarearbete och förstudier hade, dels hans ytterliga noggrannhet vid tillgodo-görandet af det hopbragta materialet. Sålunda är det bekant, att han så godt som ända från sin återkomst till Amerika samlat material till en lefnadsteckning öfver sin fader och att han förfogade öfver kolossala massor af sådant; men oaktadt Book Concerns direktion i hvad den ansåg vara god tid före Augustana-synodens och läroverkets 50-årsjubileum anmodade honom att till detta utarbeta ifrågavarande lefnadsteckning, ansåg han den tillmätta tiden alltför kort och fränsade sig uppdraget. Hade han fått lefva några år till är det dock mycket troligt, att arbetet i fråga sett dagen, liksom också att det blifvit ett af de allra yppersta inom vår svensk-amerikanska historiska litteratur. Det märkliga med dr Esbjörn är sålunda, att han, oaktadt han skref ej så litet och samlat ännu mer, egentligen ej utgifvit någonting i bokform. Det enda man har af hans hand i denna väg äro ett par predikningar, den teologiska skriften "Bibelns hjärta, en missionsbetraktelse öfver det kortaste kapitlet i den heliga skrift", samt det ofvannämnda historiska föredraget "Det äldsta svensk-amerikanska läroverkets uppkomst och utveckling". Detta föreligger dels i arbetet "Minnen från jubelfesten", dels i broschyr och utgör ett lysande bevis på författarens ytterliga noggrannhet som forskare.

Till ofvanstående kan läggas, att han år 1889 redigerade den

religiösa kalendern "Korsbaneret" samt att han som synodens sekreterare åren 1884 samt 1891—93 redigerade referaten öfver dess årsmöten. Det mesta af hvad han i skilda ämnen skref återfinnes i tidningarna "Ungdomsvännen", "Augustana", "Augustana Journal", "The Lutheran", "Vestkusten" m. fl. Han hade dessutom sin hand vid utgifvandet af åtskilliga för samfundet afsedda böcker. Så t. ex. var han medlem af den kommitté, som redigerade och år 1887 utgaf synodens Bibliska historia, samt likaledes medlem af synodens handboks- och psalmbokskommittéer.

Den grundlighet, tankeskärpa, reda och noggrannhet, som utmärkte Esbjörn redan som studerande, karaktäriserade honom ock sedermera, vare sig han uppträdde som läroverkslärare, predikant, talare eller författare. Hans predikningar voro synnerligen gedigna och mönstergilla så till form som innehåll samt därtill så enkla, att ett barn kunde fatta och begripa desamma. Hans hållning var kyrklig för att ej säga högkyrklig, och i liturgiska frågor var han en afgjord högerman. Han var en positiv luthersk teolog och ortodox, men ej af det stela slaget. Spekulativ var han visserligen, men detta ledde ej till annat än ett troget kvarstående på den gamla grunden. I lärofrågor yrkade han på bestämdhet och var en afgjord motståndare mot all sekterism.

Som enskild man var han allvarlig, men tillika öppen och rättfram samt utvecklade i umgänget den största älskvärdhet.

Härofvan äro nämnda de större förtroendeupdrag, med hvilka han tid efter annan hedrades. De yttre utmärkelser, som kommo honom till del, voro följande: under sin tjänstgöring som professor vid Augustana College erhöll han af dess direktion graden A. M. Samma läroverk förärade honom 1894 filosofie doktorsgraden. År 1910 blef han af Muhlenberg College i Pennsylvania utnämnd till teologie doktor och samma år utnämndes han af konung Gustaf V till riddare af Vasaorden, första klassen, som ett erkännande af de vackra insatser han gjort till bevarande af svenskt språk och svensk andlig odling bland landsmännen i Amerika.

Dr Esbjörn var två gånger gift, första gången den 29 juni 1883 i New York med fröken Hilmore Elisabet Swärd, född i Vaxholm 1860 och utrustad med rika artistiska och poetiska anlag; hon afled i Marshfield, Ore., den 27 januari 1895; andra gången i Marshfield den 14 februari 1897 med Anna Sofia Rasmusson,

som med sitt blida väsende mäktigt bidrog att återställa hans af enslighet och sorg rubbade sinnesjämnvikt. Med henne hade han en dotter, Hilmore Sofia Åsynja, sin mors ögonsten och sin faders stolthet och glädje.

Dr Esbjörns begrafning firades i Rock Island den 1 december 1911 under storartad tillslutning af lärare- och studentkåerna samt öfriga vänner från när och fjärran. Stoffet nedmyllades i familjegravnen å den vackra Chippiannock-kyrkogården.

Han sörjes närmast af sin efterlämnade maka och dotter, åldrig moder, brodern, professorn vid Augustana College Carl Esbjörn, två systrar och två halfbröder samt andra släktingar. Med dem deltagar i sorgen hela Svensk-Amerika och vida kretsar i det gamla fosterlandet.

E. A. ZETTERSTRAND.

Då i sammanhang med Hartford-distriktets af New York-konferensen månadsmöte i South Manchester, Conn., den 21 och 22 nov. 1911 pastor P. J. O. Cornell installerades i sitt ämbete, sutto tretton präster framför altarrunden, bland dem pastorn vid sv. luth. församlingen i Naugatuck, dr E. A. Zetterstrand. Någon anmärkte därvid, att ett samladt antal af 13 innebar ett nära förestående dödsfall inom brödrakretsen, men naturligtvis fästes intet afseende vid det vidskepliga uttrycket. Att det denna gång likväl skulle besannas, fingo de i mötet deltagande emellertid snart erfara. Lördagen den 9 december utgick nämligen från Naugatucks prästgård sorgebudet, att dr Zetterstrand vid 9-tiden på kvällen samma dag aflidit därstädes. Budskapet bars omedelbart af telegrafen till andra delar af Svensk-Amerika och framkallade öfverallt den största bestörtning och sorg, dels emedan man ute i landet ej visste, att dr Zetterstrand ens varit sjuk, dels, och hufvudsakligen, emedan det med ens stod klart för en hvar som kände dr Z. och hans betydande insats i vårt kyrkliga och kulturella arbete, att Augustana-synoden och svenskheten i Amerika med honom förlorat en af sina främsta män.

Dr Zetterstrand, som såvidt vi hafva oss bekant, alltid åtnjutit

den bästa hälsa, anfölls på måndagsmorgonen den 4 december af ett häftigt hjärtlidande, som gjorde att han föll omkull och för en lång stund blef urständsat att röra sig. Han repade sig emellertid snart, och de följande dagarna tycktes han vara sig lik, sysselsatte sig med redigerandet af julnumret af sin församlingstidning "Salems-Banéret", beredde sig på kommande söndags predikningar, skref bref o. s. v. Såväl han själf som hans närmaste trodde nu att faran var öfver, men på fredagskvällen den 8 förnyade den farliga sjukdomen sitt anfall på fullt allvar. Intensiva smärtor inställde sig i bröstet, och dessa fortforo i flera timmar, under hvilka patienten kämpade en förtviflans kamp för sitt lif. Det var med yttersta ansträngningar tillkallad läkare äntligen förmådde stilla hans plågor och först vid 4-tiden på lördagsmorgonen fick dr Z. somna. Efter några timmar vaknade han och kände sig nu betydligt bättre. De tvenne nu vårdhafvande läkarna föreskrefvo absolut hvila och stillhet för en längre tid. Lördagen förflöt lugnt och stilla, och då fru Z., som under veckan hängifvet vårdat sin make, vid half nio-tiden lämnade honom, hade ingendera den minsta aning om någon omedelbar lifsfara. "Nu tror jag att jag kan somna och sofva godt", yttrade dr Z. och vände sig på vänstra sidan med korslagda armar. Då fru Z. vid 9-tiden återkom för att se till honom, hade han somnat — somnat i döden.

Det var som nitisk och framgångsrik församlingslärare, varmt intresserad, framstående samfundsman, samvetsgrann och skicklig lärare samt särdeles produktiv skriftställare dr Z. gjorde sin insats i vårt svensk-amerikanska lif. Innan vi gå att skildra denna insats, anse vi oss dock böra i korthet meddela de yttre konturerna af dr Zetterstrands lefnad. Dessa tedde sig som följer:

Ernst Adrian Zetterstrand föddes i Värna socken af Östergötland den 6 mars 1862. Föräldrarna voro organisten och skolläraren därstädes Jonas Petter Johansson och hans maka Ulrika Eleonora Zetterstrand. Sedan han i föräldrahemmet erhållit förberedande undervisning, inskrefs han år 1873 vid högre allmänna läroverket i Linköping och studerade därstädes till och med 1880. Efter att i ett års tid hafva tjänstgjort som informator och därpå i Stockholm och Norrköping hafva studerat farmaci, utvandrade han på våren 1884 till Amerika. Vid början af vårterminen sistnämnda år sökte och vann han inträde i sophomore-klassen vid Augustana College i Rock Island, där han vid vårterminens slut

C. M. Esbjörn

E. A. Zetterstrand

1887 aflade studentexamen. Efter genomgången fullständig kurs i läroverkets teologiska seminarium prästvigde han i Moline, Ill., den 16 juni 1889 och tillträdde omedelbart därpå vårdens af sv. luth. Salems-församlingen i Creston, Iowa, till hvars lärare han redan före sin prästvigning blifvit kallad. Här kvarstod han till hösten 1891, då han antog kallelse från Elim-församlingen i Pullman, Ill. Denna församling samt den närgränsande Tabor-församlingen i Harvey, Ill., betjänade han till hösten 1893, då han blef pastor för sv. luth. Augustana-församlingen i Sioux City, Ia.

På denne plats fick han emellertid ej länge verka, ty redan vid synodalmötet i St. Peter, Minn., i juni 1894 blef han af synoden enhälligt korad till ordinarie professor i svenska språket och litteraturen vid Augustana College efter dr Joh. A. Enander, som efter några års tjänstgöring som sådan nödgats afgå. Pastor Z. antog den hedrande kallelsen och tillträdde befattningen strax efter nyåret 1895. Efter något öfver sex års troget och tråget arbete som svenska språkets målsman vid Augustana College nedlade han sin professorsbefattning därstädes den 14 mars 1901. Strax därpå tillträdde han Salems-församlingen i Naugatuck, Conn., och kvarstod som dess pastor till sin död.

Tvenne af konferenserna af Augustana-synoden, inom hvilka Z. som prästman verkade, hedrade honom med flera förtroendeuppsdrag. Under sin tjänstgöring inom Iowa-konferensen tillhörde han 1890—'91 konferensens missionsstyrelse och tjänstgjorde sistnämnda år som dess representant i synodalrådet. Af New York-konferensen valdes han 1903 till dess sekreterare, en befattning som han innehade till sin död. Under samma tid var han ledamot af konferensens missionsstyrelse samt under åren 1905—1911 medlem af dess konstitutionsutskott. Mellan åren 1908—'11 var han tillika medlem af direktionen för konferensens läroverk, Upsala College i Kenilworth, N. J.

Af nämnda läroverks direktion hedrades han våren 1907, på förslag af fakulteten, med den väl förtjänta hedersgraden L. H. D. Förut hade han genom studier in cursu vid Augustana College förvärfvat sig graderna A. B. och A. M., den förra 1887, den senare 1898. Han var ledamot af National Geographic Society i Washington, D. C., och af Svenska litteratursällskapet i Sverige samt hedersledamot af Svenska Vitterhetssällskapet vid Augustana College. Åren 1898 och 1907 besökte han fosterlandet, sistnämnda år i sin frus sällskap, då resan utsträcktes till Danmark och norra Tyskland.

Då Zetterstrand på sommaren 1884 anlände till Amerika, fann han ett gästvänligt hem hos pastor J. Vikstrand i Swedona, Ill. Här vistades han till dess han vid höstterminens början samma år begaf sig till Augustana College i Rock Island. Genom sin belevfvenhet och estetiska läggning fäste han vid läroverket genast lärares och kamraters uppmärksamhet vid sig, och det dröjde ej länge, förrän han både genom sin flit och sin öfverlägsna begåfning intog ett mycket framstående rum i kamratkretsen. Redan då voro svenska språket och litteraturen hans älsklingsämnen, och han blef snart sin lärares i dessa ämnen, prof. C. M. Esbjörns, favorit. I svensk språkbegåfning öfverträffades han också blott af en enda af sina kamrater, skalden A. A. Swärd. Hvilken förkärlek Zetterstrand hade för det estetiska framgick särskildt af det tal, som han höll vid afslutningshögtidigheterna vid Augustana College i juni 1887, då han "tog studenten". Ämnet för detsamma var Tegnér's verser:

"Det sköna är evigt: med fiken häg
vi fiska dess guldsand ur tidens våg."

"Detta tal väckte", skrifver en af Zetterstrands biografer, konsul G. N. Swan, "ej så litet uppmärksamhet på grund måhända mest däraf, att det var så olik de flesta dylika. Det anslog en ny sträng vid Augustana. Skönlitteraturen hade dittills ej haft någon tolk vid denna lärdomshärd; filosofi hade väl mer eller mindre slentrianmässigt en följd af år studerats därstädes, men kousten hade man knappt ägnat en tanke."

För åtminstone prof. Esbjörn och möjligen för andra torde det redan nu stått klart, att man i den unga skolläraresonen från Sverige, som med så öfverlägsen färdighet behandlade svenskan i tal och skrift, hade ett ypperligt svensk-amerikanskt professorsämne. I stället för att ägna sig åt studier med ett professorat som mål, fullföljde emellertid Zetterstrand sin afsikt att blifva präst, och han blef, som vi redan sett, efter genomgången fullständig teologisk kurs, i juni 1889 prästvigd samt ägnade sig omedelbart därefter åt församlingsverksamhet. De tre församlingar, hvilka han efter hvarandra under de första fem åren efter sin prästvigning betjänade, skola helt säkert kunna intyga att han skötte sin prästerliga gärning med skicklighet, allvar och nit. Helt visst torde han också vid sin flyttning till Sioux City hösten 1893 hafva sett en långvarig och framgångsrik prästerlig

verksamhet framför sig. Att han det oaktadt redan inom ett år ändrade lefnadsbana för några år och, som det då syntes, kanske för lifstiden, kom sig icke af att han ansåg sig hafva misslyckats som präst eller tagit fel i fråga om sin kallelse, utan däraf, att han hedrats med att bli kallad till en befattning, för hvars skötande han innehade måhända ännu större förutsättningar än för det prästerliga kallet och som synes hafva tilltalat honom ännu mer än detta. Han hade genom synodens enhälliga val vid årsmötet i St. Peter, Minn., i juni 1894 korats till professor i svenska språket och litteraturen vid Augustana College. Endast några få år förut hade han själf som student utgått från detta läroverk. Det att redan nu blifva kallad till professor vid detsamma innebar ett förtroendevotum, för hvilket han ej gärna kunde förblifva okänslig. Han antog den hedrande kallelsen och tillträdde i början af året därpå befattningen.

För skötandet af sin professur innehade Zetterstrand, såsom redan antydts, de bästa förutsättningar. Utrustad med mindre vanlig språkbegäfnings samt den varmaste kärlek till modersmålet och dess rika litteratur, hade han under mångåriga studier dels vid läroverket i Linköping, dels vid Augustana College, här under ledning af den grundligt språkbildade, genomsvenske prof. C. M. Esbjörn, förvärfvat sig särdeles omfattande kunskaper i svenskan, och några års därpå följande skriftställareverksamhet hade skänkt honom en icke ringa erfarenhet i språkets praktiska behandling. Till trots för dessa goda förutsättningar blef Zetterstrand som professor dock ej på långt när så framgångsrik som både han själf och andra torde ha väntat och hoppats. Orsakerna härtill voro likväl ej att söka så mycket hos honom själf som fastmer i de förhållanden, under hvilka han tillträdde sin professur. Denna medför, som bekant torde vara, ej blott skyldighet att undervisa i svenskan i de högre klasserna utan äfven meddela elementarundervisning i de lägre. Hans företrädare hade under sin treåriga professorstid hufvudsakligen ägnat sig åt att inplanta hos sina lärjungar vördnad för fädrens stora minnen och kärlek till svenskhet och fosterlandets ärorika historia samt rikhaltiga litteratur. Därunder hade det grundläggande språkstudiet på ett betänkligt sätt försummats och läg nu nära nog i lägervall. Det blef nu den nye lärarens uppgift att "börja i början" och inskräpa nyttan af den grundläggande elementära undervisningen. Detta tog naturligtvis emot, och då Zetterstrand likaväl höll styft på, att de studerande måste slå i sig sina pensa i

svenskan och kunna skrifva skapliga krior för att få godkända afgångsbetyg i ämnet, blef han snart "opopulär". I stället för att, som rätteligen borde ha skett, betraktas såsom en den där äsyftade lärjungarnas sanna väl, ansågs han som en pedant, den där hängde upp sig på sådana smäsaker (!) som ett ords ställning i satsen eller hvarest ett komma borde anbringas. Det måste dock i sannings intresse sägas, att vissa egenheter i Zetterstrands lynne gjorde, att ställningen tedde sig för honom själf något mörkare, än den i själfva verket var. Emellertid kvarstannade han på sin professorspost i hela sex år, eller till den 14 mars 1901. Under tiden lyckades han leda studierna i sitt ämne åter in på rätta spåret, i hvilket det sedan gick lättare för andra att fortsätta arbetet. Ej så få af hans lärjungar insågo också och uppskattade betydelsen af den reform han genomförde och tackade honom härför. Under fortgången af sin verksamhet utvecklade han så småningom den metod, som han fann lämpligast och mest fruktbringande, och han utarbetade också såsom en handledning för nybörjare en för svensk-amerikanska förhållanden afpassad svensk rättskrifningslära. Att han därjämte förmådde och förstod att uppväcka intresse för svenskhet och svensk litteratur framgår däraf, att under hans tjänstetid det Svenska vitterhetssällskapet år 1896 kom till stånd och att han valdes till dess förste hedersledamot.

Omedelbart efter sitt frånträde af professorsbefattningen tillträdde Zetterstrand värden om sv. luth. Salem-församlingen i det idylliska Naugatuck, Conn., och innehade denna till sin död. Här återvann han också den själsliga jämnvikt, som han under pröfningarna och motgångarna under de närmast föregående åren höll på att förlora. Han ägnade sig här med allt större hängivenhet åt sitt kärvordna kall som predikant och själasörjare och vann häri välförtjänt uppmuntran och framgång. Samtidigt skötte han de förtroendeuppdrag, samfundet skänkte honom, samt idkade ett särdeles omfattande skriftställareskap.

Som predikant och talare var Zetterstrand gärna hörd. När man visste att han skulle uppträda, visste man också, att han var väl beredd, och för den uppmärksamme åhöraren blef behållningen riklig både för hjärta och förstånd. "Ju oftare man hörde Zetterstrand predika", skrifver en annan af hans minnestecknare, dr S. G. Öhman, "desto mera kände man sig intresserad och tilltalad däraf. — — — Ytterst få äro de predikanter i Augustana-synoden, hvilka i verklig predikobegäfnung kunna jämn-

ställas med Zetterstrand, vare sig man tar hänsyn till tankens klarhet och djup eller till svenska språkets mästerliga behandling."

För sekreteraresysslan i konferensen var Zetterstrand särskildt passande. Med sitt ordningssinne, sin punktlighet, sin välskurna penna, skötte han denna syssla i allo tillfredsställande och till heder för konferensen. De olika ämbetsärenden, som därmed voro förknippade, skötte han med skicklighet och värdighet.

Zetterstrands litterära alstring var, såsom redan påpekats, till omfånget särdeles betydande och dessutom till innehållet gedigen. Att han, strängt upptagen som han ständigt var af prästerliga och samfundsgöromål, hann med så mycket som skriftställare, vittnar ej blott om synnerligen starka litterära intressen, utan ock om en mindre vanlig arbetshåg. Hans rika produktion är desto mer ägnad att väcka förvåning som man vet, att han arbetade långsamt. Hvad han gjorde, det gjorde han sakta och väl. Ingenting gick fort för honom, hans arbete växte fram och måste därför ha sin rundliga tid. I sin kritik öfver egna arbeten synes han hafva varit rent af skoningslös, därom vittna de många ändringarna och öfverkursningarna i de korrektur, han vid sin död efterlämnade.

Det härofvan omnämnda tal, som han höll vid afslutningshögtidligheterna vid Augustana College våren 1887 och som senare offentliggjordes i "Luthersk Kvartalsskrift", utgjorde början till Zetterstrands litterära alstring. Först 1894 uppträdde han åter i tryck, då med en predikan, som hölls vid Iowa-konferensens årsmöte i Des Moines, Iowa, den 9 mars samma år, med ämne: "Om barnens och ungdomens kristliga uppföstran". Därpå offentliggjorde han 1895 i "Augustana" en historisk-kritisk undersökning rörande "Gustaf Adolfs krigspsalm"; 1897 på Augustana Book Concerns förlag "Vid juletid II. Vinterblommor samlade för de små"; 1898 "Grunddraget i den svenska poesien. Afhandling för vinnande af graden Artium magister"; 1899 "Vid juletid III", "Himmelsnyckeln, af N. Fries. En berättelse för äldre barn. Öfversättning från tyskan" och "Svensk rättskrifningslära för nybörjare"; 1900 "Jesus, den gode herden", "Jesus, Mästaren med den lärda tungan" och "Jesus, den mäktige hjälparen", hvardera med subtiteln "Biblisk bildbok för barn; 1902, i förening med pastor C. E. Cesander, broschyren "Lutherska kyrkans lära om det heliga dopet" och slutligen 1904 "Bibliska berättelser ur nya och gamla testamentet. Barnens första lärobok i bibliska his-

torien". Mellan åren 1900 och 1908, då han var fast medarbetare i tidskriften "Ungdomsvännen", skref han för denna tidskrift en mängd uppsatser af biografiskt, historiskt, språkvetenskapligt och religiöst innehåll. Ensamt titlarna på dessa uppsatser äro nog att fylla ett par tättryckta boksidor. För kalendern "Prärieblomman" skref han desslikes under årens lopp ett antal ypperliga biografiska uppsatser. Han lämnade därjämte åtskilliga bidrag till "Augustana", "Hemlandet", "Nordstjernen" samt "Tidskrift för teologi och kyrkliga frågor". Huru betydande hans skriftställareverksamhet i öfrigt än var, torde det dock få anses obestridd att tyngdpunkten af densamma är att söka i "Ungdomsvännen" samt "Prärieblomman".

Hans förnämsta uppgift som skriftställare var att tolka svensk litteratur och kultur för svensk-amerikansk ungdom. Afhållen och högt värderad och äktad som författare, blef han dock som sådan egentligen aldrig populär i detta ords vanliga bemärkelse. Huruvida detta berodde på, att hans författareskap förutsatte en i de flesta fall högre bildningsnivå än denna ungdom uppnått eller det förorsakades af ämnesvälet, att han företrädesvis rörde sig på områden, dit dess intressesfär ej sträckte sig, är något som ej är lätt att afgöra.

Zetterstrand var en helgjuten, synnerligen stark personlighet, som utöfvade ett godt, djupgående inflytande på sin omgivning. Till utseende och umgängessätt var han synnerligen tilldragande och vinnande, och ej sällan tilltalades man angenämt af det enkla och älskliga i hans person. Men genom hela hans väsen gick en stark underström af melankoli, som ej så sällan uppenbarade sig på ytan och yttrade sig däri, att han drog sig inom sig själf samt föreföll otillgänglig och svärbegriplig. Omdömena om Zetterstrands person kunna därför utfalla mycket olika bland dem, som ej närmare kände honom. Ett är dock visst och det är, att grundkaraktären hos honom var god — god som guld.

Sedan den 15 maj 1890 var han i äktenskap förenad med Helena Elisabeth Öhman från Neder-Luleå i Västerbotten — en syster till presidenten för New England-konferensen af Augustana-synoden, pastorn vid sv. luth. Maria-församlingen i New Britain, Conn., teol. dr S. G. Öhman — och välsignades deras äktenskap med åtta barn, af hvilka dock ett i späda år afled.

Dr Zetterstrand var vid sin död 48 år, 9 månader och 3 dagar gammal. Begrafningen firades under väldig tillslutning af församlingsbor och andra onsdagen den 13 december. Hans från-

fälle väckte allmän sorg ej blott bland landsmännen utan äfven bland amerikanerna i Naugatuck, af hvilka han likaledes var högt afhållen och aktad. Ett bevis härpå var bl. a., att på begravningsdagen stängdes stadens butiker och sänktes flaggorna på dess offentliga byggnader på half stång. Och en förmögen amerikansk vän hade skänkt familjen den grafplats, i hvilken reddes den aktade församlingsherdens sista hvilorum. Hans sväger, forne studiekamrat och ämbetsbroder, som för öfver 21 år förut vigt honom i äktenskap, vigde här hans stoft åt jorden.

* * *

(En ypperlig uppsats rörande Zetterstrand som författare, skrifven af den framstående litteraturkännaren konsul G. N. Swan, finnes införd i "Ungdomsvännen" för februari 1909. Samme författare tecknar sympatiskt hans lefnad i broschyren "Holmes och Zetterstrand. Minnestal hållna vid Augustana College, Rock Island, Augustana Book Concerns tryckeri 1912." Slutligen ägnar honom hans sväger och mångårige vän, teol. dr S. G. Öhman i New Britain, Conn., i sin församlingstidning "Tempeiklockan" för den 23 januari 1912 en utförlig minnesruna. Till dessa uppsatser bedja vi få hänvisa.)

UNIVERSITY OF MINNESOTA

wils yr. 1913
839.5 P883

Pr arieblomman kalender f or ...

3 1951 001 288 818 0